

НБ ОНУ имени И. Мечникова

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

3
VERA
FELICITAS

SIVE
FUNDAMENTUM
OMNIS
RELIGIONIS.

GRÆCE ET LATINE.

AUTHORE

ATHANASIO PETRIDE PSALIDA

JOANNINENSIS

EX EPIRO.

◦ TOMUS I

Ratione nil scimus ; in profundis enim veritas latet. *Democr.*

VIENNÆ, 1791.
IN TYPOGRAPHIA BAUMEISTERIANA.

ΤΗ ΚΡΑΤΑΙΟΤΑΤΗ,
ΚΑΙ
ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΗ, ΜΕΓΑΛΗ,
ΚΥΡΙΑ, ΚΥΡΙΑ,
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ^{τῇ} Β.
ΓΜΠΕΡΑΤΟΡΙΣΣΗ, ΠΑΣΗΣ
ΡΩΣΣΙΑΣ

Κ. Τ. Λ. Κ. Τ. Λ. Κ. Τ. Λ.

И Т О Р А . Т . 2 . 4 7

INVICTISSIMÆ

A C

RELIGIOSISSIMÆ

RUSSORUM

IMPERATRICI

ÆCATERINÆ II.

DOMINÆ DOMINÆ

CLEMENTISSIMÆ.

&c. &c. &c.

ΚΡΑΤΑΙΟΤΑΤΗ

Α'ΝΑΣΣΑ!

Μακάριον & πανόλβιον τὸ τῶν Ρωσ-
σῶν γένος τῆς ΣΗ'Σ ἀρχῆς! Μα-
καρία & πανόλβιος ἡ Ρωσσία ἡ ΣΕ' Κυ-
ρίαν & Δέσποιναν κεντημένη! ἣν εἰ μόνον
ἡ Εὐρώπῃ πᾶσα, ἀλλὰ & πάντες οἱ ἐν τῇ
οἰκισμένη & νῦν & μετὰ ταῦτα τῶν σῶν
κατορθωμάτων θαυμάζουσι & θαυμάσου-
ται, & θαυμάζοντες ἐκπλήττονται & ἐκ-
πλαγίζονται. Τί γὰρ ἄλλό ἐστιν ἡ ΣΗ'
ἀρχή, Κραταιοτάτῃ Α'νασσα! ἡ ἐκ
ἐναριθμῶν μεγίστων καὶ ὑπερλάμπρων
πραξεῶν σειράτε καὶ ἄλυσις, ὥστε τὴν
ΣΗ'Ν ἐν πᾶσι & διὰ πάντων φρόνησιν,
σοφίαν τε & ἀνδρίαν, ὡς φωστῆρες τελαυγέ-
στατοι ἐμφαίνουσιν. Οἱ χαρακτῆρες οἱ τὸν
ὄντως ἄνακτα χαρακτηρίζοντες ἐσωτερι-
κοί τε & ἐξωτερικοὶ ἅπαντες ὁμῶς συνέδρα-
μον

INVICTISSIMA
IMPERATRIX
DOMINA DOMINA
CLEMENTISSIMA!

Felices, faustæque Tuo imperio Pro-
vinciæ ! felicia faustaue Regna,
quæ eam in Te Dominam nacta sunt!
quam non Europa modo, sed & uni-
versus, qua late patet, terrarum orbis
in omnem retro posteriorum tempo-
rum sequelam suspicere nunquam ces-
sabit. Quid est, Augusta, regimen
TUUM, nisi præclarissimorum factorum
haud numeranda series? Dotes Regnan-

tis

μον, καὶ οὕτως Ἀνασσαν καὶ Δέσποιναν ἀπα-
σι τέτοις κατηγλαϊσμένην καὶ ὠραϊσμένην,
καὶ ὡς τὸν Ἡλίον μαρμαίρεσάν τε καὶ διαυγά-
ζεσαν ἀπέδειξαν. Νῦν ἔν, κραταιοτάτῃ Ἀ-
νασσα! ἐπὶ ΣΟΙ πεπλήρωται τῷ τοῦ
πάλαι ἐκείνου Φιλοσόφου ἀποφθεγγμα τῷ,
,τότε τὰς ὑψηλὰς ἐν ἔχειν ἀποφηνάμε-
,νας, ὅτε βασιλεύει Φιλόσοφος, ἢ Φιλοσο-
,φεῖ Βασιλεύς. Ἐντεῦθεν γὰρ εὐζωία καὶ
εὐπραγία ἐ μικρὰ τοῖς ἀρχομένοις, καὶ συ-
νελόντα φάναι, αὐτὴ ἡ εὐδαιμονία ἔπεται.
Ταῦτα δὲ πάντα παρεμφαίνουσιν οἱ τῆς
ΣΗΨ Σοφίας Νόμοι, ἐς πάντες οἱ ὡς
σοφοὶ νομιζόμενοι τῆς Εὐρώπης Ἀνακτες
ἠγαθήσαν. Τὴν ΣΗ'Ν δὲ ἀνδρίαν] καὶ
φρόνησιν μαρτυρεῖσιν ἐ μόνον αἱ κατὰ τῶν
αἰμοβόρων Βαρβάρων νίκαι, ὧν τὰ τρό-
παια

tis ad unam omnes TE possidere, po-
rum est, quod dicam; & in evolutio-
ne earumdem ipsa quam præminentem
collocem, dubius omnino, ancepsque
hæsito. Fundatissimum profecto illud
gravis Graji enunciatum TIBI conve-
nit: „regna beata a philosopho guber-
„nata. Veræ illum Sophiæ Spiritum re-
giminis Tui instituta, fataque satis elo-
quuntur. A barbaris, bellis tot cruen-

tis

παια ἔτι τὰ τῆ Εὐξείνου Πόντος κύματα
διατηρεῖ, τὰ καὶ μέχρι τῆ Εὐχισπόντου
ἐκτεινόμενα συντῶ πατάγων τῆς μάχης,
καὶ τῇ ῥεύσει τῶν αἱμάτων τὰς περὶ τῆτον
ἐνοίκας καταπλήττει καὶ δεδίττεται, ἀλλὰ καὶ
αἱ κατὰ τῶν λοιπῶν. Καὶ ὥσπερ ὑπὸ σφο-
δρῆς πνεύματος οἱ ὑπερυψέμενοι τῆ λιβά-
νε κέδροι καταβάλλονται· ἔτω καὶ ὑπὸ τῆς
ΣΗΨ Φρονήσεως πάντες οἱ πρὸς ΣΕΨ
ὑπερηφάνως καὶ ἐπιρμένως Φερόμενοι τα-
πεινῶνται· πανταχῶς γάρ, κραταιοτάτη
Ἀνασσα! νικῶν σάλπιγγες ἤχῃσι, παν-
ταχῶς Γῆς τρόπαια ἐγείρονται, τὴν ΣΗΨ
ἀνδρίαντε καὶ Φρόνησιν δεικνύοντα· οἶδας πάν-
τως οἶδας καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασ-
σαν νικᾶν, καὶ τῆς νίκης τρόπαια ἐγείρειν·
ἡ ΣΗΨ γὰρ φρόνησίς τε καὶ ἀνδρία πρὸς
τὴν

tis pluries laceffita hostium turmis æqui-
tati, iustitiæque causæ Tuæ inconcus-
sa fidens diros illorum impetus selectis-
simorum Ducum peritia retudisti, re-
tundis, & Mater nihilo secius mitissi-
ma, quem posses immanium adornare
interitum funditus pacificæ maximæ sen-
sa orbi ad stuporem aperis. In qua de-
mum cunque telluris parte insignium
qualitatum individua rescis, ad littera-

rum

τὴν ἀπάντων εὐδαιμονίαν ἀφορᾷ. Διὸ καὶ
σηκοὶ Μουσῶν, σηκοὶ Ἀρεῶς τε καὶ Ἀθηνᾶς,
σηκοὶ Ἀπόλλωνος καὶ Διὸς ἐγείρονται
ἐμπόρια, τέχναι καὶ ἄλλα τῷ κοινῷ συμ-
φέροντα ζηρίζονται. παντὸς γὰρ τέλους
τὰ μέσα ἡ ΣΗ' Σοφία ἐπινοεῖν οἶδεν ὀ-
ξύτατα. καὶ ἔνθα ἡ ἀνθρώπινος Φρόνησις
πολλάκις περιωρισμένη ἔσα ἔξοδον εὐρεῖν
ἀδυνατεῖ, αὐτὴ δὲ καὶ ἐκεῖ θριαμβεύει. βε-
βαιοὶ δέ μου τὸν λόγον ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀ-
ρίστων Συμβελατόρων, τῶν ἀρίστων Ἀρχόν-
των, τῶν ἀρίστων Ὑπάτων, τῶν σοφωτά-
των Διδασκάλων, τῶν ἐμπειροτάτων Ἀρ-
χιερατῆγων, καὶ Στρατηγῶν, Χιλιάρχων
τε, καὶ ἑκατοντάρχων, οἱ τῆς ΣΗ' Σ Σο-
φίας ἐλκόμενοι ἀπὸ τῶν τῆς Γῆς περάτων εἰς
ΣΕ' τὴν ὄντως Ἀνάστασιν προσρέχουσι τὰ
τοῖς

rum majus augmentum, humanitatisque
decus TUA gloriantur munificentia. In
terris alio Sole calentibus immerito op-
pressi, gementisque eruditi ad pedes
Tuos provoluti assiduo Tuo prote-
guntur presidio, uti magnanimitatis
TUÆ terminis indagandis incassum qui-
libet infudet. Commercia, aliaque ad
mortalium usum conducentia artificia
in latissimis TUIS regionibus stabilivi-
sti,

τοῖς δὲ πᾶσιν ὡς μέσοις ἢ ΑΥΤΗΣ ΣΟ-
Φία χρῆται πρὸς ἀπόλαυσιν τῆ τέλους,
πρὸς συνδιατήρησιν τῆ κοινῆς καὶ κατὰ τὴν
ποιότητα καὶ κατὰ τὴν ποσότητα· πάν-
των γὰρ, κραταιοτάτη Ἀνασσα! ὡς μή-
τηρ φιλόσοργος, τῶν εἰς ΣΕ' προστρε-
χόντων τὴν ἐπιθυμίαν πληροῖς, καὶ πλη-
ρῶν τέτοις χρῆσθαι οἶδας, καὶ χρωμένη ἐ-
καταχρᾶ· συνελόντι δὲ φράσαι, ὡς ἩΉλιος
εἶ ἀυγάζων καὶ ἀκτινοβολῶν ἐπὶ πᾶσαν
τὴν ὑπ' Οὐρανὸν, ταῖς ἰδίαις ἀκτίσι ταύ-
την θερμαίνων καὶ ζωογονῶν. Ταῖς ΣΑΓΣ
ἐν ἀκτίσι καὶ ἡ Ἑλλάς ἡ τὸ πάλαι μὲν ἔνδο-
ξός τε καὶ εὐδαίμων διὰ τὴν Α' θηναῖν καὶ Ἀθη-
ναῖν δὲ ἄδοξος καὶ δυσυχῆς διὰ τὸν τῶν
βαρβάρων ἐλίβοντα καὶ ἐπιβαρύνοντα ζυ-
γόν, ψυχρὰ ἔσα, θερμαίνεσθαι ἤρξατο,

sti. Jam pridem pervidisti, regna non
magis adjectis ditionibus, quam excul-
tis artibus, promotis scientiis, quæque
inde consequitur, populi frequentia
crescere. Sapientia TUA media sem-
per a fine acutissime discernere adsueta
& ibi triumphat, ubi mentis alias hu-
manæ circumscriptio exitum reperire
nequit. Quot, quantaque TIBI græ-
cia tam fœcunda olim sine premente ju-

καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνειν, καὶ τῷ ὡς παρ-
σανδρῶν ΣΕ' τὴν αὐτῆς ἀντιλαμβανομένην
καὶ ὑπερασπιζομένην, καὶ τὴν δεινὴν ζυγοῦ
λυτρωσομένην καὶ δέσποιναν αὐτῆς ἐσομέ-
νην, ἀνακαινίσασαν πάντα ἐκεῖνα, ἅπερ
τοῖς ΣΟΓΣ παραβαλλόμενα σκιαῖ, καὶ
σύμβολα καθίσταται. ΣΕ', Φημί, Κραταίο-
τάτη! προσδοκᾷ, ἐπὶ ΣΕ' ἐλπίζει, καὶ ἐλ-
πίσσα ἐκ ἐπαιχυνθήσεται, ὡς ΣΕ' τὴν ἐξ
ὑφ' αὐτῶ ὄντι πρόνοιαν ταύτης Λυτρωτὴν καὶ
δέσποιναν ἀφορίσαι πισεύσα, καὶ μίαν ἀλη-
θῶς Βασίλισσαν εὐσεβεσάτην πάντων τῶν
εὐσεβῶν ἀναδεῖξαι τε καὶ σεφανῶσαι· ἡ γὰρ
πολυκοιρανίη τὴν κοινὴν ὠφέλειαν διασρέ-
φει, ὡς ὁ Ὀμηρος ὁ ταύτης Ποιητὴς
προειδὼς ἔφη· „ἐκ ἀγαθὸν πολυκοιρα-
νίη· εἰς Κοίρανος ἔσω, εἰς Βασιλεύς· τὸ

go scientiarum, artiumque omnis gene-
ris parens ac cultrix, cui totus pro-
pemodum mundus expolitionis, cultu-
ræque in acceptis gradum refert, de-
beat, ecquis narrando sufficiet? fran-
gis, frangesque quorum pondere inju-
ria incurvata anxie suspirat, vincula.
Materna illa, ac plane TUA in omne
mortalium genus charitas me quoque
provocare videbatur, ut genibus TUIS

**

me

γὰρ εἰς ἐνοῖ, καὶ ἐνὲν τελειοῖ. Τῆς
τῆ ἐνὲν ἔν καὶ τελειῶν γνώμης ΚΑ'ΥΤΗ
Γλιχομένη τε καὶ ἐφιεμένη ἀδιαλείπτως μία
πάντων Ἀ'νασσα κατασαθῆναι ἀγωνίζε-
ται, καὶ πᾶσιν ἀπαξ ἀπλῶς εὐδαιμονίαν καὶ τε-
λειότητα παρασκευάσασθαι σπεύδει. Ταύ-
της ἔν τῆς Ἑλλάδος καὶ γὰρ ἐκγονος ὦν
εἰς ΣΕ' τὴν αὐτῆς ἐσομένην Μητέρα προσ-
δραμεῖν ἔκρινε, καὶ τέτρες μὲ τὰς πρώτους
καρπὲς ὡς ἀπαρχὰς Α'ΥΤΗ προσκομίσαι
τε καὶ ἀναθεῖναι κατὰ τὸ τῆ Α'ετῆ, ὡς ὁ μῦ-
θος φησιν, ὑπόδειγμα τῷ τῆ Ζηνὸς κόλ-
πῳ, ἵνα ἀνεπηρέαστοι ὑπὸ τῆς ΣΗ'Σ ἀν-
τιλήψεως διατηρῶνται καὶ διαφυλάττωνται.
Δέξαι τοίνυν εὐμενῶς κραταιοτάτῃ Ἀ'να-
σα! τῆ τῆς ἐνδόξε ποτὲ, καὶ ταῖς ἐπισή-
μαις κατηγλαϊσμένης Ἑλλάδος ἐκγόνου
τῆς

me advolverem, primosque adolescen-
tiæ meæ fructus TIBI deferre cuperem.
Sine ergo, id quod demississime a TE
efflagito, Imperatrix invictissi-
ma, ut lucubrata a me de VERA FELICI-
TATE, quam totius ardentissime promo-
ves, ac consolidas, amplissimo nomini
Tuo inscribam. Admitte hanc Graji
Adolescentis grati animi tesseram, in-
dulgeque, ut non prima hæc tantum-
modo

τὰς καρπὰς ΣΟΙ' προσκομιζομένους, ὡς
πρὸς τὴν κοινὴν πάντων ὠφέλειαν ἀφο-
ρῶντας, καὶ τῷ ΣΩ' τέλει ὄντας συνε-
ζευγμένους, θάλπεσάτε αὐτὰς καὶ δροσίζε-
σα ταῖς ΣΑΙ' Σ' ἐμφύτοις ἀρεταῖς καὶ πλεο-
νεκτήμασιν, οἷς ἡ Α'ΥΤΗ' Σ' μεγαλειότης
κοσμεῖται, ἵνα καὶ γὰρ τέτοις παροτρυνό-
μενος πᾶσάν με τὴν ζωὴν ΣΟΙ' τῇ ἡμῶν
μητρὶ ἀναδίσω, ὣν καὶ ἐσόμενος

Τῆς ΣΗ' Σ' κραταιοτάτης Μεγαλειό-
τητος

ἐπολιμέσατος ἐλάχιστος δῆλος
Α'ΘΑΝΑ'ΣΙΟΣ ΠΕΤΡΟΥ
ΨΑΛΙΔΑΣ.

modo parta, sed ætatem reliquam om-
nem quin vitam & sanguinem Tuis,
gloriosissimæque domus TUE obsequiis
devoveam.

clientum infimus
Athanasius Psalidas.

ΤΩ Α'ΝΑΓΙΝΩ'ΣΚΟΝΤΙ.

Αλλ' βέβαια ἀρχή, ὧς Φιλόμυσοι! δὲν ἡμπο-
ρεῖ νὰ ἐνεργῇ, καὶ ἐπομένως νὰ παρακινήσῃ εἰς
τὴν ἀποτελέσιν τῷ καλῷ, παρὰ ἐκείνη, ἣτις εἶ-
ναι ἐλευθέρα καὶ γυμνὴ ἀπὸ κάθε ἀμφιβολίας καὶ
δισταγμὸν· αὐτὴ λέγω ἡ βέβαιος ἀρχὴ ἡμπορεῖ
νὰ γένῃ κινῆν τῆς ἡμετέρας Εὐδαιμονίας καὶ Συντη-
ρήσεως· καὶ τῷτο τὸ βλέπομεν ἐν ἑαυτοῖς πάντο-
τε, οἵτινες ἔχοντες ἀρχὴν βέβαιον τὴν ὑπαρξίν
μας ἐνεργῶμεν κατ' αὐτὴν καὶ πράττομεν· τὸ ἐναν-
τίον δὲ ὁρῶμεν εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς ἀρχάς, αἵτι-
νες φερόνται τῷ τοιαύτῳ βεβαίῳ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀναγκαίως ἀπαιτεῖται εἰς ἡ-
μᾶς ἀρχὴ βέβαιος εἰς τὸ νὰ ἐνεργῶμεν, διὰ τοῦ-
το εἰς τὸ παρὸν βιβλιάριον ἠθέλησα νὰ δείξω βέ-
βαιος ἐκείνας τὰς ἀρχάς, αἵτινες ὑπὸ πολλῶν ἀμ-
φιβάλλονται, καὶ ὅπῃ ὡς δόξαι καὶ φαντασίαι πα-
ρομοίων αὐτοῖς ἀνθρώπων νομίζονται· αὗται δὲ αἱ
ἀρχαὶ εἰναι ἡ ὙΠΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ἹΕΡΟΥ, ἡ
Α'ΘΑΝΑΣΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ, ἡ ΜΕΤΑ
ΘΑ'ΝΑΤΟΝ Α'ΝΤΙΔΟΣΙΣ καὶ τέλος ἡ Ε-
ΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ Α'ΝΘΡΩΠΟΥ.

AD LECTOREM.

Absque dubio ac hæsitazione omnibus evidentissimum est in omni actione & quidem bona necessario requiri certum, & indubitatum principium. Si itaque hoc sese ita habet, tunc & nostræ confervationis ac beatitatis motivum aliud esse nequit: & hoc vidimus in principio certissimo nostræ existentiae, juxta quod semper agimus; contrarium vero in omnibus illis principiis, quæ hac certitudine destituta sunt.

Cum itaque necessario certum ac indubitatum principium in omni actione sive bona, sive mala requiratur; ideo in hocce libello volui certa illa principia reddere, quæ dubia habentur, & tanquam opiniones phantasiæque hominum ipsis similium putantur. Hæc vero principia sunt sequentia: **EXISTENTIA** nempe **ENTIS EXTRAMUNDANI**, **IMMOR-**

Καθώς ἂν ἡ βέβαιος γνώσις τῆς ἰδίας ὑπάρ-
ξεως εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν ΕΥΤΥΧΙΑΝ μας,
τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ βέβαιος καὶ ἀναμφίβολος
τέτων τῶν τεσσάρων Ἀρχῶν γνώσις πρὸς τὴν τῇ
ἀνθρώπου φυσικὴν καὶ ὑπὲρ φύσιν ΕΥΔΑΙΜΟ-
ΝΙΑΝ ἀναγκαίως ἀπαιτεῖται, ὡς ἐν τῷ Προσι-
μίῳ δεικνύεται.

Ἐπειδὴ δὲ εἶναι πολλοὶ, ὅπερ νομίζαν, ὅτι
καίνεα καινὸν δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὸ παρὸν βι-
βλίον, καὶ ὅχι μόνον τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ κάθε βι-
βλίον, ἀνάγκη εἶναι πρῶτον νὰ ἱξεύραν οἱ τοιοῦ-
τοι, ὅτι κάθε βιβλίον ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ μίαν και-
νὴν ἐξαγωγήν καὶ ἀνάλυσιν ἰδεῶν, ἡτις αὐτὰς ἐ-
λάνθανεν· ἦτον ὁμοίως καὶ εἰς αὐτὰς δυνατὴ νὰ τὴν
ἱξεύραν, ἔχι δὲ καὶ ἐνεργεία· καὶ δεύτερον ὅτι δὲν
εἶναι δυνατόν, ὅπερ ὅλοι νὰ θεωρῶν τὸ αὐτὸ ἀν-
τικείμενον πανταχόθεν διὰ νὰ ἔχον καὶ τὰς ἀπλε-
σάτας αὐτῇ τῇ ἀντικειμένῃ ἰδέᾳ θεωρημένας·
διάφορος γάρ ἐστιν ὁ βαθμὸς τῇ ἐννοεῖν καὶ κρίνειν·
ὅθεν ἡμπορῶν νὰ εἶναι πολλαὶ ἐννοιαί, δηλαδὴ ἰδέαι
καὶ κρίσεις, ὅπερ αὐτὰς ἐλάνθανον καὶ λανθάνεν.

Τοιαύτας βέβαιαι ἰδέαι καινὰς καὶ κρίσεις περὶ
τῶν εἰρημένων ἀληθειῶν ἔχει καὶ τὸ παρὸν Βιβλίον,
καθὼς τῷ μετὰ προσοχῆς ἀναγνώσονται· δῆλαι
γενήσονται· διότι εἶναι πολλοὶ, ὅπερ ἀφ' ἧ ἀκρί-
βειν ΥΠΑΡΕΙΝ ΘΕΟΥ, ΑΘΑΝΑΣΙΑΝ
ΨΥΧΗΣ κτλ. σοχάζονται, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἴσως
καὶ

TALITAS ANIMI, POST MORTEM REMUNE-
RATIO, deīn LIBERUM HOMINIS ARBITRIUM.

Quemadmodum igitur certa nostræ exi-
stentiæ cognitio necessaria ad nostram feli-
citatem est; sic & harum veritatum certa ac
indubitata notitia ad hominis naturalem, & su-
pranaturalem beatitatem necessario requiritur.

Cum autem plurimi sint, qui nil novi con-
tinere posse omnem librum judicant; ideo ne-
cessarium est ad hoc præoccupandum sequen-
tia ipsis proferre. a) Quod omnis nempe liber
novam quamdam deductionem ac resolutio-
nem idearum habere possit; (sunt enim infini-
tæ fere combinationes notionum) quæ ipsos
latebat; erat tamen & illis possibilis, non
autem & actu. b) Quod omnes mortales
idem objectum ex omni parte non confide-
rent; adeoque nec habere possunt perspectas
& simplicissimas illius ideas: nam diver-
sus est gradus intelligendi, & dijudicandi:
quare esse possunt multæ notiones ac judi-
cia, quæ aliis prorsus ignota fuere.

εἰς τὰς ἀπλησάτους, καὶ εἰς αὐτὰ σχεδὸν τὰ
ἄλογα ζῶα· ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι πολλὰ ὑπὸ τῆς ἀ-
γνοίας ἀπατῶνται καὶ ὑπὸ τῶν προλήψεων·
διότι τὸ παρὸν βιβλιάριον ταύτας τὰς ἀληθείας
πραγματεύεται ὅχι καθὼς εἰς τὰς ἀπλησάτους
εἶναι γνωσαὶ, ἀλλὰ καθὼς καὶ αὐτὸς τὰς σοφωτά-
τας σχεδὸν λανθάνει. Ἐπειδὴ κηρύνας ἕως τὴν
σήμερον δὲν ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ ἰδέα αὐτῶν τῶν ἀ-
ληθειῶν ἐχὶ τῷ τῆ νοὸς φωτὶ εὐρηται, ἀλλ' ὑπὸ
τῆς Α' ΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ προῆλθεν, ὡς δῆλον
γίνεται ἐν τῷ τῷ συγγράμματι.

Ἰδὲ λοιπὸν καὶ ἡ ἰδέα καὶ κρίσις περὶ τῶν εἰ-
ρημένων ἀληθειῶν, ὅπως τὸ παρὸν βιβλιάριον περιέ-
χει, ἡ ὁποία κατασαίνει τὸν ἄνθρωπον ἡσυχον
καὶ ἀτάραχον εἰς τὰς πράξεις τε, ἀφ' ἧς μάτην βε-
βαίως ὅτι αὐταὶ αἱ ἀλήθειαι ὑπὸ τῆς ΘΕΟΥ
προῆλθον· ἐπειδὴ ἀνίστως ὑπὸ τῆς ΘΕΟΥ προῆλ-
θον, πρέπει χωρὶς ἀμφιβολίας νὰ εἶναι καὶ βε-
βαιόταται, βεβαιόταται δὲ ἀρχαὶ ἀπαιτῶνται εἰς
τὸ νὰ ἐνεργῶμεν, καὶ ἀκολούθως εἰς τὸ νὰ ἀπο-
λάυσωμεν τὸ ἀγαθόν· ἄρα — —

Ἄν δὲ οἱ τοιοῦτοι σοφώτατοι ἤθελαν μᾶς
ἐναντιωθῆναι λέγοντες, ὅτι ὅλοι οἱ θεῖοι Πατέρες,
καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Παῦλος λέγειν, ὅτι τῷ τῆ νοὸς
φωτὶ, δηλαδὴ φυσικὰ ἤμπορῶμεν νὰ γνωρίσωμεν
τὸν ΘΕΟΝ· ὁ Παῦλος γὰρ λέγει· «τὰ γὰρ
ἀόρατα τῆς ΘΕΟΥ ἀπὸ κτίσεως Κόσμου
» τοῖς

Tales profecto ideas novas ac judicia
de dictis veritatibus habet & hicce liber, ut
cum attentione lecturo patefient. Etenim plu-
rimi sunt, qui audita *EXISTENTIA DIVINA*,
IMMORTALITATE ANIMI &c. imaginantur sibi
hæc omnia & simplicissimis nota esse: sed hi ni-
mis ab ignorantia & præjudiciis decipiuntur:
nam in hoc libro veritates dictæ non ut sim-
plicissimis notum est tractantur; sed ut ut &
ipso fere sapientissimos fugit. Nullus enim
hucusque ostendit ideam harum veritatum
non a lumine rationis; sed a *REVELATIONE*
provenisse, ut in hoc libro innotescet.

En itaque nova idea ac judicium de præ-
dictis veritatibus, quæ hominem tranquillum
& quietum in suis actionibus reddunt! Si cer-
te has veritates a Deo provenisse cognoverit:
nam si a Deo provenerunt, debent quoque
sine dubio esse certissimæ; certissima autem
principia ad bonam actionem patranda
requiruntur: ergo — — —

Si vero hi Sapientissimi nobis objice-
rent dicentes omnes sanctos Patres & ipsum
quoque

„ τοῖς ποιήμασι νοόμενα καθοράται, ἥτε αἰδίου
„ αὐτῆ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτὰς ἀ-
„ ναπολογίτας. Εἰς αὐτὰς δὲ ἡμποροῦμεν νὰ εἰ-
„ πῶμεν ἐρμηνεύοντες τὰς Πατέρας καὶ τὸν Παῦλον
ὅτι οἱ Πατέρες καὶ ὁ Παῦλος ἦσαν μετὰ τὴν Α'-
ΠΟΚΑΛΥΨΙΝ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν, ἀφ' ἧς δηλα-
δὴ ἦσαν γνωσκαὶ εἰς τὰς ἀνθρώπους αὐταὶ αἱ ἰδέαι,
ὅτι ὁ Κόσμος τῆτος εἶναι ἐκτισμένος, ἐκ τῆ μη-
δενός, καὶ ἀκολάθως ἐν συμβεβηκόσ, καὶ ὅτι ἡμεῖς
ἔχομεν ἄλλην ἐστίαν ἐν ἑαυτοῖς αὐτὸν καὶ ἀφθαρ-
τον, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ὡς τῶν ἡδὴ τῶν ἰδεῶν
ἐγνωσμένων ὁμιλῶν οἱ Πατέρες καὶ αὐτὸς ὁ Παῦ-
λος ὑποδέτοντες τὴν πρώτην Α'ΠΟΚΑΛΥΨΙΝ
τὴν ἀπ' ἀρχῆς τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ γεγεννημέ-
νην, καὶ τῷτο δεικνύεται ἀπὸ τὰς Α'πολογίας τῶν
Πατέρων, ἐν οἷς ἀγωνίζονται νὰ δείξω πάντας
τὰς Ἑλλήνας ὑπὸ τῆς Α'ΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ
ἀρῦσασθαι· καὶ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, καὶ κατωτέρω τῆ
ἀνω ῥητῆ τῆ Παύλου λόγια, ὅς λέγει· „ διότι
„ τὸ γνωσθὲν τῷ ΘΕΟΥ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς·
„ ὁ γὰρ ΘΕΟΣ αὐτοῖς ἐφανερώσῃ· καὶ κατωτέ-
ρω· „ διότι γνόντες τὸν ΘΕΟΝ, ἔχ ὡς ΘΕΟΝ
„ ἐδόξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθη-
„ σαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτί-
„ σθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες εἰ-
„ ναι σοφοὶ ἐμωρόνθησαν, καὶ ἥλλαξαν τὴν δόξαν
„ τῆ ἀφθάρτου ΘΕΟΥ ἐν ὁμοιωμάτι· εἰκόνας
„ φθαρ·

quoque Apostolum asserere lumine rationis,
hoc est naturaliter posse nos Deum co-
gnoscere; Paulus enim dicit: „ invisibilia
„ Dei a creatione Mundi per ea, quæ fa-
„ cta sunt intellecta conspiciuntur, sempi-
„ terna quoque ejus virtus & divinitas,
„ ita; ut sint inexcusabiles. His responde-
re possumus explicando Patres & ipsum
Apostolum. Quod Patres & ipse Aposto-
lus post REVELATIONEM harum veritatum
fuerint, cognitis nempe his ideis, mundum
scilicet esse ex nihilo productum, & conse-
quenter Ens contingens, & nobis inesse aliam
substantiam immaterialitate & incorruptibi-
litate præditam, & similia; & ut his jam
ideis cognitis loquuntur Paulus & Patres
ipsi, supponentes illam primitus factam Ada-
mo REVELATIONEM. Hoc autem ostendi po-
test sanctorum Patrum Apologiis, in quibus
contendunt omnia Græcos a REVELATIONE
hausisse. Præterea & ab inferioribus dicto Pau-
li verbis, quæ ita sonant: „ quia notum Dei
„ manifestum est in illis; Deus enim ipsis

ἢ φθαρτῆ ἀνθρώπου, ἢ πετεινῶν ἢ τετραπόδων,
 ἢ ἑρπετῶν· διὸ ἢ παρέδωκεν αὐτὰς ὁ ΘΕΟΣ
 ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀ-
 καθαρσίαν, τῇ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐ-
 τῶν ἐν ἑαυτοῖς· οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλή-
 θειαν τῇ ΘΕΟΥ ἐν τῷ ψεύδει, ἢ ἐστεβή-
 αθησαν ἢ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν
 ΚΤΙΣΑΝΤΑ, ὅς ἐστιν εὐλογητός εἰς τοὺς
 αἰῶνας· ἀμήν.

Πῶς λοιπὸν ἤμπορῆσαν πρὸς τὸν ἀλισμονήσαν,
 ἢ πρὸς ἀλλάξιν τὴν δόξαντα, ἢ πρὸς λατρεύσαν
 τὰ κτίσματα, ἂν τῷ τῇ νοὸς φωτὶ ἤδελαν τὸν
 γνωρίσει, ἢ ἔχῃ τῇ ΑΨΟΚΑΛΥΨΕΙ; καὶ
 ποῖοι; οἱ σοφοί· πῶς λέγω σήμερον τῷ τῇ νοὸς
 φωτὶ ἤδελαν γνωρίσει αὐτὸν τὸν κτίστην ΘΕΟΝ,
 ἢ πρῶτον ΑΙΤΙΟΝ τῶν φαινομένων ἢ ἐκτὸς
 αὐτῶν ὄντα· ἢ ἄυριον αὐτὰ τὰ φαινόμενα, αὐ-
 τὰ τὰ κτίσματα, ἢ αὐτὸν τὸν Κόσμον; ποῖος
 λέγω σήμερον γνῶς τὸ λευκὸν χρῶμα τῷ τοῦ
 νοὸς φωτὶ δυνάμει τῶν αἰσθήσεων, ἤδελαν ἄυριον
 εἰπῇ, ὅτι εἶναι μέλαν, ἢ ἐρυθρὸν, ἢ πράσινον;
 βέβαια εἰδείς, εἰμὴ ὁ ἕξω φρενῶν.

Πρὸς τέτοις ἤδελαν ὁ ἴδιος Παῦλος αὐτὸς
 ἑαυτῷ ἀντιλέγει· ἂν ἐκεῖ τῷ τῇ νοὸς φωτὶ κατ'
 αὐτὰς λέγει, ἢ ἐδῶ· ἢ πιβεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν
 προτερχόμενον τῷ ΘΕΩ, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς
 ἐκζητήσιν αὐτὸν Μισθαποδότης γίνεσθαι. Οὐχὶ

„ manifestavit. — — quoniam cognoscent-
„ tes Deum, non ut Deum glorificaverunt,
„ aut gratias egerunt; sed evanuerunt in ra-
„ tiocinationibus suis, & obscuratum est in-
„ sapiens eorum cor; dicentes esse sapientes
„ stulti facti sunt; & mutaverunt gloriam in-
„ corruptibilis Dei, in similitudinem imagi-
„ nis corruptibilis hominis.

Qui igitur oblivisci & mutare gloriam
ipsum, & creaturae servire quivissent; si lumine
rationis illum cognovissent, & non revelatio-
ne? & qui? sapientes. Quomodo, inquam,
hodie lumine rationis cognovissent illum Crea-
torem Deum, & primam causam phaenome-
norum, & eadem extra; cras vero ipsa phae-
nomena, ipsas creaturas, & consequenter
ipsum mundum? Quis, dico, hodie colore
rubro, vel albo lumine rationis per sensus
cognito; cras autem diceret non esse rubrum,
vel album? certe nullus; nisi mente captus.

Præterea ipse Paulus sibi ipsi contradi-
ceret; si ibidem juxta illos lumine rationis
intelligit, hic vero a revelatione: „ crede-

„ re

ἐν τί φησί; πισεῦσαι ὅτι ἐστίν, ὅτι εἶναι, καὶ ὅτι ὑ-
πάρχει, ἔχει δὲ γινῶναι, καὶ ἐννοῆσαι· τὸ πι-
σεῦσαι δὲ ἐδῶ ἄλλην σημασίαν δὲν ἡμπορεῖ νὰ
ἔχη· μετὰ τὸ νὰ ὁμιλῇ περὶ πίσεως εἰς ὅλον τὸ
κεφάλαιον, καὶ εἰς πόδας; εἰς τὰς Ἑβραίας· δὲν
λέγει πισεῦσαι, ὅτι εἶναι εὐσπλαγχνος, ἀλλ'
ὅτι ὑπάρχει· πίσιν δὲ κἀνέναι δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔ-
χη βέβαιον καὶ ἀκλόνητον, ἀνίσως δὲν ἤθελεν εἶ-
ναι βέβαιος, ὅτι αὐτὰ, ὅπῃ πισεύει καὶ δὲν τὰ
ἐννοεῖ, προῆλθον ἀπὸ τὸν ἀλάνθασον νῦν ἐ-
κείναι τῷ σοφωτάτῃ ΟὐΝΤΟΣ· ἐπεὶ δὲ ἂν εἶναι
ἀπὸ ἀνθρώπων, ἡμπορεῖ νὰ λέγῃ ἐν ἐαυτῷ, ὅτι
καὶ ἐκεῖνος, ὅπῃ αὐτὰ εἶπεν, ἐνδέχεται νὰ ἡπα-
τήσῃ ὡς ἀνθρώπος περιωρισμένον νῦν ἔχων· ὁθεν
διὰ νὰ μείνῃ ἡσυχος, σερεός καὶ ἀκλόνητος εἰς τὴν
πίσιν, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἱξεύρῃ, ὅτι αὐτὰ ὑπὸ τοῦ
ΘΕΟΥ ἀπεκαλύφθησαν ἀμέσως τοῖς ἀνθρώ-
ποις.

Εἰς αὐτὰ λοιπὸν, ὅπῃ πισεύονται, εἶναι ἕ-
να ὄργανον τὸ παρὸν βιβλίον ἀκαταμάχητον, καὶ
ἕνα μέσον ἀσφαλές· μετὰ τὸ νὰ ἀποδεικνύῃ μετὰ ἐ-
πιχειρήματα ἰσχυρώτατα, ὅτι ὑπὸ τῷ ἀλαν-
θᾶςου ἐκείνῃ ΟὐΝΤΟΣ αὐτὰ προῆλθον, καὶ ὅτι
νοῦς ἀνθρώπινος, ἔτε νὰ τὰ εὕρῃ ἡμπορεῖσεν, ἔ-
τε εὐρεθέντα νὰ τὰ ἐννοήσῃ, καὶ νὰ τὰ ἀπο-
δείξῃ.

re enim decet accedentem ad Deum;
quod sit. Audisne quid ait? credere
quod sit, & quod existat; non cognoscere
& intelligere. Tò credere vero hic nullam
aliam significationem habere potest; cum de
fide per totum caput agatur, & ad quos?
ad Hebræos. Non dicit credere illum esse
omnipotentem, optimum; sed existere. Fi-
dem autem certam ac indubitatam nullus
habere potest; nisi convictus fuerit illa, quæ
credit, & non cognoscit, provenisse ab in-
fallibili mente illius sapientissimi Dei. Nam
si a mente mortali provenisse putat; tunc
secum diceret, & illa limitata est; fal-
li igitur potest. Quare ut tranquillus, firmus
& inflexibilis in fide maneat; necessarium est,
ut hæc a Deo immediate hominibus reve-
lata fuisse convictus sit.

In his itaque, quæ creduntur, hicce li-
ber est instrumentum invictissimum, ac me-
dium tutissimum; cum argumentis fortissimis,
solidissimisque ab infallibili illo Deo hæc pro-
venisse, & mentem mortalem nec invenire,

nec

Εἰς τὴν Ἀνάγνωσιν ἔν τῷ παρόντος βιβλίου
θέλω νὰ φυλάττωνται τὰ ἐπόμενα· πρῶτον μὲν
νὰ μὴ κρίνητις με τὰς προλήψεις τῶν ἄλλων καὶ
ἀρχῶν, ἀλλὰ με τὸ φῶς τῶ νοός τε· δεύτερον δὲ
νὰ σαχάζεται, ἂν αὐταὶ αἱ ἰδέαι συμφωνῶν με
αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τρίτον ἂν εἶναι καὶ ἀπὸ
τὸ μέρος τῶ νοός τε αἱ ἰδέαι τῶν λεγομένων·
ὅθεν δὲν θέλω νὰ εἶναι ὁ Ἀναγνώστης Πλατωνι-
κός, ἔτε Ἀριστοτελικός, ἔτε κατὰ Λαϊβνίτιον,
ἔτε κατὰ Οὐόλφιον, ἔτε κατὰ Κάντ, ἔτε κατ'
ἄλλον τινά· ἀλλὰ κατ' ἑαυτὸν καὶ ἐν
ἑαυτῷ συνειδώς ἑαυτῷ καὶ ταῖς ἰδίαις δυνάμεσιν·
ἐπειδὴ καὶ ὁ σκοπὸς τῶ βιβλίου εἰς τὴν τοῦ
ἑαυτῷ γνωσιν, καὶ εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν προλή-
ψεων καὶ ὑποθέσεων ἀφορᾷ· διότι ἡμεῖς ἐδῶ
δὲν δογματίζομεν κατὰ Κάντ, ἐνεῖναι τῇ ψυ-
χῇ δυνάμεις τινὰς, ὥς αὐτὸς κατηγορίας κα-
λεῖ, κατ' ὥς ἐννοεῖ καὶ προσλαμβάνει μὴ ὑπὸ
τῆς πείρας εἰδοποιημένας, ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι
αὐταὶ αἱ δυνάμεις ἐνεῖσι μὲν τῇ ψυχῇ, οὐχὶ
δὲ καὶ εἰδοπεποιημένοι, ἀλλ' εἰδοποιῶνται ὑπὸ
τῆς πείρας, κατ' ὥς θέλομεν τὸ δεῖξαι εἰς τὸν τρί-
τον Τόμον. Ἡμεῖς ἐδῶ πρὸς τέτοις καὶνένα ἐπι-
χείρημα ἐκ τῶν προτέρων δὲν δεχόμεθα, ἀλλ' ὅλα
ἐκ τῶν ὑσέρων, δηλαδὴ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων πραγ-
μάτων ὡσάν, ὅπῃ ἡ ὑπαρξίς εἶναι πηγὴ καὶ τοῦ
γνώσεως, μάλιστα δὲ τῆς βεβαίας· ἐπειδὴ ἡμεῖς καὶ ὅτε
ἐννοεῖ-

nec inventa intelligere, & demonstrare posse ostendat.

Ad lectionem igitur hujusce libri requiruntur sequentia: a) ne quispiam judicet juxta aliorum præjudicia; sed proprio lumine, b) Ut legenda consideret, an convenient cum ipsis rebus, an nempe ideæ illæ habeant quoque sua ideata, hoc est objecta: quare non est necesse, ut Lector sit Platonicus, vel Aristotelicus, vel Leibnitianus, sive Wolfianus, vel Kantianus, vel alterius sectæ; sed tantummodo in semetipso, conscius sui ipsius & suarum facultatum: nam & scopus libri ad sui ipsius cognitionem, & everfionem præjudiciorum ac hypotheseum tendit. Hic enim nos non pronunciamus juxta Kant dogmatice animæ inesse facultates quasdam, quas ille Categorias nōminat, secundum quas intelligit & percipit, non per experientiam modificatas; sed has animo insitas facultates per experientiam modificari, ut in tertio Tomo ostendetur. Nos præterea hic nullum a priori, ut ajunt, argumentum ad-

ἐνοῶμεν, καὶ ὅτι προσλαμβάνομεν, καὶ ὅτι ἡμ-
παρεῖμεν νὰ ἐννοήσωμεν καὶ νὰ προσλάβωμεν, ἐξ
αὐτῆς τῆς πείρας γινώσκουμεν, δηλαδή ὑπάρξεως,
ὅθεν εἰς κἀνένα ἄλλο δὲν δογματίζομεν, παρὰ
μόνον εἰς τὰ ὑπάρχοντα· διὰ τῆτο συμπεραίνω,
ὅτι ἔδειξέ μοι θέλει τολμήσει νὰ γράψῃ τὶ ἐναντίον
τῆ παρόντος Βιβλιαρίας, εἰμὶ Ἐνδοσιαστὴς τις Πλα-
τωνικός, ἢ Καρτεσιανός, ἢ Λαϊβνιτιανός· μετὰ
ὁποῖας ἔτε διαλεκτέον εἶναι, μετὰ τὸ νὰ μὴ εἶναι
ἐαυτοῖς συνειδότες· ἂν δὲ καί τις ἄλλος ἤθελε εἰ-
πῇ τι ἐναντίον τῆ παρόντος βιβλίου, τὸν τοιῶτον
παρακαλῶμεν νὰ μὴ λέγῃ εἰς τὰς γωνίας καὶ οἰκί-
δια, ἀλλὰ νὰ γράψῃ κοινῶς καὶ δημοσίᾳ, τὸ ὁποῖ-
ον δὲν πιστεύω ὅτι νὰ τὸ κάμῃ τις.

Δεχθῆτε λοιπὸν φιλοφρόνως καὶ εὐμενῶς, ὡ-
φιλαληθεῖς Ἀναγνώσται! τὸ παρὸν Βιβλιαρίον
ἀποβλέπον πρὸς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ὡς περὶ
Α' ΔΗΘΟΥΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ τῶ ἀνδρώπε
πραγματευόμενον, ἧς φύσει πάντες ἄνθρωποι ἐ-
φίενται· καὶ εἶπατι καὶ γὰρ παρέβλεψα, σύγγνω-
τέμοι ὡς εἰκοσιτεσσάρων ἔτων Νέω· μὴ φείδεσθε
χρημάτων πρὸς ἀπόκτησιν παρομοίᾳ Βιβλία ἢ
συχίαν καὶ γαλήνην τῷ ὑμετέρῳ νοῦ φέροντος· ἀλ-
λὰ προθύμως συντρέξατε εἰς τὴν τότε ἀπόκτη-
σιν· ἵνα καὶ γὰρ τῇ ὑμετέρᾳ ταχείᾳ συνδρομῇ πα-
ρακινήθῃς εἰς φῶς ἐκδώσω καὶ τὸν δεύτερον καὶ τρί-
τον Τόμον, εἰς τὰς ὁποίας ὡσαύτως θέλετε πολ-
λά

mittimus; sed omnia a posteriori, hoc est, ab existentibus: existentia enim est fons omnis cognitionis five certæ, five non. Etenim nos, & quod percipiamus, & quod intelligamus, & quod possimus percipere ac intelligere ab ipsa experientia, hoc est, existentia cognoscimus. Quare in nulla alia re dogmatice aliquid pronunciamus; nisi in existentibus. Ideo reor nullum tam audacem fore ut quidpiam contra scribat, nisi quidam Enthusiasta, Platonius, vel Cartesius, vel Leibnitianus, quibuscum disputandum non est; cum sui ipsius conscii non sint. Si vero alius quidpiam contradicere vellet; hunc rogamus, ne in angulo, sed publice sua sensa proferrat. Quod nec credimus illum præstiturum.

Accipite ergo bono comitique animo, amatores veritatis! hunc librum ad communem utilitatem spectantem; cum de *vera Felicitate* hominis agat, ad quam omnes mortales a natura tendunt. Et si alicubi quidpiam oculis obliquis adspexi, ignoscetis mihi

λα ὠφέλιμα καὶ καινὰ ἔνρη, ὡς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ
 εὐρήσετε. Ἐπειδὴ ἀφ' ἧς εἰς τὸν πρῶτον Τόμον
 θέλετε ἰδῆν, ὅτι αὐταὶ αἱ Ἀλήθειαι προῆλθον δια-
 Α'ΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ ὑπὸ τῷ ΘΕΟΥ, τότε
 θέλετε ἔχειν διὰ παίγνιον ὅλας τὰς ἐχθρὰς τῆς
 Θρησκείας, καθὼς εἶναι ὁ Ρ'υσσό, ὁ Βολταίριος,
 ὁ Ε'λβέτιος, καὶ ἄλλοι παρόμοιοι, δὲν θέλετε τὰς
 τιμὰς πλέον ὡς νόας ἀλανθιάσας, καὶ ὡς μᾶλλον ἡ-
 μῶν ἐννοῶντας, ἀλλ' ὡς ἑαυτοῖς μὴ συνειδότες.

Ε'ρρωσθε.

1791. ἔτει
 Ἀπριλὶς 18.
 ἐν Βιέννῃ.

Ἀθανάσιος Πέτρος Παλιδῶς
 ὁ ἐξ Ἰωαννίνων.

mihi ut Juveni 24. annorum. Non parcetis
pecuniis ad possessionem talis libri quietem,
tranquillitatemque vestrae menti adferentis;
sed alacri animo concurretis ad emtionem ejus-
dem: ut & ipse vestro alacri concursu mo-
tus typis & secundum quoque Tomum &
tertium dem, in quibus eodem modo plu-
rima utilia & nova invenietis, ut & in hoc.
Nam cognitis in primo Tomo per revela-
tionem a Deo prae dictas veritates prove-
nisse, habebitis pro ludibrio omnes hostes
Religionis, quales sunt ROUSSEAU, VOLTAI-
RE, HELVETIUS, & alii his similes. Non am-
plius aestimabitis illos tanquam mentes infal-
libiles, & plus vobis intelligentes; sed ut sui
ipsius, & suarum facultatum non conscios.

Valete,

1791. anno.
Aprili 18.
VIENNÆ.

Athanasius Petrides Pfallidas,
Joanninensis.

Πίναξ κατὰ Ἀλφάβητον τῶν ὀνομάτων
τῶν Συνδρομητῶν τῆ πρώτης Τόμης.

Α.

Ἀδὰμ ἢ Δημήτριος Κωνσταντῖνος Τζετήρι.
Ἀθανάσιος Μανήση.
Ἀνδρέας Χ. Χρίστ.
Ἀυτάδελφοι Οἰκονόμος.
Ἀδέλφια Ἀΐρι.
Ἀλέξανδρος Ἀποστόλη.
Ἀλέξιος βεζυρήλη.
Ἀνδρέας Κωνσταντῖνος.
Ἀμσελ ὁ φυσικὸς ἐν τῇ τῆς Βιέννης Ἀκαδημίᾳ.
Ἀντώνιος Σταῖν ὁ τῆς Ποιητικῆς διδάσκαλος ἐν Βιέννῃ.
Ἀντώνιος Κάρολος Ραϊμπέργκερ τῆς ἡθικῆς Θεολο-
γίας Διδάσκαλος ἐν Βιέννῃ.
Ἀνδρέας Νεντζελίσκος.

Β.

Βρέτας Παπᾶ Ναὺμ.
Βαϊσχάν.
Βασιλικὸν Γυμνάσιον τῆ Γιούρη (Ράαβ.)

Γ.

Γεωργίος Γεροδιάκονος Δημητρίου.

Γεώργιος Στέργιος.

Γεώργιος Ζαβύρα.

Γεώργιος Γιώαννης Καραγιάνη.

Γεώργιος Οικονόμου Κατοριατός.

Γεώργιος Θεοχάρη.

Γεώργιος Μαλαῖς.

Γεώργιος Γιώαννης Γιωργιάδης.

Γκιόργκι Ούγκρος.

Γεώργιος Τζιανοβητζ.

Δ.

Δημήτριος Χ. Πολύς.

Δημήτριος Μαρμάρα.

Δημήτριος ἡ Ανδρίας Παύλος.

Δροσηνός Χ. Γβου.

Δημήτριος Ψαράς.

Δημήτριος Τένα.

Διαμάντης Γεωργίος Τζατζαπᾶ.

Δημήτριος ὁ τῷ Χαμζᾶ.

Δημήτριος Αἰρενίς.

Δημήτριος Λαμπρινούλου.

Δ & μή

5, Δημήτριος Σεβαστ.

3, Δημήτριος Μαβρεδῆ.

Ⓜ.

Ⓜ εἰδωρος Χ. Γωάνης.

Θιμελῆς Χρίστου ἡ Συντροφίας.

Γωάσαφ Γβηρίτης α. ἐφημέριος.

Γωάσαφ Γβηρίτης β. ἐφημέριος.

Γωάννης Α' δ' αὐτῶν ἡ Συντροφίας.

Γωάννης Γεωργίου Πατζατζῆ.

Γωάννης Καρατζῆ,

Γωάννης Δημητρίου Βλάχου.

Γωάννης ὁ Δάεβαρις.

Γωάννης Χ. Σμόλτζ.

Γωάννης Τορέντζας.

Γωάννης Φρονίμης.

Γωάννης Νικολάου 7ῃ Χ. Μπομπέσκου.

Γωσῆφ Γωάννοβητζ Σακαμπέντ Ἐπίσκοπος τῆς Βερσιτζας.

Γωάννης Νικολίδης Γατρός.

Γω:

Γωσήφ Πίμ. Συμβελάτωρ ἢ τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Δικαίῳ
εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Διδάσκαλος.

Γωσήφ Ἐκκελ. Διδάσκαλος τῶν παλαιοτάτων Μονέδων.

Γερώνυμος Σβλζελέκλε.

Γωάννης Ἐφήμεριος τῆς Ρωσικῆς Καπέλης.

Γωσήφ Φάμπχιχ Διδάσκαλος εἰς τὸ Γυμνάσιον τῇ
Ράαβ. (Γιέρε)

Γωσήφ Τέμργαχερ Διδάσκαλος ἀντόθι.

Κ.

Κωνσταντῖνος Μόσχα.

Κωνσταντῖνος Γωάννης Τάμτζε.

Κώστας Τάμτζε.

Κωνσταντῖνος Τζιόλη.

Κωνσταντῖνος Δῆκα Χ. Μιχαήλ.

Κωνσταντῖνος Γγιαγκή.

Κωνσταντῖνος Μαργαρίτα Σεβασῶ.

Κωνσταντῖνος Ρ'ίβα.

Κωνσταντῖνος Κοσμερέλης.

Κωνσταντῖνος Γεωργίε,

Κωνσταντῖνος Ζαβύρα.

Κόμης Κάρολος τῷ Κόλοπιτς. !

Κόμης Λαδισλάβος τῷ Κόλονιτζ.

Κόμης Στέφανος Μαΐλατ.

Λ.

Λ. Β. τῷ Μετζμπ ἔργ. Διδάσκαλος τῆς Μαθήσεως.

Λ. Β. τῷ Σένε.

Μ.

Μελίτιος Ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Βιέννῃ Καπέλλης
ἐφημέριος.

Μαξιμιλιανός Εἰς. Ἀστρονόμος τῆς Κ. Β. Ἀκαδη-
μίας ἐν Βιέννῃ.

Μάτερ Διδάσκαλος τῆς Φυσικῆς Ἰστορίας ἐν Βιέννῃ.

Μανασσῆς Ἡλιάδης.

Μάρκος Θεοδώρου.

Μανόλης Θεοδώρου.

Μήντ Σίντι Σαμβήλ.

Μανέλης Νεντζελέσκι.

Μουμέλτερ Διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ.

Ν.

N.

Νικόλαος Τρεκα.

Νικόλαος Χ. Μόσχου.

Ναὺμ Γιαντζάρης.

Νικόλαος Τζόλη.

Π.

Παῦλος Χ. Μιχαήλ.

Παῦλος Οἰκονόμος.

Πέρβλας Γεηγορίε.

Παναγιώτης Πακᾶ Γιανόπουλος.

Παναγιώτης Χ. Γκήκα.

Πέτρος Πέτροβητζ Ἐπίσκοπος τῆ Τεμεσβαρίε.

Πάρκαε τῆς ἐν Βιέννῃ Μητροπόλεως Ἀρχιμανδρίτης.

Πολυζώης Λαμπαντζιώτης.

Σ.

Στέφανος Στρατομήροβητζ Μητροπολίτης τῆ Κάρ-
λοβητζ.

Σταῦρος Γωάννης ἡ Συντροφίας.

Στέφανος Νικολάου.

Σταμάτης Ρ' αΐκοβητζ.

Στίργιος Χ. Τζέκα.

Στίργιος Αύξεντς.

Σίργιος Α'ποςόλη.

Στίργιος Σολομών.

Σόνενφίλσ. Διδάσκαλος τῆς Πολιτικῆς, ἐν Βιέννῃ.

Φραντζίσκος Κάρολος Α'λτερ Διδάσκαλος τῆς Ε'λληνικῆς διαλέκτου.

Φ.

Φραντζίσκος Τζάϊλερ Συμβεβλάτωρ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς φυσικοῦ Δικαίης Διδάσκαλος.

Φραντζίσκος Γόμμερ τῆς Φιλολογίας Διδάσκαλος.

Φραντζίσκος Κάρετ Διδάσκαλος τῆς θεωρητικῆς Φιλοσοφίας.

Φερδινάνδος Γεωργίς Μάερ Διδάσκαλος τῆς Ε'λληνικῆς διαλέκτου καὶ τῆς Ε'ρμηνευτικῆς.

Χ.

Χρυσόφορος τῆ Νάκας.

Χατζῆ

- 23 Χατζῆ Α'ποστόλης Παπαῖ Θεοχάρη.
24 Χρυσόφορος Γύγκα συμβελάτωρ ἡ τῆ πολιτικῆ Δι-
καίᾳ ἐν Βιέννῃ Διδάσκαλος.

Περὶ τὸν μοι εἶπὲν νὰ σημειώσω τοὺς Συνδρομητὰς
ἡ Λατινικά • ὡς ἀν' ὅπῃ εἶναι ὀνόματα κύρια,
ἡ μάλιστα εἰς τὸ πρωτότυπον τῆ
Βιβλίου.

» Εἰ μὲν ἔν πλησίον ἦν ἡ πόλις, καὶ φανε-
» ρὰ ἰδεῖν ἅπασιν, πάλαι ἂν εὖ ἴοιτο μηδὲν ἐν-
» δοιάσας, αὐτὸς ἦεν ἐς αὐτήν, καὶ ἐπολιτευό-
» μεν ἂν ἐκ πολλῶ· ἐπεὶ δὲ ὡς ὑμεῖς φατέ (σύ-
» τε καὶ Ἡσίοδος ὁ ῥαψωδός) πάνυ πόρρω ἀπώ-
» κισται, ἀνάγκη ζητεῖν ὁδόν τε τὴν ἄγασαν ἐπὶ
» αὐτήν, καὶ ἡγεμόνα τὸν ἄριστον.

ΔΟΥΚΙΑΝ. Ἐν τῷ περὶ Αἰρέσε.

ΠΕΡΡ

ΑΛΗΘΟΥΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ.

DE

VERA FELICITATE.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

§. 1.

Πόσον παράδοξος θέλει φανῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Βιβλιαρίου τούτου! τί ἰδέαι ἐνθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ θέλουν τὰς ἐγκερθεῖν, ἀφ' οὗ ἀναγνώσουσιν παρομοίαν ἐπιγραφὴν, Ἀληθείης Εὐδαιμονία. Ἐπειδὴ ἄλλος μὲν θέλει σοχασθῇ αὐτὴν ἐν ταῖς τυφλαῖς, ἄλλος δὲ ἐν τοῖς χεῖμασιν, ἄλλος δὲ ἐν ταῖς τιμαῖς, ἢ ἄλλος ἐν τοῖς ἀξιώμασι, ἢ ἄλλοι ἐν ἄλλοις καθὼς αἰσυχνοχυμέναι αὐτῶν ἰδέαι ἤθελαν τοὺς τὴν παραστήσει. Τῷ γὰρ δὲ ἀφ' οὗ ἤθελαν ἀναγνώσει μετὰ προσοχῆς τὸ παρὸν Βιβλιαρίον, τότε βέβαια θέλουν λάβῃ ἰδέαν τῆς ἀληθείης Εὐδαιμονίας, σύμφωνα τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, συνάδουσας τῷ λόγῳ, ἢ οὐκ ἀντιλέγουσαν τῇ θεῇ βουλήσει, ἥτις εἶναι αὐτὸς ὁ φυσικὸς νόμος. „

§. 2.

„ Ἡ αἰτία δὲ, ὅπως οἱ ἀνθρώποι διαφόρως ταύτην παριῶσιν, εἶναι ἡ ἀγνοία, ἐξῆς ἡ κυρίευσις τῶν παθῶν, ἢ πρὸς τούτοις εἶναι ἢ ἰδέα τῆς ὑπολήψεως. Διότι ὁ ἀνθρώπος ἀγκυλὰ ἢ εἶναι πεπλευτισμένος μετὰ τόσα δῶρα τῆς φύσεως, ἢ μετὰ τόσα προτερήματα, τὰ ὅποτα ὅλα πρὸς τὴν αὐτοῦ Εὐτυχίαν ἀποβλέψουσιν, ὅμως ἐμπλέκεται τοῖς πάθεσι, πῶς τε εἰς τὴν ἀγνοίαν, ἢ δὲν ἱκεύρει πλέον ἐὰν τὰ μεταχειρισθῇ διὰ τὴν ἀπολαύσιν ἐκείνου τὸ τέλος, διὸ ἐδόθησαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. „

§. 3.

PROOEMIUM.

§. 1.

Quam mirabilis videbitur hominibus libelli hujusce inscriptio! Quæ mox ab initio, in eorum mentibus, inspecto hoc titulo idæ excitabuntur: VERA FELICITAS. Quippe etenim huic in voluptate, illi in divitiarum cumulo; isti in dignitatum præcellentia, non parvis quoque in objectis adhuc aliis videtur reponenda, secundum id, quod eorundem male distincti de genuino rerum pretio conceptus exigunt. Verum enimvero pervoluto attentiori paulo animo opusculo qualicunque præfati immutata felicitatis veræ idea naturæ nostræ, rationi incorruptæ; Divinique Numinis voluntati; quæ quidem ipsa naturæ lex est, conformis ipsis exorietur,

§. 2.

Discrepantium adeo a se invicem repræsentationum duplex assignabilis ratio; inscitiam pnta; atque diversum repræsentandi modum. Homo namque, tot, tantisque naturæ insignis dotibus, prærogativisque, affectuum nihilominus cæco impetu tantopere confunditur non raro, ut ad finem, a Deo ipsi præstitutum acquirendum eosdem adhibere inscius sit.

§. 3.

„ Αὐτὸν οὖν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὅπου τόσον ὑπερέχει
τὰ λοιπὰ ζῶα, ἤθελε κρῖν ἔρθως, ἢ σοχασθῇ
τέλος, διὸ ὑπάρχει ἐν τούτῳ τῷ ὁρατῷ Κόσμῳ, ἂν λέγει
ἤθελεν ἐρευνήσῃ ὅλα τὰ πράγματα, ὅπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
ἐκτίσθησαν, βέβαια τότε θέλει εὐρεῖ ὅλα αὐτὰ, ὅτι εἴνα
πεποιημένα διὰ τὴν αὐτοῦ Εὐδαιμονίαν. Αὕτη λοιπὸν
ἡ ἐρεῦνα θέλει τοῦ ἐγείρει ὅλας ἐκείνας τὰς ἰδέας, ὅτι
κατωτέρω θέλομεν εἰπῇ. θέλει τὸν κἀμὴ νὰ γνωρίσῃ τὸν
ἑαυτόν τε, ὅπως εἶναι ἡ πρώτη γνωστὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ
θέλει τὸν καταγῆσαι νὰ κἀμὴ καθε τρόπων νὰ ἀποκτήσῃ
ἐκεῖνα τὰ μέσα, διῶν ἀποκτᾶται αὕτη ἡ ἀληθὴς Εὐδαι-
μονία. „

§. 4.

„ Ἀνίσως δὲ ἐξεναντίας αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἤθελε
καταφρονήσει τὰ προτερήματά του, ἢ ἤθελε ἔλθῃ εἰς
λήθην τοῦ ἑαυτοῦ του, ἤθελε λέγω ἀφήσῃ τὸν νῦν του νὰ
κυριεύηται ὑπὸ τοῦ σώματος, τότε ἀναμφιβόλως διλεάζε-
ται ὑπὸ τῶν παθῶν ἢ καταδελᾶται. Ἐπειδὴ τότε τὰ
πάθη αὐξάνουσι, τότε θεμελιῶνται ἢ ἐξοσιάζουσι τὸν νῦν,
ὅταν αὐτὸς ὄντως εἶναι γεμάτος ἀπὸ συγκεχυμένης ἰδέας.
Διότι τότε ὁρμᾷ εἰς ὅλα ἐκεῖνα ὅπως ἡδονήματα προξενῶν
τῷ σώματι. τρέχει ἀπερισκέπτως εἰς κάθε πράξιν, σο-
χαζόμενος, ὅτι ἐκεῖ θέλει εὐρεῖ τὴν ἀληθῆ Εὐτυχίαν.
ἀλλ' εἰς μάτην. μέσα γὰρ εἰς τὸ σκότος κἀνέτας δὲν
ἡμπορεῖ νὰ διακρίνῃ τὸν χρυσὸν τοῦ οὐραίου, ἢ τὸ
ῥατοῦ τοῦ μὴ ῥαίσι. „

§. 5.

„ Καθὼς τοῦτον ὁ ἐν τῷ σκότει δὲν δύναται νὰ
διακρίνῃ τὰ πράγματα ἀπὸ κινεμεταξύων, ἔτσι ἢ ἐκεῖ-

§. 3.

Sin mortalís, qui reliquis animantibus cunctis tam magnopere præcellit, causam existentiae in mundo hoc aspectabili suæ finalem inquireret penitius, creationisque universæ scopum profundius scrutaretur, nihil non ad suam felicitatem productum foret detecturus. Quæ sane perquisitio omnes eas, quibus de infra magis referretur, ideas in ejus suscitabit anima, eumque suimet ipsius cognoscendi capacem reddet, qualisnam prima debeat esse hominis cognitio, efficietque, ut totus quantus impetrandis his mediis; *vera* quibus *felicitas* acquiritur, pro virili insudet.

§. 4.

Quod si vero præcellentias hæcce spreverit, oblivionemque sui culpa propria sibi adtraxerit, in mentem corpus nanciscetur imperium; irritationibus hujus capietur ea decepta; mancipiumque illarum devenit. Affectus enim sumunt augmentum, firmanur, hocque magis in animam vim suam exserunt; quo major confusarum prædominantium idearum in ea copia existit. Atque eapropter quam facillime ad quælibet illa; quæ voluptatem, leporemque non nullum adpromittunt, quærenda, gustandaque permovetur, omni sine, bonane sint an mala, discussione: cum Felicitatem in omnibus his, quibus a se inhiat; sitam præposcere arbitretur. Ast incassum. In atra nimirum caligine palpitans aurum ab orichalco; stannum ab argento; a deformi pulchrum frustra studes discernere.

§. 5.

Igitur, quemadmodum tenebris præpediti, a se invicem objecta nequimus distinguere, affectuum ita turbati-

νος ὁπῆ· εἶναι ἐσκοτισμένος, ὡς ὑπὸ νεφῶν, ἀπὸ τὰ
πάθῃ, δὲν ἤμπορε· νὰ καταλάβῃ εἰς τί γίνεται ἡ
ἀληθείης του Εὐτυχία. Ἐπειδὴ πότε τοῦτο τὸ πάθος
τὸν ἔλκει, ὡς ἐκ τῆς ῥινός, ὑποθετέον ἡ φιλαργυρία, ἢ
εἰς αὐτὴν νομίζει τὴν Εὐτυχίαν του· πότε δὲ ἡ ἐπιθυ-
μία τῶν ἀξιομάτων, ἢ πότε ἄλλο, καθὼς κάθε ἕνας
ἤθελεν ὑπότινος πάθους κυριευθῇ.,

§. 6.

„ Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν ὁ δῆλον γίγνεται, ὅτι ἀδύνατον
εἶναι νὰ καταλάβῃ τινὰς τὴν Εὐτυχίαν του εἰς τί γί-
νεται, ἀνδρὲν ἤθελεν ἐλευθερώσει τὸν νῦντου προτήτερα
ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν παθῶν, ἢ τὸν ἀρήσει νὰ κρίνῃ ὀρθῶς
συλλογιζόμενος μετὰ προποχῆς. „

§. 7.

„ Ἀν λοιπὸν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἤθελεν ἔλθῃ μίαν
φορὰν εἰς τὸν ἑαυτὸν του σοχαζόμενος, ἐρευνῶντας δι-
λαδὴ τὰς δυνάμεις τόσον τοῦ σώματός του, ὅσον ἢ τῆς
ψυχῆς του, τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεώς του εἰς τοῦτο τὸ
σῶμα, τούτῃς εἰς τοῦτον τὸν τρόπον τῆς ὕλης, ἢ τὸ
τέλος αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως· ἤθελεν ἰδῆ διὰ τοῦ νοός
βέβαια, ὅτι καθὼς ἡ δύναμις τῆς ἀντιλήψεως, ἔττι ἢ
ἡ τῆς θελήσεως τῆς ψυχῆς, εἶναι περιορισμένοι, ὡσαύ-
τως ἢ αἱ μηχανικαὶ τοῦ σώματος δυνάμεις τῆς κινήσεως.
ἢ καθὼς ἔλαβεν ἀρχὴν, ἔττι θέλει λάβῃ ἢ τέλος. „

§. 8.

„ Ἦθελε πάντως ἀκόμι εὐρη εἰς τὸν ἑαυτὸντου
ἐρευνῶντας ἅποιον πόθον τοῦ ὑπάρχειν, ὁ ὁποῖος ἂν ἢ
ὄχι αἰωνίως εἶναι, ὁμῶς ἐνωθεὶς μὲ τὴν ιδέαν τῆς αἰω-
νίως ζωῆς τῆς ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως προσληφθείσης ἔγινεν
ἐχί

turbine correptus; quid veram constituat *felicitatem*, perspicendo impar est. Affectibus enim, ut ajunt, luditur. Sic auri sacra fames, dignitatumque honorumque lubido usque adeo incantant terricolas; ut in iis omnem perpetuam *beatitatis* scatebram se se cernere sibi persuadeant. Id quod de quovis, quo quis ductus; affectu intellexeris.

§. 6.

Inferes inde, fieri nullo penitus modo posse, ut veræ quis felicitatis perennem perspiciat fontem; affectuum ni ante jugo se se exemerit. Horum etenim prædominium nec attentioni, nec rectæ dijudicationi; nec ratiocinationi legitimæ ullum relinquit locum.

§. 7.

Sin igitur homo ad semet ipsum reversus (sit dicto *venia*) intimius mentis corporisque habitus; initium, finemque hac in modificatione sua inquireret existentiae: cognoscendi, volendique animæ potentiam arctis admodum constrictam terminis, opeque mechanicae contingentes structuræ corporis motiones, ut olim inchoatas, sic tandem suo modo extinguendas, omnino dignosceret.

§. 8.

Atque si porro quadam modo adhibita attentione rimemur eas, quæ in secretissimis animæ nostræ penetrabilis se se permanenter excipiunt, phænomenorum series; has inter illico manifestabitur nobis in perpetuum licet non, comitante nihilo secius vitæ æviternæ apprehensione, existendi desiderium. Corroboratum dein

ἐχὶ χρονικῶς, ἀλλ' αἰωνίως ὑπάρχειν. Καὶ τοῦτο δὲν τὸ βλέπει μόνον εἰς τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλης σχεδὸν τῆς ἀνθρώπου, πλὴν τῶν τῆς Ἀποκαλύψεως ἐς ἐρημίων. Ἡθελε πρὸς τούτοις σοχάζηται, ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδέα τῆς αἰωνίς ζωῆς, ἂν δὲν ἤθελε ποτὲ πληρωθῇ, βέβαια ἤθελεν εἶναι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον μία τιμωρία, μία ἀδικία μέγιστος, καὶ μία σκληρότης θρησκείας ἐκείνη τοῦ παναγαθοῦ ὄντος, καὶ μία ἀπάτη αὐτοῦ τε τῆ σοφότητος* μετὰ τὴν ἐδωκεν εἰς τὰ λογικὰ του κτίσματα τοιαύτην ἰδέαν, ὅπου ποτὲ, ποτὲ δὲν ἤθελε πληρωθῇ.

§. 9.

„Αναδιφώντας δὲ πρὸς τούτοις τὸν ἑαυτὸν τε ἤθελεν ἐννοήσῃ, ὅτι γεγενῆται διὰ τὴν ἀπολαύσῃ μίαν Μακαριότητα εὐσταθῆ, καὶ Εὐδαιμονίαν πάγιον, τὴν ὁποίαν βέβαια εἰς τὴν ὑλικὴν ταύτην ζωὴν δὲν θέλει ποτὲ τὴν ἐπιτύχῃ, διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ὕλης.”

§. 10.

„Τοιοῦτα πρὸς λοιπὸν σοχαζόμενος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ ὄντως, δὲν ἤμπορεῖ λέγω νὰ ἀναπαυθῇ, ἐν ὅσῳ δὲν ἤθελε μάθῃ, ὅτι εἶναι ἓνα ὄν, ὅπερ τοῦ ἐχάρισεν αὐτὴν τὴν ζωὴν τὴν πρόσκαιρον, ὅπου τοῦ ἐπέταξεν εἰς αὐτὸ τὸ κορμὶ ἐν πνεῦμα κεχορηγημένον μετὰ τὴν καὶ θάλασσαν, ὅπου τοῦ ἐβόλε νόμους ἥτοι ὁροθεσίας, καὶ εἰς τὸν νῦν, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ εἰς μὲν τὸν νῦν καὶ ἐρευνᾷ ἐκεῖνα ὅπου τὸν συμφέρει, εἰς δὲ τὴν θάλασσαν νὰ ἐπιδυμῇ πάντοτε τὸ ἀγαθόν. καὶ τοῦτο ὅτι ἐπὶ εἶναι αὐτὴ ἡ πέτρα ἤμπορεῖ νὰ διδάξῃ κάθε ἓνα. Ἐπειδὴ εὐθύς ὅπου τινὰς ἤθελεν εὐγὴ ἔξω ἀπὸ ἐκείνης τοῦ ὄρους, τοὺς ὑπ' ἐκείνης τοῦ ὄντος τεθέντας, ἤτοι ἀπὸ τὴν ἐρευνᾶν τοῦ συντάκοντος ὄντος, ἢ ἡ θάλασσις ἀπὸ τὴν ἐπι-

revelatione maxime, in infinitum ut evaserit. In circumferentia non tantum subsistamus nostra, etiam quid apud alios agatur, curiosius speculemur. Eodem modo, quod ad cupidinem illam interminatam, res se habet: præterquam, quod apud eos, quos fato infelici præteriit *Revelatio*, adhuc dum desideretur. Ponamus nunc ex hypothese implicante, illum in sempiternum vitam continuandi conceptum inanem esse, & irritum: numquid & in orbe hoc sublunari vocitanda afflictio, & poena? numquid *Ens* longe optimum immanis arguendum barbariei? ac spiritus sapientissimus deceptoris nomine dehonestandus, quod creaturis suis ratione insignibus perceptionem, cujus objectum quærent in cassum; dolose fecerit nasci?

§. 9.

E converso, dum quis examinat se præcisius; in hoc se mundi theatrum prodissse invenit, beatitate eaque valida, & constante ut potiatur, quam vita hæc terrena penitus abnegat.

§. 10.

Perpendens hæc intellectus non sine anxietate quadam fluctuetur, est necesse; donicum in *Entis* cujusdam, temporaneæ vitæ hujus Authoris notitiam perveniat, quod cum corpore spiritum, intelligendi, volendique vi pollentem conjunxit: quam utramque determinatis constrinxit normis, atque terminis: intelligentiam nimirum cognitionis utilium; appetitum bonorum cupidinis: testante ipsa conscientia. Nam simul ac facultates dictæ fixos natura limites excedunt; subsequitur poena: intelligentiæ acies hebescit, ut nec ea, quæ penetrare ei concessum, amplius haud queat concipere.

ἐπιθυμίαν τοῦ ἀγαθοῦ, πίπτει ὁμὴν νῆς εἰς βάθος
 ἀχανές ἢ σκοτεινόν, ἢ εἰς νύκτα ζοφεράν, ἢ οὔτε ἐκεῖνα
 ὅπου τῷ εἶναι ἀδεια νὰ θεωρῇ, δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ
 θεωρῇ, καθὼς σοφώτατα ὁ φιλόσοφος Πλάτων ἀπο-
 φαίνεται. „ (α) “ Ἐγὼ γάρ, ὦ Κέβης, νέος ὢν θαυ-
 „ μασῶς ὡς ἐπεθύμησα ταύτης τῆς σοφίας, ἥν δὴ κα-
 „ λῶσι περὶ φύσεως ἰσορίαν ὑπερήφανον γάρημοι ἐδόκει
 „ εἶναι εἰδέναι τὰς αἰτίας ἐκάστου, διὰτὶ γίγνεται ἕκα-
 „ στον, ἢ διὰτὶ ἀπόλλυται, ἢ διὰτὶ ἔστι ἢ πολλὰκις
 „ ἑμαυτὸν ἄνω ἢ κάτω μετέβαλλον σκοπῶν πρῶτον τὰ
 „ τοιάδε, ἅρ' ἐπειδὴν τὸ θερμὸν, ἢ τὸ ψυχρὸν σηπ-
 „ δόνα τινὰ λάβῃ, ὥςτινες ἔλεγον, τότε δὴ τὰ ζῶα συν-
 „ τρέφεται; ἢ πότερον τὸ αἷμά ἐστιν, ᾧ φρουρῶμεν, ἢ
 „ ὁ αἶρ, ἢ τὸ πῦρ, ἢ τούτων μὲν ἑδὲν, ὁδὲ ἐγκέφαλός
 „ ἐστιν, ὁ τὰς αἰσθησεις παρέχων τῷ ἀκούειν ἢ ὁρᾶν
 „ ἢ ὁσφραίνεσθαι; ἐκ τούτων δὴ γίγνοιτο μνήμη ἢ
 „ δόξα ἢ ἐκ δὲ μνήμης ἢ δόξης, λαβούσης τὸ ἡρέμετόν,
 „ κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι ἐπισήμην ἢ αὐτὸν τούτων τὰς
 „ φθοράς σκοπῶν, ἢ τὰ περὶ τὸν ἕρανόντε ἢ τὴν γῆν
 „ πάθῃ, τελευτῶν οὕτως ἑμαυτῷ ἔδοξα πρὸς ταύτην
 „ τὴν σκέψιν ἀφύης εἶναι, ὥς ἑδὲν χρήμα ἢ τεκμήριον
 „ δεῖσσι ἐρῶ ἰκανόν ἢ ἐγὼ γάρ, ὦ Κέβης, πρῶτερον σαφῶς
 „ ἠπίσάμην, ὥς δὲ ἑμαυτῷ, ἢ τοῖς ἄλλοις ἐδόκειν,
 „ τότε ὑπὸ ταύτης τῆς σκέψεως, οὕτω σφόδρα ἐτυφλώ-
 „ θην, ὥςτε ἀπέμαθον ἢ ταῦτα, ἢ πρὸ τοῦ ὧμην εἰδέναι,
 „ περὶ ἁλλωτε πολλῶν, ἢ διὰτὶ ὁ ἀνθρώπος αὐξάνε-
 „ ται. — Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ ἀποτελέσματα ὅπῃ
 „ ἀκολυθῶν, ἄντιπας ἡδεῖε βιάσθαι τὸν νῦντον νὰ εὗγῃ
 „ ἔξω ἀπὸ τὰ ὀρεῖα, ἀπὸ ἐκεῖνα λέγω τὰ ὄρια, ὅπου ὁ
 „ πάνσοφος Θεὸς τοῦ ἔβαλε, ἢ ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλ'
 „ ἀκόμι ἢ ἄλλα, ὡς ἡ Πανδεσία, ἢ ὁ Σκεπτισμὸς ὁ ἀνόη-
 „ τός τε

(*) Πλάτων ἐν Φαῖδῃ.

cipere: quod luculentissime monstrat eximia sapientiae
 philosophus Plato (a); dum ita ait: „Equidem, o Ce-
 „bes! cum essem juvenis, mira quadam ejus sapien-
 „tiae cupiditate flagrabam, quam naturae vocat hi-
 „storiam. Superbum enim mihi videbatur esse, au-
 „sas intelligere, per quas singula fiant, atque int-
 „eant, & qua sint ratione: saepiusque me sursum
 „deorsumque jactavi, talia quaedam primo considerans,
 „utrum, postquam calidum & frigidum putrefactio-
 „nem aliquam acceperunt, quemadmodum non multi
 „dixerunt, tunc animalia coalescant? Præterea, utrum
 „sanguis sit, quo sapimus an aër, an ignis, aut ni-
 „hil horum sit, sed cerebrum, quod præbeat sensus
 „audiendi, videndi, olfaciendi: ex his autem me-
 „moria & opinio dicunt fieri: ex memoria vero, &
 „opinionem quietem accipiente scientia. Proinde ho-
 „rum corruptiones considerans, atque eas, quæ cir-
 „ca cælum, terramque passiones contingunt; tandem
 „adeo mihi ad hæc considerata visus sum hebes, ut
 „nihil. Conjecturam vero ad id afferam tibi sufficien-
 „tem; ego enim ob ejusmodi considerationem usque
 „adeo sum occæcatus, ut ea etiam, quæ prius mani-
 „feste sciebam, ut mihi, aliisque videbatur, dedi-
 „scerem, & alia videlicet multa, quæ antea me scire
 „putabam, & qua ratione homo crescit. -- En igitur
 „effectus subsequentes, siquis, quibus intellectus a Deo
 „circumscribitur est, limites ab usu impio conatur exce-
 „dere. At non hæc modo, sed & alia prava multa v.

c.

(a) Plato in Phæd.

τόστε ἢ ἀνόρητος, τὰ ὅποια εἶναι τὰ πλέον ὀλεθριώτα-
τα εἰς τὸν ἄνθρωπον.

§. 11.

„ Ἡ Δίλησις δὲ πῶται ἢ αὐτὴ εἰς τὴν ἄβυσσον
τῆς ἀπωλείας, ἢ ἡθέλει ἐπιδυμήσει τὸ κακὸν, ἢ τὸ
μαινόμενον καλὸν ἢ μὴ εὐσταθὲς, τὸ ὅποτον εἶναι ἔξω
τοῦ φυσικοῦ νόμου, ὅπου ὁ θεὸς εἰς αὐτὴν ἔθηκε. Καὶ τοῦ-
το ὅτι βέβαιον εἶναι ἡ καθημερινὴ πέτρα τὸ μαρτυρεῖ, ἢ
δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποδειχθῇ * μάστιγμα δὲ αἱ Ἰσγορίαι
τῶν Βασιλέων, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ ἀκολυθίσαν τὴν τυφλὴν
Δίλησιν των, ἔπασαν εἰς τόσα ἄτοκα, ὅπου φρίττει
τινὰς ἀκούωντάς τα μόνον. Ἀπὸ τέττας εἶναι ἕνας ἢ
ὁ σοφὸς Σολομῶν, (α) ὁ ὅποτος, μὲ ὄλον ὅπου ἦτον
σοφός, μὲ ὄλον τοῦτο διὰ νὰ ἀφήσῃ τὴν Δίλησιν του
ἔξω τῶν ὁρίων τῆς, ἐπεσεν εἰς αὐτὴν τὴν εἰδωλολα-
τρείαν, ἢ ἀπὸ ἐνσεβείας, ἔγινεν ἀσεβείας ἢ εἰδωλολατρίας. „

§. 12.

„ Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἡθέλε μάθῃ, ὅτι ἀνάγκη ἐστὶ
νὰ εἶναι ἐν τοιούτῳ Οὐ, ὅπου τὸν παρήγαγεν εἰς τοῦτον
τὸν Κόσμον, τότε θέλει ἐξετάσει ἐκ τῶν φαινομένων,
οἷον ἐστὶν αὐτὸ τὸ Οὐ; (ἐπειδὴ ὑποθέτει ὅλα αὐτὰ τὰ
φαινόμενα ἰνδεχόμενα δηλόνοσι συμβεβηκότα μαθὼν ἀπὸ
τὴν Ἀποκάλυψιν, ὡς κατωτέρω δειχθήσεται) θέλει ἰδῇ
τοῦτο τὸ Πᾶν τὸ μέγιστον, ἐκεῖνα τὰ ἐράνια σώματα
τὸν Ἡλίον, τὴν Σελήνην, τὰς Ἀστέρους, ὡσανύτως
ἢ τὴν Γῆν. Ταῦτα λοιπὸν θεωρῶντας βέβαια θέλει συμπε-
ράνῃ, ὅτι αὐτὸ τὸ Οὐ εἶναι Παντοδύναμον. Ἐπειδὴ ἡμ-
πορεσε νὰ παράξῃ ἐκ τῆ μηδενὸς τόσον μεγάλα σώματα,
ὡς ἐκ τῆς ἰδίας Ἀποκαλύψεως μεμάθηκε,

§. 13.

(*) Ἐκκλησια. κεφ. 4.:

c. Pantheismus, exorbitansque Scepticismus generi humano tantopere noxii exinde profluunt.

§. II.

Atque ipsa in præceptis agitur voluntas; cum in bonum propendeat adparens, taleque malum aversetur. Usque enim rationi, instinctusque legi divinitus insinuatæ perpetratur adversum. Quod & eventus quotidiani cum universa temporis præteriti historia manifestum reddit. Exemplo serviat nobis mortalium sapientissimus prædicatus Salomo; (a) qui appetitus aberratione, ac excessu ante pius in idololatram quam maxime impium evasit.

§. 12.

Posteaquam autem *Revelatione* (uti indicabimus) illustratus, tellurem hanc nostram, lunam, solemque ex nihilo obtinuisse existentiam imbiberat; concludendum profecto erat homini, Ens dari quoddam, in mundo quod aspectabili ei locum assignavit; & quidem id esse potentia præditum infinita; utpote quod adeo diversis tamque stupendis corporum molibus ex nihilo par gignendis extiterit.

§. 13.

(a) Ecclesiast. Cap. I.

§. 13.

Θεωρῶντας δὲ πάλιν τὴν ἀνέκφραστον τάξιν αὐ-
τῶν ὧν οὐρανίων σωμάτων, ὅπου ποτὲ δὲν συγχίζονται
ἀπὸ τὸν τόπον των ὁρῶντας τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν
αὐτὰ πάντοτε χωρὶς καμμίαν μεταβολήν, δηλαδή τὴν
ἡμέραν νὰ διαδέχεται τὴν Νύκτα, τὸ Ἑὰρ τὸ Θέρος,
τὸ Θέρος τὸ Φθινόπωρον, τὸ Φθινόπωρον τὸν Χειμῶ-
να, ἔτι, ὅπου ποτὲ, ὅταν πρέπη νὰ εἶναι Χειμῶνας νὰ
μὴ γίνηται Ἑὰρ, ἀλλὰ πάντοτε τῶν ἑρανίων σωμάτων ἀπάν-
των ἡ κίνησις νὰ εἶναι εὐσταθής, ἢ ἀμετάθετος. Ταῦ-
τα λοιπὸν περισκοπῶν, βέβαια θέλει συμπεράνῃ, ὅτι
εἶναι σοφώτατον αὐτὸ τὸ Οὐ. Ἐπειδὴ εἰς τοιαύτην
ἁρρήτον τάξιν νὰ βάνονται τὰ πράγματα, μέγιστος βε-
βαιότατα ἀπαιτεῖται σοφία.

§. 14.

Ὅταν δὲ πάλιν εὐχασθῇ, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ συνεί-
χεια τῶν ἑρανίων σωμάτων ὁμοῦτε ἢ ἐπιγεῖων ἀποβλέ-
πει πρὸς τὴν Εὐδαιμονίαν ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων,
ἀλλὰ ἢ πάντων τῶν ζῶν κεχορηγημένων, ὅτι ὅλα ὅσα
ὁρᾷ εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὰ τελικὰ αἰτία ἔτι,
ὅπου τὸ ἐν νὰ εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ ἄλλου, τότε βέβαια
θέλει ἐπιφέρει λέγωντας, ὅτι ἀληδέστατα αὐτὸ τὸ
Οὐ εἶναι ἀγαθώτατον. Καί οὕτω καθεξῆς περισκοπῶν θέ-
λει εὐρη τὰς τοῦ Θεοῦ τελειότητας,

§. 15.

Στοχαζόμενος λοιπὸν αὐτὰς τὰς τελειότητας τοῦ
Θεοῦ, μάλισα δὲ τὴν ἁκρὰν σοφίαν αὐτοῦ, διῆς τὰ
πάντα ἔλαβον νόμον ἢ ὁροδέσιον, ἢ μανθάνοντας, ἔτι
ἡ ψυχῆ του μίνει διὰ πάντα, ἀδύνατον εἶναι θέλει
ἐπιφέρει νὰ ἀρέσκων παρομοίως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν

§. 13.

Perpendens porro ineffabilis corporum celestium ordinis, quorum loca nunquam permiscuntur, pastantiam; motiones horum perennes, ac immutatas; diurnum nocturnumque, quatuorque anni tempestatum successuum semper eandem, numquid *Ens* hoc sapientia summa insignitum efferet, tot, & tantis quod corporibus largiri valuit motum sic constantem, ac omnino non explicandum?

§. 14.

In eadem consideratione progrediens, & videns corpora & cœlestia, & terrena non ad *felicitatem* modo hominum; sed etiam sentientium cunctarum creaturarum dirigi; admiransque nexum per causas finales tam arctum: hoc est: unum alterius causa reperiri; conclusio hæc ipsi est extorquenda; optimum illud tantummodo *Ens* esse, quod tam miris modis a se discedentium corporum structuras ad communem sentientium *felicitatem* ordinavit. Haud absimili ratione perspicendo alia DEI perfectiones ceteræ deteguntur.

§. 15.

Comprehensis rite hisce attributis divinis, peculiariter sapientia interminata; quæ cuique modum suum, & regulam inemendabiliter præscripsit, animam immortalem concipiens, absurdum esse judicabit, a *Legislatore* communi mortales omnes, tum probos, tum impro-

κοινὸν Νυμοθέτην, ἢ ἐκεῖνοι ὅπου κατὰ τοὺς τῆς φύσεως νόμους πράττῃσι, τοὺς ὑπ' ἐκείνῃ τοῦ πανσόφου ὄντως τεθέντας, ὡς ὠφελιμωτάτους εἰς τὴν Εὐτυχίαν μα ὑφ' ἡμῶν φυλαχθέντας, ἢ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐναντίον πράττῃσι εἰς αὐτοὺς. Ἐπειδὴ τοῦτο ἀντίκειται κατα- πολλὰ εἰς τὴν ἄκραν σοφίαν αὐτοῦ. Ὁ δὲν δίδει συμπε- ράνη, ὅτι κάποιαι πράξεις εἶναι κακαὶ, μὲ τὸ νὰ μὴ γίνωνται κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον, ἢ κάποιαι καλαὶ, ὥσάν ὅπου γίνονται κατὰ τὴν θεῖαν βούλησιν.

§. 16.

„Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶναι σοφώτατος, ἔπρεπε ρίψαι νὰ βάλῃ ἢ κάποια κινῆντα δηλαδὴ αἰτία, ὡς μέσα διὰ νὰ ἀπολαμβάνηται τὸ τέλος, τὰ ὅποια νὰ παρακινῇ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ καλόν, ἢ νὰ τοὺς κά- μνῃ νὰ ἐκκλίνωσιν ἀπὸ το κακόν. τοιαῦτα δὲ κινῆντα ἔβαλε, καθὼς εἶναι ἡ τιμωρία, ὅπου ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ ἀποτελέσαι τὸ κακόν, ἢ τὸ βραβεῖον ὅπου ἔπεται με- τὰ τὸ ποιῆσαι τὸ καλόν, δηλαδὴ μετὰ τὴν καλὴν πρά- ξιν. Καὶ ταῦτα ὅτι οὕτως ἔχῃσι, καθημερῶσιον τὰ βλέ- πομεν, ἢ δὲν χρειάζονται ἀπόδειξιν.

§. 17.

„Ἐπειδὴ ὅμως βλέπει πολλὰς καλὰς πράξεις, ὅπῃ τὸ προσήκον αὐταῖς Βραβεῖον ἐδῶ δὲν λαμβάνει, ὡς ἢ ἄλλαι πολλαὶ, ἀγχαλὰ ἢ αἱ αὐταὶ ἤθελαν εἶναι, ἢ πολλὰς κακὰς ἀναμεταξύ των μὴ διαφερούσας, ὅπου τὴν πρέπσαν τιμωρίαν δὲν λαμβάνει, συμπεραί- νει ἀναμφιβόλως, ὅτι ὁ Θεός, ὡς σοφώτατος μετὰ ταῦτα δίδει δώσει τὴν προσήκσαν αὐταῖς Τιμωρίαν, ἢ τὸ πρέπον Βραβεῖον. ἄλλως γὰρ ἤθελεν ἀναιρεθῆ ἡ θεῖα πρόνοια ὅπου εἶναι τελειότης τοῦ Θεοῦ ἀναγκαῖα. Ὁ δὲν

συμπε-

probos æqua ponderari lance, contra nitente inconcep-
tibili ejusdem sapientia. Quo leges, sin custodia, aut
violatio earumdem sit eadem. Ex hisce actionum
humanarum differentiam, id est: bonitatem, malitiam-
que est perspecturus.

§. 16.

Interior quemcunque hoc experientia docet. Om-
nis enim bonorum, malorumque cum actione, qualis
dum sit, libera copulationem confectariorum, totidem
motivorum, boni, malique ergo in finis, humane sci-
licet *felicitatis Ente a sapientissimo.*

§. 17.

Cum vero actiones bene multæ congruo destitu-
tæ *premio*, malæque id genus *poena* ei cernantur; me-
ritorum æternorum cogitatio incidens sapientissimum,
atque optimum respiciens.

συμπεραίνει, ὅτι ἢ μετὰ θάνατον εἶναι Τιμωρίαι, ἢ Βραβεΐα, τούτῃς μὲ ἕναν λόγον Ἀνταπόδοσις.

§. 18.

„ Ἀφ' οὗ λοιπὸν μάθη, ὅτι ἡ ψυχὴ μένει μετὰ θάνατον, ἢ ὅτι δέλει τιμωρηθῆ, ἢ βραβευθῆ, δηλαδή ὅτι εἶναι Ἀνταπόδοσις μετὰ θάνατον, πρέπει προητέρα νὰ σοχασθῇ, ἂν αἱ πράξεις του εἶναι ἐλεύθεραι, ἢ ἀναγκαῖαι, τῷτῃς ἂν ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν κινήτων διοριζῆται εἰς τὸ καλὸν, ἢ κακὸν ἀναγκαίως. ἂν ἡμπορῇ ἐναντίον εἰς τὰ κινῆντα νὰ πράξῃ, ἢ μὲ ἕναν λόγον, ἂν εἶναι ἐλεύθερος. Πρὸ τοῦ λοιποῦ νὰ μάθη, ὅτι εἶναι ἐλεύθερος εἰς τὰς πράξεις του, βεβαίαι δὲν ἡμπορεῖ νὰ καταπεισθῇ, ὅτι εἶναι Τιμωρία μετὰ θάνατον, ἢ ἔ. Ἐπειδὴ, ἂν δὲν εἶναι ἐλεύθερος, τότε αἱ πράξεις του ὅσον τοῦ ἀνθρώπου, τόσον ἢ αἱ ἀνθρώπινοι εἶναι ἀναγκαῖαι, ἢ ἂν εἶναι ἀναγκαῖαι δὲν τιμωρῶνται. Ἐπειδὴ ἤθελε γένῃ τι ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, τὸ ὅποτον ἀντίκειται εἰς τὴν ἀκραν σοφίαν τοῦ κοινῆ Νομοδότου, μὲ τὸ νὰ μὴ ἡμποροῦσε τὸ ἐναντίον νὰ πράξῃ, ἀλλ' ἐκεῖτο, ὅπῃ ἔπραξεν, ἀναγκαίως τὸ ἔπραξεν. Ὅθεν ἀνάγκη εἶναι νὰ ἰξεύρῃ, ὅτι εἰς τὴν ἐξουσίαν του γέκεται νὰ πράξῃ τὸ Καλὸν, ἢ τὸ Κακὸν, ἢ γὰρ ὅτι εἶναι ἐλεύθερος. „

§. 19.

„ Ὅλα λοιπὸν ἔπειτα, ὅπου ἕως ἐδῶ ἰδεωρῆθησαν, εἶναι αὐτὰ τὰ τέσσαρα, δηλονότι ἡ Ὑπαρξις τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἀθανασία τῆς Ψυχῆς, τὸ Βραβεῖον, ἢ ἡ Τιμωρία, ἢ τέλος ἡ Ἐλευθερία τῷ ἀνθρώπῳ. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνα, ὅπου ἀπαιτῶνται νὰ ἰξεύρῃ τινὰς βεβαίως διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὁνὲς του· αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα, ὅπου

§. 18.

Premia, tæneque liberi arbitrii actualitatis debent in acceptis referri hypothesi, quod vult: num mali, bonive perpetratio nostram indicet vim, & potestatem. Hac sine & in vita alia meriti, demeritique subvertetur apprehensio. Namque sin admittas tum hominis, tum humanas actiones promiscue; necessitatem adstruis & reflexioni, & infinito adversantem. Quitne actus necessitas hominis cum punientis Justissimi combinari repræsentatione? Nihilum video. Libertas igitur concedenda animo, ne machina sit inaninis cum impotentia actionum suarum curæ.

§. 19.

Comprehende quinimo deficiente existentis Dei; immortalitatis, meriti, libertatisque perceptione necessaria certa pacem, beatitatemque mentis frustra queri. Cognitionibus dictis homo destitutus perfectione morali nequit condecorari: affectuum namque refrænantorum haud sunt præsto momenta. Quare mancipium

ὅπου ἀναγκαστὰ εἶναι εἰς τὴν Εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου· ἡ βέβαιος γνώσις αὐτῶν τῶν τεσσάρων ἀληθειῶν κάρνει τοὺς ἀνθρώπους ἀληθῶς εὐδαιμόνας, μὲ τὸ νὰ ἐπιμελῶνται πάντοτε νὰ πράττῃν κατὰ τὸν φυσικὸν Νόμον, ὅπου εἶναι αὕτη ἡ θεὰ Βούλησις· χωρὶς αὐτῶν τῶν τεσσάρων τὴν ἀναμφίβολον γνώσιν εἶναι ἀδύνατον νὰ γένη τίνας καλὸς ἡθικὸς, εἶναι ἀδύνατον νὰ καταδαμάσῃ τὰ πάθη, ἢ ἐπομένως, ὅταν δὲν ἤμπορῇ, τὸν ἐγκρατεῖν εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἀπωλείας, ἢ τὸν καταγαῖναι δούλον, ἢ ἀνδράποδον, ἢ ἀκολέθως ἀληθῶς δυσυχῇ. Ἐπειδὴ ὅταν δὲν εἶναι βέβαιος, ὅτι Θεὸς ὑπάρχει, τότε δὲν ἔχει κἀνένα χαλινάρι εἰς τὸ νὰ σταματᾷ τὸ ἀκατάστατον τοῦ πνεύμα, ἀλλὰ θέλει ὁρμᾷ εἰς καθεὶ κακὴν πράξιν ἡδονὴν τινα τῷ σώματι φέρουσαν, χωρὶς νὰ σοχάζεται τὰ ἀποτελέσματάτης. Ὁ Νόμος ὁ φυσικὸς εἰς τὸν τοῖστον, ἢ ὁ Θεὸς βέβαια θέλει εἶναι θνητὰ ἢ φαντασίου. Ἐπειδὴ ὅλων τῶν πράξεών του θεμέλιον ἢ κανόνα θέλει ἔχει τὸ Αὐτόματον ἢ τὴν Τύχην. Αἱ φωναὶ τῶ Καλοῦ, ἢ Κακοῦ εἰς τὸν τοῖστον θέλει εἶναι ἐναεθροὶ μὲν, ἄνευ σημασίας δέ. Ὅρα λοιπὸν τί φρικώδη, ἢ τρομακτικὰ ἀποτελέσματα, αὐτὴν δὲν εἶναι καταπεπεισμένος, ὅτι ὑπάρχει Θεὸς τοῦ Παντός διοικητής, ἀκολούθῳ.

§. 20.

Ὅταν δὲ πάλιν δὲν εἶναι βέβαιος, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ εἶναι ἀθάνατος, πάλιν δὲν ἤμπορεῖ νὰ κυριεύσῃ τὰ πάθη. Ἐπειδὴ θέλει λέγειν μὲ τὸν νῦν του, ἂν ἢ Θεὸς εἶναι, ὅμως ἡ ψυχὴ μου εἶναι θνητή. Ὅθεν κἀμμίαν ὠφέλειαν δὲν θέλω ἔχειν, ἂν κατὰ τοὺς αὐτοῦ Νόμους πράττω. Ἐπειδὴ μετὰ θάνατον δὲν θέλει εἶναι τίποτε, τοῦ σώματος ἡ φθορὰ εἶναι αἰτία νὰ οἰχηθῇ ἢ ἡ ψυχὴ. Ὅθεν εἰς τί
 ὁ Νέ-

eorum reddendus, atque veram sibi consciscet infelicitatem, quam quidem faciet teruncii, quod ex virtutis studio proveniens *felicitas*, cuidam nec respectis *premiis*, *panisque* vita alterius a malis retrahendo non sufficiat. At hæc divisim sumus pertractaturi. Quid, quæso, cognitione Numinis certa carenti injustitias, furta, homicidia, turpissimasque corporis fugiendi voluptates motivum est? Num fortassis naturæ, aut sancita positiva eum constringent? At quid naturalis Lex semoto ejusdem auctore Deo? & quo positiva sine æterna? Numquid totidem somniorum, phantasmatumque adinstar valébunt? *Bonum*, *malumque* hujusmodi in hominis ore quid erunt aliud, nisi inanes sine mente soni? Ubi illud adeo necessarium capistrum metus, ut quis intra justis, rectique incedat terminos? Ubi ad virtutis culturam solum & inevitabile calcar spes? Quis igitur vivam, certamque Dei cognitionem ad perpetranda bona, malaque omittenda requiri inficias ibit?

§. 20.

Sed cognitio hæc quomodolibet invicta, fundamentum quamvis religionis cunctæ, est manca; donicum ea *immortalitatis* animo huic accedat nostro. Et enim quis ita reputabit secummet ipso: *Deum* aliquem *existere* certum habeo, atque exploratum; At quo mihi cognitio hæc, nisi vita corporis extincta totus peream? si corporis excidium illud animæ comite-

tur?

ὁ Νόμος τῆς φύσεως. Θέλει λέγειν τὸ τῆς παρομιίας πάν-
 τοτε, „ Φάγε, πίε, παῖζε μετὰ θάνατον ἡδοναί-
 „ ἡ δονή· Ἡ' ὡς ὁ Παῦλος λέγει, „ Φάγωμεν καὶ
 „ πίνωμεν· ἄβυσσον γὰρ ἀποδυνήσκομεν. „ Ἐντεῦθεν
 λοιπὸν ἀκολουθεῖ καθεὶ ὁλέθριον ἡδονῆς ἀποτέλεσμα,
 καὶ ἐπομένως ἄκρα δυστυχία.

§. 21.

„ Ἄν πάλιν δὲν ἤθελεν εἶναι βίβαιος, ὅτι εἶναι
 Τιμωρία, καὶ Ἀντιβράβευσις μετὰ θάνατον, πάλιν τὸ
 αὐτὸ ἤθελεν εἰπῆ μετὰ τὸν νοῦν του, ἀγκαλὰ καὶ εἶναι Θεός,
 ἀγκαλὰ καὶ ἡ Ψυχὴ εἶναι Ἀθάνατος, ὁ μὲν ὁ Θεός
 δὲν συγχίζεται ἀπὸ τὰ ἔργα μου, οὔτε ὑποχρεώνεται,
 ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀγαθότητά του θέλει ὅλως τοὺς χαρίσει
 τὰ ἀγαθὰ του ἐξίσου καὶ καλῶς, καὶ κακῶς, ὡς ἀγαθὸς
 Πατήρ, παρὰ τῷ Θεῷ δὲν εἶναι κανένα κακόν. Ἐπειδὴ
 ἂν ἤθελεν εἶναι κανένα κακόν, ὅπου νὰ ἤμπορέσῃ
 νὰ γένῃ ἐμπόδιον τῆς Εὐτυχίας μου, ἡ τις εἶναι τὸ τέ-
 λος τῆς πλάσεώς μου, ἔπρεπε βίβαια νὰ τὸ ἐξαλείψῃ,
 ὡς σφώτατος. Ἐπειδὴ ὡς σφώτατος θέτωντας τὸ
 τέλος δίδει καὶ τὰ μέσα· ἄλλως δὲ ἤθελεν εἶναι τι ἄ-
 νευ λόγου, τὸ ὅποιον εἶναι ἄτοπον, καὶ ἀντίκειται εἰς τὴν
 σοφίαν τοῦ Θεοῦ. (ἀλλὰ δὲν σοχάζεται τὸ ἐλεύθερον,
 ὅπου εἶναι ἀσγκατον εἰς τὸ λογικὸν κτίσμα, ὡς ἔσιω-
 δες) Ὅθεν θέλει λέγειν, ὡς ὑπερμαχήσω νὰ ζήσω ἐδῶ
 ἡδονικῶς, ὡς ἀποκτήσω ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέσα, ὅπου εἰς
 παρομοίαν ζωὴν ὑπηρετοῦν, ἡ τοὶ κλέπτωντας, ἡ ἀρπάζων-
 τας, ἡ ληστεύωντας, ἡ ἀδικῶντας, ἡ μοιχεύωντας, ἡ πορ-
 νεύωντας, ἡ ἄλλως πως διὰ νὰ ἀπολαμβάνω τὰς ἡδονὰς
 τούτου τοῦ Κόσμου· αἱ ἄλλαι δὲ ἡδοναὶ τῆς μελλέσης ζωῆς,
 ὅπου εἶναι τὸ τέλος μου θέλουν μοι δοθῇ ἄνευ ἀμφισβολίας.
 Ἐπειδὴ αὗται αἱ ἀμαρτίαι, ὅπου ὑπὸ τῶν μαρῶν ἀνδρά-

tur? satius profecto illi Epicuri vivere conformiter:
 „*ede, bibe, lude post mortem nulla voluptas.*“ Aut
 Apostoli, qui de Epicuri grege notat loquentes: „*co-*
 „*medamus, & bibamus; cras enim moriemur.*“ Verum
 enimvero neque vivida sat est *immortalitatis* perceptio,
 nisi cum fundata retributionis copuletur.

§. 21.

De remuneratione in vita altera non redditus
 certus argumentabitur modo simili: quantumvis detur
 Deus; mensque mea mori nesciat: attamen nec bene-
 promeritis meis capi, nec ira quit tangi, atque ea
 propter nil mihi a corporis interitu metuendum restat.
 Quippe etenim *Numen* optimum, longeque beatissimum
 actionibus meis non valet irritari; verum parentis opti-
 mi adinstar pro benignitate sua omnem respuente li-
 mitem bonis, malisque promiscue æqua lance partietur
 bona: in oculis namque perfectissimi *mali* nihilum
 datur. *Ens* enim, si quid *mali* extitisset, sapientissimum
 id *beatitudinis* meæ obstaculum, finisque, cujus ergo pro-
 ductus, impedimentum debuisset avertere: nam qui
 vult finem, velit quoque necessum est ad eum obtinen-
 dum ducentia media, hinc & sejungere impedimenta
 (etenim minime *libertatem* essentiali creaturæ ratione
 prædictæ judicat attributum). Quare eo intenso mihi
 est collimandum ut vitam hic sanctissimam, felicissi-
 manque agam; remediorum usus sit qualiscunque:
 furta, rapinæ, latrocinia, nil refert; vita futuræ de-
 licie alioquin mihi sunt certæ, quamlibet commissurus
 fuisset cuncta hæc, quæ mortales rerum nexum igno-
 rantes reputant *mala*. Nam *Numen* genus humanum
 universum in dias produxit luminis auras, tandem ali-
 quan-

πων, ὡς ἀμαρτίαι νομίζονται, τὸν Θεὸν δὲν παροργί-
 ζεν· ἀλλὰ ἢ μετὰ ταύτην τὴν ζωὴν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγα-
 θὰ θέλω ἀπολαύσει, τὰ ὅποια, ἂν ἢ αὐτὰ τὰ κακὰ,
 ὅπου νομίζονται, δὲν ἢ θελα κάμῃ, ἢ θελαν μοι δοθῇ.
 Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐκτίσεν τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὰ ἀπολαύσῃ
 τὴν ἀγαθότητάτου, διὰ νὰ γένῃ μέτοχοι τοῦ ἄκρε
 Ἐφ'ετοῦ, ἢ ὅχι τῆς αἰωνίου τιμωρίας. Αὐτὴ δὲ ἡ πρόσκαι-
 ρος Τιμωρία, ὅπως ἀκολουθεῖ ἰδὼ ἀπὸ μερικὰς πράξεις,
 ὡς λέγεσιν, αὐτὴ εἶναι πρῶτον πρόσκαιρος ἢ ἀπεραστική,
 δεύτερον δὲ προέρχεται ἢ ἀπὸ τὴν κατάχρησιν τῶν ἡδονῶν,
 μὲ τὸ νὰ μὴν ἰξεύρουν νὰ τὰς μεταχειρισθῶν. Ἐπειδὴ
 αὐταὶ αἱ ἀμαρτίαι, ἂν ἢ θελαν γένῃ πρόσκαιροι τιμωριῶν
 αἰωνίων, τότε ὁ Θεός, ὅπου τὰς ἄφησε ἢ δὲν τὰς
 ἐμπόδισεν, ἢ τοι δὲν ἐδύνατο, ἢ δὲν ἢ θελεν, ἀλλ' ἐδέ-
 τερον τούτων, ὡς ἀν' ὅπου ἀντίκειται εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ
 φύσιν· λοιπὸν καμμία πραγμασιώδης ἀμαρτία δὲν εἶναι,
 ὡς νομίζεται, ἀλλὰ μόνοι φαντασιώδης. Ἐκ τούτων
 ἔτι ὁρᾷς τί φρενιὰ ἢ ἐλπίδια ἀποτελέσματα ἀκολουθεῖν,
 μὴ νομιζομένων Καλῶν, ἢ Κακῶν.

§. 22.

Ἀν δὲ πάλιν δὲν εἶναι βέβαιος, ὅτι εἶναι ἐλεύ-
 θερος, ὅτι εἰς τὴν ἐδικήν του ἐξουσίαν γέκεται νὰ κάμῃ
 τὸ καλόν, ἢ τὸ κακόν, ὅτι δὲν διορίζεται ἐκ τῶν ἔξω κι-
 νήτων ἀναγκαιῶς, τότε πάλιν ὁ αὐτὸς λαβύρινθος,
 τὸ ἴδιον χάος. Ἐπειδὴ θέλει λίγη, ἐγὼ διορίζομαι
 ἀναγκαιῶς ὑπὸ τῶν ἔξω κινήτων, ὡς μηχανὴ τις ἐτζί,
 ὥστε ὅπου εἶναι ἀδύνατον νὰ πράξω τὸ ἐναντίον· εἰς τὴν
 ἐξουσίαν τῆς θελήσεώς μου δὲν γέκεται νὰ ἐκλέξω ἐκεῖνο
 τὸ κινῆν, ὅπου θέλω, ἀλλὰ τεθέντων τῶν κινήτων πρέ-
 πει ἐξ ἀνάγκης νὰ θελήσω. Ὅθεν ὅλαι αἱ πράξεις μου
 εἶναι ἀναγκαῖαι, ἢ ἐγὼ εἶμαι μίαν μηχανὴ ὑπὸ τῶν
 φυσικῶν.

quando ut summi boni beentur possessione, non autem suppliciorum in omne ævum perduraturorum torqueantur cruciatibus. Temporanea vero *poena*, actionum quarundam sequela primum est fluxa, abusuque adscribenda rerum, quam procurat inscitia. Hanc eecur bonus, omnipotensque e mundo non sustulit? Quare imaginariorum potius, quam realium *mala* ea, ut existimantur communiter, præ se ferunt speciem. Quam terrifica opinio hæc pariat confectaria, ex hisce de-nuo perspicis.

§. 22.

Si porro mens *libertatem* suam, seu in sua sitam esse potestate *boni*, *malique* optionem, se non motivis extrinsecis irreflexis bibiliter ad agendum determinari, invictè non dignoscat; error hic priori consonat: hujusmodi enim exorientur cogitationes: si me momenta ab extrinseco advenientia non secus, ac machinam quamdam dirigant; si illis plane nequeam obsistere; si appetitui meo rationali electio quævis desit; si positis motivis ad agendum requisitis agere cogor; atque adeo actus mei ad unum omnes necessitati cuidam substant: machina in veritate sum, quæ licet representationibus, ut mechanismo subtiliore ad agendum incitatur, necessario; attamen veluti machina viribus physicis necessitate permovetur. Mechanismi enim subtilitas qualiscunque nullum *arbitrio libero* relinquit locum. Quod si sic se se habet res, actiones meæ æque parum supplicio

φυσικῶν δυνάμεων κινημένη. Καὶ ἂν εἶναι ἔτζι, καμμία
 Τιμωρία, καίνεας Μισθός, οὐδὲ Ἀνταπόδοσις. Ἐπειδὴ
 ἂν τὸ ὠρολόγιον μηχανὴ ὄν, ἢ ὑπὸ τοῦ ὠρολογαῖ διο-
 ριζόμενον εἰς τὸ νὰ κινῆται, δὲν τιμωρεῖται, τὸν αὐτὸν
 τρόπον ἢ ἐγὼ, ὁ ποῦ ἀπὸ τὰ ἔξω κινῶντα διορίζομαι,
 δὲν δέλω τιμωρηθῇ διὰ τὰς κακὰς Πράξεις, οὔτε
 βραβευθῇ διὰ τὰς Καλὰς. Ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ πάντοτε
 κατὰ τὰς ιδέας ἐνεργεῖ, δηλ: αἱ ιδέαι εἶναι ἀφορμῇ,
 ἐποῦ ἡ ψυχὴ τι δέλει νὰ πράξῃ, ἢ ὅ. Ὅθεν αἱ ιδέαι
 τὴν διορίζον, αἱ δὲ ιδέαι εἶναι εἰκόνες τῶν ἔξω ἡμῶν
 πραγμάτων διὰ τῶν αἰσθήσεων προσλαμβάνομεναι. Λοι-
 πὸν τὰ ἔξω πράγματα εἶναι αἴτιον ἢ κινῶν, ὁποῦ κινῶν
 ἢ προσδιορίζον τὴν ψυχὴν εἰς τὸ πράξαι τὸ καλόν, ἢ
 κακόν, ὅθεν ἡ ψυχὴ εἶναι αἰτιατὸν ἢ κινήτὸν. Πρὸς τέ-
 τοις εἶναι, ἂν θεωρήσωμεν βαθέως μετὰ προσοχῆς, μία
 προηγμένη συνέχεια αἰτιῶν, ἢ ἀποτελεσμάτων, ὡς
 μία ἄλυσις, ἢ ἂν προηγῶνται αἰτια, πρέπει νὰ ἀκολο-
 θήσῃν ἢ τὰ αὐτῶν ἀποτελέσματα. Ὅθεν ὅλα γίνονται
 κατὰ τὰς προηγμένας αἰτίας· ἢ ἂν εἶναι ἔτζι, ἕδεμία
 Ἐλευθερία, ἕδεμία Κόλασις, ἢ Μισθός. Ἐπειδὴ δὲν
 εἴκεται εἰς τὴν δέλησίνμου νὰ μεταβάλλῃ ἐκείνην τὴν
 συνέχειαν τὴν προηγμένην, ἀλλὰ πρέπει μόνον κατ' αὐ-
 τὴν νὰ δέλω, ἢ ἐπομένως νὰ πράττω. Τεθείσης δὲ
 τῆς προηγμένης συνεχείας τῶν αἰτιῶν, ἢ ἀποτελε-
 σμάτων ἀναιρεῖται κάδε Νόμος· τέτου δὲ ἀναιρεθέντος,
 ἕδεμία παράβασις Νόμου ἔσαι πλέον· τούτου δὲ τεθέν-
 τος, καίνεα ἀμάρτημα δὲν δέλει πλέον νομιζέται. Ἀμάρ-
 τημα γάρ ἐστι παράβασις Νόμου κατὰ πάντας τὰς Φι-
 λσοφίας ἢ Θεολόγους. Ἀν δὲ καίνεα ἀμάρτημα, τότε
 καμμία Τιμωρία, ἢ δὲν Βραβεῖον. Ἐπειδὴ ὅλα γίνον-
 ται κατὰ τὰς μηχανικὰς δυνάμεις, αἷς ἡ ὕλη πεπεοῖκῃ-
 ται, ἢ δὲν ἡμπορεῖ ἡ συνέχεια τῶν προηγουμένων αἰτιῶν

plicio possant affici, aut *præmio*, ac horologium, cuius motus artifex est author. Idem namque sunt horologio prementia pondera, quod animæ sunt boni, malique repræsentationes, sive rerum extra nos positarum, sensuumque ope perceptarum imagines. Alto prætereo silentio, si ratiocinari hoc modo pergat mens: connexionem mundi corporei cerno universam, cur eandem spirituum quoque in mundo reperibilem addubitem? concatenatam causarum, effectuumque seriem admiror; ecurr idem repræsentationibus abnegem? Sin igitur mundo in duplici nexus rerum ejusmodi sit fundatus; omne ultra est dubium, antecedentia causantia sequi debere causata, seu quod idem est: quodlibet suam præsupponere causam. Si tali se habet modo res; liberum arbitrium, præmium, pœna inanes erunt sine mente soni, eo quod voluntas mea seriei huicce immutandæ, contrarioque non sufficiens est ponendo: voluntas namque mea nil aliud, nisi volendi dicitur possibilitas, quam repræsentationes totidem determinant motiva, ad appetendumque ejus, aut oppositum suo quodam modo necessitant: nam causa posita & ipse sequatur effectus, necesse est. Hoc fin admittis, omnem morum tollis normam, atque sublata hac ejus & transgressio, peccatum, præmium, pœna debent evanescere: quælibet etenim animæ operationes, veluti in machina tempus indicante, contingunt, sicuti hoc in artefacto rotularum motus, monstratioque temporis viribus peragitur mechanicis; pari modo in mente repræsentationes, atque aliæ inde pendentes operationes perficiuntur: quod in horologio, ut dictum, pressiones sunt & pondera, hoc sunt mentis intuitu repræsentationes, hoc tandemmodo reliquo discrimine; mechanis-

mun

να μεταβληθῇ, καθὼς ἢ εἰς τὸ ὠρολόγιον (ὡς ἀνωτέρω
 εἰρηται) · ὁ αὐτὸς γὰρ μηχανισμὸς, ὅπου εἶναι εἰς τὸ
 ὠρολόγιον, εἶναι ἢ εἰς τὴν ψυχὴν, ἐκεῖ μὲν οἱ τροχοί,
 ἐδῶ δὲ αἱ ἰδέαι · ἐκεῖ μὲν διὰ τῆς τῶν τροχῶν προσδιορίσεως
 γίνεται ἡ κίνησις, ἐδῶ δὲ διὰ τῶν ἔξω κινῆτων δυνάμει
 τῶν ἰδεῶν ἀποτελεῖται ἔργον · κατὰ τοῦτο μόνον
 διαφέρει, καθ' ὃ ὁ ὀργανισμὸς τῆς τῶν σωμάτων κινή-
 σεως δὲν εἶναι τόσον λεπτὸς, καθὼς ἐκεῖνος τῆς ψυχῆς
 ὁ αἰσθησιν ὑπερβαίνων.

§. 23.

„ Ἄν εἶναι λοιπὸν ἔτι, ὅπου ὅλα νὰ γίνωνται
 κατὰ τὴν προηγουμένην συνέχειαν τῶν αἰτιῶν, ἢ κατὰ
 τὸν μηχανισμὸν τῶν ὑλικῶν σωμάτων, τί λυποῦμαι; τί
 φροντίζω περὶ τιμωρίας, ἢ περὶ μετανοίας, ὅταν ἔπρεπε
 νὰ γένεν ἐκεῖνα, ὅπου ἔργων; Διότι ἂν εἶναι ἔτι, ἢ
 μετάνοια ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι ματαία κρίσις, ἢ λύπη διὰ
 τὰς ἀπερασμένας κακὰς πράξεις, ἢ εἶναι ἄνευ λόγου.
 Ἐπειδὴ τὰ ἔξω κινῶντα ἐβιάσαντό με, ἢ με ἐδιώρισαν
 εἰς τὸ νὰ ἀποτελέσω αὐτάς, καθὼς ἢ τὰς ἀποτέλεσα.
 Ὅρα λοιπὸν ἀπὸ ἐδῶ εἰς τί ἄτοπα πίπτει!

§. 24.

„ Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν, ὅπου ἕως ἐδῶ εἰρη-
 νται, ἀκολουθεῖ, ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ ζήσῃ τινὰς εὐτυ-
 χῶς τῷ ὅτι εἰς τοῦτον τὸν Πλανήτην, ἂν δὲν ἤθελεν
 εἶναι βέβαιος περὶ τῶν τεσσάρων εἰρημένων Ἀληθειῶν.
 ἀδύνατον εἶναι νὰ ζήσῃ τινὰς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον
 αὐτῶν ἀμφιβαλλομένων · ἀδύνατον εἶναι νὰ καταδαμα-
 σθῇ τὰ πάθη, ὅπου ὡς Τύραννοι βασιλεύουσιν εἰς τοῦτον
 τὸν αἰσθητὸν Κόσμον αὐτῶν τῶν Ἀληθειῶν κλονε-
 μένων. Τὸ πνεῦμα γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι ἀκατάστατον,
 εἶναι

num mentis subtilitate eum horologii antecedere. At mechanismus hicce quisunque vel maxime subtilis cunctam omnino animæ aufert libertatem; omnia namque præcedenti causarum connexioni fieri debent congruenter, quacum *arbitrium liberum* ut componas, impossibile penitus est, nisi adferere mavis, in eo consistere vim libertatis, quod lubenter & velimus, & agamus, & hac ratione agendi vel non potestatem cum ea lubenter agendi confundis.

§. 23.

Quod si omnia causarum, indeque sequentium accommodate eveniant concatenationi; eccur præcipue enormius peccatum a me perpetratum tristitia pœna me adfligit? eccur conscientie morsibus totidem veluti diurnis, nocturnisque furiarum tædis ardentibus excrucietur animus? eccur tantus pœnæ subsecuturæ metus? eccur peccati commissionem raro deserit pœnitentia, si facta omnia fatali subsint necessitati? Numquid præstabilita hac hypothese tristitia, pœnitentia, metus exorbitantis phantasiæ, hominumque rerum nexum ignorantium, sunt futura deliria?

§. 24.

Ex dictis prono fluit alveo vitæ hoc in planeta felicitis impossibilitas, si convictio quæ ad veritates dictas desit, & fieri non posse, ut quis secundum incorruptæ rationis vitam agat præscripta, si dubitationibus contrariantibus mens fluctuetur; atque uti quis suis dominetur affectibus, si principia talia non eradicentur. Spiritus namque hominis laborat inconstantia. Arundo veluti stridente venti vi huc, illucque

εἶναι, ὡς κάλαμος σαλευόμενον, ἢ κλονέμενον ὑπὸ παντός
ἀνέμου. Ἐπειδὴ αὐταὶ αἱ τέσσαρες Ἀλήθειαι εἶναι θε-
μίλιον, ἢ σήμαγμα τῆ νοῦσας· αὐταὶ εἶναι ἄρμα, δι' ὃ
νικῶνται οἱ ἐχθροίμας, δηλαδὴ τὰ πάθη, ἢ τούτων νικη-
θέντων κατασαινόμεθα ἀληθῶς εὐδαίμονες ἐν ἡσυχία,
ἢ ἀταραξία τῆς ψυχῆς, ἐν ᾗ γίνεται ἡ Ἀληθὴς Εὐ-
δαιμονία τοῦ ἀνθρώπου, ζῶντες κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον.

§. 25.

„ Ἀς υποθέσωμεν δὲ ἐξεναντίας, ὅτι αὐταὶ αἱ
Ἀλήθειαι ἢ πάντῃ ἀγνοῦνται, ἢ ἀμφιβάλλονται. Καὶ ἂν
ἀμφιβάλλονται, τότε δὲν ἀκολουθεῖ τίποτε, ὡς ἐν τῇ
ισορροπία, ἢ γινῇ ἔτε καλόν, ἔτε κακόν. Ἀν δὲ πάντῃ
ἀγνοῶνται, τότε τάχατες ἢ ποιεῖ νά σταθῇ κάμμία
Δημοκρατία; δύναται νά φυλαχθῇ κανένα Βασιλείον;
Ἐπειδὴ κάθε ἕνας θέλει φροντίξῃ διὰ τὸ ἴδιον καλόν,
διὰ τὴν ἰδίαν ὠφέλειαν. Κανένας δὲν θέλει σοχάζηται,
ἂν αὐτὴ ἡ πρᾶξις, ὃ ποῦ ἐγὼ θέλω ἀποτελέσει, ὠφε-
λεῖ εἰς τὸ κοινόν, ἢ ὄχι; ἂν δὲ αὐτῆς ἢ πορῶ ἢ εἰς ἄλλους
νά φέρω τελειότητά τινα; ἀλλὰ θέλει σοχάζηται ἐκεῖνο,
ὅπου μόνον αὐτὸν ὠφελεῖ, ἢ θέλει ἔχῃ διάρῃν ἡδικήν,
τὴν ἰδίαν ὠφέλειαν· αὐτὴ θέλει εἶναι κινῶν ἢ αἰτίον τοῦ
νά κάμῃ τι, ἢ νά ἀποφύγῃ. „

§. 26.

„ Τεθείσης δὲ τοιαύτης ἡδικῆς ἀρχῆς εἶναι τά-
χατες δυνατόν νά συνδιατηρηθῇ κάμμία Ἀριστοκρατία;
βέβαια ἀδύνατον εἶναι· πᾶς γὰρ θέλει κοιτάξῃ τὴν ἰδίαν
ὠφέλειαν, ἢ ὅταν τὴν ἑαυτοῦ, τότε ὁ ἕνας θέλει πι-
πτη, ἢ ὁ ἄλλος θέλει σηκώνεται· ὁ ἕνας, ἂν ἢ πορῶ,
θέλει ἀφαιρῇ τοῦ ἄλλου τὰ πράγματα ἄνευ πάσης δικαιο-
λογίας,

agitatur; ita quoque mens cujusdam doctrinæ veritatem distincte haud cognoscens dubio, anxietateque pressa in partes movetur quasvis, servus redditur affectuum, iisdemque tamquam undis æstus violentia excitatis immergitur. Veritatum harum quatuor agnitio indubia animæ nostræ quodammodo basis est. Hæc ipsa præsto sunt arma, quæ hostes quandoque nostri affectus debellantur, quo factò pax, tranquillitas, mentisque succedit *felicitas*, rectæque rationis exoritur latum prædominium, quod ipsum DEI est voluntas.

§. 25.

Ponamus nunc e contra veritates hæc alicui videri dubias, aut eum penitus latere, si primum; omnis cessat actio, in æquilibrio veluti motus. Si secundum, vel abnegentur; societas hominum nulla, nec monarchica, nec aristocratica, nec demum democratica subsistere poterit, & perdurare: quemlibet enim sua tantum trahet utilitas; Utrum bono publico actio sit proficua nec ne, utrum aliis perfectionem aliquam conciliare queat, vel minus amplius nemo curabit; quum actionum suarum principium in *Egoismo* dignoscat.

§. 26.

Statuto hoc principio, num societas vel minimæ hominum tempore longiori queat existere, ego saltem penitus non video. *Egoismi* namque prædominium efficiet, ut quis alterius bono inservire negligat, ut & idem potius perdere tentet, simul ac cum suo cernit impossibilitatem. Inde furta, rapinæ, latrocinia s. omneque illud; quod dicitur jus, degenerabit in violentiam; atque sublati e medio Legibus ad unam
omni-

λογίας, δικαιολογία δὲ θελεῖ εἶναι ἡ δύναμις. Διότι τότε ὅλοι οἱ νόμοι ἤθελαν ἀναιρεθῆναι, καὶ ἤθελε κυριεύσει εἰς Νόμος, ἡ ἰδίᾳ δηλαδὴ Ὁ Φέλεια διὰ τῆς δυνάμεως, καὶ εἰς ἐνεργεμένη. Ὅταν δὲ αὐτὸς ὁ Νόμος ἤθελε κυριεύσει, τότε βέβαια ἤθελε βασιλεύσει μία μέγιστος καὶ σκληροτάτη Τυραννία· ἤθελε τιμωρῆται ὁ Κόσμος, ὡς κατὰ δίκην· καὶ τοῦτο, ὅτι ἔτσι εἶναι, τὸ ἀποδεικνύει τὸ παράδειγμα τῶν Βασιλέων, οἱ ὅποιοι πάντοτε διὰ δικαιολογήματα ἔχον τὴν δυνάμιν των καὶ τὰ σφετερεύματα των.

§. 27.

„Πότες ἔν ἄρα γινεσθαι ἄνθρωπος τότε ἤθελε σοφάζηται καλὸν, ἢ κακὸν πεπόντων αὐτῶν τῶν ἀληθειῶν, καὶ ἐγερθείσης τῆς ἰδίας ὠφελείας; ποία εὐσπλαγχνία ἤθελαν εἶναι εἰς τὸν Κόσμον; ποία ἀγαθότης; ποῦ ἤθελε μένῃ πλέον ἢ ἀρετῇ; ποῦ ἡ ἀνδρεία; ποῦ ἡ σωφροσύνη ἢ τῆς υἰείας φύλαξ; ποῦ ἡ ἐγκράτεια; ποῦ ἡ ἐλευθεριότης, ὅπως τοὺς περισσοτέρους διατηρεῖ; καὶ ποῦ τὰ λοιπὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς, ὡς ἡ ἀγάπη, διῆς ὁ Κόσμος τοῦτος ὁ ὁρατὸς καὶ αἰσθητὸς διατηρεῖται καὶ φυλάττεται. Ἐπειδὴ τότε ἤθελε κυριεύσει ἡ φιλαυτία, ἤθελε βασιλεύσει τὸ μίσος, ἤθελαν ἐξουσιάζει ἡ μισανθρωπία· ἀντὶ τῆς ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀντὶ τῆς εὐσπλαγχνίας, ἢ ἀσπλαγχνίας, ἀντὶ τῆς κραιώτητος ἢ ἀρεγιότητος, ἀντὶ τῆς ἀγαθότητος ἢ πονηρίας, ἀντὶ τῆς σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας ἢ ἀσέλγειας, ἀντὶ τῆς ἐλευθεριότητος ἢ φιλαργυρίας, καὶ οὕτω καθεξῆς ὅλα τὰ ἐναντία τῆς ἀρετῆς ἤθελαν εἰσαχθῆναι, καὶ ἡ ἀρετὴ ἤθελε νομιζέσθαι ἕνας πάταγος, μία φωνὴ ἄνευ σημασίας, ἕνας ἥχος προφορικὸς μὲν καὶ ἑνάρθρος, χωρὶς δὲ νὰ σημαίνῃ τίποτε. Τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν γένῃ θηρία ἀνήμερα κατατρώγοντες τὰς αἰῶνες διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἰδίαν των ὠφελίαν· τότε λέγων

omnibus excedens prævalebit *solipsismus*; quo dein prædominante quid præter oppressiones, tyrannidem, cogitabilemque quamvis jurium subversionem committetur?

§. 27.

Quis everfis illis veritatibus quatuor, totidem veluti fundamentis, *egoismoque* primas tenente *bonum* adhuc aliquid vel *malum* concipiet? quid tum bonitas, beneficentia, misericordia? quid fortitudo, temperantia, atque valetudinis bonæ alma conservatrix continentia? Ubi, quæ quam plurimos custodit, munifica liberalitas? ubi virtutis reliquæ formæ, cumprimis, qui Mundum hunc adspectabilem a perniciali retinet excidio, amor? Inde fieret, virtuti ut scelus, misericordiæ barbaries effera, iracundia mansuetudini, temperantiæ, continentiaque falacitatis præprimis juvenum corruptricis propudium, liberalitati Egoismus mortalibus adeo nocivus, atque ita premanenter virtuti veræ contradicentia substituerentur, illaque valeret vox mente cassâ: atque sic rationis dono homines excellentes in belluas evaderent immanitate barbaras; neque appellatione amplius hominis dignandi, eo quod brutorum animantium adinstar, & forteam se se gererent pejus.

δὲν ἤθελεν εἶναι πλέον δίκαιον νὰ καλῶνται λογικοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἢ αὐτῶν τῶν ἀλόγων θηρίων ἀλογώ-
τατοι.

§. 28.

„Κανέννας βεβαίότατα τότε δὲν ἤθελε κάμῃ καλὸν εἰς τὸν ἄλλον, κανέννας δὲν ἤθελε φροντίζειν διὰ τὴν κοι-
νότητα, κανέννας διὰ τὴν πατρίδα τὴν γενήσασαν ἢ ἀνα-
θρέψασαν ἢ συντηρῆσαν, δὲν ἤθελεν ὑπερμαχηθεῖν· ἀλλ’
ἤθελε λέγειν, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι μία μάταιος δόξα ἢ
φαντασία τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων· ἤθελε λέγειν κατ’
ἐαυτὸν, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἢ Πατεῖς, ἐγὼ εἶμαι ἢ Δημο-
κρατία, ἢ Ἀριστοκρατία, ἢ Βασιλείον, ἐγὼ εἶμαι ἢ
τὰ πάντα. Κανέννας λέγων δὲν ἤθελεν ἐνεργητέσει τινα,
ἔξω μόνον παρεκινήμενος ἀπὸ τῆς καλῆς τοῦ φύσιν ἢ διάθε-
σιν ἤθελεν ἀπὸ αὐτῆς νικηθῇ, ἢ ἤθελε τινα εὐσπλαγχνισθῇ
ἐν ἀνάγκῃ ὄντα· ἄλλως δὲ ἤθελεν εἶναι ἀδύνατον, καθὼς
σιφώτατα ὁ Κικέρων ἀποφαίνεται λέγων, „(α) “ἀλλ’
ἢ εἶναι τινὲς αἰρέσεις, ὅπου ἀφ’ οὗ διορίσεν τὸ τέλος
ἢ τοῦ καλοῦ ἢ κακοῦ διαγρέψαι κάθε καθήκον. Ἐπει-
ἢ δὴ ἢ ἐκεῖνος, ὅπου τὸ ἄκρον ἀγαθὸν ἐδίδαξεν ἔτι,
ἢ ὅπου νὰ μὴ εἶναι ἠνωμένον τῇ ἀρετῇ, ἀλλὰ νὰ με-
ἢ τραται τῇ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ, ἢ ἔχι τῇ σεμνότητι, τοῦ-
ἢ τος ἀνίσως ἤθελε συμφωνήσει μὲ τὰ λόγια του μὴ
ἢ νικήμενος τῇ τῆς φύσεως ἀγαθότητι, ἐδὲ φιλίαν
ἢ ἤθελεν ἠμπορέσει νὰ τιμᾷ, οὐδὲ δικαιοσύνην, οὐδὲ
ἢ ἐλευθεριότητα· ἀνδρείος, ὅπου ἤθελε θέτῃ τὸ ἄκρον
ἢ κακὸν εἰς τὸ ἄλγος, ἢ ἐγκρατὴς, ὅπου ἤθελεν
ἢ ὀρίζηται τὸ ἄκρον ἀγαθὸν τῇ ἡδονῇ, μὲ κανέναν τρό-
ἢ πον δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι. — —

§. 29.

(α) Κικ: περὶ καθ: βιβλ: α. ΚεΦ: β.

§. 28.

Nam quis hisce igitur seductus principiis alteri faciet bene? cui salus publica suprema erit lex? quis patriæ, quæ exortum lumina fecit solis videre, ductus eam est defensusus? qui veritates præmemoratas quatuor somniantium hominum reputat deliria, simul se, societatem, patriam, regnum, ac ad quod referenda cuncta, principium habet pro eodem. Quis alteri impertietur benefactum; ni naturæ suæ subinde lenitate victus? id quod egregie exhibet Tullius, (a) cum „ hoc modo ait: „ Sed sunt nonnullæ disciplinæ, quæ „ propositis bonorum & malorum finibus, officium „ omne pervertunt. Nam qui summum bonum insti- „ tuit, ut nihil habeat cum virtute conjunctum; id- „ quæ suis commodis, non honestate meretur, hic si „ sibi ipse consentiat, & non interdum bonitate na- „ turæ vincatur, neque amicitiam colere possit, nec „ justiciam, nec liberalitatem; fortis vero, dolorem „ summum malum judicans, aut temperans voluptatem „ summum bonum statuens, esse certe nullo modo „ potest.

C 2

§. 29

(a) Cic. de Offic. lib. I. cap. 2.

§. 29.

„ Ποῦτος λοιπὸν ἄνθρωπος ὑγειῖς κρίσεως ἤθελεν ἀμφισβᾶλῃ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀγνοίας, ἢ τῆς ἀμφισβητήσεως τῶν εἰρημένων ἀληθειῶν; ποῦτος λέγω φρόνιμος δὲν ἤθελεν εἰπῆ, ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι μόνον ἀποδεδειγμένα τῷ ὀρθῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ πείρᾳ, ἥτις, ἂν προσίχωμεν, μᾶς διδάσκει, καὶ μᾶς νουθετεῖ, μᾶς διεγείρει, καὶ μᾶς κάμνει νὰ καταλάβωμεν ἐκείνο, ὅπου ὁ νῦν δὲν ἔμπορεῖ νὰ καταλάβῃ, ὥντας ὑπὸ τῶν παθῶν κατὰ πεποτισμένους, καὶ καταδεδωμένους, καὶ ἐπομένους ἐσκοτισμένους μὴ δυνάμενος νὰ διακρίνῃ διὰ τὸ κάλυμμα αὐτῶν; ποῦτος τάχατες μέτοχος λόγου ἀκούωντας τοιαῦτα ἀποτελέσματα δὲν ἤθελε φρίξει, δὲν ἤθελε τρομάξει σοχαζόμενος τὴν ἀθλιότητα, τὴν δυστυχίαν καὶ τὸν παντελῆ ὀλεθρον, ὅπου ἀκολουθεῖ ἐκ τῆς ἀγνοίας, ἢ ἐποχῆς τούτων τῶν τεσσάρων ἀληθειῶν;

§. 30.

„ Ποῦτος ἄραγε ἄνθρωπος κεχορηγημένος τοιαύτῃ παρασπαστικῇ δυνάμει δηλ.: νῦν, διὲ δύναται νὰ παρασπᾷσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰ πράγματα καθαρῶς, καὶ διακεκριμένως, τὸ ἀληθές, καὶ τὸ ψεῦδος, τὸ καλόν, καὶ κακόν, καὶ ἐν λόγῳ ὅλον ἐκείνο, ὅπου συντελεῖ εἰς τὴν εὐτυχίαν του, δὲν ἤθελεν ἀποφύγῃ τὴν ἀγνοίαν αὐτῶν; ποῦτος λέγω πεπροικισμένος τοιῶτω νοῦ, καὶ τοιαύτῃ βουλευτικῇ δυνάμει δὲν ἤθελεν ἀποσπαραγῇ τὴν ἀμφισβήτησιν αὐτῶν; ποῦτος λέγω τοιαύταις δυνάμεισιν ἐξολισμένος δὲν ἤθελε παρασπᾷσῃ διὰ τοῦ νοῦς διακεκριμένως τὴν ὀφίλειαν, καὶ τὴν ὄντως εὐδαιμονίαν τὴν ἐκ τῆς βεβαίως γνώσεως τῶν εἰρημένων ἀληθειῶν αὐτῷ ἐγγινομένην, καὶ δὲν ἤθελε κλίνῃ, δὲν ἤθελε, λέγω, ὀρμήσῃ διὰ τῆς βουλήσεως εἰς τὸ νὰ ἀπολαύσῃ τοιῶτου ἄκρε Εὐφροσύνης;

§. 31.

§. 29.

Quare quis funestissimos, ac perniciosissimos ex ignoratione, aut negatione adductarum veritatum quatuor oriundos attentione intensiori expendens, nescire illas porro, negareve perseverabit? numquid non sanæ mentis is, qui veritatibus genuina ratione, atque experientia nixis temere obsistit, a cunctis judicandus? Hæc namque attentionem si nostram ad ipsam indefinenter converterimus, actionisque cujuslibet ad confectionaria continuaverimus, nos instituet semper, habilesque ad ea rite percipienda reddet, quæ affectuum tenebris mens obfuscata quandoque nequit inspicere: quocirca eventus stultorum Magister jure nuncupatur; ut ad actionem quandam patranda, omittendamve rerum connexionem perlustrata haud permotus, luctuosissimorum saltem vel acceptissimorum auctoramentorum incitetur consideratione. Hæc etenim sunt illa bina mentis lumina, *ratio* nimirum, atque *experientia*.

§. 30.

Quis igitur intellectui, rationeque dotatus, quibus *verum*, & *falsum*, *proficuum* & *nocivum*, *bonum* & *malum*, omneque, quod ejus conducit *felicitati* vallet discernere; illarum veritatum quatuor ignorantiam cane pejus, & angue non oderit? quis illarum adductionem porro alere perrexerit, ac fovere, quæ tranquillitatem interturbat mentis? quis has veritates penitus ausit inficiari, quibus rejectis nec *justitia*, nec *liberalitas*, nec *fortitudo*, nec *temperantia* queunt subsistere?

§. 31.

„Ποιος; λέγω, ἄνθρωπος λογικὸς, ἢ τῆς ἰδίας
 Εὐδαιμονίας ἐπιμέμμετος δὲν ἤθελε δεχθῇ αὐτὰς τὰς ἀλη-
 θείας; δὲν ἤθελε κάμῃ κάθε τρόπον εἰς τὸ νὰ ἐξετάσῃ,
 νὰ ἐρευνήσῃ ἢ τρόπον τινὰ νὰ ἀναδιφύσῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ
 βιβλία, ἐξ ὧν ἀρύεται ἡ βέβαιος γνῶσις τούτων τῶν ἀλη-
 θειῶν, χωρὶς νὰ βλέπῃ ἀμφισβολίας, ἀνευ τοῦ ἴσως,
 χωρὶς τοῦ ἐνδέχεται, φαίνεται ἢ δοκεῖ, ἢ διχα τοῦ
 τυχόν, τὰ ὅποια ὅλα εἶναι σημεῖα ἀμφισβολίας τε ἢ
 ἀγνοίας, ὅπου διαπορῶμενθέντων τούτων νὰ ἤθελεν
 ἀπολαύσει τὴν ἀταραξίαν ἢ γαλήνην τοῦ πνεύματος, ἐν ᾗ
 συνίσταται ἡ Ἀληθὴς Εὐδαιμονία. Ἀφ' οὗ γὰρ ὄντες
 εἶναι βέβαιοι ἢ ἀτάραχοι περὶ αὐτῶν, τότε κάθε πρά-
 ξιν, ὅπου θέλει ἀποτελέσει, θέλει τὴν σοφάζηται ὠφελεῖ,
 ἢ ὅ; εἶναι τάχατες κατὰ τοὺς Νόμους ἐκείνους, ὅπου
 ἐκεῖνο τὸ πάνσοφον Οὐκ ἔθηκεν; ἢ ἢ ἢ νὰ φέρῃ εἰς
 τελειότητα ἢ τὴν ψυχὴν, ἢ τὸ σῶμα; εἶναι ἢ εἰς-
 τὸς ἄλλους ὠφέλιμοι, ἢ ὄχι; ἢ οὕτω καθεξῆς. Ἐπειδὴ
 ἐκεῖνη ἡ πράξις, ὅπου ὠφελεῖ τὸ σῶμα, ὠφελεῖ ἢ τὴν
 ψυχὴν, ἢ ἀνάπαλιν· διὰ τὸν ἄκρῳ σύνδισμον ἢ ἀρ-
 μοσίαν, ἣτις τέθειται ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου Κτίστης ἢ
 Ποιητοῦ εἰς αὐτὰ τὰ δύο.

§. 32.

„Πράττωντας λοιπὸν πάντοτε τοις τοτρόπως δὲν
 ἤθελεν αὐξήσει, ἢ φέρῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς ἐντελέθειαν
 ἢ κατὰ τὴν ψυχὴν, ἢ κατὰ τὸ σῶμα; δὲν ἤθελεν ἀπο-
 λαύσει ἢ συχίαν ἢ γαλήνην ὀνείστου, τὸ πνεύματος δηλ.
 τὸ

§. 31.

Cum itaque ignoratis, aut in dubium revocatis, seu prorsus abnegatis quatuor hisce veritatibus, susque deque ferantur omnia, quid? quod nec commodum proprium mentibus aliorum eodem utilitatis propriæ principio infectis diu persistere queat; num reperietur quidam, qui cogitatione, operaque omni non censeat allaborandum, minime ut sibi vacillans veritatum harum cognitio acquiratur. Contrarium adstruens animi, cordisque sui serenam pacem odio haberet; quod experientia duce intima fieri nequit. Et tamen illa animi tranquillitas certa sine harum veritatum cognitione omnino non est possibilis. Hæc etenim cognitio certa sola, quo in actionis commissionem, vel omissionem penitus inquiramus, ad ejus sequelas reflectamus, & sic eam, quacum confectaria bona connexa perspicimus, aggrediamur, oppositamque omittamus, valet efficere, Quod sibi vult voluntati DEI, legibusque ab Ente sapientissimo stabilitis vitam agere conformem. Quæret forte quis: quæ sit DEI voluntas, & quid leges determinet divinas? Sunt illæ, quæ non ad conservationem modo universi, sed & ad propriam singularum, corporisque, animique virium collimant: tanta enim corpus inter animumque est harmonia; ut quæcunque pessumdant vires corporis, & illas animi proruere videantur.

§. 32.

Quod si homo principio huic generali ex quo negotio vel facillimo leges speciales queunt derivari, convenienter viveret; se omni procul dubio & quoad corpus, & quo ad mentem redderet perfectiorem, ex
quorum-

τὸ ἀκατάστατον ἢ σαλευόμενον, ἀφ' οὗ ἡ θεὸς γνωρίσει, ὅτι ἐκείνη ἡ ἀποτελεσθεῖσα πρᾶξις ἔγινε κατὰ τὰς νόμους τὰς φυσικὰς; δὲν ἡ θεὸς φέρη ἢ τὸ σῶμα τοῦ εἰς τελειότητα, ὅταν κατ' αὐτὰς ἡ θεὸς πράττη, ὅπου αὐτὴ ἡ τοῦ σώματος φύσις ἀπαιτεῖ, καθ' οὗς τρέφεται ἢ αὐξάνει, ἢ γίνεται εὐρωσον; ποτος, λέγω, τοιαύτας ἀληθείας δὲν δέχεται, ὅπου φέρει ἡ συχίαν εἰς τὸν νῦν, ἢ εὐρωσίαν εἰς τὸ σῶμα, ἐν οἷς γέκεται ἡ Ἀληθείας Εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου; Ἐπειδὴ κἀνένα πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι τόσον ποδινόν, τόσον τίμιον, ἢ τόσον ἀκριβές, ὡς αὐτὴ ἡ γαλήνη τῶ νοῦς, ἢ ἡ εὐρωσία τῶ σώματος. „

§. 33.

„ Ὅθεν ἀναγκαίως ἐκ τῶν εἰρημένων ἀκολουθεῖ, ὅτι ἡ βέβαιος γνῶσις τούτων τῶν ἀληθειῶν τόσον ἀναγκαῖα εἶναι εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὅπου ἀδύνατον καθ' αὐτὸ εἶναι νὰ γένῃ τινὰς Εὐδαίμων, τῶν ἢ πάντῃ ἀγνοομένων, ἢ ἀμφιβαλλομένων. „

§. 34.

„ Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀναγκαῖα εἶναι τούτων ἡ γνῶσις, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν πρῶτον μὲν, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπολαύσωμεν τοιαύτην βέβαιον γνῶσιν διὰ τοῦ λόγου ἄνευ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Δεύτερον δὲ ἀφ' οὗ διὰ τοῦ λόγου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φθάσωμεν εἰς τοιαύτην γνῶσιν, ποῦ πρέπει νὰ προσδράμωμεν πρὸς ἐπίτευξιν τοιαύ-

quorum perfectionis contemplatione quies, tranquillitasque animi, necessum est, promanet. Corpori autem ut tribuatur perfectio; concedenda eidem sunt ea, quæ ipsius exigit natura, sani necessarii cibi & portiones, quæ corporis vires reficiuntur, conservantur, ac augentur; necessarius vestitus, quæ ab æris, tempestatisque se se defendat injuriis; ut & habitatio valetudini haud perniciofa, & ingruentibus infirmitatibus requisita sunt adhibenda medicamina, quæ sanitas recuperetur. Pari modo animi cultura haud est negligenda, profecto tanto, sicuti nonnullis videtur, sudore non suscipienda, sin actionem quamlibet principium ad universale reducere assuesceret vulgus. Quare cum corporis, animique cultura homo perfectior evadat; quis ex perfectionis hujus sensu gaudium, quietem, ac animi tranquillitatem summam non perferat? at quid quæso eam excedat?

§. 33.

Inde in quatuor hisce veritatibus fundamento velut inconcusso animi, corporisque perfectionem inclinatam recumbere cernis, ex cujus sensu genuina & durabilis exsurgit voluptas, qua perfrui numquam valent ii, qui harum veritatum vel unam nesciunt, addubitant, aut penitus abnegare non erubescunt.

§. 34.

Necessaria veritatum illarum cognitione præstituta videndum nunc: num rationis solius viribus ea sit acquisibilis? & si hoc non, quo, ut impetretur, recurrendum. Idcirco præ primis historici, & philosophi, qui hisce de veritatibus sat, superque fuere altercati, erunt consul-

της βεβαίης γνώσεως. Εἰς ταύτην ἔν τὴν ἔρευναν ἔρχονται ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ Ἱστορικοὶ, καὶ οἱ Φιλόσοφοι, ὅπου περὶ τούτων ἀρκετὰ συνέγραψαν.

§. 35.

Αὕτη λοιπὸν ἡ ἐξέτασις τῶν παλαιῶν Ἱστορικῶν καὶ Φιλοσόφων, ὡσαύτως καὶ Νεωτέρων θέλει ἐρμηνευθῇ εἰς τὸ παρὸν Βιβλιάριον, τὸ ὅποτον θέλει διαιρεθῇ εἰς τέσσαρα Τμήματα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θέλει ἐξετάσει τὴν τῆ Θεοῦ Ὑ^παρχεῖν λογικῶς, κατ' Ἀποκάλυψιν, ἱστορικῶς καὶ τέλος φιλοσοφικῶς. Ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ Τμήματι πραγματευθήσεται τὸν αὐτὸν τρόπον περὶ Ἀναστροφῆς τῆς Ψυχῆς. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ περὶ Βραδείων καὶ Τιμωριῶν τῶν μετὰ ταύτην τὴν ζώην. Εἰς δὲ τὸ τέταρτον περὶ τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἀνθρώπου τὸν ἴδιον τρόπον. Αὕτη τοίνυν ἡ τῶν τεσσάρων ἀληθειῶν ἐξέτασις εἶναι ἡ ὕλη τῆ παρόντος Βιβλιαρίου, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἐνρεθεῖσαν βίβλαιον γνώσιν συνίσταται ἡ τῷ ὄντι Ἀληθὴς Εὐδαιμονία τῆ ἀνθρώπου.

fulendi, ut evadat manifestum, hisce quidnam de rebus senserint, atque num illorum quidam, vel earundem unam fuerit assecutus.

§. 35.

Hac veterum historicorum, & philosophorum opinionum perquisitio in hoc pertractanda sumitur libro, quem quatuor absolvemus Sectionibus. In prima historice, & philosophice de DEI agetur *existentia*, nimirum, quid vulgus, quid philosophi de eodem judicaverint. In secunda de *animi immortalitate* disputatur. In tertia de *remuneratione & pœna*, seu de *proximo*, atque *pœnis* morte obita obvenientibus in vita altera fit perquisitio. In quarta demum de *libero hominis arbitrio* modo historię, philosophięque legibus fido disseritur. Accuratiores veritatum harum quatuor discussio Libelli præsentis constituit materiam, cognitione quarum certa sibi homo ratione præditus parta unice summam VERÆ FELICITATIS gradum valet obtinere.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΡΙ

ΥΠΑΡΞΕΩΣ ΘΕΟΥ.

§. 36.

„Πρὸ τῆς λοιπὸν νὰ εἰσχωρέσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ιδέαν τῆς Θεοῦ, ὅπου τῶρα ἔχομεν, πρέπει νὰ κάμωμεν κάποιαν θεωρίαν ἐπάνω εἰς αὐτὰς τὰς ιδέας, οἷας φύσεώς εἰσιν, ὡσαύτως ἢ ἐπάνω εἰς τὴν ιδέαν τῆς Θεῶ, ἢ ὅποια θεωρία θέλει ὑψηρετήσῃ ἢ εἰς τὰ ἄλλα τρία Τμήματα τῆς παρόντος Βιβλιαρίου. „

§. 37.

„Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν, ὅπῃ εἶναι τὸ πλέον τιμιώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐν τῇ γῇ ζῶα, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται λογικός, καθ' ὃ τῶν ἄλλων ζώων διαφέρει, αὐτὸς εἶναι σύνθετος ἐκ δυοῦν ἑσίων, ἐκ πνευματικῆς δηλαδὴ ἢ ὑλικῆς, ἥτοι ἐκ ψυχῆς ἢ σώματος. Αὗται αἱ δύο ἑσῖαι εἶναι κεχωρηγημέναι διαφόροις δυνάμεσι * ἢ ἡ μὲν ψυχὴ πε-
προ-

SECTIO PRIMA.

DE

DEI EXSISTENTIA.

ca 32.

§. 36.

Antequam sublimissimam omnium, quæ quidem nunc adest idea, DEI videlicet intimius perpendamus; considerabimus paulisper, cujusnam sint indolis ideæ, quarum præcipua idea nobis erit DEI. Id, quod sectiones subsequas magis faciet dilucidari.

§. 37.

Homo animantium omnium globi terraquei nostri dicta excellentissima rationis ergo, discriminisque a brutis duabus (transeat) spiritali, & materiali, (dicente constat, & corpore) substantiis, vires quarum valde sunt differentes. Mens nimirum vim repræsentativam, pro situ corporis, universi, sic & vestitivam.

προϊκται δυνάμει παραγωγῇ νοῦ δηλ. ἢ βουλήσει· τὸ δὲ σῶμα μηχανικῶς δυνάμει πρὸς τὸ κινεῖσθαι δύνασθαι κατὰ τὴν τῆς ψυχῆς βούλησιν. Αὗται δὲ αἱ διαφοροὶ δυνάμεις τόσον εἶναι ἀλλήλων διαφορετικαί, ὥστε ὅτις ἡμία νὰ μὴν ἡμπορῇ νὰ προσαρμόζεται τῇ ἐτέρᾳ ἐστία, οὐτε ἢ ἀπασαί ὁμοῦ θατέρᾳ τῇ ἐστία διὰ τὴν μάχην.

§. 38.

Καθὼς ἔν αἱ δυνάμεις αὐτῶν εἶναι τόσον διαφορετικαί, τοιοῦτότρόπως εἶναι διάφοροι ἢ αἱ ἐστίαί αὐτῶν· ἢ οὐ μόνον διάφοροι, ἀλλὰ ἢ ἀκραι ἐναντία, δια τὸ τὰς δυνάμεις τῆς ἐστίας αὐτῇ τὴν ἐσίαν συνιστῶν. Ἐπειδὴ ἡμία ἔχει νῦν ἢ θέλησιν, τὰ ὅποτα συνίσταται εἰς τὴν ἀπλότητα· ἡ ἄλλη δὲ κίνησιν ἢ ὀργανισμὸν ἀπερσυνίσταται ἐν τῇ συνθέσει. Ἡ μία εἶναι ἀπλή· ἡ ἄλλη δὲ σύνθετος. Ἡ μία εἶναι πνεῦμα· ἡ ἄλλη δὲ σῶμα. Ἡ μία αὐλός· ἡ ἄλλη δὲ ὕλη. Ἡ μία ἀδιαίρετος, ἀδιάλυτος ἢ ἀδιάφθορος· ἡ ἄλλη δὲ διαιρετὴ, διαλυτὴ ἢ φθαρτή. Ἡ μία αἰετὶ μίνεσα ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει· ἡ ἄλλη δὲ ἔσθ. Ἡ μία ἀθάνατος· ἡ ἄλλη δὲ θνητή. Ἡ μία πεπεράκηται τοιαύτῃ δυνάμει, ὅπου νὰ ἡμπορῇ νὰ διορίζη τὴν αὐτὴν τῆς ἀφ' αὐτῆς θεληματικῶς· ἡ ἄλλη δὲ ἐκ τῶν ἔξω διορίζεται εἰς κίνησιν, ἢ στάσιν. Καὶ ἰπομένως ὅποιος ἢ θελε θεωρήσει μετὰ προσοχῆς αὐτὰς τὰς δύο ἐστίας, ἢ τὰς δυνάμεις τῶν ξεχωριστά, βέβαια ἠθέλεν εὖρη μεγάλην μάχην μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο, ἢ τοιαύτην, ὥστε ὅπου οὔτε διὰ τῆς τῆς Θεοῦ παντοδυναμίας ἠθέλεν εἶναι δυνατόν, ὅπου αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς νὰ προσαρμωσθῶν τῷ σώματι, ἢ ἀνάκαλιν, ὡς εἴρηται. Διότι μαχόμενα ὁ Θεὸς οὐ ποιεῖ μὴ μάχεσθαι. Τάυτην δὲ τὴν μάχην

vam, corpus vero virium mechanismo tam stupendo præditum, mentis uti ad nutum subinde sit mobile. Ut paucis absolvam multa: virium corporis, animique conjunctio implicat.

§. 38.

Virium substantiarum harum discrimen ipsum quoque posteriorum adtrahit: vires namque substantiæ sunt id, quod efficit; ut sit talis, quodque hanc habeat naturam. Substantia hominis una ex memoratis intelligentia gaudet, ac appetitui alterius nota characteristica determinata adsumitur organisationis textura, motusque multiformis; una simplex, altera composita, atque hoc sensu immaterialitatis, indivisibilitatis, incorruptibilitatis, immortalitatis, semet ipsam determinandi, atque prædicata innumera fors alia harum substantiarum intuitu valebunt. Consideratis propositis attentius conceptibilis vix quibusdam tantopere distantium substantiarum videbitur adunitio. Ast harum discrimina altior nos docuit revelatio, ut sectio secunda evincet; quod neque sint eadem, neque vires, ut allatum, communicabiles.

μάχην ἐδιδάχθημεν ὑπὸ τῆς Ἀποκαλύψεως, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ Τμήματι ἀποδειχθήσεται. „

§. 39.

„ Αὗται λοιπὸν αἱ δύο εἶναι μὲ ὅλον ὅπου εἶναι τὸσον ἐναντίαι ἀλλήλαις, μὲ ὅλον ὅπου αἱ δυνάμεις των εἶναι ἀκατάληπτοι· μὲ ὅλον τῆτο ἡ πάνσοφος τῇ Θεᾷ Βούλῃσις τὰς ἦνωσε, ἢ ἔκαμεν αὐτὸ τὸ ζῶον τὸ λογικόν, τῇ ὁποίῃ ἡ ἔνωσις τὸσον θαυμάσιος εἶναι, ὅσον δύσκολος εἶναι ὁ τρόπος τῆς σαφηνίσεως τῆς ἐνεργείας τῆς μιᾶς ὑποστάσεως πρὸς τὴν ἄλλην. Ἐπειδὴ τοῖστον σύνδεσμον ὁ Θεὸς ἔβαλε μεταξὺ αὐτῶν, ὅπῃ ὅταν θέλῃ ἡ ψυχὴ νὰ ἐνεργῇ, εὐθὺς ἢ νὰ κινήται παραχερῆμα ἐκεῖνο τὸ μέρος τῇ σώματι, ὅπου ἡ ψυχὴ ἠθέλησε· ἢ πάλιν ὅταν τὰ ἔξω ἡμῶν ἀντικείμενα ἐνεργεῖα ἡ θέλων ἐνεργῇ εἰς ἡμᾶς, δηλονότι εἰς τὰ αἰσθητικὰ μας ὄργανα, εὐθὺς παριστᾶται ἢ εἰς τὴν ψυχὴν ἢ αὐτὴ ὁμοίως ἐκεῖνων τῶν ἀντικειμένων, ὅπου προσλαμβάνονται. „

§. 40.

„ Βλέπομεν δὲ πρὸ τούτοις, ὅτι ἐκεῖνη ἡ παράστασις, ὅπου γίνεται εἰς τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ ἔξω ἡμῶν ἀντικείμενα, τοιστοτρόπως γίνεται ἢ καθὼς γίνονται αἱ ἐνεργεῖαι τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰς αἰσθησεις μας, δηλ.: ἢ κατὰ τὴν ποιότητα ἢ κατὰ τὴν ποσότητα. Ὅθεν ἢ αἱ ἰδέαι μας εἶναι κατὰ ποσότητα ἢ ποιότητα· ἡ ποσότης δὲ ἢ ἡ ποιότης αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένη διὰ νὰ γένῃ παράστασις τινὸς ἀντικειμένου, ἢ αἱ ἰδέαι λοιπὸν διωρισμέναι ἢτοι περιορισμέναι εἶναι, ὡσὰν ὅπου παύονται ἀπὸ ἀντικείμενα περιορισμένα, ὅτῃ ἐξί τὰ τῇ αἰσθήσει ὑποκίπτοντα. παρ: χ: ἂν ἔν ἀντικείμενον, ὅπου εἰς ἑμένα ἐνεργεῖ, ἢ ἐπομένως εἰς ἑμένα παριστᾶται,

§. 39.

Tametſi harum ſubſtantiarum diſcrepantiam, vi-
riumque contrarietatem tam enormem intellectus hu-
manus haud queat concipere; DEO tamen ſapientiſſi-
mo ita volente eorumdem firmiſſima ſubiſtit conjunctio,
animal quoque id rationis compos factum, cujus tam
omnibus componens ſuſpicienda unio, quam inexpli-
cabile commercium. Quod eſt (ut loquitur ſchola)
Numen mentem ita copulavit cum corpore; uti, quan-
do eſt animæ volitio motus corporis conſeſtim hic
exiſtat, & contra ſtante objectorum extra nos poſito-
rum in organa noſtra ſenſoria defectu nullo laborantia
de facto actione, ſtatim eadem mens repræſentat.

§. 40.

Præterea repræſentationem illam in mente exor-
tam talem, tantamque, quales, quantæque rerum ſunt
in ſenſus actiones, comperimus; quæ veluti quantitatis,
qualitatisque differentia notantur; ita quoque ſubſequen-
tes ideæ. Quum vero quantitas omnis & qualitas eſſe
d. beat determinata, ideæ ut objecta determinatione
pari gaudeant, neceſſe eſt. V. c. ulnarum binarum
in ſenſus objecti actioni repræſentatio requiritur concor-
dans; ſecus objectum repræſentandum eſt aliud generis.
Ex quo prone ſequitur, objectum quodlibet, ſenſus
uti in noſtros vim exferere poſſit ſuam, determinata
ſua debere gaudere quantitate, id eſt: conſtringi limi-
te,

ται, ἡδὲλεν εἶναι δύο πῆχεις, ἢ ἡ παράστασις μου βέβαια, ὡς ἡ πέτρα τὸ μαρτυρεῖ, πάλιν δύο πῆχεις ἔχον τὸ παρισῶ, ἢ ἂν παρὰνω, τότε παρασταίνει ἄλλο, ἢ ὅχι ἐκείνο. Οὐδὲν κατὰ τὴν ποσότητα παρομοίως παρισῶται, καθὼς ἐνεργεῖ εἰς τὰ αἰσθητικὰ ἡμῶν ὄργανα τὸ ἔξω ἡμῶν ἀντικείμενον. Οὐδὲν διὰ τὴν ἡμπορέση τὸ ἔξω ἡμῶν ἀντικείμενον νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένον τῇ ποσότητι, καθὼς εἶναι ἢ αἱ αἰσθήσεις μας περιορισμέναι· ἄλλως γὰρ εἶναι ἀδύνατον, ὡς αὐτὴ ἡ πέτρα τὸ μαρτυρεῖ. »

§. 41.

„Ὡσαύτως δὲ ἢ κατὰ τὴν ποιότητα παρισῶται, καθὼς ἐνεργεῖ εἰς τὰς αἰσθήσεις μας τὸ ἀντικείμενον, δηλ.: ἂν περισσοτέρας ἀκτῖνας ρίπτῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, περισσότερον ἢ ἐνεργεῖ, ἢ ἐπομένως ἢ ἡ παράστασις ἐνεργητικωτέρα τῷ νοῦ καθίσταται, ἕξομοιωμένη τῇ τρέπῃ τῆς ἐνεργείας τῷ ἀντικείμενῳ πρὸς τὰς αἰσθήσεις μας. Οὐδὲν γὰρ ἀντικείμενον τῇ αἰσθήσει ὑποκίπτον ἐξ βαθμὸν ἔχον ποιότητος ἄπειρον, ὥσπερ ἢ ποσότητος. Οὐδὲν διὰ νὰ προσληφθῇ ἰδέα ποιότητος, πρέπει νὰ ἔχῃ διωρισμένον βαθμὸν· ἄλλως γὰρ δὲν ἡμπορεῖ νὰ παρασταῇ τῇ ποιότητι ἐνεργῶν τὸ ἔξω ἡμῶν ἀντικείμενον εἰς τὰς αἰσθήσεις μας. Ἐπειδὴ ἂν ἄπειρον ποιότητα ἔχῃ, χρειάζεται ἢ ἄπειρον καιρὸν, ἢ ἀπείρους αἰσθήσεις, τὸ ὅποτον εἶναι ἀδύνατον, διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις μας περιορισμένας εἶναι κατ' ἄμφω, δηλ.: ποσότητα ἢ ποιότητα. Πᾶσα γὰρ παράστασις ποιότητος περικλείει ἢ τὴν τῆς ποσότητος, ἢ ἀνάπαλιν, ἐκατέραν δὲ περικλείει ἢ τῆς ὑπάρξεως ἰδέα, ἢ πλὴν τούτων οὐδεμίαν ἑτέραν ἰδέαν (ὡς πρὸς ἡμᾶς) διδοται, ἕτε ὑπάρχει, ὡς αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ αἰσθησις μαρτυρεῖ. »

§. 42.

te, nihilo fecius, ac sensus nostri iisdem constringuntur; & mens ipsa.

§. 41.

Idem dicendum de qualitate repræsentationis relate ad objecti in sensus agentis efficaciam v. c. si objectum quoddam radios solis plures reflectat ad oculum; clarior objecti eiusdem redditur conceptus. Namque idem qualitas exigit. Exinde etiam distincte intelligibile, qualitatis, quantitatisque interminatæ contradictionem ideam involvere; ad ejusmodi enim precipiendam sensus, mens, objectumque requireretur omni sine limite: quod etiam absurdum.

§. 42.

„Οὐδὲν ἀκολουθεῖ, ὅτι χωρὶς νὰ ἔχη τὸ ἀντικείμενον ποσότητα ἢ ποιότητα διωρισμένην εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ παραστήσωμεν, ἢ ἀκολουθῶς ἕτε ἰδέαν αὐτοῦ ἡμπορεῖμεν νὰ ἔχωμεν. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ συνειδήσις μᾶς τὸ βεβαιώνει, ὅτι, ὅταν θέλωμεν νὰ παραστήσωμεν τι, ἢ κατὰ τὴν ποσότητα, ἢ κατὰ τὴν ποιότητα, τότε αἰσθανόμεθα, ὅτι ἡ παραστατικὴς δύναμις ἀγωνίζεται νὰ φθάσῃ εἰς διωρισμένον μέτρον ποσότητος, ἢ διωρισμένον βαθμὸν ποιότητος, ἢ οὕτω νὰ λάβῃ ἰδέαν ἐκείνης τοῦ παρασταθέντος πράγματος, ὡς ὑπάρχοντος· ἢ ἐν ὅσῳ δὲν ἠθέλει φθάσει εἰς αὐτὰ, ἐν τοσούτῳ δὲν ἡμπορεῖ νὰ προσλάβῃ καμμίαν ἰδέαν, ἢ ἐπομένως ἕτε ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐκείνης τῇ ἀντικειμένῃ ἰδέαν. Ταῦτα γὰρ ταῖς κατηγορίαις ὁ νῦσμος ὑπόκειται ἑκατέρως, ἢ νὰ τὰς ἀπεράσῃ δὲν ἡμπορεῖ, εἰμὶ εἰς τὸν Ἐνθυσιασμόν ἑμπέση. „

§. 43.

„Αὐτοδευκνύεται δὲ πρὸς τούτοις, ὅχι μόνον ἐκ τῆς συνειδήσεως ἢ πείρας, ἀλλ' ἀκόμι ἢ ἐκ τῆς περιορισμένης νοήσεως. Ἐπειδὴ ἡ παραστατικὴ ἡ μῶν δύναμις εἶναι περιορισμένη ἢ τροπικῶς, ἢ ἀντικειμένως· ἢ τροπικῶς μὲν, ὡσάν ὅπου ἐκεῖνα, ἅπερ νὰ παραστήσῃ ἡμπορεῖ, δὲν τὰ παραστάνει μάλισα διακεκριμένως ἢ καταλλήλως (α)· ἀντικειμένως δὲ, ὡσάν ὅπου ὅλα τὰ ὑπάρχοντα ἀντικείμενα δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰ παραστήσῃ οὔτε ὁμοῦ ἐν ταυτῷ, ἕτε χωρὶς διαδοχικῶς. Οὐδὲν ἔχει βαθμὸς, ἢ ἀκολουθῶς περιορισμένη. Ἐπειδὴ ἡμπορεῖ ἢ εἰς ἀνώτερον βαθμὸν νὰ φθάσῃ, ἀλλὰ δὲν δύναται διὰ τῶν αὐτῇ ἐνθεῶν δυνάμεων. „

§. 44.

(*) Lativisi adequate.

§. 42.

Quare objecti ut habeatur idea, quantitate, & qualitate determinata præditum fit oportet: ipse hoc ad evidentiam sensus intimus loquitur. Namque si objecti cujuscunque qualitatem, quantitatemve repræsentare mentis sumus; in nobismet sentimus vim repræsentandi eo collimare, ut determinata quantitatis dimensio, qualitatisque gradus sistatur menti. Quod fin id fieri nequit, conceptus utriusque est vagus.

§. 43.

Sensus igitur intimus, experientia objectorum organorum sensoriorum, mentisque nostræ circumscripti irretragibiliter, prout dictum, dant, omnem rei infinitæ animæ nostræ impossibilem esse ideam: objectorum enim copia est innumera, viresque animi nostri affatim exiles sunt. En terminum quoad extensionem, & intensiorem mentis.

§. 44.

„Βλέπομεν λοιπὸν τῶρα, ὅτι ὁ νῦσμος εἶναι πε-
 ριωρισμένος κατ' ἄμρω· ἰξεύρομεν δὲ, ὅτι ὁ νῦσμος εἶναι
 ἐκείνη ἡ δύναμις, ὅπου τὰ διὰ τῶν αἰσθησέων προσληφ-
 θήντα ἀντικείμενα παρασαίνει, δηλ.: ὅτι εἶναι αἷτιον τῆς
 παρασάσεως. Ἀπόντος γὰρ τῆ νοὸς καμμία πρόσληψις,
 καὶ ἐπομένως ἔτε παρασάσις γίνεταί· ἢ καὶ συναίτιον κα-
 λείσθω. Ἐπειδὴ καὶ τῶν ἔξω ἡμῶν ἀντικειμένων ἀπόντων
 ἐδεμία παρασάσις γίνεταί. Ἰξεύρομεν δὲ πρὸς τέτοις,
 ὅτι αἶον τὸ αἷτιον, τοῖσιν καὶ τὸ αἰτιατὸν, καὶ ἀνάπαλιν·
 ἂν περιορισμένον εἶναι τὸ αἷτιον, ἢ τὸ συναίτιον, πε-
 ρωρισμένον ἔσαι καὶ τὸ αἰτιατὸν, ἢ συναιτιατὸν. Ὅθεν καὶ
 τῶν συναιτίων διαλυθέντων ἐκάτερον περιοριστὸν ἔσαι, ἂν
 θάτερον τέτων περιοριστὸν τυγχάνη. „

§. 45.

„Δὲν μᾶς λανθάνει πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἄλλο ἀξίω-
 μα, ὅτι τὸ ἀποτελέσμα εἶναι σύμμετρον τῇ αἰτίᾳ αὐτοῦ
 ἢ τοῖ ἀπλῇ, ἢ συνδέτῳ, ὡς αἰτιατὸν. Ἐπειδὴ εὐθὺς
 ὅπου δὲν εἶναι σύμμετρον περικλείει ἀντίφρασιν. Διότι ἂν
 δὲν ἴδωκεν εἶναι σύμμετρον, τότε ἦτοι ἦττον, ἢ πλεον
 τῆς αἰτίας· καὶ εἰμὲν ἦττον, τότε ἀντιφράσκει, μὲ τὸ νῦ
 περιέχεται ἐντῇ αἰτίᾳ πλεον, ἢ ἐν τῷ ἀποτελέσματι·
 εἰοὶ πλεον, τότε πάλιν ἀντίφρασις· μὲ τὸ νῦ μὴ παρὰ-
 ρηται ἀπὸ καμμίαν αἰτίαν, καὶ ἂν ἀπὸ καμμίαν αἰτίαν,
 τότε ἀπὸ τοῦ μηδενός· ἄρα ἀντίφρασις. „

§. 46.

„Ὅταν λοιπὸν ὁ νῦσμος, ὡς αἷτιον, ἢ συναίτιον
 ποιητικὸν τῶν ἰδεῶν, εἶναι περιορισμένος κατ' ἄμρω,
 (ἔπειδὴ ὁ νῦς σχηματίζει τὰς ἰδέας παρόντων τῶν ἀντι-
 κειμένων, καὶ ἐπεργέντων εἰς τὰ αἰσθητικὰς ὄργανα).
 ὡς

§. 44.

Quis igitur mentem, ejusque potentias admodum limitatas esse inficias eat? non ignoramus præterea, animo facultatem res ope sensuum percipiendi inesse, ac eapropter definitur rite: *Ens sibi sui, rerumque extra se positarum conscium*. Quod si res ita se habet, causa repræsentationis sit oportet: animi namque absentia, aut corporis deliquium repræsentationem propemodum admittunt nullam. At cum absentibus quoque objectis externis eorum repræsentatio, seu sensatio nullo penitus pacto fieri queat; mens saltim veluti rei repræsentatæ concausa est agnoscenda. Nam idearum suarum respectu se tantum habere passive nequit. Haud enim nos fugit illud: qualis causa, talis quoque effectus.

§. 45.

Id quod quoque liquet inde; quoniam pro majoris vel minoris attentionis animi ratione, ipsa quoque magis, vel minus distincta evadit idea, quod fieri nullo valeret modo, si suarum idearum anima neque causa foret, neque concausa. Neque tantum suarum idearum causa est mens, sed ea & proportionis secundum axioma receptum: omnis causa proportionalis sit effectui. Alias enim sequeretur absurdum; quoniam nunquam plus esse potest in effectui, quam in causa, & contra, secus enim vel causa, quæ in rerum natura non datur, vel nihilum ut talis constituendum, quod pugnantia involvit.

§. 46.

Quod si ergo mens nostra tanquam causa vel concausa idearum quoad extensionem & intentionem agnosceret

ὡς εἴρηται, ἀκολουθεῖ, ὅτι βέβαια ἢ αἱ ἰδέαι, ὅπου εἶναι συναπαιτῶν ἢ συναποτελέσματα τοῦ νοός εἶναι περιορισαί, ἢ ἀκολούθως περιορισῶν ἀντικειμένων. Ὡς ὅπου κατὰ τὸ δεύτερον ἄξιωμα εἶναι ἀδύνατον νὰ προσλάβωμεν ἢ νὰ παραστήσωμεν ἰδέαν τινά, ἥστινος τὸ ἀντικείμενον ἦδεν εἶναι ἀπεριόριστον. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι κἀμμία συμμετρία· ἡ ἰδέα γὰρ τῷ ἀπεριόριστον εἶναι ἀποτελεσματῷ νοός, ὡς πρόσληψις· ὁ νῆσμος δὲ αὐτός, ὅπου πέπτει νὰ τὴν προσλάβῃ εἶναι περιοριστός, ὡς δέδεικται· ὅθεν ἀποτελεσματῷ ἀπεριόριστον, ἢ δύναμις δηλ.: αἰτίον, ἢ συναίτιον περιοριστὸν ἀντιφάσκει· ἢ ἐπειδὴ ἀντιφάσκει εἶναι ἢ ἀδύνατος. Ἄλλος γὰρ τρόπος τῷ νοεῖν εἰς ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει, αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ἀναιρεθείσης. »

§. 47.

» Ἀπὸ ἰδῶ ἀκολουθεῖ, ὅτι ὅλαι αἱ ἰδέαι, ὅπου ὁ νῆσμος προσλαμβάνει, εἶναι περιορισαί ἢ ἐπομένως περιορισῶν ἀντικειμένων, ἀπεριόριστος δὲ ἀντικείμενος ἔδελαν ἰδέαν ἔχει. Ἐπειδὴ οὐδὲν ἀντικείμενον ἀπεριόριστον εἰς τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις πέπτει, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· ἢ ἐπειδὴ δὲν πέπτει, ἔτε ἰδέαν αὐτῇ ἡμωρεῖται νὰ ἔχωμεν. Ἐπειδὴ ἰξεύρομεν διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αἰσθήσεως, ὅτι οὐδενός ἄλλου ἀντικειμένου ἰδέαν ἔχομεν, εἰμὴ ἐκείνῃ τῇ διὰ τῶν αἰσθήσεων προσληφθέντος, τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων δὲ ὅλα εἶναι περιορισά· ὅθεν τῷ ἀπεριόριστον ἰδέαν δὲν ἔχει, εἰμὴ τῶν τῆς λέξεως ταύτης συλλαβῶν ὑποδείτωνάς τι τοῖτον, τῷ ὅποιον ἔδελαν παράστασις, ἢ ἀκολούθως ἰδέαν ἔχει. »

§. 48.

» Ὅλα λοιπὸν αὐτά, ὅπου ἔως ἰδῶ εἴπομεν, πέπτει νὰ θεωρηθῇ μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν, ἢ οὕτω θεωρηθέντα,

scet limitem (mens enim objectis presentibus, & in organa nostra sensoria impressionem efficientibus format ideas ut ostensum) sequitur & ipsas nostras ideas causata mentis esse limitata. Ex quo objecti infiniti perceptionis colligitur impossibilitas. Infinitudo enim finitudinis quam minime quit esse objectum; mens finita secus modo contradictorio deberet esse limitis expers.

§. 47.

Ipsa testis est experientia, sine sensu omnem evanescere objecti ideam. Jam sensuum nostrorum adminiculo apprehensa sine limite esse nequeunt (causa enim limitata qui illimitatum percipiat, proportionis inter ea requisitæ defectu?). Verborum proinde tantum, syllabarumve rei illimitatæ loco habitura est mens nostra ideam.

§. 48.

Hactenus prolata quam exactissime velim expensa, quo consensus auctoramentorum cum adfertis, & horum

τα, βέβαια θέλουν ευριδῆ σύμφωνα τῇ ἡμετέρᾳ φύσει δηλαδή τῇ τῷ νοός μας ἢ τῷ λόγῳ. Ἐπειδὴ ὁ λόγος γίνεται ἐν τῷ θεωρεῖν τὴν συνέχειαν τῶν ἰδιῶν τῶν δὲ τῶν αἰδηθέντων προσληφθέντων, ἢ ἀκολούθως περιορισῶν, ὡς ἢ ὁ λόγος περιορισὸς ὢν. Πῶς λοιπὸν ὄντας ὁ λόγος μας περιορισμένος, ἤθελεν ἡμπορέσει νὰ θεωρήσῃ συνέχειαν ἀντικειμένῳ ἀπεριορίστῳ μὴ ἔχοντα αὐτῷ ἰδέαν, ὡς ἀποδέδεικται. „

§. 49.

„ Ἐκεῖνος ὅμως ὅπῃ φαντάζεται, ὅτι παραφαίνει ἰδέαν ἀντικειμένῳ ἀπεριορίστῳ, ὅς φαντασθῇ πρὸς τῷ τοῖς τότε, ὅταν παραφαίνει, τί παραφαίνει; βέβαια τίποτε, εἰμὴ τὴν λέξιν αὐτὴν, ὡς εἴρηται· φαντασία γὰρ ἐστὶ παραφάσεως ἐκανάληψις ἀπόντων τῶν ἀντικειμένων. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲ ἐνθουσιασὰς ἢ φαντασιώδεις ἀνδρώπως δὲν ὁμιλέμεν· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι ἐνυπνιάζονται γρηγορόντες, ἢ γρηγοροῦσι καθεύδοντες· ἀλλὰ θεωρῶμεν αὐτὴν τὴν φύσιν τῷ νοός μας, ἢ τῷ λόγῳ μας, ἢ ὅποια ἀδυνατεῖ εἰς τοιαύτην παράστασιν, ἥτοι ὑπερβαίνει τὴν φύσιν τῷ νοός μας τοιαύτη παράστασις, ἢ ἀκολούθως μάχη, ὡς εἴρηται. Καὶ ἂν εἶναι μάχη, ἔτε δυνατόν εἶναι εἰς ἡμᾶς ἰδέαν ὄντος ἀπεριορίστου. Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα συμφωνῶν ζήναρχως, ὡς τεθεώρηται, μὲ τὸν λόγον, ἢ μὲ τὴν παραστατικὴν μας δύναμιν· ἢ ἐπειδὴ συμφωνῶν, βεβαιότατα πρέπει νὰ εἶναι ἢ ἀληθές· „

§. 50.

„ Ἀποδεικνύεται ἔτι, ὅτι καμμίαν ἰδέαν ἀπεριορίστον ἀπεριορίστῳ ἀντικειμένῳ δὲν ἔχομεν, ἢ ἐκ τῶν ἀφηρημένων ἰδεῶν, ὅπῃ δὲ τῆς πείρας λαμβάνονται, ἢ ὅποια εἶναι θεμέλιον τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Ἐπειδὴ ἔταν

rum cum mentis, rationisque natura magis, magisque inspicitur. Ratio vero secundum communem philosophorum in agnoscendo rerum nexu, sensibus primitus hausto, atque sic limitatarum consistit.

§. 49.

Quod si vires mentis nostræ formationem ideæ Entis incommensurabilis respuant: idem erit phantasiæ intuitu. Hæc etenim ideæ olim habitas reproducendi facultas appellatur; nunc ideæ olim sensuum adiutorio acceptæ sunt finitæ; hinc & phantasiæ. Cum phantastis tempore vigiliæ somniantibus, & contra, nec hilum disceptare. Quantumvis eos, per me licet, prædicatione ideæ Entis illimitati, tam sensuum quam imaginationis vi possibilis, exæquet victoria cælo: ratio namque talem impossibilitatem tam ex mentis, quam sensuum, & objectorum natura eruens multo majoris apud me est ponderis, illorum phantasmatibus.

§. 50.

Dubio fortean cuidam esse posset, num abstractio Entis perfectissimi ideam conciliare nobis queat? At qui? etenim idea abstracta representationem indigitat termini pluribus, aut omnibus individuis communem
expri-

ὅταν θέλωμεν νὰ παραστήσωμεν καμμίαν ιδίαν ἀφηρη-
 μένην τότε προσαρμόζομεν αὐτὴν εἰς τὰ ἐξ' ὧν ἀφήρη-
 ται, ὅθεν πάραυτα ἢ παράδειγμα φέρομεν πρὸς κα-
 τανόησιν. Ἐπειδὴ ἀφηρημένη ιδέα (ἂν ὀρθῶς θεωρη-
 θῇ) δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ μία παράστασις λέξεως
 δηλωτικῆς ιδιότητος τινὸς πολλῶν ατόμων, ἢ πάντων ἢ
 ἐνὸς κοινῆς· ὅθεν διὰ τῶν αἰσθήσεων προσληφθεῖσα, ἢ
 τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων προσλαμβανόμενα περιορίζα, ἄρα
 ἢ ἀφῆρηγμένοι ιδεῖαι περιορίζαι, ἄρα ἔτε τῶ ἀπείρῃς ιδεῖαι
 εἶναι δυνατὴ ἀπεριόριτος ὅσα· ἐπειδὴ εἶναι ἀφηρημένη,
 ἢ αἰ ἀφῆρηγμένοι, ὡς δέδεικται, περιορίζαι, ἄρα ἔπρε-
 πε ἢ τῶ ἀπεριόριτου νὰ εἶναι περιοριζή, τὸ ὅποτον εἶναι
 ἄτοπον, ἢ ἀντιφάσκει. Ἐπειδὴ ἀντικείμενον ἀπεριόριτον
 ἢ ιδέα αὐτῆ περιοριζή ἀντίστασις εἶναι κατὰ τὸ δεύτερον
 Ἀξίωμα τὸ ἀνωτέρω τεθέν, „

§. 51.

„ Πρὸς τέτοις δὲ ἔδῃ κατ' ἀφαίρεσιν ἡμπορεῖ νὰ
 σχηματιθῇ αὐτῇ ἡ ιδέα. Ἐπειδὴ καθε ιδέα κατ' ἀ-
 φαίρεσιν, πρέπει νὰ γένη διὰ τῆς πείρας, ἢ ἐπομένως
 διὰ τῶν αἰσθήσεων, ὡς δέδεικται, ἀπεριόριτον δὲ ἀντι-
 κείμενον εἰς τὰς αἰσθήσεις μας περιορίζας ὅσας δὲν πί-
 πτει, ἄρα οὔτε ιδεῖαν κατ' ἀφαίρεσιν αὐτῇ ἡμπορεῖμεν νὰ
 ἔχωμεν. Ἡ πῶς ἡμπορεῖ πῆδῃμα τόσον μέγα νὰ γέ-
 νῃ ἐκ τῶν περιορισῶν ὑλικῶν εἰς ἀπεριόριτον αὔλον, ὅταν
 αὐτὰ τὰ λόγια τὴν ἔννοιαν ἀναιρῶν; „

§. 52.

„ Ἀν' ὅμως ἤθελεν ἐπὶ τινός, ὅτι ιδεῖαν ἀπεριόρι-
 ὄντος ἔχομεν ἐχθὶ διὰ τῶν αἰσθήσεων προσληφθεῖσαν,
 ἀλλ' ἔμφυτον δηλαδὴ ἐκσταγμένην ἢ τοι ἐγκεχεραγμένην
 εἰς

Verum rursus quæritur: num infiniti menti nostræ idea insculpta sit ut infinita, vel finita? si primum: non injuria quæritur iterum, qui *Entis* infiniti conceptus subjecto queat imprimi limitibus circumscripto. Continens enim majus esse nequit contento in materialibus saltem, igitur *Entis* infiniti idea a mente, velut subjecto limitato nequit recipi: Si secundum: aperta rursus sequeretur contradictio: idea namque finita, objectumque infinitum, cujus quidem avemus ideam, se se invicem excludunt.

§. 53.

Hæc igitur positio: Ideas nostras ad unam omnes sensibus adquirimus medianibus, axiomatis loco habenda est. Inviatum enim reddidimus ideam quantitatis, qualitatisque sensuum deberi opi, nec ipsis rerum abstractarum, aut immensi *Entis* exceptis. Quamobrem positio hæc omnem nostram meretur attentionem.

§. 54.

Ex hoc igitur axioma *Entis* perfectissimi facilis est refutatio, aut perfectionis absolutæ idea. Neque ex *Entis* contingentis semper vacillante mansuro conceptu, aut ab analogia petito argumento *Entis* extramundani idea demonstrabilis est. Quæ cum ita sint,

En-

ἐξορακιστία, ἢ μόνον πιστευτία, δηλαδή ὑποθετία, ἢ ἐπειδὴ ὑποθετία, ἐδεμίαιδέα τότε ληπτὴ εἶναι. „

§. 55.

„ Λέγουσιν ἔν οἱ Φιλόσοφοι, ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν πεπροικισμένοι τοιαύτῃ δυνάμει, δι' ἧς ἡμπορῶμεν νὰ διακρίνωμεν τὸ ἐντελὲς τῇ ἀτελεῖ παραβάλλοντας τὰ ἐν μὲ τὸ ἄλλο, ἢ ἂν ἡμπορῶμεν νὰ τὸ διακρίνωμεν, ἡμπορῶμεν ἢ νὰ τὸ παραστήσωμεν, ἢ ἐπομένως ἰδέαν τοῦ ἐντελεῖς ἢ ἀτελεῖς ἡμπορῶμεν νὰ ἔχωμεν, ἢ μάλιστα ἐκ τῆς πείρας βοῶσιν. Ἰξυῖομεν δὲ πρὸς τέτοις, ὅτι ἐσμὲν κεχορηγημένοι μὲ τοιαύτην δυνάμει, δι' ἧς ἡμπορῶμεν τὰς τῶν ἀντικειμένων τελειότητας, ἢ ἀτελειότητας ἀφαιρῆν. Ὅθεν ἔπεται, ἀφαιρῶντας ἡμπορῶμεν νὰ προσθήσωμεν εἰς ἓν Ὁ'ν ὅλας τὰς λειοτήτας ἢ ταύτας εἰς ἄκρον βαθμὸν, ἢ τὰς ἀτελειότητας νὰ τὰς ἀποβάλλωμεν· ἢ ἐπειδὴ λοιπὸν ἡμπορῶμεν νὰ προσθέσωμεν ὅλας τὰς τελειότητας εἰς ἓν Ὁ'ν εἰς ἄκρον βαθμὸν, ἀκολουθεῖ, ὅτι ἡμπορῶμεν ἢ νὰ τὰς παραστήσωμεν ὅλας ὁμῶς, αἰτίνας συνισῶσιν ἐκεῖνο τὸ Ὁ'ν, ἢ ἐπομένως ἰδέαν αὐτῆς τινὲς ἡμπορῶμεν νὰ ἔχωμεν, ἀγκαλὰ ἢ ὄχι διακρίναι μὲν. Ὅθεν ἀκολουθεῖ, ὅτι ἡμπορῶμεν νὰ ἔχωμεν ἰδέαν Ὁ'ντος τελειοτάτου, ἢ ἐπειδὴ ἡμπορῶμεν νὰ ἔχωμεν αὐτὴ ἰδέαν, τὸ ὅποτος δὲν ἀντιφάσκει, ἄρα ἢ ὑπάρχει ἐν τοῦτον Ὁ'ν τελειοτάτον· ἐπειδὴ, ὅταν εἶναι τελειοτάτον, πρέπει νὰ ἔχῃ ἢ ὅλας τὰς τελειότητας, ἀλλὰ μὴν ἢ ἡ ὑπαρξίς εἶναι τελειότης, ἄρα ἢ ὑπαρξὶν ἔχει, δηλαδή ὑπάρχει. Ἐπειδὴ δηλαδή εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ ἐν Ὁ'ν τελειοτάτον, ἄρα ἢ ὑπάρχει. Ὁ'ξίως κατὰ ἀλήθειαν συλλογίζονται. „

Entis infinita conceptum dimittamus potius ratione,
pieque tantum eundem credamus.

§. 55.

Philosophi eam menti nostræ adscribunt vim, qua
ab imperfectione perfectionem unius cum altera re debita
institutâ collatione queat abstrahere. Qui vero duo inter
se comparare potest, & discernere; res quoque sibi re-
præsentare; illarumque quit habere ideam. Positiones
has ipsa cuilibet experientia satis esse notas, nemo
opinor, addubitaturus est. Juxta bene habemus per-
spectum, animam præditam esse vi perfectiones, at-
quæ imperfectiones ab objectis abstrahendi, qua in
Ente perfectiones omnes compossibiles colligere, eas-
dem in infinitum accumulare, imperfectionesque om-
nes ab eodem valet remove. Quod si ita sit, du-
bium superesse nullum, quin easdem sibi queat repræ-
sentare; adeoque *Entis* perfectissimi quandam, utut non
distinctam, adæquatamque nancisci ideam: cujus au-
tem nobis est idea, præprimis possibile sit, est necesse;
igitur & *Entis* perfectissimi non potest abnegari possibili-
tas, & si hoc; actu est, igitur Ens perfectissimum
existit, quoniam omnes inter perfectiones primum si-
bi vindicat locum existentia.

§. 56.

„Τῷτο τοῦν τὸ ἐπιχείρημα, ὅπῃ συνίσταται εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν τελειότητων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναίρεθῇ· ἐπειδὴ ἡ ἀναίρεσις τε περιέχεται εἰς τὰ εἰρημμένα, μάλισα δὲ εἰς τὸ προτεδὲν ἀξίωμα· διὰ περισσotέραν ὁμως σαφῆνειαν ἄς τῷ φανερῶσωμεν τὰ σοφίσματα, τῆς παραλογισμῶς ἢ ἀντιφάσις, ἀγκαλὰ ἢ ἀπὸ μεγάλως Φιλοσόφως τῷτο ὑπερασπίζεται, ὡς ἰσχυρόν. Ἀς ξανοίξωμεν λοιπὸν τὴν πρώτην πρότασιν, διὰ τὴν ἰδῶμεν τὸ σόφισμα. Λέγουσι λοιπὸν, ὅτι ἡμπορεῖμεν νὰ ἔχωμεν ἰδέαν τῷ ἐντελῶς, ἢ ἀτελῶς ἢ μάλισα ἐκ τῆς πείρας. Ἀποκρινόμεθα ὅτι ἡμεῖς, ὅτι ἡ ἰδέα τῷ ἐντελῶς ἢ ἀτελῶς ἢ ἐκ τῆς πείρας εἶναι ἀναφορικὴ, ἢ ὅποια διαφόρως θεωρημένη ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ ἐντελῶς, ἢ ἀτελῶς. Ὡς τὸν ὁ θάνατος ἐνὸς τυράντου Βασιλέως, ὡς πρὸς τὸν λαὸν εἶναι τελειότης, ὡς ἐλευθεροθησόμενοι τῆς τυραννίας· ὡς πρὸς τῶς συντυραννῶντας, ἢ εἰς αὐτὸν τὸν Τύραννον εἶναι ἀτελειότης. Ὁμοίως τελειότητος κατ' ἐαυτὴ πάντοθεν θεωρημένης, ἢ ἐξ ἐαυτῇ τῷ ἀντικειμένῳ, καὶ πρὸς αὐτὸ ἀποβλεπῆσης ἰδέαν δὲν ἔχομεν, οἷαι εἰσιν αἱ τῷ Θεῷ τελειότητες. Γδὲ λοιπὸν τὸ πρῶτον σόφισμα, ἢ ὁ παραλογισμὸς! ἐπειδὴ τὰς ἀναφορικὰς τελειότητας τὰς κάμνεν ἀπολειυμένας, ἢ τὰς προσαρμόζου εἰς τὸ ὄν τὸ ἀπεριόριστον· εἰς καιρὸν ὅπῃ ἐδειλῶν ἰδέαν ἔχεν τελειότητος, κατ' ἐαυτὸ, ἢ εἰς αὐτὸ, καὶ ἐξ ἐαυτῇ τῷ ἀντικειμένῳ. Ἐπειδὴ τοιαύτη τελειότης εἰς τὰ κτίσματα νὰ δοθῇ δὲν ἡμπορεῖ, ὡς ἀντίφασιν περικλείουσα. „

§. 57.

„Α' πὸ ἐδῶ λοιπὸν φαίνεται πόσον ἐσφαλμένη εἶναι ἡ ἰδέα, ὅπῃ ἔχον περὶ τῷ ὄντος τῷ ἀπεριόριστος, ἰδεα.

§. 56.

Tametsi argumentum hoc a possibilitate ad existentiam *Entis* perfectissimi petatum pluribus, magnique nominis philosophis admodum visum sit solidum. Pace tamen virorum tam clarorum mea proferam sententia. Præterquam quod argumentum hoc circulo laboret vitioso: (nam si ab aliquo quæro, cur *Ens* perfectissimum existat? responsio est; quia omnium perfectionum compossibilium complexus nullam involvit repugnantiam, siue perfectiones hæ separatim, siue simul sumptæ considerentur), in hoc perfectiones relativas cum absolutis eos confundere. Ideæ nostræ ad unam omnes, quæ nobis de perfectione extant, & imperfectione, respectivæ tantum sunt; quæ respectu vario perfectiones queunt esse, & imperfectiones. Sic tyranni regis mors relate ad populum, qui jugo liberatur gravi, perfectio; respectu autem tyranni ipsius audiet imperfectio, quoniam omnium malorum mors maximum habetur. Quare nulla perfectionis per se, ex objecto, & ad id spectantis nobis est perceptio. Hinc quum *Ens* infinitum perfectionibus tantum absolutis, minime vero constet relativis; qui ex perfectionum relativarum collectione ideam sibi *Entis* perfectissimi efformare voluerint, perspicere necdum potui.

§. 57.

Inde patet tam *Entis* illimitati, quam perfectionum absolutarum, quæ ipsius constituunt essentiam,

διαζόμενοι τὰ μὴ ἰδυσθῆναι δυνάμενα, καίπερ νομίζουσιν ἰδεάζεσθαι. Ἐπειδὴ ποτὶν ἀπὸ τὰ κτίσματα ἔχει τὸ ἐντελὲς ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ καθ' ἑαυτό, ἢ πρὸς ἑαυτό ἀποβλέπον; βέβαια εἰδέν* ἢ ἐπειδὴ εἰδέν, ὅτε ἰδέαν ἐντελεῖς τοιοῦτε ἔχομεν, ὡς μὴ ὑποπίπτουσιν εἰς τὰς αἰδήσεις κατὰ τὸ Ἀξιωμα μας. Βλέπεις λοιπὸν τῶρα τὸν παραλογισμόν, ἢ τὸ σόφισμα τῆς πρώτης προτάσεως* ὥς ἰδῶμεν δὲ πρὸς τέτοις ἢ τῆς δευτέρας τὸ σόφισμα ἢ τὴν ἀντίφασιν. „

§. 58.

„ Ὡς ἀνάξουσι λοιπὸν οἱ Φιλόσοφοι, ὅτι ἔχομεν δύναμιν νὰ ἀφαιρῶμεν ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα τὰς τελειότητας ἢ τὰς ἀτελειότητας, ἢ ἐπομένως ἡμπορεῖμεν αὐτὰς νὰ τὰς προδῇσωμεν εἰς ἓν Οὐ* ἢ τὰς μὲν τελειότητας αὖξιν εἰς ἄκρον βαθμὸν, τὰς δὲ ἀτελειότητας ἀποβάλλειν* ὅθεν εἰς ἄκρον βαθμὸν παριστᾷ τὰς τελειότητας ὁμῶς εἶναι τὸ ἴδιον τὸ νὰ παριστᾷ τινὰς καὶ αὐτὸ τὸ Οὐ τὸ ἄπειρον, ἢ ἀκολούθως ἰδέαν αὐτῆς νὰ ἔχῃ. Εἰς τέτοις ἔν λέγομεν, ὅτι ἡ ἀφαίρεσις γίνεται πάντοτε εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα, ὅπως διὰ τῶν αἰδήσεων προσλαμβάνονται, ὅθεν περιορίζα* τὰ περιορίζα δὲ ἀντικείμενα ἔχον ἢ τελειότητας περιορίζας, δηλαδὴ ἀναφορικὰς* ἀφαίρεσις δὲ ἀντικείμενα ἀπεριόρις εἰς τὰς αἰδήσεις μὴ ὑποπίπτοντος πῶς γίνεται; ἢ πῶς γίνεται ἀφαίρεσις ἐκ τῶν περιορισῶν εἰς τὰ ἀπεριόρις; τοῦτο γάρ εἶναι ἀντίφασις. Τὰς ἀναφορικὰς δὲ τελειότητας εἰς ἄκρον βαθμὸν αὖξιν, ἢ ἐν ἀντικειμένῳ προσαρμόζειν, ἢ ἐκεῖνας παριστᾷ, τῆτο εἶναι πάλιν ἀντίφασις ἢ παραλογισμός* ἢ ἀντίφασις μὲν ὡς δέδεικται, τῆς περιορισμένου, ἢ παραφασίας τελειότητων εἰς ἄκρον βαθμὸν δηλαδὴ ἀπειρων, εἶναι καθ' ἑαυτό ἀδύνατον ἢ μάχεται*
τὸ

ideæ impossibilitas, quum creatura nulla perfectionem a se, per se, & ad se spectantem possideat. Quomodo igitur perfectionis absolutæ idea acquiritur, si non nisi sensuum ope nostras acquirere possimus ideas, ut supra dictum? Ostendimus igitur ideam perfectionum respectivam tantum esse, minime absolutam, atque adeo compositionis via nos *Entis* perfectissimi ideam obtinere haudquaquam posse. Ostendendum nunc, neque ea abstractionis esse possibilem.

§. 58.

Ab objectis subsidio sensuum perceptis, hinc limitatis semper abstrahimus; nunc omnes perfectiones limitatæ sunt tantum relativæ; ex hisce vero perfectionibus *Entis* illimitati ideam exurgere non posse paragrapho præcedenti evicimus; ex quo fluit manifestissime, ideam *Entis* illimitati nec compositione, nec abstractione ullo pacto esse obtinendam. Licet enim, prout & quantum nobis libuerit, perfectioni cogitatione nostra superaddamus perfectionem, parique ratione demamus imperfectiones ab *Ente* quodam; usque nihilominus finita cogitationis nostræ mansura est perceptio; sicut & ipsa terminos suos dignoscit cogitatio. Unde ergo *Entis* illimitati conceptus? Num fors idearum limitatarum, atque relativarum compositione, aut ab iis abstractione? verum & componimus limitata, atque ab iis abstrahimus. Num cogitationum suarum in infinitum extensione? At cogitationis limes ipsum secum trahit cogitati. Quare modo penitus nullo.

τὸ προδίδειν δὲ τελειότητος αναφορικῶς εἰς ἓν Οὔν, ὅπῃ ζητεῖ τελειότητος καθ' ἑαυτὰς, ἐξ ἑαυτῆς ἢ πρὸς αὐτὸ ἀποβλέπσας, τὶτο εἶναι παρὰλογισμὸς ὁμοῦ τε ἢ ἀντίφασις. „

§. 59.

„ Πρὸς τέτοις δὲ πῶς ἡμπορεῖν νὰ συστήσῃ ἐν Οὔν τελειότατον, τῇ ὁποίᾳ αἱ τελειότητες δὲν εἶναι ἀναφορικαί, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰς, τελειότητες ἀναφορικαί ἢ τοῖς κτίσμασι προσήκονσαι; ἢ πῶς ἡμπορεῖμεν τὰς ἀναφορικὰς τελειότητας νὰ τὰς ἀυξήσωμεν εἰς ἄκρον βαθμόν, ἢ νὰ τὰς κάμωμεν ἀπεριορίστας ἢ ἀπολελυμένας; ἢ πῶς ἡμπορεῖμεν νὰ προσαρμόσωμεν, δηλαδὴ νὰ κατηγορήσωμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἄπειρον Οὔν τοιαύτας τελειότητας, ὅπῃ διὰ τῶν αἰδήσεων ἐκ τῶν κτισμάτων ἐλήφθησαν, τῇ ὁποίᾳ Οὐτος ἀπείρῃ, ὅχι μόνον τὴν φύσιν ἀγνοῶμεν διὰ νὰ ἱξεύρωμεν τί νὰ κατηγορήσωμεν αὐτῇ, ἀλλὰ ἢ ἰδέαν κάμειν αὐτῇ δὲν ἔχομεν; „

§. 60.

„ Ποιᾶν ἀναλογία ἤθελεν εἶναι νὰ προσαρμόζωνται αἱ ἀναφορικαὶ τελειότητες τῶν κτισμάτων εἰς ἐκεῖνο τὸ ἄκτιστον Οὔν; βέβαια οὐδεμία. Ἐπειδὴ ποῖος ἤθελεν εἶναι βέβαιος, ὅτι αὐταὶ αἱ ἀναφορικαὶ τελειότητες τῶν κτισμάτων, αἵ γένων ἢ ἀπεριόριστοι, (τὸ ὅποτον εἶναι ἀδύνατον) ἡμπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ εἰς φύσιν Οὐτος τελειοτάτη, ὡς λέγουσι; διότι ποῖος ἱξεύρει νὰ μοι εἰπῇ εἰς τί συρίζονται αἱ τελειότητες ἐκείναι τῇ ἀπείρῃ Οὐτος; δηλαδὴ ποῖος ἡμπορεῖ νὰ παραστήσῃ ἰδέαν τελειότητος, ἣτις ἤθελεν εἶναι ἐξ ἑαυτῆς τῇ ἀντικειμένῃ, καὶ καθ' ἑαυτὸ, ἢ πρὸς αὐτὸ νὰ ἀποβλέπῃ; Οὔλα αὐτὰ ὑπερβαίνει τὸν νῦν μας, εἶναι ἔξω τῇ ἡμετέρῃ ὁρίζοντος·
ὅθεν

§. 59.

Quum juxta Numinis perfectiones sic sint absolutæ, ut ipsius essentia, ac natura; atque essentiæ absolutæ, taliumque perfectionum nulla prorsus in potestate nostra sita sit idea: mirandum sane, quod ex cumulo perfectionum creaturis competentium DEI naturam conentur efformare, acsi creaturarum perfectiones, limitesque iisdem inhærentes *Enti* quoque illimitato deberent competere; & quum *Entis* illimitati natura ab illa diversissima sit creaturarum; diversa quoque ut essent perfectiones, necesse foret.

§. 60.

Cui præterea certitudo obtingit, perfectiones creaturarum limitatas, cogitando vel in infinitum accumulatas *Entis* posse perfectissimi congruere naturæ? Ubi namque, quæso, est, qui dicat mihi, quidnam *Entis* illius infiniti constituat perfectiones? quis sibi perfectionis conceptum, quæ ex ipso objecto & per se, ac ad ipsum spectaret, sibi formare potest? Cuncta hæc mentis nostræ superant vim. Quare *Entis* perfectissimi a nobis haberi nequit idea. Nam nedum omnium, quid? quod nec unius *Entis* perfectissimi realitatis nancisci conceptum quimus.

ἔδειν ἢ ἀδύνατος εἶναι εἰς ἡμᾶς ἰδεῖν ὄντος τελειοτάτου κτίσματα ὄντα. 13

§. 61.

„ Ταῦτα τὰ λόγια, ἢ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Φιλοσόφων περὶ ὑπάρξεως Θεῶ δὲν ἰσχύουν εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸ νὰ μᾶς δώσῃν τὰ καταλάβωμεν, πόσον εἶναι ἀδύνατος ὄντης μας εἰς ταιαύτας ἀποδείξεις ταῖς αἰσθησὶ μὴ ὑποπιπτόσας· ἐπειδὴ θέλομεν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως, δηλαδὴ διὰ τῶν λέξεων νὰ συναδρoίσωμεν πολλὰς τελειότητας, ἢ νὰ κάμωμεν ἐν ὄν ἕξω τέτε τῷ Κόσμῳ· ὅθεν ἡμεῖς αὐτὸν ποιῶμεν, ἢ ἔχι αὐτὸς ἡμᾶς ἐποίησε· ἢ μὲ τῆτο καταλαμβάνομεν ἢ τὰς φαντασίας, τὴς λήξης ἢ τὰ ἐνύπνια μερικῶν Φιλοσόφων. 13

§. 62.

„ Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν δῆλον γίνεταί, ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τὸ ἐκ τῆς τελειότητος λαμβανόμενον περὶ ὑπάρξεως Θεῶ, πόσον ἀνίσχυρον εἶναι, ἢ ἔ μόνον ἀνίσχυρον, ἀλλὰ ἢ γεμάτον ἀπὸ ἀντιφάσεις ἢ παραλογισμοὺς, ὡς δέδεικται. Τῶρα δὲ πρέπει ἀκόμη νὰ ξανόξωμεν ἢ τὸ δεύτερον, ὅπῃ λαμβάνεταί ἐκ τῆ συμβεβηκότος, τὸ ὅποτον εἶναι θεμέλιον τῇ ἐκ τῆς τάξεως, καὶ τῇ φυσικῇ ἐπιχειρήματος· ἐπειδὴ ἀπ' ἑ ἀναιρεθῇ, ἢ ἀμφιβολία εἰσαχθῇ, ὅτι τοῦτος ὁ Κόσμος δὲν εἶναι ὄν συμβεβηκὸς, τότε ἢ ἡ τάξις αὐτῆ, ἢ ἡ κίνησις δὲν εἶναι συμβεβηκυῖα, ἀλλ' ἀναγκαῖα· ἐπειδὴ ἀμφοτέρων ὁ ἀποχερῶν λόγος περιέχεται εἰς αὐτὸν τὸν Κόσμον. 13

§. 63.

„ Λέγουσιν ἔν οἱ Φιλόσοφοι, ὅτι διὰ τῆς πείρας βλέπομεν τῆτο τὸ Πᾶν παντοδαπὴς μεταβολᾶς πάχον· ὁρᾷ· 13

§. 61.

Idcirco philosophorum a possibilitate *Entis* perfectissimi ductum argumentum minus illius probat actualitatem, quam ejusdem contrarium; præsertim intelligentiæ nostræ eandem ideam formandi impotentiam. Demonstrationes celebres metaphysicorum id loquuntur: etenim ex realitatum creaturarum collectione formationem *Entis* cujusdam extramundani, cujus nulla prorsus iis est idea, cupiunt: quæ tamen prius necessario est formanda.

§. 62.

Infirmo primo a possibilitate *Entis* summi argumento ducto perspecto; videamus nunc, quod a contingentia desumunt, secundum; quodque suum nuncupare amant Achillem; in quo fundamentum suum argumentum ab ordine, & motu allatum agnoscit. Nam si mundus hic adspectabilis, materiaque ipsum constituens non est contingens, est necessaria; hæc enim inter non reperitur medium quoddam. Quodsi ita est; ordini quoque, ac motui necessitas adtribuenda nobis videtur, quippe qui rationem sufficientem in essentia, naturaque ipsa materiæ habent.

§. 63.

Argumentum vero id a contingentia petatum hoc ferme contèxunt modo: corpora existentia ad unum
omnia

ὁρῶμεν πρὸς τέτοις μάλιστα τὰ ἐπὶ Γῆς σώματα τοιαύ-
 την διάθεσιν ἔχοντα, ὥστε ὅπῃ ἤμπορῃ νὰ λαμβάνουν κά-
 θε σχῆμα, ἢ ἐπομένως ἀδιάφορα. ἢ ἂν τὰ σώματα
 εἶναι ἀδιάφορα, ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι ἢ ἡ ὕλη ἐν γένει ἀ-
 διάφορος, ὡσάν ὅπῃ τὰ σώματα συνίστανται ἐξ ὕλης.
 ὅθεν ἡ ὕλη συμπεραίνομεν, ὅτι εἶναι ἀδιάφορος, δηλαδή
 ἤμπορεῖ νὰ λάβῃ κάθε σχῆμα. ὅθεν διὰ τὰ λάβῃ μάλ-
 λον αὐτὸ τὸ σχῆμα, ἢ ὅχι ἄλλο, πρέπει νὰ εἶναι ἀπο-
 χρῶν λόγος. Ἐπειδὴ ἔδεν ἀνεῖ ἀποχρῶντος λόγος. ἔ-
 κεινος δὲ ὁ ἀποχρῶν λόγος, ἢ εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν ὕ-
 λην, ἢ ἔξω τῆς ὕλης, ἢ εἰς αὐτὴν μὲν δὲν ἤμπορεῖ νὰ
 εἶναι· ἐπειδὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ διορίζον καὶ
 διοριζόμενον· ἄρα ἔξω τῆς ὕλης· ἄρα ὁ ἀποχρῶν
 λόγος τέτς τῷ διωρισμένῃ σχήματος τῆς ὕλης εἶναι ἔ-
 ξω τῆς ὕλης· ἐκεῖνο δὲ, ἔτινος ὁ ἀποχρῶν λόγος εἶναι
 ἔξω αὐτῆς, λέγεται συμβεβηκός, ὡσάν ὅπῃ ἤμπορεῖ νὰ
 εἶναι, ἢ νὰ γένῃ ἄλλως, παρὰ ὅπῃ εἶναι, ἄρα ἡ ὕλη εἴ-
 ναι Ὅν συμβεβηκός κατὰ τὸ σχῆμα. Βλέπομεν λοιπὸν
 διὰ τῆς πείρας, ὅτι ἡ μορφή, ἢ τὸ σχῆμα τῶν σωμάτων
 δηλαδή τῆς ὕλης εἶναι μεταβλητά, δηλαδή Ὅντα συμ-
 βεβηκότες· ἂν λοιπὸν ἡ μορφή τῆς ὕλης εἶναι συμβεβηκὸς,
 ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι ἢ αὐτὴ ἢ ὕλη, ὡσάν ὅπῃ ἡ μορφή ἔ-
 ρετο αὐτῇ τῇ ὕλει· ἐπειδὴ ποτὸς ἤθελε σοχαδῆ, ὅτι ἂν λεί-
 ψῃ μία ῥανίς ὕδατος ἐκ τῆς θαλάσσης, ἢ εἰς τὸ μηδὲν
 γένῃ, ἤθελεν ἥτοι ἐναντίον εἰς τὴν φύσιν τῆς ὕλης·
 ἂν λοιπὸν μία, ῥανίς ὕδατος δηλαδή ἐν μόριον τῷ ὅλῃ ἡ-
 μπορεῖ νὰ λείψῃ, ἢ δὲν μάχεται εἰς τὴν φύσιν τῷ ὅ-
 λῳ, τότε ἢ αὐτὸ τὸ ὅλον ἤμπορεῖ νὰ λείψῃ· ἐπειδὴ
 ὅτι λογίς εἶναι τὸ μέρος, τέτοιον εἶναι ἢ τὸ ὅλον, ἢ ἀ-
 νάκαλιν· ἐκεῖνο δὲ ὅπῃ ἤμπορεῖ νὰ λείψῃ, ἤμπορεῖ δη-
 λὰδ νὰ εἶναι, ἢ πάλιν νὰ μὴν εἶναι, λέγεται συμβεβη-
 κός· ἄρα ἡ ὕλη ἢ κατ' ἐσῖαν εἶναι Ὅν συμβεβηκός.

omnia & pro formæ, & essentia ratione contingentia sunt. Corpora enim ita esse comparata, quaecunque uti formam queant recipere, adeoque ad hanc vel illam figuram, directionem, vel celeritatem indifferentia videmus. Quod, si corpora ad omnem sunt indifferentia figuram; ipsam quoque, inquiunt, ex qua corpora constant, materiam talem esse, necessario concludendum. Si ipsa materia figuræ, directionis, celeritatis intuitu sit indifferens; ratio debet dari sufficiens (nil etenim hac sine quit esse) indifferentia materiæ hujusce sublationis, & quidquam, quod eam ad hanc potius, quam aliam figuram perducatur. Hæc ratio determinans vel ipsi insit, necesse est, materiæ, vel extra eandem reperibilis. Non primum; quoniam idem nequit simul esse determinans, & sub eodem respectu determinatum. Quare secundum: verum id, ratio cujus sufficiens est extra *Ens*; dicitur contingens, quod quoque mutationi obnoxium. Itaque quum determinatæ figuræ ratio sufficiens non ipsi insit materiæ, sed extra eandem reperibilis; materiam quoad formam esse contingentem dubio nulli videtur, subiacere: sed est etiam quoad substantiam ipsam contingens. Nam corpora mundum hunc nostrum constituentia esse mutabilia cernimus: at mutabilitas, existendique necessitas sibi invicem repugnant. Porro, qui implicet, si aquæ guttulam, terræ unam particulam, aut ignis scintillam demi aut adjici substantiis hisce mihi representem? Quod si autem potest pars deficere, eccur haud totum? nunc id, quod esse potest, & non esse, hoc modo, vel alio esse, contingens vocatur; igitur hujus mundi materia tam quoad formam, quam substantiam contingens est. Hoc est illud gigantæum, si superis placet, argumentum,

Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο τὸ γιγαντιαῖον ἐπιχείρημα, τὸ ὅποτον ὑπὸ πάντων τῶν Φιλοσόφων σχεδὸν ὑπερασπίζεται, ἀγκαλὰ καὶ ὅλαις αἱ προτάσεις εἶναι πλήρεις ὑποθέσεων καὶ ἀμφιβολιῶν, καὶ ἰσομένως παραλογισμῶν. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ἀμφιβάλλειν, ἤγουν φαίνεται, εἰς τὸ συμπεραίνειν εἶναι ἄτοπος παραλογισμὸς· καὶ ὅτι εἶναι ἔτι εὐδὺς δειχθήσεται. „ :

§. 64.

„ Τῆτο λοιπὸν τὸ ἐπιχείρημα, ὅπῃ συνίσταται ἐκ σωρειτῶν, δὲ νὰ κατανοηθῇ ἐνκολώτερα καὶ σαφέστερα οἱ παραλογισμοί, καὶ τὰ σοφίσματά τε, πρέπει νὰ τὸ θεωρήσωμεν πρότασιν πρὸς πρότασιν. Λέγουσι λαπίν, ὅτι διὰ τῆς πείρας βλέπω τῆτο τὸ Πᾶν διαφόρους μεταβολὰς πάσχειν. Αὕτη ἡ πρότασις εἶναι ἀμφίβολος· μὲ τὸ νὰ ἐρείδεται εἰς ἀμφίβολου ὄρεα, ὅθεν δὲν τὴν δεχόμεθα, ἀλλὰ τὴν ἀποράσκομεν λέγοντες, ὅτι τοιαύτας μεταβολὰς τὸ Πᾶν δὲν πάσχει, ὅτι λογῆς διὰ τῆς πείρας ἡμεῖς προσλαμβάνομεν, ἂν θεωρηθῇ ὀρθῶς ἡ ἰδέα τῆς μεταβολῆς. Ἐπειδὴ διὰ τῆς πείρας μόνον ἰξεύρομεν, ὅτι τὰ σώματα μεταβάλλονται δηλαδὴ λαμβάνουν ἕτερον σχῆμα, ἂν ὁμως λαμβάνουν τοιοῦτον σχῆμα, ὅπου ποτὲ δὲν εἶχον, ποῦτος ἡμπορεῖ τῆτο νὰ τὸ βεβαιώσῃ διὰ τῆς πείρας; ἐπειδὴ ἡμεῖς περὶ τῆ δυνατῆ, καὶ ἀδυνατῆ ἐκ τῆς πείρας, δηλαδὴ ὑπάρξεως συμπεραίνομεν· ὥστε ὅπῃ, ἂν δὲν ἦτον τῆτος ὁ Κόσμος, ἔτε ἡμπορεῖσamen νὰ εἰπῶμεν, ὅτι δυνατὸς εἶναι. Ἄρα πόθεν; ἢ ἀπὸ ποίαν πείραν ἰξεύρουν, ὅτι ἡ ὕλη ἡμπορεῖ νὰ λάβῃ καὶ ἄλλην μορφήν, ἔξω ἀπὸ αὐτὴν ὅπῃ ἔχει; Καὶ ἄλλως ἡ μεταβολὴ θεωρηθεῖσα δὲν ἡμπορεῖ νὰ γένῃ εἰς τὴν ὕλην αἰτία ὧντος συμβεβηκότος. Ἐπειδὴ ἡ μεταβολὴ εἶναι διπλῇ, ἥτοι ἐξωτερικῇ καὶ ἐσωτερικῇ· καὶ ἐξωτερικὴ μὲν εἶναι αὐτὸ τὸ σχῆμα, δηλα-

rientia nitatur indubia? Quoties enim habuimus quæ pro possibilibus, quorum impossibilitatem nos deinde agnovimus. Numquid nemo non, qui aquam congelatam numquam tuitus est; congelationem ipsius dicturus foret fors impossibilem? Vel quam fretri ratione capacitatem materiæ diversissimarum figurarum adseverare recipiendarum valeremus, ni foret experientia? Quare materies minime quantum ad substantiale, prouti vidimus, mutabilis, at modum circa est vel figuram: id, quod a materiei vi intrinseca nunquam non activa promanat: uti eapropter is, materiei qui operandi largitur vim; mutabilitatem ei nulla ratione demere queat. Nobis etenim vel admittenda vis materiei cum mutabilitate activa; vel *Entis* necessarii adstruenda immutabilitas cum inertie positione: quum actuositatis, immutabilitatisque in eodem simul subiecto impossibilia agnosci possint prædicata, & sint. Quid? quod, loquendo paulo strictius, neque quantum ad formam, patitur materies; quum nullo unquam tempore nova nonnulla, quam desideraret ante, eidem forma accedit, neque quam possidet, amittit. Ecquis etenim mundum non habitis prius realitatibus locupletari, aut possessis privari, temere ausit effutire? Id quod genuina mutationis sibi vult notio. Colligitur inde nec materiei substantiam, neque formam mutabiles dicendas: Hinc & illa ei quoad formam indifferentia, contingentiaque non erronee est abneganda; atque adeo, quemadmodum ignorata nobis materiei essentia necessaria est; ita & idem de ejusdem formis prædicandum.

„ Εἰν ὅσω λοιπὸν διὰ τῆς πείρας δὲν ἤθελαν δεῖ-
 ξη, ὅτι ἡμπορεῖν ἰά λάρη ἡ ὕλη ἄλλην μορφὴν ἔξω ἀπὸ αὐ-
 τήν, ὅπῃ ἔχει, ἐν τοσούτω δὲν ἡμπορεῖν νὰ εἰπῶν καταφά-
 σκωντας, ὅτι μεταβολὰς πάσχει ἡ ὕλη· κυρίως γὰρ με-
 ταβολὴ ἤθελεν εἶναι ἐκείνη ἡμορφὴ ἡ εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν
 ὕλην, ὅπῃ ποτὶ δὲν ἦτον. Οὕθεν καθὼς λέγεται καθ'
 αὐτὲς, ὅτι ὁ Θεὸς ὅσα ἔχει, τὰ ἔχει ἐκ τῆς ἀνάγκης
 τῆς φύσεώς τε, καὶ δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ λάβῃ ἄλ-
 λοτι, ὅπῃ ἐξ ἀρχῆς δὲν εἶχε· παρ. χ. ὁ Θεός Ὑλην
 νὰ γένῃ δὲν ἡμπορεῖ, ὡς πνεῦμα καθαρώτατον ὦν,
 ἢ νὰ ἀποβάλλῃ μίαν τελειότητα, ἢ νὰ λάβῃ, ἢ νὰ ἀ-
 ποτελέσῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀντίκειται εἰς τὴν αὐτὴ φύσιν·
 ποιοσιτοτρόπως καὶ ἡ ὕλη, ἡμπορεῖ τινὰς νὰ εἰπῇ, ὅτι ὅ-
 λαι αὐταὶ αἱ μεταβολαὶ εἶναι τελειότητες τῆς ὕλης ἐ-
 ξηρητημέναι ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς φύσεως αὐτῆς· ὅ-
 θεν ἔτε νὰ τὰς ἀφήσῃ, ἔτε ἄλλας νὰ προσλάβῃ
 ἡμπορεῖ, διὸ ὅτε τὰ σώματα ἀδιάφορα ἡμπορεῖν
 νὰ λέγονται, ἔτε αὐτὴ ἡ ὕλη· μὲ τὸ νὰ ἐνεργῶνται ὅ-
 λαι ἐκεῖναι αἱ τελειότητες, ὅπῃ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς
 φύσεως αὐτῆς ἐδωρίσθαι. „

§. 66.

„ Ἀν ὅμως τινὰς ἤθελεν ἀρνηθῇ λέγωντας, ὅτι
 αἱ μεταβολαὶ δὲν εἶναι τελειότητες, ἀλλ' εἶναι μάλισα
 ἀτελειότητες τῆς ὕλης, τότε εἰς τῆτον ἡμπορεῖμεν νὰ
 ἐποκριθῶμεν οὕτω λέγοντες· ἡ τελειότης ἡ καθ' αὐτὸ
 εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ ἐξ ἑαυτῆς τῇ ἀντικειμένῳ εἶναι, καὶ καθ'
 ἑαυτὴ, καὶ πρὸς αὐτὸ ἀποβλέψαι· αἱ μεταβολαὶ δὲ ὅ-
 πῃ γίνονται εἰς τὴν ὕλην εἶναι ἐξ αὐτῆς τῆς ὕλης, καὶ
 καθ' ἑαυτὴν, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀποβλέψαι, δηλαδὴ πρὸς

§. 65.

Luce majori collustrabimus asserta, paritate a DEO petita: sin ex philosopho queritas, eccur DEUS gaudeat immutabilitate? immediata hæc ab eo tibi danda responsio (responsum enim esse nequit, quoniam existit necessitate: hoc idem enim in quaestione est), quod nec novas perfectiones obtinere, nec, quas habet, quit amittere. Igitur & multo potius materies dicenda immutabilis: quum, experientia teste, etiam neque accedentibus realitatibus augeatur, neque recedentibus minuat. Quare velut in DEO actus quilibet intima peraguntur naturæ necessitate; sic etiam omnes materiei haud alia in ea ratione fiunt.

§. 66.

At inquit: mutationes omnino totidem sunt defectus, qui in *Ente* perfectissimo habere nequeunt locum. Ego contra repono: mutationes in realitatum sunt numero, atque existentes per se. Realitatem vero per se existentem nuncupo, quæ ex objecto, & in eo est, ac ad ipsum pertinet. Jam vero mutationes quævis in materia contingentes, ex eaque evolutæ, id est: intrinseca ipsius vi ad ipsam, videlicet ad totius pertineant

συντήρησιν τῆ ὄλη· ὅθεν δικαίως ἤμπορεν νὰ λέγονται
 τελειότερες κατ' ἐαυτάς, δηλαδή ἀπολειυμένοι, οἷαι εἴ-
 σιν αἱ τῆ ἀναγκαίης ὄντος· ὅθεν δὲ νὰ ἀποδειχθῇ
 ἡ μορφή τῆς ὕλης, ὅτι εἶναι μεταβλητὴ διὰ τῆς πείρας,
 πρέπει προητέρα νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι αὐτὴ ἡ ὕλη κατ'
 εἴαν εἶναι ὄν συμβεβηκός. Ποῦτος λοιπὸν ἤμπορετ νὰ
 εἰπῇ, ὅτι διὰ τῆτο ἤμπορετ νὰ λείψῃ ἡ ὕλη, ἐπειδὴ
 φαίνεται εἰς ἐμένα, ὅτι δὲν μάχεται εἰς τὴν φύσιν τῆς·
 ὅθεν ἤμπορετ νὰ εἶναι, καὶ νὰ μὴν εἶναι; ποῦτος λοιπὸν δέ-
 χεται τοιαύτην ἀμφίβολον πρότασιν ἀπὸ τῆ φαίνεται εἰς
 τὸ εἶναι, καὶ ἀπὸ τῆ φαίνεται, ὅτι εἶναι δυνατόν, εἰς τὸ
 εἶναι δυνατόν; δὲν εἶναι αὐτὸ παραλογισμὸς καὶ σέφισμα;
 ἐπειδὴ ἡμεῖς, ὡς εἴρηται, ὅλα ἐκεῖνα ὅπῃ εἶναι δυνατόν,
 τὰ λέγομεν, ὅτι εἶναι δυνατόν διὰ τῆς πείρας· ποῦτος δὲ
 διὰ τῆς πείρας εἶδεν, ὅτι εἰς τὸ μηδὲν γέγονε μία βρ-
 νις ὕδατος, ἢ ἓνας σπινθήρ πυρός, καὶ λέγει, ὅτι δὲν
 μάχεται εἰς τὴν φύσιν τῆς ὕλης; βέβαια κἀνένας· ὅθεν
 δὲν ἤμπορεῖμεν νὰ εἰπῶμεν, ὅτι ἡ ὕλη ἤμπορετ νὰ λείψῃ,
 δηλαδή ἤμπορετ νὰ εἶναι, καὶ νὰ μὴν εἶναι· ὅθεν οὔτε
 ὄν συμβεβηκός κατ' εἴαν ἤμπορετ νὰ λέγηται,

§. 67.

„ Ἀν λοιπὸν ἡ ὕλη ὄν συμβεβηκός κατ' εἴαν
 δὲν ἤμπορετ νὰ λέγηται, ἄρα ἔτε κατὰ μορφήν. Ε-
 πειδὴ ὁ ἀποχερῶν λόγος τῆς μορφῆς περιέχεται εἰς τὴν
 εἴαν τῆς ὕλης ὑποκειμένης ἔσης. Ἀν ἔν-ἡ ὕλη εἶναι
 ἀναγκαῖα, εἶναι καὶ ἡ μορφῆτης ἀναγκαῖα ὡς τελειότης.
 Ἐπειδὴ κἀνένα ὄν δὲν ἤμπορετ νὰ ἐπινοηθῇ ἄνευ ἰδιο-
 τήτων τωτίσι τελειότητων· ὅθεν ἀν ἐξ ἀρχῆς ἡ ὕλη ὑπάρ-
 χῃ, ὑπάρχει σὺν τῇ μορφῇτης, δηλαδή σὺν ταῖς ἰδίαις τελειό-
 τησι, καὶ καθὼς ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν ἦτον ἄνευ ἰδιοτήτων,
 ἔτσι ἔτε ἡ ὕλη. Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν πέπται ὅλον τὸ ἐπι-
 χρί-

tinent conservationem. Quare, uti perfectiones DEI absolutæ sunt. — Ast mutationes hæc possunt abesse aliæque in earum succedere locum materiei. — Quis ita proferat secum pugnantia? Quis hoc modo formaturus est conclusionem: esse videtur possibile; igitur & est? Qui argumentatione hac aliquid mentis sunt evincere, contingentia ipsis prius materiei existentia, ejusdemque hæc ad aut illas formas recipiendas indifferentia est probanda; id, quod nec a priori, nec a posteriori valet præstari. Nam quis vel minimam umquam aquæ guttam defecisse pro certo affirmare ausit. At defectus tamen est possibilis. — Nequaquam, Hocce experientia nititur: illud fictione inani,

§. 67.

Sin igitur relate ad substantiam non est contingens materies; nec formæ talis futura est intuitu. Nam forma materiei rationem sufficientem sui in ea agnoscit. Igitur materies si sit necessaria; etiam ejus forma talis sit oportet. Sunt enim formæ materiei perfectiones necessariae, quæ jam per materiem existentes eliciuntur in ea. *Eus* etenim nullam realitatibus seu proprietatibus cunctis destitutum conceptibile. Quare sin existendi initium non habeat materies; neque ejus forma, seu proprietates: quemadmodum & DEUS nunquam

χρήμα, ὅπως λέγουσιν, ὅτι ὁ ἀποχερῶν λόγος τῆς ὕλης
 δὲν ἔμπροσθεν νὰ εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν ὕλην. Ἐπειδὴ δὲν ἔμ-
 πορεῖ νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ διορίζον ἢ διοριζόμενον· διότι ἡ-
 μεις λέγομεν, ὅτι αὐτὴ ἡ μορφή συνυπάρχει αὐτῇ τῇ ὕ-
 λει, κρέμαται δηλαδὴ ἐκ τῶν δυνάμεων τῆς· αἱ δυνάμεις
 δὲ αὐτῆς συνυπῆρχον αὐτῇ· ἄρα ἢ αὐτὴ ἡ μορφή. Δυ-
 νάμεις δὲ ἔχει ἡ ὕλη ἑλκυστικὰς, ἢ ἀντικερστικὰς δηλ.
 ἀποδιωκτικὰς κατὰ Νεύτωνα, κατὰ δὲ Λαϊβνίτιον δύ-
 ναμιν παραστατικὴν· ἐντεῦθεν λοιπὸν ἔπεται ἢ ἡ κίνησις,
 ἢ ἡ ἐνδύτης, ἢ ἡ μορφή. Ἐπειδὴ ἐκεῖ ὅπως μᾶλλον δυ-
 νάμεις ἠθέλων εἶναι, κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἠθέλε γέννη ἢ
 ἡ κίνησις, ἢ ἡ ἐνδύτης, ἢ ἡ μίξις, τσέτες ἡ ἔνωσις
 αὐτῶν μετὰ τῶν ἐν οἷς εἰσὶ μορίων εἰς διωρισμένον διά-
 στημα κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἢ διαφορὰν τῶν δυνάμεων τῶν
 ἑλκυστικῶν ἢ ἀντικερστικῶν· ἡ ἔνωσις δὲ εἰς διωρισμένον
 διάστημα εἶναι μορφή· ἄρα ἐκ τῶν δυνάμεων τῆς ὕλης
 κρέμαται ἢ ἡ μορφή. Οὐδὲν διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ἡ ὕλη
 ὅν συμβεβηκὸς κατὰ μορφήν, πρέπει κατ' ἐστίαν πρῶ-
 τον νὰ ἀποδειχθῇ.

§. 68.

Πρὸς σαφεστέραν κατανόησιν τῆς τῆ ἐπιχειρή-
 ματος, ὅτι ἡ κίνησις, ἢ ἐνδύτης ἢ ἡ μορφή ἐξήρτη-
 ται ἐκ τῶν δυνάμεων τῆς ὕλης, ὡς φέρομεν τὸ ἐπόμε-
 ρον παραδείγμα. Λέγομεν εἶναι, ὅτι ἡ ὕλη, ὅπως περιέχε-
 ται εἰς τὸ σχῆμα: Α: εἶναι κεχορηγημένη δυνάμει δυ-
 σι, δηλαδὴ ἑλκυστικῇ ἢ ἀντικερστικῇ ἔτι, ὥστε εἰς διωρισ-
 μένον διάστημα νὰ ἐνεργῇ ἡ μία, ἢ εἰς διωρισμένον ἢ ἐ-
 τέρα· ἢ εἰς μὲν μακρὸν διάστημα νὰ ἐνεργῇ ἡ ἑλκυστικὴ,

fuis sine attributis actualis erat. Hinc argumentum concidit adversariorum, dum ajunt: hoc modo materies determinans foret, & determinatum simul, quod absurdum. Etenim nos ponimus, formam materiei coexistere, quoniam viribus ejus coexistit cum ea intime connexis. Materiei vero vires secundum modernorum philosophorum communem assertionem, & attractrices, & repultrices, ex quarum natura motus, directio ejus, diversa partium dispositio &c. intelligi, atque explicari possunt. Quo enim major virium, quibus pradiæ sunt monades, copia conspirat, & ad punctum illud fiet motus, & directio, quæ nunquam a motu penitus potest abesse, & diversa partium dispositio, seu forma. Patet igitur: fin materies una cum suis viribus simpliciter sit necessaria; talis quoque est ejus forma. Quemadmodum enim fieri nequit, uti sine omni directione concipiatur motus; ita & sine omni forma materies inconceptibilis est. Verum ut forma motus, & directio sit determinata; causa erit opus determinante. Profecto sed causas has determinantes ipsæ constituunt vires; quæ pro circumstantiarum diversitate nunc hac, nunc illa agunt ratione.

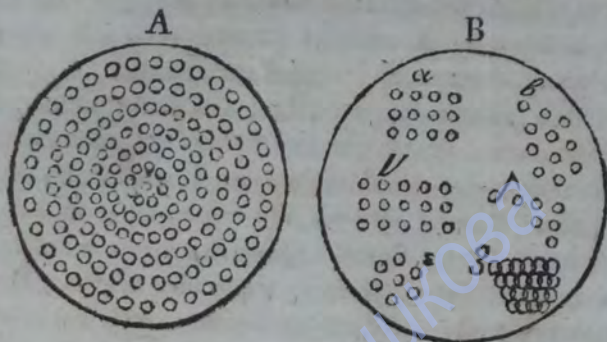
§. 68.

Ad faciliorem rei intellectionem ad hæc duas attendamus figuras; prima quarum atomos adhuc dispersas, secunda jam situm habentes determinatum sistit. Si quæris, qui sic disseminatæ atomi in sic coalescere potuerint discrepantes species? rationem dico tibi viribus in adtractricibus, atque repultricibus esse quæritandam. Posita namque vi visus ponitur, atque posito hoc motus, qui semper vi agenti, ut suæ causæ responderet effect-

εἰς δὲ τὸ ἐγγύς ἢ ἀντικρυστική, δὲ νὰ μὴ γίνεταί ἄ-
 κρα συνάφεια, ἢ συνδιαπέρασις τῆς μιᾶς ατόμου εἰς τὴν
 ἄλλην. Τεθείσης λοιπὸν ἐκατέρας τῆς δυνάμεως, τίθε-
 ται ἀγών· τεθέντος δὲ τῷ ἀγῶνος, ἔπεται κίνησις· ἡ
 κίνησις δὲ γίνεταί σύμμετρος, ὡς ἀποτέλεσμα, τῷ ἀ-
 γῶνι, δηλαδή τῇ δυνάμει αὐτῆς αἰτία ἔσῃ· λοιπὸν εἰς ἐ-
 κείνο τὸ μέρος, ὅπῃ ἤθελαν ἐλκυσθῇ αἱ μονάδες ἐν τῷ
 σχήματι· **A**· ἐκείνην τὴν ἐυθύτητα ἢ λαμβάνειν κατὰ
 τὴν διαφορὰν τῶν δυνάμεων τῶν· ἢ καθὼς εἶναι αἱ δυνά-
 μεις, ἔτι εἶναι ἢ ἡ κίνησις, δηλαδή ἡ ποσότης τῆς
 κινήσεως κρέμαται ἀπὸ τὴν ποσότητα τῶν δυνάμεων, αἱ
 δὲ δυνάμεις ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὕλην. **A**· λοιπὸν εἰς τὸ χῆ-
 μα· **A**· ἤθελε τεθῇ ὕλη, δηλαδή ἄτομοι πεπρσισμένοι
 δυνάμει ἐλκυστικῇ ἢ ἀντικρυστικῇ, ἔπρεπε βέβαια νὰ ἀπο-
 ληθῇ ἢ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν, δηλαδή κατὰ τὴν
 διαφορὰν τῶν δυνάμεων νὰ λάβειν μερικαὶ μονάδες τὸ χῆ-
 μα· αἱ, ἢ τὸ· **B**·, ἢ τὸ· **γ**·, ἢ τὸ· **δ**·, ἢ τὸ· **ε**·, ἢ τὸ·
ζ· ἢ ἔτω καθεξῆς, ὡς ἐν τῷ σχήματι· **B**· φαίνεται,
 εἰς μῆκος, πλάτος ἢ βάθος κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἢ συμ-
 φωνίαν τῶν μονάδων, ἢ τῷτο ἢ εἰς μεγάλην συνάφειαν,
 ἢ **ε**·. Ὅθεν κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν δυνάμεων συμφω-
 νίαν γίνεταί ἢ ἡ μορφή, ἢτοι ἡ συνάφεια τῶν σωμάτων ἢ
 ἡ ἐυθύτης· ἡ διαφορὰ δὲ τῶν δυνάμεων ἐξ αὐτῆς τῆς
 ὕλης, ἢ ὕλη δὲ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐσίας τῆς, ὡς ἢ **δ**
Θεός ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐσίας τε· ἡ αὐτὴ γὰρ ὑπό-
 θεσις ἐφ' ἐκατέρας τῆς **Υ**· ποσάσεως τίθεται, ἢ δετέα
 εἶναι δύναται. Ὅτι δὲ τῷτο ἀληθὲς εἶναι, ἢμπορεῖ νὰ ἀ-
 ποδειχθῇ διὰ τῷ πειράματος, ὅπῃ γίνεταί ἐπάνω εἰς
 κάποιον ἄλλας, τὸ ὅποτον ἀναλυθὲν, ἢ ξηρανθὲν πάλιν
 λαμβάνει τὸ σχῆμα τὸ ἴδιον· τὸ ὅποτον δὲν ἤθελε γένην,
 αὐτὸ δὲν ἦτον πεπρσισμένον ἐκ φύσεως δυνάμειν ἐλκυσ-
 τικῇ, ἢ ἀντικρυστικῇ, ἢ ταύταις διαφόρως ἐνεργύσαις
 δὲ

effectus. Quam ob causam hanc atomi nanciscuntur directionem, atque formam, quæ virium attractricium & repultricum convenit differentiæ, & contra. Sin ergo in schemate. A. monades (atomus nobis cum monade unum idemque est) viribus attractricibus, & repultricibus adsumantur instructæ; differentiæ virium & directionem, figuramque impetrabunt proportionatam, diversificantem: nonnullæ figuram, a, aliquot, b, aliæ, c, &c. Quarum actiones si conspirarent; in eadem penitus manerent figura. Quum his autem monadibus vires etiam sint repultrices; atque adeo nequeant accurate conspirare; efficiens quidquam extensi vel in longum tantum, vel in longum & latum, vel demum in longum, latum, & profundum simul. Inde consequitur, apertissime, e virium attractricium, & repultricum diversitate, motum, directionem, rerumque formas tam multiformes intelligi posse, atque explicari. Exempli specialioris gratia quamnam ratio, cur certi generis salia eundem usque retineant figuram a solutione denuo concreta? Nulla mihi videtur esse alia, nisi particularum salinearum, quæ iisdem sunt intrinsecæ, atque essentielles, vires attractrices. Namque alias sal idem crebrius solutum figuram eandem haud tueri valeret.

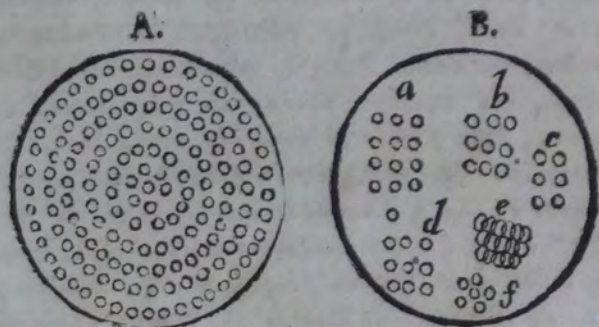
διὰ νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα, τὴν εὐθύτητα, τὸ δάστημα καὶ
τὴν ποσότητα ὅπως εἶχεν· ἄλλως γὰρ ἦτον ἀδύνατον.»,

§. 69.

„Εντεῦθεν λοιπὸν κλονόμενον μένει ἢ τὸ ἐπιχείρημα
τὸ φυσικὸν τὸ περὶ Ὑπάρξεως Θεῶ, δηλαδή τὸ ἐκ τῆς
Κινήσεως τῆ Παντός λαμβανόμενον, ἢ τὸ ἐκ τῆς Τά-
ξεως. Ἐπειδὴ ὅταν αἱ ἄτομοι πεποικισμένοι ἤδη εἴ-
ναι δυνάμει ἰδρυστικῇ, ἢ ἀντικειμενικῇ, τότε ἔπεται καὶ ἡ
κίνησις, ἢ ἡ μορφή, ἢ ἡ εὐθύτης, ἢ ἡ ποσότης τῆς κι-
νήσεως ἐξ αὐτῶν τῶν δυνάμεων, ὡς ἀποτελέσματα, καθὼς
ἂν ὁρίσῃ δέδεικται. Αἱ δυνάμεις δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς ὕλης
ὑποκειμένης ἕως τῶν δυνάμεων, ὡσαύτως ἢ τὰ διασῆ-
ματα τῶν μονάδων ἐξ αὐτῶν τῶν δυνάμεων· ἡ ὕλη δὲ
ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδίας φύσεως, ὡσαύτως ἢ ἡ ποσό-
της τῶν δυνάμεων ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς φύσεως τῆς ὕλης·
ἄρα ἂν δὲν ἰσχύει τῆτο τὸ ἐπιχείρημα ἐκ τῆς κινήσεως
λαμβάνομενον πρὸς τὸ ἀποδείξαι τὴν θεῖαν ὑπαρξιν,
ἂν δὲ αὐτὴ δυνατόν ἐστὶ φθάσαι εἰς ἰδίαν ὄντος ἐξω
τάτῃ τῇ Κόσμῳ.»,

§. 70.

§. 69.

Sic quoque argumentum physicum a motu, ordineque universi hujus desumptum cadit. Si enim dictæ vires, attractrices, & repultrices conveniunt monadibus, & motus, & directio, rerumque figuræ, atque sic ipse universi ordo facili perquam sortiuntur explicatum: cumprimis si materies (ut ostendemus) sumatur infinita diversimode se se ipsamet modificans. Hocce vero corrumpente & ruit illud a contingentia huic unice ut fundamento innixum; id quod jam supra monuimus.

§. 70.

„ Ἄν λοιπὸν ἡ κίνησις ἔπεται ἐκ τῶν δυνάμεων, ἔπεται πρὸς τέτοις ἢ ἡ τάξις ἐκ τῆς κινήσεως τῶν δυνάμεων· ἐπειδὴ ἐκείνην τὴν τάξιν ἤμπορὸν νὰ λάβω αἱ μονάδες, τὴν ὁποίαν ἤμπορὸν νὰ ἀποτελέσω αἱ δυνάμεις τῶν, ἢ ἡ συμφωνία αὐτῶν· ἐκεῖ γὰρ γίνονται τὰ σώματα, ἐνθα φθάνει αἱ ἐλκυστικαὶ αὐτῶν δυνάμεις ἢ ἀντικηρυτικαὶ· ὁθεν ἀκολουθεῖ, ὅτι καθὼς αἱ δυνάμεις συνυπάρχουσι τῇ ὕλῃ, ἢ ἡ κίνησις ἢ ἡ μορφή, ὡσαύτως ἢ ἡ τάξις· ἄρα ἢ ἡ τάξις συνυπάρχει αὐτῇ τῇ ὕλῃ, ἢ καθὼς ἢ ὕλη εἶναι ἀναγκαῖα, ἔτσι ἢ ἡ τάξις εἶναι ἀναγκαῖα, ὡς τελειότης τῆς ὕλης δηλαδὴ ιδιότης. Πρὸς τέτοις ἢ τάξις, ἂν ὁρθῶς θεωρηθῇ, ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἀντικειμένων τὸ μέρος ὅθεν ἐστὶν, εἰμὴ ἀπὸ τοῦ μέρους τῆ νοός μας· διότι εἶναι τρόπος τις ἀναφορικὸς τῇ νοεῖν. Ὅθεν ὅλα τὰ φυσικὰ ἐπιχειρήματα ὅθεν ἰσχύει, ἢ ἐν τοσούτῳ δὲν ἤμπορὸν νὰ δείξω τὴν Θεῖαν Ὑπαρξιν, ἐν ὅσῳ δὲν ἤθελεν ἀποδείξῃ διὰ τῆς πείρας, ὅτι ἢ ὕλη εἶναι Ὅν συμβεβηκὸς κατ' ἐστίαν. Ἐν τοσούτῳ ἔν θέλει μείνῃ τὸτο τὸ ἐπιχείρημα κλονόμενον ἢ ἀμφιβαλλόμενον πληρὴς δὲ ὑποθέσεων, καὶ παραλογισμῶν, ὡς δέδεικται. ”

.. Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν ρανερὸν γίνεται, ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ δευχθῇ διὰ τῆς πείρας τοῦτος ὁ Κόσμος Ὅν συμβεβηκὸς, ἀλλὰ διὰ τῆς πείρας μάλιστ' ἐναντίον ἀποδεικνύεται, ὅτι δηλαδὴ εἶναι Ὅν ἀναγκαῖον, ἀνίσως ἢ θεῖα Ἀποκάλυψις εἰς τὸτο δὲν ἤθελε συνδράμῃ· ἢ τὸτο τὸ βεβαιώνει τὸ ἐπόμενον τῷ Ὁκέλει ἐπιχείρημα διὰ τῆς πείρας ἀποδεικνύον τοῦτο τὸ Πᾶν Ὅν ἀναγκαῖον· τὸ

§. 70.

Quemadmodum ergo materiei vires sunt internæ, atque essentielles, atque inde illi coexistunt; sic quoque motus, forma, ordoque illi coexistant, est necesse: & sicuti materies contingens non quit appellitari; proprietas namque materiei est, & realitas, quæ semper inerat materiei: ita hoc neque alicujus momenti est argumentum. Supponit enim, quod prius demonstrandum foret, materiem esse contingentem. Quare argumentum physicum nullum satis habet roboris; quo existentia *Entis* alicujus extramundani omnem extra dubitandi aleam poneretur. Verum longe a me abest, ut credas, argumentis me hisce existentiam *Entis* alicujus extramundani refutare mihi proposuisse; tantummodo horum argumentorum insufficiendam ad non rudis, sed rerum nexum perspicientis de *Entis* extramundani actualitate intellectum convincendum monstrare volui. Nullus diffiteor: rationes illæ fors convincendi internam vim maximam habent, intellectus quam nostri imbecillitas nos, ut fas est, non finit capere: quemadmodum id in demonstrationibus sic dictis quam plurimis nobis accidit.

§. 71.

Inde simul patet fieri minime posse, ut homo rationis usu vel insigni prædictus ad *Entis* supramundani, semoto revelationis divinæ succursu, eluctetur. Commune philosophorum veterum erat axioma: ex nihilo nihil. Quam in rem inter alios numero plurimos audire libeat philosophum antiquissimum Ocellum Lucanum,

ὁποῖον ἔτι φανερ(α). „ Πάντε τὸ γενέσεως ἀρχὴν εἶ.
 „ ληφός, ἢ διαλύσεως ὀφείλοιν κοινωνῆσαι, δύο ἐπιδέχεται
 „ μεταβολάς· μίαν μὲν τὴν ἀπὸ τῷ μείονος ἐπὶ τὸ με-
 „ ζον, ἢ τὴν ἀπὸ τῷ χείρονος ἐπὶ τὸ βέλτιον· καλεῖ-
 „ ται δὲ τὸ μὲν ἀφ' ἑπερ ἂν ἄρξηται μεταβάλλειν, γέ-
 „ νεσις· τὸ δὲ εἰς ὃ ἀφικνεῖται, ἀκμή. Δευτέραν δὲ
 „ τὴν ἀπὸ τῷ μείονος ἐπὶ τὸ μετον, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ
 „ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον· τὸ δὲ συμπέρασμα τῆς με-
 „ ταβολῆς ταύτης ἐνομάζεται φθορά ἢ διάλυσις. (ἀκο-
 „ λουθεῖ λοιπὸν τὸ ἐπιχείρημα περὶ τῆς ἀφενήσεως τοῦ
 „ Παντός.) Ἐάν ἔν ἢ τὸ Ὅλον καὶ τὸ Πᾶν γενη-
 „ τὸν ἐστὶ, ἢ φθαρτὸν, γενόμενον ἀπὸ τῷ μείονος ἐπὶ τὸ
 „ μείζον μεταβάλλει, ἢ ἀπὸ τῷ χείρονος ἐπὶ τὸ βέλ-
 „ τιον. Ὡς ἢ ἀπὸ τῷ μείονος ἐπὶ τὸ μετον μεταβα-
 „ λει, ἢ ἀπὸ τῷ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον· γενόμενος ἄ-
 „ ρα ὁ Κόσμος αὐξήτιν ἔλαβε, ἢ ἀκμὴν, ἢ πάλιν λή-
 „ ψεται φθίσιν, ἢ τελευτῇ· ἅπαντα γὰρ φύσις ἢ ἔχου-
 „ σα διεξοδὸν, ὅπως ἔχει τρεῖς, ἢ δύο διαστήματα· ὁ-
 „ ροὶ μὲν ἔν εἰσι τρεῖς, γένεσις, ἀκμή, τελευτή· δια-
 „ στήματα δὲ, τό, τε, ἀπὸ τῆς γενέσεως μέχρι τῆς ἀκ-
 „ μῆς, ἢ τὸ ἀπὸ τῆς ἀκμῆς μέχρι τῆς τελευτῆς. Τὸ
 „ δὲ γὰρ Ὅλον, ἢ τὸ Πᾶν ἑδὲν ἡμῖν ἐξ αὐτῆ παρέ-
 „ χεται τεκμήριον τοιοῦτον· ἔτε γὰρ γενόμενον αὐτὸ ἴδο-
 „ μεν, ἔτε μὴ ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἢ τὸ μείζον μεταβάλ-
 „ λον, ἔτε χεῖρον ποτέ, ἢ μετον γενόμενον, ἀλλ' αἰεὶ
 „ κατὰ τὸ αὐτὸ, ἢ ὡσαύτως διατελεῖ, ἢ ἴσον, καὶ ὁ-
 „ μοιον αὐτὸ ἑαυτῷ. — —, Βλέπετε λοιπὸν τί συμπερά-
 „ νει διὰ τῆς πείρας ἐπιχειρήσεως τῆτος ὁ Φιλόσοφος! „

num, experientia edoctum, tali modo argumentantem : (a)
 „ Quidquid generationis principium accepit, & dis-
 „ solutionis debet esse particeps; duabus afficitur mu-
 „ tationibus, quarum est una quidem a minori ad ma-
 „ jus, & a deteriori ad melius. Vocatur vero id qui-
 „ dem, a quo incipit mutari, generatio: id vero, ad
 „ quod pervenit, vigor. Altera autem a majori ad
 „ minus, & a meliori ad deterius: & terminus talis
 „ mutationis dicitur corruptio, & dissolutio. Si igitur
 „ totum genitum est, & corruptibile; tantum a mi-
 „ nori ad majus immutatum est, & a deteriori in me-
 „ lius. Quare & a majori in minus mutabitur, & a
 „ meliori ad deterius. Factus igitur mundus auctio-
 „ nem suscepit & vigorem, & rursus finem assumet,
 „ atque corruptionem. Omnis enim natura transitum
 „ habens terminos habet tres, & duo intervalla. Ter-
 „ mini quidem sunt tres, ortus, robur, & finis. In-
 „ tervalla vero id, quod a generatione usque ad vi-
 „ gorem, & quod a vigore usque ad finem interce-
 „ dit. Totum vero & universum nullum nobis ex se
 „ præbet indicium tale. Neque enim nunquam factum
 „ novimus, neque in melius vel majus mutari, neque
 „ deterius aliquando fieri, sed semper per se ipsum
 „ & similiter permanent & æqualiter, ac similiter ipsum
 „ sibi est.” Ecquis argumento huic ab experientia
 „ desumto responsum opponere potest validam? seu
 „ ecquis argumenti hujus ab experientia desumpti robur
 „ infringere valet?

„ Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ ὁ Προταγόρας περὶ
 τῆς τῷ Παντός φύσεως ἀγωνίζεται νὰ ἀποδείξῃ τὴν
 ἔνωσιν τῶν μονάδων διὰ τῆς κινήσεως, ὡς εἴρηται· διὰ
 λέγει· (α) „ ἀρχὴ δὲ ἐξ ἧς, ἃ νῦν δὴ λέγομεν, πάντα
 „ ἡρτῆται, ἥδε αὐτῶν, ὡς τὸ Πᾶν κίνησις ἦν, ἢ ἄλλ.
 παρὰ τὐτο ἕδεν. Τῆς δὲ κινήσεως δύο εἶδη, πλήθει μὲν
 „ ἄπειρον ἐκάτερον, δύναμιν δὲ τὸ μὲν ποιεῖν ἔχον, τὸ
 „ δὲ πάσχειν· ἐκ δὲ τῆς τέτων ὁμιλίας τε ἢ τρέψεως
 „ πρὸς ἄλλα γίνεται ἔκγονα, πλήθει μὲν ἄπειρα,
 „ δίδυμα δέ· τὸ μὲν αἰσθητὸν, τὸ δὲ αἰσθησις αἰεὶ συνεκ-
 „ πίπτουσα ἢ γεννωμένη μετὰ τῷ αἰσθητῷ. — —
 Ἀπὸ ὅλα λοιπὸν αὐτά, ἐπεὶ ἕως ἐδῶ εἶπομεν, τὐτο ἡμ-
 πορῶμεν νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι διὰ τῆς πείρας δὲν ἡμπο-
 ρῶμεν νὰ ἀποδείξωμεν τὰ φαινόμενα ὄντα συμβεβηκότα,
 ἢ ὅταν δὲν ἡμπορῶμεν νὰ τὰ ἀποδείξωμεν, δὲν ἡμπορῶ-
 μεν νὰ φθάσωμεν ἢ εἰς τὴν ἰδέαν τῷ ἀναγκαίῳ ὄντος,
 ὅπερ εἶναι κεχωρισμένον τέτῳ τῷ Κόσμῳ, ἢ ἀκυλίσθως
 ἰδέαν αὐτῷ δὲν ἡμπορῶμεν νὰ ἔχωμεν· ἢ ἂν εἶναι ἔτζι,
 ἔτε λοιπὸν τὸ ἐπιχείρημα τὸ ἐκ τῷ συμβεβηκότος λαμβανό-
 μενον ἰσχύει. „

„ Μάλιστα δὲ πῶς ἤθελε φθάσει τις εἰς ἰδέαν
 ὄντος ἔξω τέτῳ τῷ Κόσμῳ; ὅστις τὴν ἐκ τῷ μηδε-
 νὸς παραγωγὴν νομίζει πλάσμα, καθὼς πάντες οἱ πά-
 λαι Φιλόσοφοι; ὅστις λέγω δοξάζει συμφώνως μὲ αὐ-
 τὴν τὴν Ἀρχὴν, ὅτι ἡ ὕλη εἶναι αἰώνιος; ὅστις αὐτὴν
 ἀναγκαίαν δέχεται ἢ ὡς πρὸς τὴν ἕσιν, ἢ ὡς πρὸς τὴν
 μορ-

§. 72.

Audiamus & Protagoram sic differentem: „Principium autem deinceps exit, ex quo ea, quæ modo diximus, manant; quod scilicet universum hoc motus est, & aliud præter motum nihil. Motus vero species duæ: & multitudine quidem utraque infinita, potentiam vero alteram agendi, alteram patiendi habet. Ex harum congressu, compulsuque mutuo effectus eveniunt numero infiniti, specie generum, sensibile videlicet, & sensus, qui semper cum sensibili coincidit, atque concreditur. — Ex quibus verbis affatim potest percipi, phænomena hæc *Entium* contingentium non, sed necessariorum adscribenda numero, adeoque *Entis* extramundani conceptum in nostra minime esse potestate,

§. 73.

Præ aliis, qui ille ad *Entis* extramundani perveniat ideam, qui, veterum philosophorum more, productionem ex nihilo figmentum, hinc materiem, opinionioni huic conformiter æternam existimat; quique eandem substantiæ ratione, & formæ æternam debet admittere; qui materiem permanentem viribus internis eadem

μορφὴν, καθὼς ἡμεῖς τὸν Θεόν; ὅς τις ὁρᾷ τὴν ὕλην,
ὅτι διὰ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς δυνάμεων τὸν αὐτὸν τρόπον
πάντοτε σχηματίζει ἐαυτὴν πρὸς συντήρησιν ἢ τελειότη-
τα τῇ Ὀλῃ; ὅς τις τὴν ὕλην δέχεται ἀπειρον· διὰ τὸ
μηδὲν κενὸν ἐνοηθῆναι δύνασθαι; ὅς τις ταύτην ἀδαιρε-
τον ἡγίται· ἐπειδὴ δὲν ἡμπορεῖ καμία διαίρεσις
τοιαύτη νὰ γένη, ὥς ὅπως τὸ δαιρεθὲν μέρος νὰ μὴ
εἶναι συνημμένον μὲ ἄλλο; ὅς τις ὑπολαμβάνει, ὅτι ἡ ὕλη
εἶναι ἀπλυσάτη, ἢ εἰς καμμίαν κίνησιν τῶν σωμάτων ἐ-
ναντία; ἐπειδὴ ἀπλυσάτη εἶναι. Ὅς τις τὴν ὕλην περιο-
ρισμένην δὲν δέχεται; ἐπειδὴ ἔπρεπε πάλιν ἀπὸ ἄλλης
ὕλης νὰ περιοριθῇ; ὅς τις πνεύματος ιδεῶν ἐδεμίαν ἔ-
χει, εἰμὴ τῆς λέξεως; Συντόμως, πῶς θέλομεν ἀποκρι-
θῇ εἰς ἐκεῖνον, ὅπως ἔτι συλλογίζεται; ὁρῶ ἐν τῇ φύσει
τῶν ὄντων, ὅτι ἐδὲν ἀνάγκη εἰς τὸ μηδὲν, ἕτε ἐλά-
χιστον μέρος ὕδατος, ὅπως διὰ τῆς πίερας εἰς ὅλας εἶναι
φανερὸν· δὲν πρέπει λοιπὸν πιθανωτέρας καὶ νὰ συμπε-
ράνω, ὅτι ἢ ἐκ τῆς μηδενὸς ἐδὲν παρήχθη, ἢ ἐπομένως
ὅλα ὅσα ὑπάρχουσιν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδίας φύσεως
ὑπάρχουσιν; πρὸς τούτοις θεωρῶ τὸ τοῦ Πᾶν ὅλας τὰς
δυνατὰς τελειότητας, (εἰπέ μοι γὰρ μίαν, ἥτις αὐτῇ
ἐκ αὐτῆς ἐρεῖ) μάλιγα δὲ τὰς πρὸς συντήρησιν τοῦ
Ὀλῃ, ἢ Εὐτυχίαν τῶν αἰσθησέων κεχορηγημένων ἀνη-
κῶσας, ἔχον· ἂν δὲν ἡμπορῶ λοιπὸν νὰ τὸ ὀνομάσω
τελειότατον; ἔξω ἀπὸ τούτου, ὅτι αὕτη ἡ μέγιστος τε-
λειότης ἐκ τῆς τῆς ὑπάρχειν ἀνάγκης, ὡς ἐκ βίβης προ-
κύπτει. Ὁρῶ τέλος πάντων ταύτας τὰς μεταβολὰς, ὅπως
ἀτελειότητες νομίζονται, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, πα-
ρὰ ἐνέργειαι ἢ μορφαὶ τῆς ὕλης ἐξωτερικαί, ἔτι δὲ ἐσω-
τερικαί, ὅπως εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς τὸ μηδὲν, αἱ ὅποια
ἀντίκεινται εἰς τὸ ἀναγκαῖον Ὀν· ἂν δὲν ἡμπορῶ λοι-
πὸν νὰ συμπεράνω, ὅτι τούτος ὁ Κόσμος εἶναι ἀμετά-
βλητος.

eadem sibi & ad conseruationem, & totius perfectio-
nem tribuere modificationes videt; qui materiem ad-
mittit infinitam, quod vacuum neque cogitari possit
ullum; qui cum indivisibilem iudicat, quod separatio
queat dari nulla, quin pars separata adhæreat alteri;
qui materiem hanc opinatur simplicissimam, nullique
corporum motui contrariam hoc ipso, quod sit simpli-
cissima; qui materiem finitam & terminatam admittere
nequit, quippe a materie alia determinandam; qui spi-
ritus non, nisi vocabuli habet notionem? Ut paucis
absolvam omnia: qui rationes ita secum subducenti fu-
mus responsuri: in rerum natura nec minimum, nec
minimam quidem aquæ guttam (experientia cuius ma-
nifesta) annihilari percipio: numquid igitur ratione
saltem probabiliori creationis omnem abjicio ideam,
existentiaque omnia necessitate naturæ suæ actu esse
affirmo? Præterea universum hoc realitates omnes pos-
sibiles (dic enim, si lubet, defectum) præ primis ad
conseruationem, felicitatemque viventium spectantes
pollidere intueor. Num consequentia est illegitima,
si mundum perfectissimum habeo? id, quod præ omni-
bus aliis optime notandum, quod perfectio hoc ipso
longe maxima ex necessitate existendi tanquam radi-
ce fecundissima manet. Has tandem mutationes, im-
perfectioes nominatas, nil nisi externas, nullo pacto
substantiæ internas, annihilationes (solum quas Ens
infinitum respuit) video. Igitur numquid mundi hu-
jus, substantiæ ratione immutabilitatem probabiliori ad
minimum modo adstruere queo? Quod si autem semel
mundum huncce necessarium, perfectissimum, & im-
mutabilem verosimilius saltem (scis namque, ad certi-
tudinem vix, aut ne vix quidem perveniri posse)

βλητος, ὡς πρὸς τὴν ὕλην· ὅθεν ἀνίσως μίαν φοράν
ἀναγκαίως, ἀμετάβλητος, ἢ τελειότατος ὁ Κόσμος
καὶ πιθανωτέρος (ἐπειδὴ εἰς τὸ βέβαιον δὲν ἡμπορεῖ νὰ
φθάσῃ καὶ νέας) ἤθελεν ἀποδεχθῇ, τότε καὶ θέλει με-
νῇ ἢ Ὑπαρξίς τῷ ὄντος τῷ ἔξω τῷ Κόσμῳ;

§. 74.

„Εὖς ἐδῶ ἴδαμεν τὰ δύο ἀχίλεια ἐπιχειρήματα
ἢ ἰσχυρώτατα, ὡς νομίζονται· ἅς ἴδωμεν λοιπὸν τῶρα
ἢ τὸ τρίτον, τὸ ὅποιον ἢ αὐτό, καθὼς ἢ τὰ ἄλλα, ἐκ
τῆς πείρας λαμβάνεται· εἶναι ὅμως γνησίων ἀπὸ παρα-
λογισμῶν, ἢ ἀντιφάσεις, ὡς δευχθήσεται· τῆτο δὲ τὸ
τρίτον ἀναλογικὸν ἀκούει, δηλαδὴ κατ' ἀναλογίαν σχημα-
τίζεται τῶν κτισμάτων ἐκ προϋποκειμένης ὕλης, εἰς κτί-
σματα ἐκ τῆς μηδενός.

§. 75.

„Λέγουσι λοιπὸν οἱ Φιλόσοφοι, ὅτι διὰ τῆς πεί-
ρας βλέπομεν τῆτον τὸν οἶκον, ταύτην τὴν τράπεζαν, ἐ-
κείνην τὴν πόλιν, ὅπως ἔγιναν ἀπὸ κάποιου Τεχνίτην·
βλέπομεν πάλιν ἢ τῆτο τὸ ὥρολόγιον, τῷ ὅποις τὸν Τε-
χνίτην ἀγνοῶμεν, ἡμπορεῖμεν ὅμως νὰ συμπεράνωμεν βε-
βαίως, ὅτι καθὼς τῆτος ὁ οἶκος ἀπὸ Τεχνίτην ἐκτίθη-
ται ἢ τῆτο τὸ ὥρολόγιον ἀπὸ ὥρολογαῖν κατεσκευάσθη·
Καθὼς λοιπὸν βλέποντες τὸ ὥρολόγιον μὴ γινώσκοντες
τὸν ὥρολογαῖν συμπεραίνομεν, ὅτι ὥρολογαῖς τὸ ἑκάμε-
ται, λέγω, θεωρεῖτες ἢ τῆτο τὸ Πᾶν, ταῦτα τὰ βρά-
νια σώματα, τὴν τάξιν αὐτῶν, τὴν εὐπρέπειαν ἢ ὡραιό-
τητα ἢ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη εἶναι νὰ εἰπῶμεν συμπεραί-
νοντες, ὅτι βέβαια κάποιος εἶναι ἔξω ἀπὸ τῆτον τὸν
Κόσμον, ἐποῦ ἐποίησε τῆτο τὸ ὁρατὸν ἢ αἰσθητὸν
Πᾶν

ostensum fuerit; *Entis* supramundani de actualitate actum est.

§. 74.

Haecenus meditatæ argumentis adversariorum duobus fortissimis, quæ totidem vulgo nuncupantur Achilles; perpendamus, & tertium ab experientia ductum sophisticum, quod quidem audit analogicum: concludimus ex iis quippe, quæ ex materie præsupposita producta, seu initium cepisse certo scimus, ad illa, initium quorum, vel non abscondit nobis experientia, atque ratione nulla capiendi existimus capaces.

§. 75.

Argumentum hoc ab ejus fautoribus hoc ferme modo sistitur: Sin urbem, domum, tugurium vel maxime vile a quopiam esse extractum non inficiemur; qui universo huic Authorem primum Structorem abnegemus? sic & si quis horologium, numquam ante visum, consideraverit attentius, artificis actualitatem nequit addubitare, ut ut nunquam visi: pariter universum, corpora cœlestia, ordinem hunc, pulcritudinem, symmetriamque non potest non ejus tam summopere admirabilis Creatorem adseverare *Ens* Extramundanum. Cicero Cleanthem (a) ita inducit loquentem, atque observantem: „Æquabilitatem motus, conversionem cœli,

G 2

„ aspe-

(a) Cic. de nat. deor. lib. 2. c. 5.

Πᾶν, τὸσον θαυμάσιον ἢ ἀνεκλάλητον κατὰ πάντα.
 Τοιοῦτον ἐπιχείρημα ἔχει ἡ ὁ Κικέρων ἐκ τῆς ὡραιότη-
 τος ἀναλογικῶς ὑπὸ παλαιῆς τινὸς εἰλημμένον· εἰς
 τῷτο δὲ τὸ ἐπιχείρημα εἰσάγει τὸν Κλεάνδην παρατηρῶ-
 ,, τα, (α) τὴν ἰσότητά τῆς κινήσεως, τὴν συστροφὴν
 ,, τῆς ἐρανῆς, τῆς Ἡλίου, τῆς Σελήνης, ἢ πάντων τῶν
 ,, ἀστέρων, τὴν διάκρισιν, τὴν ποικιλότητα, τὴν ὡραιότη-
 ,, τα, τὴν τάξιν, τῶν ὁποίων ἡ θεωρία αὐτὴ ἀρκετὰ
 ,, ἡθελε δεῖξῃ, ὅτι δὲν εἶναι κατὰ τύχην· καθὼς ἀνί-
 ,, σως τις εἰς κάρηνα παλάτιον, ἢ γυμνάσιον, ἢ εἰς
 ,, ἀγορὰν ἡθέλει ἐλθῇ, βλέπωντας πάντων τὸν λόγον,
 ,, τὸν τρόπον, τὴν μάθησιν δὲν ἤμπορεῖ νὰ κρίνῃ ὅτι αὐ-
 ,, τὰ γίνονται ἄνευ αἰτίας· ἀλλ' ἐννοεῖ, ὅτι εἶναι τις
 ,, ὁπῶς ἐπιγατεῖ, ἢ εἰς τὸν ὁποῖον πεῖθεται· πολὺ πέ-
 ,, ριστότερον εἰς τοιαύτας κινήσεις, ἢ εἰς τοσαύτας με-
 ,, ταβολὰς τὸσον πολλῶν πραγμάτων, ἢ εἰς τάξιν το-
 ,, σῶτων, ἐν οἷς ἂδὲν πόποιε ἡ ἄμειρος ἢ ἄπειρος ἐρ-
 ,, χαιότης ἐξηπάτηται, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀποφασίσῃ, ὅ-
 ,, τι ἀπὸ τινος Νῦν αὐταὶ αἱ κινήσεις τῆς φύσεως διοι-
 ,, κῶνται. ,,

§. 76.

,, Γῷτο τὸ ἐπιχείρημα ὅσον εἶναι εὐληπτον τοῖς
 πᾶσι, τὸσον εἶναι ἀνίσχυρον ἢ μηδεμίαν συνέχειαν ἰδεῶν
 ἔχον, ὅτε δύναμιν, ἔτε ἀναλογίαν, ἢ ἀκολούθως ἔυκο-
 λον εἰς τὸ νὰ ἀναιρεθῇ. Διὰ νὰ ἰδῶμεν δὲ ὅτι καμμίαν
 πιθανότητα, ἢ συνέχειαν ἰδεῶν δὲν ἔχει, ἀφελὰ ἢ ἀ-
 πό μεγάλους Φιλοσόφους ὑπερασπίζεται, ὡς ἴδομεν,
 πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν μόνον τὴν Ἀναλογίαν αὐτῇ, ἂν
 συμφωνῇ μὲ τὴν ἰδέαν, ὁπῶς ἔχομεν τῆς Ἀναλογίας διὰ
 τῆς πείρας, ἢ ταύτης καλῶς θεωρηθείσης, φανήσονται
 οἱ παραλογισμοί τε. ,,

(α) Κικέρ. περὶ Φύσεως Θεῶν βιβλ. β'. Κεφ. 5.

§. 77.

„ folis, lunæ, siderumque omnium distinctionem, va-
 „ rietatem, pulchritudinem, ordinem, quarum rerum
 „ aspectus ipse satis indicaret, non esse ea fortuita:
 „ ut si quis in domum aliquam, aut in gymnasium,
 „ aut forum venerit, cum videat omnium rerum ra-
 „ tionem, modum, disciplinam, non possit ea sine
 „ causa fieri judicare; sed esse aliquem intelligat, qui
 „ præsit, & cui pareatur: multo magis in tantis mo-
 „ tionibus, tantisque vicissitudinibus tam multarum
 „ rerum, atque tantarum ordinibus, in quibus nihil
 „ umquam immensa, & infinita vetustas mentita sit,
 „ statuatur necesse est, ab aliqua Mente tantos naturæ me-
 „ tus gubernari.

§. 76.

Argumentum hoc, quod ipsi Ciceroni, nec
 non paucis momenti magni esse videbatur philosophis,
 viris aliis rerum connexionem forsitan accuratius pauxil-
 lo intuentibus vix probabitur. Mi profecto *Entis* extra-
 mundani existentiam nec persuadere, hoc minus de ea-
 dem me quit convincere. Quam obcausam illius refutatio
 magna sine suscipitur industria, quod est fallax. Hæc
 vero ut reddantur clariora; Analogiam argumenti hu-
 jus disquiramus solertius, num, quæ nobis de Analo-
 gia a posteriori hausta est, ideæ conveniat. Inspecta
 etenim

§. 77.

„Φωνάζουσι τοιγαρὲν οἱ Φιλόσοφοι, ὅτι καθ' ἡγε-
 κτίσμα ἢ τάξις διὰ τῆς πείρας βλέπομεν, ὅτι ἔχει τὴν
 αἰτίαν τε, ἄρα ἢ τὸς ὁ Κόσμος * ταύτην τὴν πρώτην
 πρότασιν τὴν ἀνέμιδα λέγοντες, ὅτι εἶναι ἀναλογική,
 ἢ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ ἀναλογία, μετὰ τὸ νὰ μὴν εἶναι ὀρθή, ἀ-
 ναιρεῖ τὸ ἐπιχείρημα. Ἐπειδὴ διὰ τῆς ἀναλογίας ἡμεῖς
 ἐννοῶμεν καποιαὶ ὁμοιότητα, ὅπως εἶναι μεταξύ δυοῦν πραγ-
 μάτων ἐν τῇ ἑστίᾳ αὐτῶν, ἀγκυλὰ ἢ ἀνομοιότης ἤθε-
 λεν εἶναι μεταξύ τῶν ἐπιστηδῶν ἢ συμβεβηκότων αὐτῶν,
 δηλαδὴ ποσότητος ἢ ποιότητος. Καθὼς Ἀναλογία εἶναι
 εἰς τὸν διπλάσιον ἀριθμὸν, ἥτις θεωρεῖται εἰς τὴν ἑστίαν,
 δηλαδὴ διπλασιότητα, ἢ ἔχι εἰς τὴν ποσότητα. Οἶον
 $2:4 = 4:8$. Ὅθεν διὰ τὰ εἶναι ὁμοιότης ἢ ἀναλο-
 γία, πρέπει νὰ θεωρῇται εἰς τὴν ἑστίαν. Ἄν λοιπὸν
 ποιαὶ ἀναλογία εἶναι μεταξύ οἴκου, ὥρολογις, ἀγορᾶς
 ἢ τῶν τοιούτων, ἢ μεταξύ τῆς Κόσμου; ἂν εἰς τὴν ἑστίαν
 αὐτῶν εἶναι ὁμοιότης; ποία ὁμοιότης ἤθελεν εἶναι εἰς τὸν
 οἶκον, ὅπως ἐκτίσθῃ ἐκ προϋποκειμένης ὕλης, ἢ εἰς τὸν
 Κόσμον, ὅπως ἔγιναι ἐκ τῆς μηδενός; εἰς τὸν οἶκον δὲ ἢ
 εἰς τὸ ὥρολόγιον εὐρίσκεται ὁμοιότης ἢ ἀναλογία; ἔ-
 πειδὴ ἄμφω ἐκτίσθησαν ἐκ προϋποκειμένης ὕλης * ὁ δὲ
 Κόσμος πόθεν; ἂν ὅμως ἤθελον εἰπῇ ἐκ προϋποκειμένης
 ὕλης, ὡς ὁ Πλάτων ἢ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ * τότε ἤθελε βέ-
 βαια εἶναι ἀναλογία τις, αὐτοὶ δὲ λέγουσι ἢ φρονοῦσιν
 ἐκ τῆς μηδενός. Ὅθεν βέβαια καμμία ἀναλογία δὲν
 ἔμπορεῖ νὰ εἶναι * ἤθελεν ὅμως εἶναι καποια ἀναλογία τό-
 τε, ὅταν διὰ τῆς πείρας ἡδέλαμεν ἰδῇ κἀνέναν οἶκον, ὅ-

etenim hac levi admodum negotio fallaciæ apertæ solvenda sunt.

§. 77.

Analogiam dicimus rerum duarum pluriumve in perfectione quadam essentiali, vel accidentali, vel his oppositis ope experientia nobis cognitæ convenientiam. Ut Analogia reperitur in hac proportionem non in quantitate, sed in essentia, e. c. $2 : 4 = 4 : 8$. Quare ut Analogia sit & similitudo debet in essentiali perfectione adesse. At cuinam, quæso, innotescit per experientiam mundum, & ex quo constat, materiem, cœpisse aliquando initium, ex nihilo fuisse eadem nacta existentiam &c. Hæ revera ideæ neque in experientia, neque in ratione sufficientem sui rationem agnoscunt. Quare qui ab ædificio, urbe, horologio &c. ortum quorum certo scimus, ad mundum, ad materiem, cujus & essentia, & ortus nobis ignoratur, argumentum protrahant, nullus perspicio. Immo profecto, in quo & domus & oppidum cum mundo deberent congruere, non in ortu videlicet, conveniunt. Secus, si vel ædificii, vel urbis e nilo productionem in rerum natura eventus suppeditaret. Verum quisnam idipsum ex animi sui sententia serio nitatur adfirmare? Sin itaque ad Analogiam recursus debito inanis est momento; neque tentamine hocce ullum creantis extramundani conceptum acquisibilem manifestatur. Præterea Analogia nil certe probare quit: nam vel consistit ex similibus, vel dissimilibus. Si ex similibus consistere dicerent, circa ipsa potius, quam quibus sunt similia, versari ratio-

nem

πῶς ἐγένινεν ἐκ τῆς μηδενός, ὅθεν ἠθέλωμεν συμπεράνῃ, ὅτι τῆ-
τος ὁ οἶκος ἐγένινεν ἐκ τῆς μηδενός, ὅπῃ εἶναι μέρος, ἄρα
ἢ τὸ ὅλον ἐκ τῆς μηδενός ἐγένινεν· ὅθεν ἔχει τὸν Κτίστην
ἢ τὴν Αἰτίαν τῆς τοιαύτης ὅμως πείραν δὲν ἔχομεν· ὅ-
θεν ἔτε ἀναλογίαν ἡμπαρῶμεν νὰ κάμωμεν, ἢ ἀκολούθως
ἔτε εἰς τὴν ιδεάν τῆς ἀπείρου ὄντος ἔξω τέτῃ τῇ Κόσ-
μῳ ἡμπαρῶμεν νὰ φθάσωμεν. Πρὸς τέτοις δὲ τῆς Ἀ-
ναλογίας δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ τι· ἐπειδὴ ἡ γίνε-
ται ἐξ ὁμοίων πράγματος, ἢ ἀνομοίων· ἐξ ὁμοίων δὲν
ἡμπορεῖ· ἐπειδὴ ἢ αὐτῇ ἀποδείξεις ἐτι ζητεῖται· ἐξ ἀ-
νομοίων οὐσαύτως δὲν ἡμπορεῖ· ἐπειδὴ εἰς ἐκεῖνο τὸ πρῶ-
μα δὲν ἀνήκει. »

§. 78.

» Διὰ τὸ ἐπιχείρημα δὲ τῆς Κικέρωνος ἀπεκρίθημεν
ἀνωτέρω ἱκανῶς, ἔκθα ἐρμηνεύσαμεν τὴν κίνησιν τῶν ἐ-
φανίων σωμάτων, τὸ δάσκημα αὐτῶν, τὴν εὐθύτητα,
τὴν ποσότητα τῆς κινήσεως ἢ τὴν διαφορὰν τῶν δυνά-
μεων· ὅθεν δὲ νὰ ἡμπορέσῃ τι νὰ ἰσχύσῃ τῆτο τῇ Κι-
κέρωνος τὸ ἐπιχείρημα, πρέπει πρότερον νὰ ἀποδείξῃ
τὴν ὕλην ἐκ τῆς μηδενός κτισθεῖσαν, ἢ ὅτι ἡ μορφῆτης
δὲν εἶναι τελειότης ἢ ιδιότης, ἢ ὅτι ἡμπορεῖ τι Ὀν,
ἄνευ ιδιοτήτων εἶναι, ἢ ταῦτα δὲ τῆς πείρας· ἐπειδὴ ἐκ
τῶν προτέρων αἱ ἀποδείξεις εἶναι ὅλαι φαινόμεναι δηλα-
δὴ ἀπὸ τῆς φαίνεται εἰς τὸ εἶναι, τὸ ὅποτον εἶναι σημεῖον
ἀμφιβολίας, ἢ ἔχι ἀποδείξεως, ἥτις βεβαιότητα ζη-
τεῖ. Πᾶσαι γὰρ αἱ ἀποδείξεις πρέπει νὰ ἐξηρτηνται
ἀπὸ προτάσεις ἐναργεῖς ἢ βεβαίαις, αἱ ὅποιαι εἶναι ἐν
τῇ πείρας δηλαδή ἐκ τῶν ὑστέρων. »

nem debere. Si autem ex dissimilibus, supervacanea
esset tunc comparatio.

§. 78.

Ciceronis vero argumenti, meo quippe sensu
opinabile robur, quo loco de motu, atque directione,
quantitate, discriminibusque primi, corpora quoad
ætherea, differebam, ut par est, infregi. Præterea id
Ciceroniani §pho superiore refutatum refert. Quas ob
res ut suis quid pronunciatis evincat Orator romanus;
mundi, materieque ex nihilo ortus ei est ostenden-
dus. Quæque enim a palatio, ordinis, pulchritudinis-
que præstantia transumpta probandi principia hac pro-
pæmodum se ratione habent: palatio, ordini, pulchri-
tudini suus debet esse architectus, atque author; hinc
& universo. Numquid ab indubie factis ad talia pror-
sus nobis ignorata audacter hic committitur consequen-
tia? Stricta apodictica experientia, aut definitione, aut
axiomate, ambo quorum posteriora corroborantur prio-
ri, requiritur, nitatur. Quocirca quum mortalium ne-
mo mundi, materieque primo ortui experientia invicte
monstrando par existat, ut & ex nihilo tributæ actu-
alitati, multo hoc minus universi contingentia, atque
adeo

§. 79.

„ Ἰδόμεν λοιπὸν ὅλα τὰ φιλοσοφικά ἐπιχειρήματα
τὰ πλέον ἰσχυρώτερα, μὲ τὰ ὅποια ἀγωνίζονται νὰ
φθάσιν εἰς ἰδίαν ὄντος ἔξω τῆς τῆς Κόσμου, πόσον
ἰσχύει, γὰ ὅποια δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, εἰμὴ λέξεις
κατὰ κανονικὴν συνέχειαν συμπλεγμένα· εἶναι ἀκόμη
ἓνα ἐπιχείρημα, τὸ ὅποτον φαίνεται, ὅτι ἰσχύει τι,
ὅμως ἢ αὐτῇ ἢ ἰσχύς ἐκ τῆ συμβεβηκότος κρίνεται,
τῷτο δὲ ἀκείῃ ἡθικόν· ὅθεν ἀναιρεθέντος τῆ συμβεβη-
κότος ὄντος, ἀναιρεῖται ἢ αὐτό. Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν
ἵκνομεν πόσον περὶωρισμένος εἶναι ὁ ἡμέτερος νῆς, ὁ ὅ-
ποτος ὅχι μόνον δὲν ἤμπορετ νὰ παρυσήσῃ ἰδίαν ἀπίρην,
ὄντος, ἀλλ' ἔτε νὰ φθάσῃ εἰς παρομοίαν ἰδέαν διὰ τῶν
φαινομένων, δηλαδὴ νὰ δείξῃ, ὅτι ὑπάρχει ἐν ὄντι
τῆς τῆς Κόσμου· ἤμπορετ ὅμως διὰ τῶν φαινομένων
νὰ φθάσῃ ἕως εἰς αἰτίαν τῶν φαινομένων αὐτῶν αὐ-
τοῖς ἐνῆσται, ἀλλὰ ἢ τῷτο ἀναλογικῶς ἐξάγεται ἐκ τῆ
ἡμετέρας σώματος, τὸ ὅποτον τόσον ἰσχύει, ὅσον ἰσχύει
ἢ ἀναλογία αὐτή. Τῷτο δὲ δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, εἰ-
μὴ σαφὴς, σαφὴς Πανθεΐα, ὡς ὕστερον δειχθήσεται.
Ἐπειδὴ ποτὲ δὲν ἤμπορετ διὰ τῆς πείρας, ἢ διὰ τοῦ
λόγου νὰ φθάσῃ εἰς ὕλην περὶωρισμένην· μὲ τὰ νὰ χρειάζηται
πολλὴν ἄλλην ὕλην εἰς τὸ νὰ περιορισθῇ· ὅμοιον
γὰρ τὸ ὅμοιον περιορίσαι δύναται· πρὸς τέτοις ἔτε ἰδέαν
δυνάμειος ἤμπορετ νὰ προσλάβῃ ἄνευ ὑποκειμένης συν-
θέτης, ἔτε Κενῆ ἰδέαν ἀπολύτως νὰ ἔχῃ δὲν ἤμ-
πορετ.

§. 80.

adeo necessaria *Entis* supramundani existentia ostenda
irrefragabiliter sufficiet.

§. 79.

Enervatis philosophorum jactitatis rationum, rite
quæ discussæ subtiliter adornatæ verborum concatena-
tiones videntur, copiis, prouendum adhuc morale
argumentum prostat. Verum tamen quum imbecille ejus-
dem pondus ipsi etiam haud diffiteantur philosophi,
& demum ab ipsa propendeat contingentia, a posteriori
indemonstrabili; cum ea modo concidit. Quibus ra-
tionis nostræ, non tantum infiniti, sed & extramun-
dani *Entis* formandæ ideæ impotentis limitatio stabili-
tur. Quod de universo non nescimus, eo refertur
omne, causam dandam universalem quamdam. Quo-
niam ubi effecta conspiciuntur, ac phænomena; causa
quoque, quum nullum non rationem sui petat suffici-
entem, abesse nequit. Et quidem ratione longe pro-
babiliori id causans in ipso materie, haud secus, ac
animus in nostro, genitali corpore reperitur. Qua-
propter rationis strenuo conamine ad plurimum *Panthe-*
ismi ad quam speciem eluctari valemus, entis ejus-
dam extramundani efficiendi conceptus ei spes omnis
in perpetuum occidit.

§. 80.

„ Αὐτὸ ὅλα ἐν αὐτῷ, ὅπῃ ἕως ἰδὼ ἐπαμειν, ἀ-
κολυθεῖται τὸτο, ὅτι ἡ ἰδέα τῆ Θεῶς μὲ ὅλον ὅπρῳ εἶναι
τόσοι ἀναγκαῖα εἰς τὴν Εὐτυχίαν τῷ ἀνθρώπῳ, χω-
ρὶς τῆς ὁποίας τὰ λογικὰ κτίσματα δὲν ἤμπορῶν νὰ συ-
σταθῶν, ὡς δέδεικται, μὲ ὅλον τὸτο εἶναι ἀδύνατος ἡ
εὐρεσις αὐτῆς διὰ τῆ λόγου· ἢ τὸτο γίγνεται ἴσως οἰκο-
νομικῶς διὰ νὰ καταλάβωμεν τὴν ἀδυναμίαν μας, καὶ νὰ
φαινώμεθα, ὅτι χρειαζόμεθα βοήθειαν εἰς τοιαύτην ἀναβ-
καίαν ἰδέαν· ἢ ἢ βαθυμῶν τῶν ἐτέρων ζώων τὸτο γέ-
γονεν. Ἐπειδὴ ἐκεῖνα μὲν ἐποίησε μὴ δυνάμενα δεκτικὰ
εἶναι τοιαύτης ἀποκαλυφθισομένης ἰδέας· ἡ μᾶς δὲ δεκ-
τικὰ ταύτης ἤδη τῆς ἀποκαλυμμένης ἰδέας, ἥτις Ἀ-
ποκάλυψις ἀκούει. Ἀὐτὴ δὲ ἡ Ἀποκάλυψις ἐγέννη
ἀπ' ἀρχῆς τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ, ἢ ὕστερον διαδοχικῶς
ἕως ἢ νὰ σερεωθῇ ἔτζι, ὡς ὅπῃ νὰ μὴ χρειάζεται
πλέον ἐπανάληψιν· ταύτην λοιπὸν τὴν Ἀποκάλυψιν οἱ
πρῶτοι ἄνθρωποι τὴν διέσπειραν διαδοχικῶς ἢ τοῖς λοι-
ποῖς, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ Τόμῳ δειχθήσεται. »

§. 81.

„ Ὅθεν ἔπεται ἀπὸ ἐδῶ, ὅτι ἱεὺς ἡμπορῶμεν
νὰ ἀποκριθῶμεν εἰς ἐκείνης, ὅπῃ ἠθέλησε μᾶς εἰπῇ, ὅτι
ἂν ἡ ἰδέα τῆ Θεῶς εἶναι ἀδύνατος εἰς ἡμᾶς, πόθεν λοι-
πὸν ἐλάβομεν ἡμεῖς αὐτὴν, ὅπῃ τῶρα ἔχομεν; ὅτι τὴν
ἐλάβομεν ἀπὸ τὴν θεῶν Ἀποκάλυψιν, δηλαδὴ εἰς διω-
ρισμένους τινὰς ἀνθρώπους, ὅπῃ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἠθέλησε,
διηγείρε τοιαύτην ἰδέαν, διὰ νὰ τὴν φανερώσῃν ἢ εἰς
τὴς λοιπὸς, καθὼς ἢ ἐγέννη. Ἐπειδὴ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἡμ-
πορεῖ νὰ γένη δι' ἐνὸς, δὲν πρέπει νὰ γένη διὰ πολλῶν,
μὲ τὸ νὰ ἠθέληεν εἶναι ἄνευ λόγου, τὸ ὅποτον ἀντίκειται

§. 80.

Quantumvis vero, ut supra insinuatum, humanae felicitatis possessio stabilis vel quam maxime Numinis divini requirat perceptionem; attamen uti ea sibi soli relicta ratione obtineatur, penitus fieri nequit. *Æconomico* fortasse hoc adscribendum strategemati, quæ exiguae nostræ vis minime immemores, *Entis* nonnullius summi, quod ideam sui nostris mentibus instillet, opem implorandi assuescimus. Isthæc de se lata agnitio a DEO immediate mortalibus aliquibus communicata *Revelatio* adpellitur, quæ donec firmas ageret radices, spatio temporis longo, crebraque repetitione indigebat.

§. 81.

At objicies forsan: stante ideæ DEI acquisitionis impossibilitatē, unde, qua gaudemus, origenetenus derivanda? — a *Revelatione* descendit respondeo: sapientiæ namque summæ ita erat lubitum, certis quibusdam eandem adferre mortalibus, qui eam rursus aliis manifestarunt, usque dum temporis tractu mage, magisque sit propagata. Hæc *Revelatio* sensibus nostris tantopere adversans adeo est stupenda, ut philosophorum secta nec una doctrinas ut sensibus multum arridentes proposuerit tanto, quanto ipsa perduraverit tempore, atque tot, quot ipsa, hominum corda præceptis suis obsequa reddiderit. Et revelationis possibilitas, & convenientia secundo statuenda Tomo est. Aliquo modo jam ex propositis illius necessitas com-

εἰς τὴν σοφίαν τῷ Θεῷ. Λέγουσιν ὁμῶς πρὸς τοῦτους
 ὅτι ἂν δὲν ἤθελεν ἦτον δυνατὴ ἡ τῷ Θεῷ ἰδέα
 τῷ τῷ νοὸς φωτὶ εὐρεθῆναι, καὶ εὐρεθίσα, ἐννοηθῆναι,
 καὶ ἐννοηθίσα ἀποδειχθῆναι, δηλαδὴ βέβαιος γεννηθῆναι
 (τῷτο γὰρ βέλεται εἰπεῖν τὸ ἀποδειχθῆναι). τότε ἡ-
 θελεν εἶναι ἀδίκια παρὰ τῷ Θεῷ νὰ ὑπερῶνται τόσα Ε-
 θνη ταύτης τῆς ιδέας τόσοι ἀναγκαιῶς, ὅπῃ ἡθε-
 λον ὑπερῶθῃ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Εἰς αὐτοὺς
 ἡμπορεῖ νὰ ἀποκριθῇ τινὰς, ὅτι καμμία ἀποδείξις ἐκ
 τῶν προτέρων δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι, ὥς ἐν τῷ τρίτῳ Τέ-
 μμῳ ἀποδειχθήσεται. ὅθεν ἔτε ἡμπορεῖμεν νὰ διορίσωμεν
 τί ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ ἀδίκια. ἰξεύρομεν δὲ, ὥς εἶδο-
 μεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ αὐτὴ ἡ ἰδέα εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν
 ὑτέρων, ὅθεν ὅτι ἔτω δίκαιον παρὰ τῷ Θεῷ εἶναι, ἡμ-
 πορεῖμεν νὰ εἰπῶμεν· διότι ἂν ἦτον δυνατὴ αὕτη ἡ ἰδέα
 διὰ τῷ λόγῳ, ἔπρεπε νὰ ῥῆν ὑπάρχει καμμία Ἀποκα-
 λυψὶς εἰς τὸν Κόσμον, ἀλλὰ ὅλα τὰ τῆς Ἀποκαλύ-
 ψews διὰ τῷ λόγῳ νὰ φανερῶθῃν, τὸ ὅποσον καὶ αὐτοὶ
 δὲν τὸ δέχονται, ἀλλὰ τῷτο δὲν εἶναι, ὥς καὶ αὐτοὶ τὸ
 ὁμολογοῦν οἱ ἀντικείμενοι, ἄρα ἔτε τὸ ἄλλο. Πρὸς τῷ-
 τοις ἀφεῖν οἱ τοῖσιν ἀντικείμενοι, ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις
 ἐξ ἀρχῆς ἔγινε τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ, ὥς ἐν τῷ δευτέρῳ
 Τόμῳ δειχθήσεται, ὅθεν ἡμπορεῖσε νὰ διαδοθῇ καὶ εἰς
 τὰς μεταγενεστέρας, καθὼς καὶ διεδόθη. ἔθεν ἡ τῆς γε-
 ρήσεως αἰτία δὲν εἶναι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς
 τοῖς Εἴθεσιν, ὅπῃ ἡμέλησαν τοῖς 7ε Ἀγαθῷ. Καὶ 7ε-
 το φανερὸν γίνεται ἐκ τῆς ῥηθισομένης μεταβολῆς αὐ-
 τῆς τῆς ιδέας τῆς ἀποκεκαλυμμένης. Ἀλλοι δὲ λέγου-
 σιν, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ ὁ ὁρισμὸς αὐτῆς
 ὑποδέτεται τὸ Ἀποκαλύψαν, καὶ ὁρίσόν. Εἰς τέτης δὲ ἀ-
 ποκρινόμεθα διακριτέως τὴν πρότασιν των ἔτως, ὑποδέτεται
 τὴν Ἀποκαλύψαν, ὥς αἴτιον μὲν, καὶ ὥς ἐκ τῶν ὑτέρων,
 ὅρι-

prehenditur, eaque ex adhucdum pertractandis de mutatione, quam subiit, ratione inquisita, longe dilucidius inclarescet. Ast mira profecto non numero pauci opponunt animi contentione, Numen summum incusantes haud levis injustitiæ criminis; si rationis nisus omnis in conceptu DEI formando, vires ejus penitus transcendente, frustraneus esset, quod gentes omnes *Revelationis* possessione beatæ non sint. — Hi male queruli ad nullitatem ratiocinii a priori animum deberent advertere, rationisque sublimem volatum intensiori rerum perquisitione cohibere, atque hoc modo temerariis conatibus Omnipotem ipsum nequaquam aggredirentur. Dein: num id, quod cogitationi mortalis congrue justî, injustique appellitatione insignimus, absoluti, independentisque rerum omnium Domini, moderatoris, & arbitri respectu, a parte quoque rei rite dicendum? num repræsentationibus nostris modum, limitemque *Maximo* licet adfingere, quos intra mortaliū ratione se se cogatur continere? impotentiam nihilominus conceptus *Summi* efficiendi intima nobis loquitur convictio. Quam ob rem pro jure illius, quod est, sanctissime standum rerum peritus omnino affirmabit. Tandem quo valeret *Revelatio*, quisnam cogitabilis ejus finis! quæ justificandæ ejusdem ratio? si rationi humanæ idea DEI haud foret impervia? quoniam & revelatum illi pateret. Neque quid porro evincunt prætendendo, revelantis conceptui substat eum revelationis, quum aliquid aliud sit, hoc intuitu causæ, quod concedimus animo lubenti, valere, & rursus aliud respectu Authoris *Revelationis* ut mortalibus antecedenter jam manifesti, quod non est. Pari ratione, actuali modo *Revelatione* a posteriori, quum
 ipsius

ἄριστον, καταφάσκειται· ὡς φανερόν δὲ ἢ ἐκ τῶν προτέ-
ρων ἄριστον ἀποφάσκειται. Ἐπειδὴ ἡθελεν εἶναι ἀνευ λό-
γου τότε ἡ Ἀποκάλυψις. Ὅθεν ὅλα τῶν ἐναντίων τὰ
ἐπιχειρήματα εἰδὲν ἰσχύον, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ, ἢ τρίτῳ
τόμῳ πλατύτερον δειχθήσεται. „

§. 82.

„ Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ τῇ Ἀπίρῃ ἰδέα διὰ τῶν φαι-
νομένων δὲ τῇ λόγου εἶναι ἀδύνατος, ἢ ὅμως ἔχομεν
ἰδίαν τοιοῦτον ὄντος ἔξω τέττε τῇ Κόσμῳ, δηλαδή τῇς
ὑποθέσεως ταύτης, ἀκολουθεῖ, ὅτι τὴν ἐλάβομεν ἐκ
τῇς Ἀποκαλύψεως· δέδεικται γὰρ, ὅτι ἀπὸ νῦν πε-
ριωρισμένον, οἷός ἐστιν ὁ τῶν κτισμάτων δὲν ἦτον δυνατὴ
ἰδέα ἀπίρος ὄντος ἀπίρος, εἰμὴ ὑπὸ αὐτῇ τῇ Ἀ-
πίρῃ φανερωθεῖ· ἐκείνη δὲ ἡ ἰδέα, ὅπῃ ἀμέσως ὑπὸ
ἐκείνης τῇ ὄντος φανερεῖται λέγεται Ἀποκάλυψις·
ἄρα Ἀποκάλυψις ὑπάρχει εἰς τὴς ἀνθρώπους· ἢ ἐ-
πειδὴ πάντοτε εἶναι τοιαύτη ἰδέα ἀναγκαῖα, ἄρα ἐξ ἀρχῆς
ἦτον Ἀποκάλυψις ταύτης τῇς ἰδέας· ἐπειδὴ, ὡς
δέδεικται, δὲν ἤμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ συσάδῃ χωρὶς
αὐτὴν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν βεβαιότατα προκύπτει, ὅτι ὑπῆρ-
χεν ἐξ ἀρχῆς, ἢ ὑπάρχει θεία Ἀποκάλυψις περὶ τῇς
ὑποθέσεως ταύτης, ὅτι ὑπάρχει ἐν ὄν ἔξω τέττε τῇ
Κόσμῳ ἀπίρον. „

§. 83.

„ Αὐτῇ τοῖνον ἡ θεία Ἀποκάλυψις ἡ κατὰ λα-
δοχὴν τοῖς μετὰ ταῦτα ἄχει τῇ νῦν σωζομένη φανερώσει
εἰς ἡμᾶς περὶ τῇς αἰτίας τῶν φαινομένων ἔτω λέγουσα,
ὅτι δηλαδή Ὑπάρχει ἐν ὄν ἀπίρον, αἰώνιον,
πρῶτον αἴτιον τοῦ Παντός, ἀγαθάτατον, ἀμε-
τρον,

ipsius nos non deficiat agnitio, atque revelans jam manifestus sit, eandem possumus describere, id, quod a parte ante, ut Tomo secundo & tertio ostendetur, de utroque implicat. Virium propriarum præposterae notitiæ contrarii propugnatio adtribuenda videtur.

§. 82.

Quum igitur mortales *Ens* infinitum, ac extramundanum sibi repræsentent, quod mens efficiencia propria, non adjuta, præstare nequit; consequente exinde necessitate *Revelatio* divina inter eos reperitur. Neque hæc determinati cujusdam temporis limitibus circumscribenda; verum ad conditum usque hominem porrigenda. Namque ejus defectu beatitas humana exulat. Quapropter quum creati a DEO hominis finis ejus sit felicitas, *Revelationem* non ante aliquot annorum millia, sed cum ipso homine ad existentiam perducto fausta primordia cœpisse. Ab hac igitur *Revelatione* primus homo accepit ideam *Entis* extramundani, hoc est ipse DEUS sese ipsi manifestavit: alio namque modo impossibile est, ut jam vidimus.

§. 83.

Divina *Revelatio* literis mandata ita de DEO loquitur: videlicet illum esse infinitum, æternum, primum, universalem, sapientissimum, optimum, omnipotentem, immensum, simplicissimum, independentem, liberrimum, ex-

τρον, σοφώτατον, παντοδύναμον, ἔξω τέττε τῷ
 Κόσμῳ, ἀπλήστατον, ἐλευθερώτατον, ἀνεξήρη-
 τον, καὶ ἄλλαι παρομοίαι ἰδιότητες ἔχον, καθὼς
 τῷ ἀκριβῶς τὴν διὰ γραμμάτων σαφομένην Ἀποκαλύ-
 ψιν ἀναγινώσκοντι δῆλον γίνεται. Ὅρα καί τινες τό-
 πος, ὅπῃ εἰδὼ ἐσημειώσαμεν. Γεν. Κεφ. α'. 1. Δευ-
 τερ. Κεφ. 8. 35. Εὐξὸδ. 16. Ματθ. 15. Μαρκ.
 1. 27. Γ' ὠβ, Κεφ. 12. 23. Ψαλ. 111.

§. 84.

„Αὕτη λοιπὸν εἶναι ἡ ἰδέα, ὅπῃ τῶρα περὶ Θεῶν
 ἔχομεν λαβόντες αὐτὴν ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως, ἡ ὁ-
 ποία ἐξ ἀρχῆς ἦτορ εἰς τὰς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἀνάγκην
 αὐτῆς. Ἀς τὴν θεωρήσωμεν λοιπὸν τῶρα ἂν ἔτι εἴ-
 μινεν, ἢ οὐ; ἂν δηλαδὴ ἀφ' ἧς αὕτη ἡ ἰδέα ἀπι-
 καλύφθη, καὶ εἰς τὰς ἀνθρώπους ἔφανερῶθη, ἔμεινεν εἰς
 τὴν αὐτὴν ἐννοίαν, ἢ λαβόντες αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι τὴν με-
 τέβαλλον, καὶ διαφόρως αὐτὴν ἐνόουν; Ὅθεν πρέπει πρῶ-
 τον καὶ τὴν ἐξετάσωμεν ἱστορικῶς, δηλαδὴ πῶς κοινῶς
 ἀπὸ ὅλων σχεδὸν ἐνομίζετο. Ὑπερον δὲ φιλοσοφικῶς,
 δηλαδὴ πῶς ἀπό τινος Φιλοσόφου αὕτη μετεπλάσθη
 καθαυτὰ ληρθεῖσα· καὶ τέλος ἂν εἶχε λείψει ἀπὸ ὅλων
 σχεδὸν τὰς ἀνθρώπους, δηλαδὴ διατὶ δὲν ἔμεινεν εἰς
 ὅλους ἔτι, καθὼς εἶχεν ἀποκαλυφθῆ· καὶ ποία ἦτορ ἡ
 αἰτία τῆς μεταβολῆς, καὶ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς
 Ἀποκαλύψεως.”

§. 85.

„Ἡ αἰτία βέβαια τῆς ἐπαναλήψεως τῆς Ἀ-
 ποκαλύψεως δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη, παρὰ ἡ με-
 τα-
 τα-

tramundanum, aliaque attributa possidentem innumera, quod, si cui erit otium, sacras paginas pervolventi innotescet. Vid. Gen. Cap. I. V. 1. Deuter Cap. 34. V. 35. Exod. Cap. 15. Matth. Cap. 20. V. 15. Marc. Cap. 10. V. 21. Job. C. II. V. 23. Psalm 8.

§. 84.

Commemoratus modo DEI conceptus, in humanis mentibus vicens a *Revelatione* dependet nunc. Examinandum nunc, an eadem continuo, invariataque perstiterit, mutationesve quasdam subierit. Hac in re quum ratione historica, atque philosophica queat procedi; ante alia prima, id est: qui cuncti propemodum mortales vulgo eandem acceptaverint; dein secunda seu qui nonnulli eam reformare non dubitaverint, hanc sumus pertractaturi. Tandem: num aliquot illam servaverint, ut primitus erat, incorruptam, atque quænam mutationis, repetitionisque illius rationes fuerint.

§. 85.

Repetitæ *Revelationis* rationem aliam, nisi adulterationem illius a mortalibus perpetrata, profecto

H 2

non

ταβολή αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ μὴ ἔσα ἀκό-
μι σερωμένη διακεκριμένως εἰς τὸν νῦν τῶν ἀνθρώπων
διαφόρως ἐννοεῖτο, καθὼς καθεὶς ἕνας ἤθελεν, ἔτσι καὶ
ἐννόει ὕστερον μὲ τὴν ιδέαν τῆς Θεῆς· ὅθεν προσηρμόζετο
ἢ εἰς αὐτὰ τὰ ἀναίδητα, ὡς δειχθήσεται· διὰ τῆτο ἀ-
νάγκη ἦτον πάλιν νὰ γένη ἐπανάληψις τῆς Ἀπο-
καλύψεως ἥτοι ἐμμέσως, ἢ ἀμέσως. »

§. 86.

», Η' αἰτία δὲ τῆς μεταβολῆς ἦτον ὁ περιορισ-
μένος νῦν μας· ἐπειδὴ δὲν ἤμπορεῖσαν ἐκείνην τὴν ιδέαν,
τὴν ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως νὰ τὴν προσαρμόσουν εἰς
κάνα ὑποκείμενον, διὰ νὰ ἤμπορέσεν διὰ τῆς λόγου νὰ
τὴν θεωρήσεν, ἢ διὰ τῶν αἰδήσεων νὰ τὴν προσλάβει·
ὅθεν ἐβιάζοντο νὰ τὴν προσαρμόσουν εἰς ὑποκείμενον τι
ὕλικόν διὰ νὰ ἤμπορεῖν νὰ τὴν παρασαύνῃ. Ἀπὸ ἐδῶ
λοιπὸν διάφοροι γινώμει ἢ δόξαι περὶ Θεῆς προέκυψαν
ὅσον τῶν Ἀπλῶν, τόσον ἢ τῶν Φιλοσόφων, ὡς δειχθή-
σεται. »

§. 87.

», Η' ἀφορμὴ δὲ ὅπῃ δὲν ἔμεινεν ἡ Ἀποκάλυ-
ψις εἰς ὅλως τῆς ἀνθρώπου, δηλαδὴ ὅπῃ ἔλειψε σχι-
δὸν ἀπὸ ὅλως τῆς ἀνθρώπου ἢ γνησίᾳ ιδέᾳ τῆς Θεοῦ
εἶναι αὐτὴ ἡ μεταβολή, ὅπῃ προήρχετο ἀπὸ τὸν περιο-
ρισμένον νῦν τῆς ἀνθρώπου· ἐπειδὴ ἢ δὲν εἶναι ιδέα τοι-
αύτη, ὅπῃ διὰ τῶν αἰδήσεων νὰ προσλαμβάνηται, καὶ
διὰ τῆς λόγου νὰ θεωρῆται, ὅπῃ πάντοτε ἡ αὐτὴ νὰ
μείνῃ, ὡς δέδεικται, »

§. 88.

non agnoscimus. Neque enim adhuc in eorum mentibus firmata satis, neque distincta varie intelligebatur, neque raro ipsis inanimatis adplicabatur. Quocirca, uti repeteretur per vices, erat necessum mediate, vel immediate.

§. 86.

Variationis vero ratio mentis nostræ erat circumscriptio. Neque enim ideam DEI a *Revelatione* acceptam alicui quibat adplicare subiecto, uti ejus ratione formandæ, aut sensuum ope percipiendæ foret capax. Idcirco rebus variis materialibus, aliqua saltem ut ipsis ejus Entis obveniret repræsentatio, eam adplicabant.

§. 87.

Ambulatoria hominis voluntas, a limitatione rursus humanæ mentis proficiscens, quæ admodum pauca, & obscuriuscule insuper sibi repræsentare valet, genuinæ DEI, hinc & *Revelationis* variationis apud mortales ratio. Nam sensibus, rationique conceptus uterque minime adquisibilis est.

§. 88.

§. 88.

„ Πρὸ τῆ δὲ νὰ εἰσχωρέσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν Ἱστορίαν περὶ τῶν διαφορῶν γνώμων περὶ τῷ Θεοῦ, πρέπει προτιότερα νὰ κάμωμεν κάποιαν θεωρίαν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν Ἱστορίαν γενικῶς, διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν ὑπερὸν ἐναργῶς νὰ σαφηνίσωμεν ἐκ τῶν παλαιῶν Ἱστορικῶν τὰς διαφορὰς γνώμας τῆ κοινῆς, ὅπῃ τότε ἦσαν περὶ τοῦ Θεοῦ. „

§. 89.

„ Διὰ τῆς Ἱστορίας λοιπὸν κοινῶς καταλαμβάνομεν διήγησιν τινὰ διαφορῶν πραγμάτων, ὅπῃ ἔγιναν, ἦσαν, ἢ ἐδοξάζοντο ὅτι εἶναι. Ἡ τοιαύτη δὲ διήγησις πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ Ἀνδρᾶς πρῶτον μὲν συγχρόνους τοῖς γενομένοις, ἢ τοῖς δοξαζομένοις, ἢ τοῖς ὑπάρξασιν· δεύτερον δὲ ἐμπείρους ἢ σπενδαίους· τρίτον χωρὶς δεισιδαιμονίας, δηλαδὴ ἐλευθέρως ἀπὸ προλήψεως· τέταρτον δὲ ἀπὸ ἀδιαφόρης, δηλαδὴ νὰ μὴ εἶναι φιλόδοξοι πλάττοντες πράγματα, ὅπῃ ἔτε ἦσαν, ἔτε ἔγιναν, οὔτε ἐδοξάζοντο ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου· ὅτι εἶναι, ἀλλὰ νὰ γράφωμιν συμφώνως μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅπῃ ἔγιναν, εἶναι, ἢ ἐδοξάζοντο ὅτι εἶναι. Ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ Ἱστορικὸς, ὅπῃ αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα ἔχει, εἶναι βέβαια ὁ Πιθανώτατος. „

§. 90.

„ Ἀν λοιπὸν θεωρήσωμεν αὐτὴν τὴν Ἱστορίαν κοινῶς, βέβαια δὲν δίδομεν εὐρὴ ἀλλὰ ἀπὸ ὅλης, ὅπου ἔχει τῆ νῦν σώζονται, παλαιότεραν ἢ γνησιωτέραν, ὅμῃ τε ἢ μὲ περισσοτέραν ἀκριβείαν τῶν Ἱστορικῶν χαρακ-
κτῆ-

§. 88.

Antequam, qui diversi de DEO fuerint opinati, enodatus sistamus; quoddam historice generatim præmittere visum non industriofiori multiplicium vulgi opinionum veteribus ab historicis perscriptarum expansioni inserviturum est.

§. 89.

Historia est vulgo factorum, aut ejusmodi putativorum propositio. Ad fidem ipsius a coævis, tempore contingentis facti viventibus; pro exigentia illius doctis, acrimonia mentis dotatis; nec præjudiciis, nec studio partium seductis; nec commodi proprii; nec laudis, gloriæque studiosis; in primis curis verum habentibus; factis ipsis haud contrariancia memorantibus, conscribenda est. Criteriis hisce historicus insignitus est fide dignus.

§. 90.

Notis caracteristicis paribus omnium retro temporum historias pervolventi unus Moses occurrer insignitus. Scis ne antiquiorem? a partium studio, laudisque, gloriæque vanæ cuppedine alieniorem Mose,

κτήρων, ὅπῃ προῦκοιέθησαν, γεγεγραμμένην, ἀπὸ τῆν
 ἱστορίαν τῆ Μωσέως· ὅμως, ὡς πιστεύεται, αὐτὴ εἶναι
 δι' ἐμπνεύσεως Θείας γεγεγραμμένη· ἰνδέχεται δὲ τὰ ἡσάν
 καὶ παλαιότεραι ἱστορίαι ταύτης, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς ἀπὸ
 ἀπὸ αὐτὴν ἴωρα δὲν σώζεται· κατὰ τὸτο λοιπὸν ἢ τῆ
 Μωσέως Θεία ἱστορία εἶναι ἢ παλαιότητα κατὰ τὴν ὕλην
 ἢ μορφήν. Ἐπειδὴ ὅμως πολλὰ σύντομα ὁμιλεῖ περὶ
 τῆς μεταβολῆς τῆς Ἀποκαλύψεως, ἢ ἕως τὸν και-
 ρόντε, διὰ τὸτο δὲν πρέπει εἶδω νὰ τὸν μεταχειρισθῶ-
 μεν· τὸν ὑποδέτομεν ὅμως ὡς συγγραφεὰ τῆς Ἀποκα-
 λύψεως τῆς ἐξ ἀρχῆς, ἢ κατὰ διαδοχὴν γενομένης εἰς
 τὰς ἀνθρώπων, ἢ ἀκολούθως ἐμπνευσμένων διὰ συγ-
 σεως Θείας εἰς τὸ εἶναι ὅλα τὰ παρ' αὐτῆ γραφθέντα ἀ-
 ληθῇ ἢ σύμφωνα τοῖς ὑπάρχουσιν. Ὅτι δὲ Θεία Ἀπο-
 κάλυψιν γράφει, ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἱστορίας ἐν-
 νοεῖται λέγων (α). “ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς
 τὸν Οὐρανὸν, ἢ τὴν Γῆν· ᾧθεν ὑποδέτεται ἐν ὧν ἀπει-
 ρον ἄκτιστον, ἔξω τότε τῆ Κόσμου, ὅστις τὴν ἰδέαν
 ἔλαβε διὰ τῶν ἱερογλυφικῶν γραμμάτων κατὰ παράδο-
 σιν ἀπὸ τῆς παλαιότερης, εἰς τὰς ὁποῖας ἔργον ἢ Ἀ-
 ποκάλυψιν. Διότι τοιαύτη ὑπόθεσις διὰ τῆ λόγος εἶ-
 ναι ἀδύνατον νὰ ἐνρεθῇ, ὡς δέδεικται· ἄρα κατ' Ἀπο-
 κάλυψιν. Ὅτι δὲ αὐτὴ ἢ παράδοσις ἐγράφετο ἕως τὸν
 καιρὸν τῆ Ἀβραάμ διὰ τῶν ἱερογλυφικῶν γραμμάτων,
 φαίνεται ἐκ τῆς συντόμης διηγήσεως τῶν περιβάσεων,
 ὅπῃ περιγράφονται ἕως τὸν καιρὸν τε ἐν τῇ Γενέσει
 (Ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τῆ Ἀβραάμ φαίνεται, ὅτι ἀρχι-
 σεν ἢ χεῖρας τῶν γραμμάτων, μὲ τὸ νὰ γράφονται αἱ
 περιβάσεις ὕστερον ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ πλατύτερον). Αὐτὴν
 λοιπὸν τὴν δεξιὴν ἐρμηνείαν διὰ τῶν ἱερογλυφικῶν γραμμά-
 των τῆς Γενέσεως κάνωντας ὁ Ἀβραάμ εἰς τὰς Αἰγυπ-
 τίδας

& propria, & nationis suæ palam confitente peccata? Quis eo veri amore flagrantior, qui testis cœvus, Ebraei cui contradicendi lubricine abrepti fidem habebant; qui, quæ a majoribus ad feram usque posteritatem per hieroglyphica transmissa fuere, adducit? Historia hæc inspirante immediate Numine exarata creditur. De mundi creatione, actualitateque entis extramundani, ceterisque *Revelationis* notis, cultum divinum cum primis concernentia, symbolis hieroglyphicis consignatam, atque traditione divulgatam longe vetustiore extitisse historiam, verosimiliori ratione adseverandum. Hocce tamen concessio, ad nostrum usque diem possessa tantummodo pervenit. Hanc ob rem & materies, & forma Mosis historiæ, quod ad vetustatem, prima est. Præcisa vero mutationes ante, & post eum qualvis complecti nequit, idcirco alii etiam sunt consulendi. *Revelatione* vero quadam homo jam primævus, atque dein temporis successu gaudebant alii. Et tali modo minime hallucinamur, si Mosen scriptorem *Revelationis*, assistentia Numinis adjutum, hinc ab eo perscripta vera, a patriarchis, dein a sacerdotibus hieroglyphicarum litterarum interpretibus expositione impetrata conjectura assequamur. Scriptorem eum *Revelationis* hæcce produunt verba initialia cujusdam libri: (a), „In initio creavit DEUS cœlum, & „terram. Positio hæc valde brevis duas nobis sublimes, creationis nimirum, ac *Entis* extramundani existentis, ideas ratione haud acquirendas suppeditat, id quod supra insinuavimus. Quod vero traditio hæc facta fuerit usque ad Abrami tempus per hieroglyphica, patet ex succincta narratione circumstantiarum, quæ in

ge-

(a) Gen. C. I. W. I.

τις (ἐπειδὴ ἐνδέχεται νὰ ἦτον ἢ ἄλλαι ἐρμηνεῖαι τῶν
ἱερογλυφικῶν τῆς Γενέσεως, ὅμως ἦσαν ἐσφαλημένοι, ὡς
ἐξ αὐτῆς τῆς τῷ Ἀβραάμ γενομένης τιμῆς συνάγεται)
ἔλαβε μεγάλην ὑπόληψιν ἢ τιμὴν κοντὰ εἰς τὸν Βασι-
λεῖα, ἢ εἰς τὸν λαόν. Αὕτη οὖν ἡ ὀρθὴ ἢ γνησί-
α ἐρμηνεία τῶν ἱερογλυφικῶν γραμμάτων τῆς Γενέσεως ἡ
ὑπὸ τῷ Ἀβραάμ τοῖς Γερεῦσι τῶν Αἰγυπτίων γεγενη-
μένη, τὴν ὁποίαν αὐτὸς παρέλαβεν ἀπὸ τῶν Πατριάρ-
χας, οἵτινες ἢ Ἀσρονόμοι ἦσαν, ἢ εἰς τὰς ὁποίας αὐ-
τῇ ἐγένετο, ὠνομάζετο, Μυθήρια τῶν Αἰγυπτίων, με-
τὰ τὰ μὴν ἦτον εἰς ὅλας φανερά. Ταύτην δὲ τὴν ἐρμηνείαν
ἔλαβε ἢ ὁ Μωϋσῆς ὑπὸ τῶν Γερέων, ἢ πολλοὶ Φιλόσο-
φοι τῶν Ἑλλήνων, ὡς ὕστερον δευχθήσεται. »

§. 91.

», Ἀν δὲ σοχασθῶμεν αὐτὴν τὴν Χρονολογίαν, ἐ-
κ τῶν διαφορῶν ἱστοριῶν συνάγεται • βέβαια κἄμ-
μίαν βέβαιον ἢ διωρισμένην Ἐποχὴν δὲν ἡμποροῦμεν εἰς
αὐτὴν νὰ εὐρωμιν. Ἐπειδὴ ἡ γνησία Χρονολογία πλάτ-
τεται μετὰ μέτρος, ἢ πότε μὲν αὐξεται ὀλίγον, πότε δὲ
ἢ ὑπὲρ μέτρον διὰ φιλοτιμίαν τῆς παλαιότητος τῆς γέ-
νεως ἐκείνης, δι' ὃ γράφεται. Τοιαῦται λοιπὸν Χρονολογίαι
ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐξηθεῖσαι εἶναι τῶν Αἰγυπτίων, (ὡς
ὁ Διόδωρος λέγει) ἢ τῶν Κινέζων, τὰς ὁποίας, ὅτι εἴ-
ναι πλάσματα, πάλιν ἄλλαι Χρονολογίαι αὐτῶν τῶν
Γενῶν ἀποδεικνύουσιν. Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν βέβαια ἀκολου-
θεῖ, ὅτι κἄμμία Χρονολογία βέβαιος ἢ διωρισμένη κα-
τὰ πᾶσαι ἀκρίβειαν δὲν εἶναι, εἰμὴ ἡ ἐκ τῆς τῷ Μω-
ϋσῆϊ δειγνύμενης ἱστορίας συναγομένη. »

genesis sistuntur. (Nam tempore Abrami incepisse videtur usus litterarum, cum adjuncta factorum Copiosiora iis adjungantur). Hæc itaque recta explicatio per hieroglyphica Geneseos ab Abramo Ægyptiis facta magnam ipsi apud Regem conciliavit auctoritatem. Aliæ fors supererant hieroglyphorum expositiones, at sane minime fuerant indubiæ, eo quod eam Abrami tanto dignarentur applausu. Incorrupta hæc Abrami dilucidatio Ægyptiis habebatur mystici quid, id quod Moses, reliquique Philosophi Achivorum, ut ostendetur, acceptarunt.

§. 91.

Sin attentionem nostram ad ipsam quoque Chronologiam vertamus; extra dubium posita; atque determinata conatu irritò quæritur temporis periodus. Chronologiæ enim & immiscentur fabellæ, & omnem ultra normam ambitionis gentis illius, cujus ea describitur causa, augmentum capit. Hujusmodi farina est Ægyptiorum, Sinensiumque incredibiliter extensa, commenta cujus ejusdem gentis aliæ refellunt. Manifestissime inde percipitur, Chronologiam quamvis, præterquam quæ ex ea Moses derivatur, certitudine haud præditam esse.

§. 92.

§. 92.

„Βλέπομεν λοιπόν, ὅτι ἐξαιρεθέντος τῆ Μωσείως, δηλαδή τῆς θείας αὐτῆς ἱστορίας, ἣτις περιγράφει τὴν ἀρχὴν τῆ Κόσμου, καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν, ὅπως τῷ πρῶτῳ ἀνθρώπῳ ἐξ ἀρχῆς γέγονε, καὶ τὴν μεταβολὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν ἐπανάληψιν ἐμμέσως τε, καὶ ἀμέσως, δὲν ἔχομεν ἄλλην παλαιότεραν ἱστορίαν τοιοῦτοτρόπως εἰς ἡμᾶς τὴν κρίσιν τῶν φαινόμενων περιγράφουσαν τῷ λόγῳ συμφώνως, εἰμὴ ἡτέτι αὖτε πέσει εἰς τὰς λήψεις καὶ φλυαρίας τῆς Ἡσιόδου (α), ὅπως πλάττει περὶ τῆς ἀρχῆς τῆ Παντός, καθὼς καὶ ὁ μεταγενέστερος αὐτῆς Εὐρυπίδης ἄδει (β).

- „Ὡς Οὐρανός τε γαῖα καὶ ἡ μορφή μία.
 „Εἴπειδ' ὁ δὲ ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
 „Τίχτεσι πάντα, καὶ ἐίδωκαν εἰς φάος,
 „Δένδρεα, πετεινά, θήρας, ἔσ' ἄλμυ τρέφει,
 „Γίνεσθαι θνητόν. — — —

Τῆτοι δὲ οἱ λῆροι τῆ Εὐρυπίδου εἶναι παρηγμένοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν Ἀποκάλυψιν, ἀλλὰ κακῶς ἐρμηνευμένην, καὶ μεταβεβλημένην ὑπὸ τῆ ἀνθρωπίνης νοῆς, ὡς δευχθήσεται. Ἄν λοιπόν ἱστορίαν δὲν ἔχωμεν, ἀκολουθεῖ ἔτε Χρονολογίαν βεβαίως διωρισμένην· λοιπόν τῆ Μωσείως ἐξαιρεθέντος καμμίαν ἀρχὴν βέβαιον δὲν ἔχομεν τήτου τοῦ Παντός, ἔτε κατὰ τὴν ποσότητα τῆ χρόνου, ἔτε κατὰ τὴν ποιότητα τῆς συμβεβηκότων, καὶ ποσότητα. „

§. 93.

(α) Οἱον. Ἡσιόδ.

(β) Διόδωρ. βιβλ. α.

§. 92.

Innotescit igitur nobis, Mosis historia, quæ & Cosmogeniam, & existentiam *Entis* extramundani, & alia *Revelationis* capita, ut ejus mutationem, iterationem, applicationemque ad creaturas sistit, vetustiore desiderari, ni quis potius deliramenta, ineptiasque Hesiodi, quas de universi origine effutit in sua Theogenia, (a) amplecti vellet, quod & post ipsum Eurypides contendit: (b)

- „ Quod cælum, terraque forma fuerit unica,
 „ Facta autem eorum a se invicem separatione
 „ Generassent omnia, produxissentque
 „ Arbores, aves, bestias, quæque mare alit,
 „ Genusque mortale. — — —

Quæ deliramenta initium suum trahunt ab ipsa *Revelatione* mutata, hoc est: male explicata, ut inferius ostendetur. Quod, si historiam indubiam, excepta ea Mosis, nullam habemus; nec nobis etiam talis est Chronologia. Nullam enim Cosmogeniæ, factorumque universi cognitionem possideremus; per consequens & eorum quantitas, & qualitas nobis foret ignota: quorum omnium una Mosis historia nobis exhibet notitiam.

§. 93.

(a) Vid. Theogen. Hesiodi.

(b) Diød. Lib. I.

„ Λοιπὸν ἄλλην ἱστορίαν δὲν ἔχομεν, ὅπῃ νὰ περιγράφῃ εἰς ἡμᾶς τὴν μεταβεβλημένην Ἀποκαλύψιν πρὸ τῆ Μωσέως, ἔξω ἀπὸ τὴν αὐτὴ ἱστορίαν· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὴ εἶναι σύντομος, καὶ ἕως τὸν καιρὸν τῆς, ὡς εἴρηται, διὰ τῆτο τὴν ἀφίνομεν, καὶ θέλομεν μεταχειρισθῇ εἰς διήγησιν τῆς μεταβεβλημένης Ἀποκαλύψεως τὸν Ἡρόδοτον τὸν πρῶν Χριστὸ ἀκμάσαντα, καὶ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελιώτην τὸν εἰς τὸν καιρὸν τῆς Χριστὸ ἐπὶ Αὐγύστε Καίσαρος, οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς καὶ δὲν εἶναι σύγχρονοι τοῖς γενομένοις· ὅμως ἀμφοτέρω ἐκαμὴν περιήγησιν εἰς τὰ παλαιότερα μέρη τῆς γῆς περιγράφοντες τὰ ἦδη αὐτῶν, τὴν θεησκίαν, καὶ τὰ ἴδιμα· καὶ ἐκεῖνα μὲν ὅπῃ ἕως τότε δὲν ἐσώζοντο, τὰ περιέγραφον ἀπὸ τὰ βιβλία, ὅπῃ ἕως εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐσώζοντο, ὅθεν ἀπὸ αὐτόπτας· ἐκεῖνα δὲ ὅπῃ ἦσαν ἕως τότε, ὡς αὐτόπται τὰ ἔγραφον· ἄλλως δὲ μετὰ τὸν Μωσέα παλαιότερες καὶ ἀκριβεστέρες ἱστορικῆς ἀπὸ αὐτῆς διὰ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν δὲν ἔχομεν· ὅθεν αὐτῆς κρίπει νὰ λάβωμεν ὁδηγὸς εἰς τὸ νὰ μᾶς εἰπῇ, πῶς διαφόρως ἐννοεῖτο ἡ ἰδέα τῆς Θεῆς, δηλαδή πῶς κοινῶς ἀπὸ ὅλης μετεβλήθη· τὸν Ὀρφέα δὲ, Ὀμηρον καὶ Ἡσίοδον δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐδῶ νὰ τῆς μεταχειρισθῶμεν, ἀσφαλῶς καὶ παλαιότεροι εἶναι ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον. Ἐπειδὴ αὐτῶν, ὁ μὲν Γράφει ἱστορίας εἰδικὰς, δηλαδή πολέμους· ὁ δὲ φιλοσοφικὰς, καὶ θεολογικὰς· ὁ δὲ περιηγήσεις· ὅθεν τῆς ἀφίνομεν ἐδῶ, ἐκεῖ δὲ θέλομεν τῆς μεταχειρισθῇ, ἔνθα θέλομεν ἐρμηνεύσει τὴν Ἀποκάλυψιν φιλοσοφικῶς μεταβληθεῖσαν. „

§. 93.

Hinc Moses ut antiquissimus, longeque præ omnibus veracissimus de religionis vicibus, variationeque est audiendus. Verum quum facta succinctius paulo sistat, suorumque duntaxat temporum; alii quoque, hanc qui pertractarunt materiam, sunt consulendi, præ primis Christo prior Herodotus, ac eidem coævus Diódorus Siculus; qui, ipsis quamvis factis non co-existerent; uterque tamen in sejunctissimas orbis plagas, earum gentium mores, & religiones conscripturus migrabat. Quæ quidem ambo peragebant ita, ut phænomena ex codicibus hucusque servatis exciperent, consuetudines vero, moresque harum gentium adnotarent testes oculati fideliter. Quapropter, quum exactiores, antiquioresque Herodoto, ac Diódoro Siculo nobis historici non superint: ipsi quoque post Mosem adhibendi; eo quod & hi, prouti dictum, de moribus religione, illiusque mutatione literis varia mandavere. De Orpheo, Homero, Hesiodo tacemus, cuncti licet tres Herodotum præcesserint; quod & eos adducemus inferius, & factis peculiaribus, rebusque, doctos quæ respiciunt. V. C. bellis, itineribus, tamque philosophicis, quam theologicis colligendis solliciti fuerint. Quando *Revelationem* philosophice mutatam enucleaturi sumus; citandi eos erit opportunus locus.

§. 94.

§. 94.

„ Η' διήγησις δὲ, ὅπῃ ἔχομεν νῦν κάμωμεν ἀπὸ αὐ-
τὴς τὴς δύο ἱστορικῆς θέλει εἶναι κατὰ τὸν ἀκόλουθον
τρόπον, δηλαδή πρῶτον μὲν πῶς ἀπὸ ὅλης τῆς Αἰγυπ-
τίδος ἐννοεῖτο ἡ ἰδέα τῆς Θεᾶς, ὅπῃ ἀπ' ἀρχῆς ἦτον ἀπο-
καλυμμένη· δεύτερον δὲ τί ἐνόμιζον περὶ τῆς κτίσεως τῆς
Παντὸς, ἢ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων· καὶ τρίτον περὶ τῆς
λατρείας τῶν Θεῶν, ὅπῃ ἐδιαίρεσαν. Διὰ αὐτὰς
λοιπὸν τὰς τρεῖς ἐρωτήσεις ἔχομεν νῦν μεταχειριζώμεν
τὴς εἰρημένες ἱστορικῆς κατὰ τὸ κεῖμενον αὐτῶν. „

§. 95.

„ Ἀς ἀκρίσωμεν λοιπὸν τὴς Αἰγυπτίας, ὅπῃ ἀρ-
τῶς ἔχασαν τὴν γενεσὶν ἰδέαν τῆς Θεᾶς, τί ἐφαντάζοντο,
καθὼς ὁ Διόδωρος λέγει· (α) „ τὴς δὲ ἐν κατ' Αἰγυπ-
„ τὸν ἀνθρώπου τὸ παλαιὸν γενομένης ἀναβλέψαντας
„ εἰς τὸν Κόσμον, ἢ τὴν τῶν ὅλων φύσιν καταπλαγέντας ἢ
„ θαυμάσαντας ὑπολαβεῖν εἶναι δύο Θεὰς αἰδίδης τε καὶ
„ πρώτης, τὸν τε Ἥλιον, ἢ τὴν Σελήνην, ὡς τὸν μὲν
„ Ὀσίριν, τὴν δὲ Ἴσιν ὀνομάσαι, ἀπότινος ἐτύμω
„ τιδείσης ἑκατέρας τῆς σποσηγορίας ταύτης· μεθερ-
„ μηνευομένων γὰρ Εἰληγιστὶ τέτων εἶναι, τὸν μὲν Ὀσί-
„ ριν πολυόφθαλμον, τὴν δὲ Ἴσιν εἶναι παλαιάν. —
Κατὰ ταύτην τὴν γνώμην λέγει ἢ ὁ Ὅμηρος ἀναλυτι-
κῶς (β).

„ Ἡελίου, ὅς πάντ' ἐφορεῖ, ἢ πάντ' ἐπακούει.

Παρομοίως ἢ ὁ Ὀρεφύς λέγει κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην
τῶν Αἰγυπτίων (γ).

„ τοῦνε-

(α) Διόδωρ. βιβλ. ἁ. Σελ. 14. (β) Ὅμηρ. Ὀδυσ. μ. 323.

(γ) Ὁρφ. Ἀποσπ. Σελ. 371.

§. 94.

Narratio vero historici utriusque ita progreditur:
 a) allegant, qui DEI idea revelata omnibus ab Ægyptiis intelligeretur; b) quo sensu creationem universi, & quidem præ primis hominis sumserint; c) de cultu denique Deorum, eorumque divisione agunt. Horum ergo dictorum historicorum textus audire juvabit.

§. 95.

Audiamus igitur Ægyptios, quid amissa genulæ DEI representatione de eo senserint, quibus de Diodorus Siculus ita fatur: (a) „Ceterum vetustissimos
 „ in Ægypto mortales mundum supra se contempla-
 „ tos, & non sine stupore demiratos universi naturam
 „ duos esse Deos existimasse æternos, & primos,
 „ Solem quippe, & Lunam, quorum istum *Osirim*,
 „ hanc *Isim* ab etymo quodam appellarunt. Nam si
 „ græce interpreteris, *Osirim* multoculum esse. Et
 „ merito: cum radios utique intendens universam
 „ terram, & mare quasi multis oculis collustret. Cum
 „ quo etiam Poeta consonat versus: (b)

„ Sol, qui cuncta videt, quique omnia cœlitus audit.

Et Orpheus secundum communem opinionem Ægyptiorum ita canit: (c)

I

„ Prop-

(a) Diod. Lib. I. Pag. 14. (b) Hom. Odyss. Lib. XII. W. 323. (c) In Orphei extractis. P. 374.

„ ὃν δὴ νῦν καλίσσι Πάνητά τε ἃ Διόνυσον.

Ἰδὲν λοιπὸν ὁ δυσυχής τε ἃ ἄθλιος λόγος τῶν Αἰγυπτίων ἀφείς τὴν γνησίαν ἰδέαν τῆ Θεᾶ ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως ληρθεῖσαν, τί ἐνόμιζε Θεὸς εἶναι; ἐνόμιζε δηλαδὴ τὰ κτίσματα τὰ τῇ κτίσει ὑπηρετῶντα Θεοῦς ἀπείρους. Τάχατες οὖν ὁ ἐδικός μας ἤθελεν εἶναι καλλίωτερος ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἃ ἡ θεία Ἀποκάλυψις ἤθελε λείψει; „

§. 96.

„ Ἄλλοι δὲ Θεὸν ἐνόμιζον ἐκείνην τὴν δύναμιν τὴν παγκόσμιον, ὅπῃ ζωογονεῖ τὰ αἰδησέαι πεπρωτισμένα, ὡς ὁ αὐτὸς Διόδωρος φησι (α) · „ τὸ μὲν οὖν Πνεῦμα οἱ Αἰγύπτιοι Δία προσαγορεύουσι, μεθερ-
„ μνηνομένης τῆς λέξεως, ὃν αἴτιον ὄντα τῇ ψυχικοῦ
„ τοῖς ζώοις, ἐνόμισαν ὑπάρχειν πάντων οἰονεῖ τινα Πα-
„ τέρ· διό ἃ ὁ Ὅμηρος λέγει κατὰ ταύτην τὴν δόξαν ἔτζει (β).

„ Εὐδ' ἵππερς ἔζησε Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν δόξαν τῇ παγκοσμίᾳ Πνεύματος προκύπτει τὰ διάφορα εἶδη τῆς Πανθέας, τὰ ὅποια κατωτέρω ῥηθήσονται, ἔνθα θέλομεν ὁμιλήσει φιλοσοφικῶς περὶ τῆς ἰδέας τῆ Θεᾶ. „

§. 97.

„ Ἐτεροι δὲ πάλιν διὰ τῆς λέξεως τῆ Θεοῦ ἐννοῦσαν ἐκείνην τὴν πυρῶδην δύναμιν, ἣτις ὅλα τὰ σώ-
μα-

(α) Διόδωρ. βιβλ. 4, Σιλ. 15. (β) Γλιόδ. θ'. 49.

„ Quem igitur nunc vocant Diouysumque, & Phae-
tem.

Ex quibus nemini non perspicere facile erit, qui Ægyptiorum, obnubilata DEI idea verā a *Revelatione* hausta, ratio infirmata fuerit. Creaturas sui simili-
bus servientes *Deos* esse arbitrabantur. Nam rationem
nostram, nulla prorsus *Revelatione* adjutam, eventu
faustiori in genuina *Numinis* idea reperienda fuisse pro-
cessuram existimas?

§. 96.

Alii vero DEUM pro vi illa universali, ani-
mantia quæ vivificat, habebant, ut ait Diodorus: (a)
„ Sic ut Spiritus Jupiter, si interpreteris, nominetur,
„ quod vis animalis in viventibus ab eo tanquam Auc-
„ tore proficiatur, ideoque omnium quasi Parens
„ existimetur, clarissimo quoque inter Græcos Poeta-
„ rum suffragante, ubi de hoc Deo secundum hanc
„ opinionem ita: (b)

„ Ubi equos stetit Pater hominumque, Deorumque.

A Spiritu hocce universali diversæ profluunt *Pan-
theismi* formæ, quibus de infra magis dicendi occasio
se præbitura est.

§. 97.

Alii rursus per vocabulum: DEUS igneam illam
vim intelligebant, quæ omnibus inest corporibus, ut
I 2 possint

(a) Diod. Lib. I. P. 15.
W. 49.

(b) Hom. Illad. Lib. VIII.

κατα πεπεροίηνται εἰς τὸ νὰ ἡμπορῇ νὰ γεννώται, νὰ
 ἀνέξωνται ἢ νὰ φθείρωνται διὰ μέσος τῆς ἐλκυστικῆς ἢ ἀν-
 τικερσικῆς αὐτῶν δυνάμεως· ὁθεν λέγει ὁ Σικελιώ-
 της (α)· „τὸ δὲ Πῦρ μεθερμηνεύμενον Ἡφαιστον ὁ-
 „ νομάσαι, νομίσαντες μέγαν εἶναι Θεόν, ἢ πολλὰ
 „ συμβάλλειν πᾶσιν εἰς γένεσίν τε ἢ ἀύξησιν· τὴν δὲ
 „ Γῆν, ὥσπερ ἀγγεῖόν τι τῶν φεομένων ὑπολαμβάνοντας
 „ Μητέρα προσάγορεύσαι· ἢ τὴς Εἰληφας δὲ ταύτην
 „ παραπλησίως Δήμητρα καλεῖν, — — ὡς ὁ Ὁρ-
 „ φίς λέγει (β)·

„ Γαὰρ Θεὰ, Μῆτερ Μακάρων θνητῶν· Ἀνθρώπων.

„ Τὸ δὲ Ὑγρὸν ὀνομάσαι λέγουσι τὴς παλαιῆς Ω-
 „ κεάνην, ὃ μεθερμηνεύμενον εἶναι τροφὴν Μητέρα·
 „ ὡς ὁ Ποιητὴς κατὰ ταῦτα ἀποφαίνεται (γ)·

„ Ὡκεανόν τε Θεῶν γένεσιν, ἢ Μητέρα Τηθύν.

Ὁθεν τὸ Πνεῦμα τὸ παντὶ τῷ Κόσμῳ ἐγκοχόμενον, ἢ
 τῇ Ψυχῇ τοῖς ζώοις κοινωνῶν ἐνομιζέτο πρῶτος Θεὸς
 παρ' Αἰγυπτίοις, ἐξαιρεθέντος τῇ Ἡλίῳ, ἢ τῇ Σελή-
 νῃ· δεύτερος δὲ Θεὸς ἐνομιζέτο τὸ Πῦρ τὸ συμ-
 βάλλειν εἰς γένεσιν ἢ ἀύξησιν, τὸ παντὶ σώματι ἐνδε-
 σπαρμένον· τρίτος δὲ Θεὸς ἐλέγετο ἡ Γῆ ἢ τὰ
 πάντα γεννώσα ἢ τρέφουσα· τέταρτος δὲ τὸ Ὑγρὸν
 τὸ συμβάλλειν εἰς μέρωσιν ἢ μεταβολὴν τῶν σωμάτων,
 ἢ εἰς συγχέρασιν τῇ δευτέρῃ Θεοῦ· πέμπτος δὲ
 ὑπ' αὐτῶν Θεὸς ἐφημιζέτο ὁ Ἀήρ, ὃς ἢ Τὸς τοῦ
 Διὸς, δηλαδὴ τοῦ Πνεύματος τῇ παγκοσμίᾳ ἐλέγε-
 το,

(α) Διόδωρ. βιβλ. α. Σελ. 16.

(γ) Γλιὰδ. ξ. 202.

(β) Ὁρφ. ἔμνη Γῆς

pollint generari, adolescere & interire. (a) „ Ignem por-
 „ ro Vulcanum per interpretationem dici, & ipsum
 „ magni *Dei* loco venerandum, qui multum ad cunc-
 „ torum generationem, & exactum incrementum con-
 „ tribuat. Terram vero pro nascentium conceptaculo
 „ ab ipsis habitam, veluti matrem, ut & Græci *De-*
 „ metra, verbo successu temporis paulum immutato vo-
 „ citent cum antiquitus generata, (id est: terram ma-
 „ trem) nuncuparint, attestante Orpheo his verbis: (b)

„ Terra Dea mater diuorum, mortaliumque hominum.

„ *Humorem* priscis Oceani appellatione notari,
 „ quod ex interpretatione alimonie mater est, & a
 „ Græcorum nonnullis sic accipi, de quo & Poëta
 „ canit: (c)

„ Oceanumque ortum divum, Thetynque parentem.

Spiritus igitur hoc per universum diffusus ani-
 mantibusque insufflans vitam primus putabatur *Deus*,
 excepto *Sole* & *Luna*. Secundus *Ignis* ad generationem,
 augmentumque omnium conferens corporum, quippe
 per eadem dispersus. Tertius, quæ omnia gignit, alit-
 que *Terra*. Quartus *Humor* ad formam, mutationem-
 que corporum, nec non *Dei* secundi attemperationem
 tribuens. Quintus demum ab ipsis *Deus* fama duce-
 batur *Aër*, qui & filius *Jovis*, *Spiritus* nimirum uni-
 versalis nuncupabatur, ut Diodorus dicit: (d) „ *Aëri*
 „ porro *Minervæ* nomen quadam vocis interpretatione
 „ ad-

(a) Diod. Lib. I. Pap. 16. (b) Orph. in hymn. Terræ.

(c) Iliad. XIV. W. 302. (d) Diod. ibid.

40, ὡς ὁ αὐτὸς Διόδωρος λέγει. (α) „ τὸν δὲ Ἀἴρα
 41, προσαγορεύσαι φασὶν Ἀΐηναν, μεθερμηνευομένης
 42, τῆς λέξεως, ἣ Διὸς θυγατέρα νομίσαι ταύτην, ἣ
 43, Παρθένον ὑποθήσασθαι· δάτε τὸ ἄφθορον φύσει εἶ-
 44, ναι τὸν Ἀἴρα, ἣ τὸν ἀκρώτατον ἐπέχειν τόπον τοῦ
 45, σύμπαντος Κόσμου· διό περ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Διὸς
 46, μυθολογηθῆναι ταύτην γεγενῆσθαι· ὠνομάσθαι δὲ
 47, αὐτὴν Τριτογένειαν, ἀπὸ τῆς τρις μεταβάλλειν
 48, αὐτῆς τὴν φύσιν κατ' ἐνιαυτὸν, ἔαρος, ἣ ἔρως, ἣ
 49, χειμῶνος· λέγεσθαι δὲ αὐτὴν ἣ Γλαυκῶπιν, οὐχ
 50, ὡς περ ἐνιοὶ τῶν Εἰληνῶν ὑπέλαβον, ἀπὸ τῆς τῶν ὀφθαλ-
 51, μῶν ἔχειν γλαυκῆς (τῆτο μὲν εὐηδὲς ὑπάρχει) ἀλλ' ἀ-
 52, πό τῆς τὸν Ἀἴρα τῇ πρόσφιν ἔχειν ἑγγλαυκὸν (ἢ
 53, ἄγλαυκον). — —

§. 98.

„ Οὐτοι λοιπόν οἱ πέντε Θεοὶ (κατὰ τὴν φαντασίαν
 τῶν Αἰγυπτίων) πορεύονται εἰς ὅλην τὴν Γῆν
 εἰς σχήματα ἱερῶν ζώων, δηλαδὴ τοιούτων ζώων, ὅπου
 ἐλατρεύοντο ὑπ' αὐτῶν, πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀνθρώπων·
 τὸ ὅποιον βέλαιον ἣ εἶναι· ἐπειδὴ ἣ τὸ Πνεῦμα, ἣ
 τὸ Πῦρ, ἣ ἡ Γῆ, ἣ τὸ Ὑγρὸν, καὶ ὁ Ἀἴρ ἐν αὐτοῖς παν-
 ταχῶς διεσπαρμένον εἰς ὅλον τὸ Πᾶν ἣ εἰς κάθε ζῶον
 εἴτε ἱερὸν, εἴτε ἀνθρώπινον· Ὅθεν ἣ ὁ Διόδωρος λέγει
 πάλιν· (β) „ βασι δὲ τῆς πέντε Θεῶς τῆς προειρημέ-
 41, νος πᾶσαν τὴν οἰκουμενὴν ἐπιπορεύεσθαι, φανταζομέ-
 42, νος τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἱερῶν ζώων μορφαῖς, ἐξιδ' ὅ-
 43, τε εἰς ἀνθρώπων ἰδέας, ἣτινων ἄλλων μεταβάλλοντας·
 44, ἣ τῆτο μὴ μυθῶδες ὑπάρχειν, ἀλλὰ δυνατόν, εἴπερ
 45, ἔτσι πρὸς ἀλήθειαν εἰσὶν οἱ πάντα γινώσκοντες· ἣ τὸν
 Ποιη-

(α) Διόδωρ. αὐτίδι.

(β) Διόδωρ. αὐτίδι.

„ adtribuiffe, *Jovis*que filiam hanc, & virginem pu-
 „ tari, eo quod *aër* natura corruptioni obnoxius non
 „ fit, & summum universi *mundi* locum occupet. Un-
 „ de etiam fabula, e *Jovis* vertice illam enatam. Vo-
 „ cari autem *Tritogeniam*, quod ter in anno naturam
 „ mutet, vere, æstate, hyeme. Et *Glaucopis* dici,
 „ non quod *glaucos*, id est cæcios habeat oculos (in-
 „ fulsum enim hoc est) sed quia *aër* *glauco* sit ad-
 „ spectu. ”

§. 98.

Hi igitur *Dii* secundum *Ægyptiorum* futilem
 imaginationem numero quinque per totum terrarum
 orbem sub forma animalium sacrorum, ab ipsis quippe
 cultorum ad visitandos mortales pro certo itinerantur.
Spiritus enim, *Ignis*, *Terra*, *Humor*, *Aër* sunt quaqu-
 versus in universo, & in animanti omni tam sacro,
 quam profano diffusa, teste rursus *Diodoro* ajente: (a)
 „ tradunt præterea quinque illos *Deos* totum *Orbem*
 „ peragraræ, & nunc sacrorum animantium formis in-
 „ dutos, nunc in hominum speciem conversos, mor-
 „ talium se se oculis exhibere. Idque minime fabu-
 „ losum, sed facultati eorum conveniens esse: siqui-
 „ dem revera hi sunt, qui omnium generationem effi-
 „ ciunt. Quod & Poëta in *Ægypto* peregrinatus, ut

„ 2

(a) *Diod. ibid.*

„ Ποιητὴν δὲ εἰς Αἴγυπτον παραβαλόντά, ἢ μετασχόν-
 „ τα παρὰ τῶν Γερέων τῶν τοιούτων λόγων, δευταίπου
 „ κατὰ τὴν ποιήσιν τὸ προειρημένον, ὡς γενόμενον,
 „ οἶον (α)·

„ Καίτε Θεοὶ ξένοισιν εἰκότις ἀλλοδαποῖσι,
 „ Παντοῖοι τελέδοντες ἐπισρωφῶσι πόληας,
 „ Ἀνδράπων ὕβριν τε ἢ ἐυνομίην ἐφορῶντες, „

§. 99.

„ Ἀπὸ ὅλας λοιπὸν αὐτάς τὰς γνώμας τῶν πέντε
 Θεῶν τῆτο παράγεται, ὅτι ἂν δὲν προσδράμῃ ἡ Ἀ-
 ποκάλυψις, πάντοτε διὰ τῆ λόγου δὲν ἡμπορῆμεν τὰ
 φθάσωμεν εἰς μίαν αἰτίαν τέτρετῃ Παντός ἔξω· ἀλλ'
 αὐτὴν τὴν Αἰτίαν, ἢ Αἰτίας τῆς γενέσεως τῶν φαινο-
 μένων, ἢ αὐξήσεως, ἢ φθορᾶς διὰ τῆ λόγου τὴν ἐυρί-
 σκωμεν ἐν αὐτοῖς τοῖς φαινομένοις δηλ. εἰς τὸ Παγκό-
 σμιον Πνεῦμα, ἢ εἰς τὴν πυρῶδὴ δύναμιν τὴν τὰ σώ-
 ματα γεννώσαν, ἢ αὐξάνειν ποίῃσαν, ἢ φθείρεσαν διὰ
 τῶν ἑλκυστικῶν ἢ ἀντικρουτικῶν δυνάμεων· ὅθεν ἰδέαν
 Ἀπείρου διὰ τῆ λόγου δὲν ἡμπορῆμεν διὰ τῶν φαινομένων
 νὰ προσλάβωμεν, ὅντε καὶ πιθανῶς νὰ συμπεράνωμεν,
 ὡς δίδεικται, „

§. 100.

„ Ἀξίον βέβαια πρὸς τέτοις σημειώσεως εἶναι διὰ
 καίγειν τῇ ἡμετέρῃ περιορισμένῃ νοῶς, ὅπῃ θέλει νὰ
 προσλάβῃ τὰ μὴ προσληφθῆναι δυνάμενα, ἢ κατανοῇ-
 σαι τὰ μὴ κατανοηθῆναι οἷάτε ὄντα, τὸ ἐπίγραμμα ἐκεῖ-
 νο, ὅπῃ ἐυρίσκοιταν εἰς ἓνα Ναὸν τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν
 πό-

„ a Sacerdotibus accepit, eum ad modum fieri in ope-
 „ re suo poetico alicubi adfirmat: (a)

„ Hospitibusque Dii similes aliunde profectis.
 „ Introeunt urbes variæ sub imagine formæ,
 „ Ut videant, quæ prava viris, quæ iusta gerantur.

§. 99.

Ex hisce sententiis quinque *Deorum* & existen-
 tia, & natura modo nobis est licitum concludere ma-
 nifestissime, *Ægyptios* phænomenorum causas in na-
 tura usque, quod sibi vult, in universali aliquo, quem
 tamen ab universo non discernebant, *Spiritu*, videli-
 cet *Igni*, *Terra*, *Aqua*, vel *Aëre*, omnibusve quæri-
 tasse una. Phænomena etenim isthæc substantiata, &
 exortus, & vigoris, & excidii causas esse effectrices
 opinabantur, nullo vero unquam cui incidisse tempo-
 re, horumce phænomenorum causas *Mundi* extra flam-
 mantia mænia investigare, imo huiusmodi ne suspicione
 attigisse causam. Ex hisce iterum deducere est licitum,
 rationis unius ope mortalem, omnique penitus *Revela-*
zione carentem ad sublimem adeo *Entis* supramundani
 nullo unquam ævo fuisse conceptum perventurum.

§. 100.

Operæ pretium, & dignum notatu ad confunden-
 dos, humiliandosque eos, qui buccis inflatis ambabus
 rationis suæ præstantiam deprædicantes, nihil non se
 fe

κόλιν Σαῖδ· ὁ Ναός ἐτιμάτο εἰς τὸ ὄνομα τῆς
 Ἀθηνᾶς, ἡ ὁποία, ὡς νομίζεται, εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ
 τὸ ὄνομα Ἰσῖς· εἶναι δὲ κατὰ λέξιν ἕτως (α).

„ ἐγὼ εἶμαι ὅλον ἐκεῖνο, ὅπῃ ἐσάδῃ, ὅπῃ εἶ-
 „ ναι, καὶ ὅπου θέλει εἶδαι· καὶ τινὰς δὲν ἔσχι-
 „ σεν ἀκόμι τὸ κάλυμμα, ὅπῃ μὲ σκεπάζει.

Ἐχει δὲ τὸ Ἑλληνικὸν τῷ Πλετάρχει αὐτῷ (β). „ τὸ
 „ δὲ ἐν Σαίει τῆς Ἀθηνᾶς (ἢ καὶ Ἰστίν νομίζουσιν)
 „ Ἐδος ἐπιγραφὴν εἶχε τοιαύτην·

„ ἐγὼ εἰμι πᾶν τὸ γεγονός, καὶ ὄν, καὶ ἐσό-
 „ μενον· καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδεὶς πω θνήσκος
 „ ἀπεκάλυψεν.

Ἀπὸ τὰ ὅποια ἠμπορεῖμεν νὰ παράξωμεν τῆτο, ὅτι ὁ-
 σον καὶ ἂν ᾔδειε τις διὰ τῆς λόγου νὰ ἐπιμεληθῇ διὰ
 νὰ προσλάβῃ ἰδέαν ὄντος ἀπείρου ἔξω τέτς τῷ Κόσ-
 μῳ, δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ, ποτὲ· ἀλλὰ πάντοτε θέ-
 λει πῖπτη ποτὲ μὲν εἰς τὸ παγκόσμιον Πνεῦμα
 τὸ τῇ ὕλῃ ἐνὸν, ποτὲ δὲ εἰς τὴν τυφλὴν Εἰμαρμένην,
 ἄλλοτε δὲ εἰς τὴν Πανθείαν, καὶ ἄλλοτε εἰς τὸ Ἀυτά-
 ματον καὶ τύχην χωρὶς νὰ ἠμπορίσῃ ποτὲ νὰ φθά-
 σῃ εἰς τὸν πρῶτον Αἴτιον ἔξω τέτς τῷ Παντός ὁ-
 πάρον.

§. 101.

„ Εἴπειτο λοιπὸν τὸ κοινὸν Πνεῦμα τὸ παγκόσμι-
 ον τὸ, „ Πατήρ ἀνδρῶν τε Θεῶν τε, ὅπῃ λέγει ὁ

(α) Ῥῶλιν Γγορ. Τόμ. α. κεφ. γ'.

Ὁμη-
 (β) Πλέταρ,

περὶ Γαῖδ. καὶ Οσίρ. Τόμ. β'. Σελ. 354.

se illius vi valere penetrare erronee existimant, est id, quod in urbis sui quodam templo, ubi *Pallas* cum *Iside* confusa colitur, hunc fere in modum Epigramma conceptum: (a)

„ Ego sum omne, quod existit, est, &
 „ erit; meumque peplum adhuc nemo mor-
 „ talium detexit.

Quid hoc, quaeso, est aliud, nisi Pantheismum profiteri palam, qui vel in universalem *Spiritum*, vel genitales vires, vel in *Casum* tandem fortuitum resolvitur.

§. 101.

Communem vero illum *Spiritum* vivorumque, Deorumque, secundum Homerum, *Jovem* nominabant, sen

(a) Plut. de Isid. & Osir. Tom. II. Pag. 354.

Ομηρος τὸ αἰνόμενον Δία, ἢ ἢ Ἀμμῶν, καθὼς λέγει ὁ Ἡρόδοτος (α). (Ἀμμῶν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία.) Ἡ αἰτία δὲ ἦτον αὕτη, καθὼς λέγει ὁ Πλάταρχος* ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα εἶναι κεκρυμμένον ἢ ἀφανές, δηλαδὴ δὲν ὑποπίπτει ταῖς αἰσθήσεσι, διὰ τὸ τὸ ἱεραζὸν εἰς βοήθειαν* τὰ λόγια δὲ τῷ Πλάταρχῳ εἶναι τὰ ἐπόμενα (β). „ Ἐτι δὲ τῶν πολλῶν τῶν μιζόντων ἰδίον παρ' Αἰγυπτίοις ὄνομα τῷ Διὶ εἶναι τὸν Ἀμμῶν, (ὁ παράγοντες ἡμεῖς Ἀμμῶνα λέγομεν) Μανεθῶς μὲν ὁ Σεβεννίτης τὸ κεκρυμμένον οἶται, ἢ τὴν κρύψιν ὑπὸ ταύτης ἀηλῆσαι τῆς φωνῆς. Ἐκατατος δὲ ὁ Ἀβδηράτης φησὶ τούτῳ ἢ πρὸς ἀλλήλους τῷ ῥήματι χρῆσθαι τῆς Αἰγυπτίως, ὅταν τι νὰ προσκαλῶνται* προσκλητικὴν γὰρ εἶναι τὴν φωνήν. διὸ τὸν πρῶτον Θεὸν τῷ Παντί τὸν αὐτὸν νομίζουσιν, ὡς ἀφανῆ ἢ κεκρυμμένον ὄντα, προσκαλέμενοι ἢ παρακαλῶντες ἐμφανῆ γενέσθαι ἢ δῆλον αὐτοῖς, Ἀμμῶν λέγουσιν. Ὅπως λοιπὸν τί ἰδεάζοντο μὲν τὴν ἰδίαν τῷ Θεῷ; βίβαια ἐδὲν ἄλλο, εἰμὴ Πανθείαν σαφῆ, σαφῆ. „

§. 102.

„ Ἰδόμεν λοιπὸν πόσον θαυμάσιον μεταβολὴν ἔλαβεν ἡ γνησία ἰδέα τῷ Θεῷ, παρ' Αἰγυπτίοις, ἢ εἰς τί προσηρμόζετο διὰ τῷ λόγῳ διὰ νὰ ἡμπορέσεν νὰ καταλάβει ἢ νὰ παραστήσῃν τί συγκεκριμένον διὰ ταύτης τῆς λέξεως, ὥς ἢ ὁ Ἡρόδοτος μὴ ἡμπορῶντας νὰ καταλάβῃ τὴν δισπαρμένην ἰδέαν διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως, ἢ μεταβεβλημένην διὰ τῷ λόγῳ, τῷ Θεῷ, δηλαδὴ τὴν

(α) Ἡρόδ. βιβλ. ε'.

Τόμ. β'. Σελ. 354.

(β) Περὶ Γαίδος ἢ Οὐσίας.

ſequitur Herodotus ait (a), (*Ammunem* enim *Ægyptii* vocant *Jovem*) cauſam denominationis reſert Plutarchus ad *Spiritus* hujus occultationem, inviſibilitatemque, ſenſuum instrumenta quippe haud adſcientis, ac quod hanc ob rem illius opem imploraverint. Percipe, ſi lubet, Plutarchum: (b), Porro cum plerique exiſtiment, peculiare apud *Ægyptios* nomen *Jovis* eſſe *Amun*, (quod nos producto vocabulo *Ammo-* nem dicimus.) Manethus Sebennita ea voce occultatum, & occultationem judicat ſignificari. Hæc autem Abderita hoc vocabulo invicem uti *Ægyptios* ait, cum alter alterum vocat; eſſe enim vocem invocativam, & cum principem *Deum* eundem cum *Univerſo* putent, utpote obſcurum, & abſconditum, vocari ab iis, & orari *Ammun*, dicentibus, ut prodat ſe, & conſpiciendum præbeat. Talis igitur *Ægyptiorum* in rerum divinarum contemplatione erat præſidio. E quibus ruruſum aliud, ac *Panteiſmo* adhæſiſſe *Ægyptios*, conjici nequit.

§. 102.

Igitur intelleximus, miram genuini *Numinis* conceptus apud *Ægyptios* allatam mutationem, & rebus quibus adplicarint eum ratione ſola ducti, uti quid hæc minimum voce ſignificaretur. Quocirca & Herodotus propagatam *DEI* ideam *Revelationi* in acceptis relatam, rationeque variatam capiendi incapax ait: (c)
„ Un-

(a) Herod. Lib. II. (b) De Iſid. & Oſir. Tom II. P. 354. (c) Herod. Lib. II. P. 116.

λογῆς εἶναι οἱ Θεοὶ, ἃ πόθεν ἤρξαντο, λέγει (α)*, ἢ
 „θεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν Θεῶν, εἴτε αἰεὶ ἦσαν
 „πάντες, ὅσοι τε τίνας τὰ εἶδεα, ἃ ἡπιστάτο μέχρι
 „ἔκ πρώην τε ἃ χθῆς, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσιόδοσ γάρ
 „ἢ Ὀμηροὶ ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν
 „σφυτέρως γενέσθαι, ἢ ἔκ πλέοσι, ἔτοι δὲ εἰσι οἰποιή-
 „σαντες Θεουργοίαν Ἑλλησι, ἢ τοῖσι Θεοῖσι τὰς
 „ἐπωνυμίας δόντες, ἢ τιμάς τε, ἢ τέχνας διελόντες,
 „ἢ εἶδεα αὐτῶν σημνάντες. — — Μάλιστα δὲ ὁ Ἡ-
 ρόδοτος ἀηδάζει εἰς τὰ ἱερὰ πράγματα τῶν Αἰγυπτί-
 ων, ἢ ὅπως εἶναι λόγος περὶ αὐτῶν, ἢ ἀποφεύγει παν-
 τελῶς τὰ περὶ τῶν Θεῶν, ἢ λίαν συντόμως διηγέται,
 ὡς ὁ αὐτὸς περὶ τέττε λέγει (β), „τῶν δὲ εἵνεκα ἀνι-
 „ται τὰ ἱερὰ, εἰ λέγοιμι, καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ εἰς
 „τὰ θεῖα πράγματα, τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγέ-
 „σαι* τὰ δὲ ἢ εἴρηκα αὐτῶν ἐπιψάυσαι, ἀναγκαίῃ
 „καταλαμβανόμενος εἶπον* ἢ ἀλλὰχῆ λέγει*, ἢ ἦκιστα
 „δὲ ἢ ἄλλα ἐν Μίμφι ἐλθὼν εἰς λόγους τοῖσι Γερεῦ-
 „σι τοῦ Ἡφαίστου, ἢ δὴ ἢ εἰς Θήβας τε ἢ εἰς Ἡλιού-
 „πολιν αὐτίκων τετέων εἵνεκεν ἐτραπόμην ἐθέλων εἰδέναι
 „εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μίμφι* οἱ γάρ
 „Ἡλιεπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι*
 „τὰ μὲν νῦν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἦκον ἔκ εἰμι
 „πρόθυμος ἐξηγιέσθαι ἔξω ἢ τὰ ἐνόματα αὐτῶν μῦ-
 „νον* νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτίων ἐ-
 „πίσταθαι* τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτίων ὑπὸ τῆ λό-
 „γῃ ἐξανασκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι. Ὅμως λοιπὸν
 πῶς διὰ τὰ πλεόν ἀναγκαῖα εἰς τὴν εὐτυχίαν ἢ
 σύσασιν τῶν ἀνθρώπων παραιτεῖ τοῦτος ὁ Γεορι-
 κὸς διὰ τὴν ποικιλότητα αὐτῶν, καὶ ἀκατάστατον γινώ-
 μῃ! „

(*) Ἡρόδ. βιβλ. β'. Σελ. 116.

§. 103.
(β) Ἀντάθι.

„ Unde autem unusquisque Deorum extiterit, an vero
 „ cuncti semper fuerint, aut qua specie, ignorarunt
 „ usque prius, & heri, ut sic dicam. Nam Hesio-
 „ dus, atque Homerus, quos quadringentis, & non
 „ amplius ante me opinio extitisse est, illi fuerunt,
 „ qui Græcis Theogéniam fecerunt, *Deisque* & co-
 „ gnomina dederunt, honoresque, & artificia sepa-
 „ rarunt, & figuras eorum designaverunt. Cum
 primis Herodotus Ægypti sacrorum nauseam capit,
 atque eorum ubi mentio, vel plane ipsa intacta re-
 linquit, vel ratione ea sistit succinctiori, dictis ejus
 congruenter: (a) „ Qua autem causa pro sacris ha-
 „ bentur, si dixerò, ad res divinas oratio descen-
 „ det, quas ego in primis enarrare devito, quarum-
 „ cumque, quidquid dixi, delibando, id est: neces-
 „ sitate coactus dixi. Queis de rursus alio loco ita:
 (b) „ Alia quoque apud Memphim audiavi ex *Vul-*
 „ *cavi* sacerdotibus, cum quibus in colloquium veni.
 „ Quin etiam harum ipsarum rerum gratia & *Thebas*,
 „ & Heliopolim me contuli, animo cognoscendi, num-
 „ quid consentanea essent dicturi rebus, quæ Mem-
 „ phi dicerentur. Nam Heliopolitani feruntur Ægyp-
 „ tiorum solertissimi. Quas vero narrationes ad divi-
 „ na pertinentes audiavi, eas non libenter in publi-
 „ cum enuciaverim, nisi ipsorum tantum nomina,
 „ existimans omnes homines idem novisse de his;
 „ quorum quidquid commemorabo, id oratione co-
 „ actus commemorabo. Qui sacra variantium, stabili-
 „ umque minime opinionum ergo satagat prodere,
 capis.

§. 103.

(a) Ibidem. (b) Herod. L. II.

§. 103.

„ Ἀνίσως δὲ ἤθελεν ἐρευνήσαι τινὰς μετὰ μεγά-
λης ἀκριβείας τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς τῆς γνησίας
ιδέας τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὰς τὰς πέντε, ὅπῃ εἶπαμεν, βέ-
βαια ἄλλην δὲν ἤθελεν εὖρη, ἔξω μόνον τὴν ὠφέλειαν,
ὅπῃ προξενῶν εἰς τὰς ἀνθρώπους ἢ εἰς ὅλα τὰ ζῶα, ὡ-
σάν ὅπῃ ὁ Ἀῆρ, τὸ κοινὸν ἢ παγκόσμιον Πνεῦμα, τὸ
Υἱὸν, ἡ Γῆ ἢ τὸ Πῦρ, δηλαδὴ ἡ πυρώδης ἐκείνη
δύναμις, εἶναι αἰτία τῆς ἐξέως ὅλου τοῦ Παντός·
τῶν ὁποίων ἀφαιρεθέντων τὸ Πᾶν οἰχνηθήσεται, ἢ εἰς τὸ
μηδὲν ἀποκατασθήσεται. Ὅτι δὲ εἶναι ἡ ὠφέλεια, ἡμ-
πορεῖ ἀκόμι νὰ ἀποδειχθῇ ἢ ἀπὸ τῆς ἀγαθοποιήσαι-
τας Βασιλεῖς, οἷς θεῶν σέβας προσέφερον, ἢ ἀπότινα
ζῶα ὠφέλειαν παρέχοντα τῇ κοινότητι, ἅτινα ἐδεσποποίησαν,
ὥς εὐδὺς δειχθήσεται. „

§. 104.

„ Αὐτὰς λοιπὸν τὰς πέντε προειρημένους παγκοσ-
μίας Θεὰς τὰς μετέβαλλον εἰς ἄλλας Βασιλεῖς ὁμοίους
τοῖς ὀνόμασι ἢ ἀνομοίους, οἷτινες ἐγάδησαν ἐνεργετή-
σαντες εἰς τὸ κοινόν, ὡς λέγει ὁ Διόδωρος· (α) „ ἄλ-
„ λος δ' ἐκ τέτων ἐπιγίγνεται γενέσθαι φασίν, ὑπάρξαν-
„ τας μὲν θεῆς· διὰ δὲ σύνεσιν ἢ κοινὴν ἀνθρώπων
„ ἐνεργεσίαν τετυχηκότας τῆς ἀθανασίας· ὧν ἐνός
„ ἢ βασιλεῖς γεγονέναι κατὰ τὴν Αἴγυπτον· μεθερμη-
„ νευομένων δ' αὐτῶν, τινὰς μὲν ὁμωνύμους ἰπάρι-
„ χον τοῖς ἑρανοῖς, τινὰς δ' ἰδίαι ἐσχηκέναι προσή-
„ γον „

(α) Διόδωρ. βιβλ. α. Σελ. 17.

§. 103.

Si quis vero paulo exactius mutati genuini *Numinis* conceptus rationem mentis esset investigare; alia profecto se se ei minime cospiciendam dabit, ni quod mortalibus, atque animantibus brutis *Dii* commoda præstant. *Aërem, Humorem, Terram, Ignem, Deorum* numero accensebant: principia quippe generationis, ac corruptionis, sublati quibus quæque corruerent. Ob causam eandem & reges benefacientes, ac animantia nonnulla usum largientia bruta divino prosequiebantur honore, ut mox demonstratum ibimus.

§. 104.

Neque enim cœlestibus quinque superius enarratis *Diis* contenti numerum eorum vel terrenis augebant. Sic *Reges* de subjectis bene meritos (ut dictum) patriæ cultu afficiebant, inquit ut ita Diodorus: (a)
 „ at præter hos alios esse terrestres perhibent, natura
 „ quidem mortales; sed mentis solertia, & beneficentia
 „ erga homines universos ad immortalitatem evectos,
 „ quorum aliqui etiam *Reges* *Ægypti* fuerint;
 „ horum alios, si interpretatio fiat, communia cum
 „ *Diis* cœlestibus nomina, alios propria obtinuisse.
 „ Sunt autem *Sol, Saturnus, Rhea, Jupiter, Ammon*
 „ a nonnullis cognominatus; (*Ammonem* (b) enim
 K „ *Ægypti*

(a) Diod. Lib. I. Pag. 17. (b) Herodot. Lib. II.

„ γορίαν, Ἡλίον τε καὶ Κρόνον καὶ Ρέα, ἔτι δὲ
 „ Δία, τὸν ὑπότινων Ἀμμωνα προσαγορευόμενον
 „ (Ἀμμεν (α) γὰρ Αἰγύπτιοι καλεῖσσι τὸν Δία).
 „ πρὸς δὲ τούτοις Ἦραν καὶ Ἡφαιστον, ἔτι δ' Ἑρμῆν,
 „ καὶ τελευταῖον Ἐρμῆν. — — Ἡλίου Βασιλευσά-
 „ πρῶτον, — — ἔνιοι Ἡφαιστον πρὸς εὐρετὴν γε-
 „ νόμενον· καὶ διὰ τὴν εὐχερῆσιν ταύτην τυχόντα τῆς
 „ Ἡγεμονίας. — — μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Κρόνον ἄρ-
 „ ξαι, καὶ γήμαντα τὴν ἀδελφὴν Ρέα, γεννηθῆσαι κατὰ
 „ μὲν τινος τῶν Μυθολόγων Ὀσίριν, καὶ Ἰΐσιν, κατὰ
 „ δὲ τῆς πλείους, Δία τε καὶ Ἡραν· ἕς δὲ ἀρετὴν
 „ βασιλευσάει τῷ σύμπαντος Κόσμου· ἐκ δὲ τούτων γε-
 „ νέσθαι πάντε Θεῶς, καθ' ἑκάστην τῶν ἐπαγομένων
 „ παρ' Αἰγυπτίοις πένθ' ἡμερῶν ἐνός γεννηθέντος·
 „ νόματα δὲ ὑπάρχειν τοῖς τεκνωθεῖσιν Ὀσίριν καὶ Ἰ-
 „ σιν, ἔτι δὲ Τυφῶνα καὶ Ἀπόλλωνα καὶ Ἀφροδί-
 „ την· καὶ τὸν μὲν Ὀσίριν μεθερμηνεύμενον εἶναι Διό-
 „ νυσον, τὴν δὲ Ἰΐσιν ἑρμηνεύμενον εἶναι Δήμητραν· ταύ-
 „ τας δὲ γήμαντα τὸν Ὀσίριν, καὶ τὴν Βασιλείαν δια-
 „ δεξάμενον, πολλὰ πράξει πρὸς εὐεργεσίαν τῷ κοινῷ
 „ εἶναι. Ὅθεν αὐτὴ ἡ εὐεργεσία τῷ κοινῷ εἶναι καὶ
 „ αἰτία τῆς θεοποιήσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ
 „ σέβας, ὅπως εἰς αὐτὰς ἐπροσφέρετο (β). „

§. 105.

„ Ἐως ἐδῶ λοιπὸν ἐθεωρήσαμεν τοὺς κοινούς
 Θεοὺς τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἀξιολογώτερος, τῶν ὁποίων
 ὑσέρων πάντε τὰ ἔργα τὰ ἀξιολογώτερα κατωτέρω ἐκ
 θεορ-

(α) Ἡρόδ. βιβλ. β'. (β) Αὐτοὶ οἱ Αἰγύπτιοι, τὰς ὀνύ-
 κας περιγέλοι, δὲν ἐθεοποιῶσαν καὶ ἑνὸς θεοῦ, παρὰ δια-
 γόλαιον ὠφέλειαν, ὅπως ἐλάμβανον ἐκ αὐτῆς. — — Κικέρων
 περὶ Φύσεως Θεῶν βιβλίον α'.

„ Ægyptii vocant *Jovem*) *Juno* , *Vulcanus* , *Vesta* ,
 „ & *Mercurius* , *Solemque* in Ægypto regnasse pri-
 „ mum. — — Sunt tamen inter sacerdotes , qui *Vul-*
 „ *canum* primum regem dictitant , ignis inventorem ,
 „ & beneficio hoc gubernacula regni consecutum. — —
 „ Post hæc *Saturnum* imperasse , & ducta in matrimo-
 „ nium *Rhea* sorore , genuisse , ut fabulantur quidam ,
 „ *Osirim* , & *Isidem* ; ut vero plurimi asserunt , *Jovem*
 „ & *Junonem* , quibus virtus totius mundi regnum
 „ promeruerit. Ex his quinque *Deos* natos , ita , ut
 „ in unamquamque intercalarium apud eos dierum quin-
 „ que unius natalis incideret , nomina illorum *Osiris* ,
 „ *Isis* , *Typhon* , *Apollo* , & *Venus*. *Osirim* *Bacchum*
 „ significare , *Isidem* quam proxime *Cerere* , *Osirim* duc-
 „ ta in matrimonium *Iside* , acceptoque regno multis
 „ vitam communem meritis affecisse. Inde fuit ,
 „ communis vitæ beneficentiam esse causam , cur nu-
 „ mero *Deorum* mortales eos adscripserint , tamquam-
 „ que *Deos* coluerint. (a)

§. 105.

Hactenus communes Ægyptiorum *Deos* , & præ-
 eminentes quidem , quorum quinque posteriorum Opera
 notatu digniora inferius , ubi de cultu est agendum ,

K 2

ex-

- (a) Ipsos Ægyptios , qui irridentur , belluam nullam , nisi ob utilitatem , quam ex ea caperent , aliquam , consecrasse. — Cicero de nat. Deor. L. 4.

Δήσομεν, ἔνθα περὶ λατρείας πραγματευθήσεσθαι* πλὴν
λοιπὸν αὐτῶν τῶν δέκα Θεῶν, εἶχον ἀκόμι καὶ ἄλλας δη-
λαδὴ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ ἀκόμι τὰ ἀναιδήτητα, ὡς κρό-
μυα, Αἰλῆρες, Κροκοδείλους, παρδαλὰ Βόδια, καὶ ἄλλα
παρόμοια, εἰς τὰ ὅποια προσέφερον σίβας θείων, ἀνη-
κον μόνον ἐν ὧντι ἀπέριω, παντοδυνάμω καὶ παναγαθῶ·
περὶ τέτων δὲ ἱκανῶς ἱστοῦσιν οἱ εἰρημένοι Ἱστορικοί· (α)
τὸ σίβας δὲ, ὅπερ προσέφερον εἰς αὐτὰ, κατωτέρω ῥηθήσεται,

§. 146.

2, Α'φ' ἧς λοιπὸν ἴδομεν πῶς μεταβέβληται ἡ γνησία
ἰδέα τῷ Θεῷ, πρῶτον μὲν εἰς τὰ στοιχεῖα τὰ τὴν Κτίσιν
συνείχοντα· δεύτερον δὲ εἰς τὰς ἀνθρώπων τὰς ὠφέλιμόν
τι ἐφευρηκότας, ἢ ἀγαθοποιηκότας· καὶ τρίτον εἰς τὰ
ἄλογα ζῶα, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀναιδήτητα, καὶ ὅτι αὕτη ἡ
μεταβολὴ γέγονεν εἰς τὰ πλέον παλαιότερα γένη καὶ σο-
φώτερα, ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ τὰ λοιπὰ ἐφωτίσθησαν, ὡς
δειχθήσεται, καὶ ἔλαβον τὰς τοιαύτας δεισιδαιμονίας, καὶ
τὴν μεταβεβλημένην Ἀποκάλυψιν δὲ μέσθης τῆς κοι-
νωσίας, ὅπερ εἶχον ἀναμεταξύτων· εὐκολα τῶρα λοιπὸν
θέλεις ἐννοῆσαι ἀπὸ ἰδῶ, πῶς μεταβέβληται καὶ ἡ ἰδέα
περὶ τῆς ἀρχῆς τῷ Κόσμῳ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, τὴν ἐποίαν
μεταβολὴν εὐθὺς θέλομεν ἐκθέσει κατὰ τὰς εἰρημένους
πάλιν Ἱστορικός, ὅσον δυνατόν ἐν συντομίᾳ. Τῶν Περ-
σῶν δὲ καὶ τῶν ἄλλων γενῶν τὰς γνώμας περὶ Θεοῦ δὲν εἶ-
ναι ἀνάγκη καὶ τὰς ἐπαριθμήσωμεν· ἐπειδὴ εἶναι γνωστὸν εἰς
ὅλες, ὅτι Θεὸς ἐνόμιζεν ὅλος σχεδὸν ὁ λαὸς αὐτὰ τὰ
ἀναιδήτητα, καὶ ὅτι αὐτὴν τὴν γνῆμην δηλαδὴ τὴν μεταβεβλη-
μένην Ἀποκάλυψιν ἔλαβον παρὰ τῶν Αἰγυπτίων αὐ-
τῶν.

(α) Ἡρόδ. βιβλ. β'. Διόδωρ. βιβλ. ε'. Πλάτωνα. Τόμ. β'.
περὶ Ἰσίδ., καὶ Ὀσίρ.

exponemus, consideravimus. Hos præter adhuc ipsi decem alii tam sensu præditi, quam eodem destituti, puta: *Cepa*, *Crocodili*, *Feles*, *Boves maculati*, & id genus plures erant, quibus cultum, soli *Numini* supremo competentem, exhiberent. Ast his de (a) historici commemorati ad nauseam usque fabellas conficiunt. De eorum cultu magis infra dicitur.

§. 106.

Vidimus, qui divinitatis attributa elementis primum, dein hominibus ob utilitatem, eorumque bene merita, animantibus post brutis, & demum rebus sensu plane carentibus fuerint adjuncta, & quidem ab opinative antiquissima, ac sapientissima, quæ reliquis quoque variatum *Numinis* conceptum, ceterasque superstitiones quam plurimas sic dictas, communicationis mutæ ergo subministravit, gente. Haud difficulter exinde nunc intelligendum datur, cur, & qui de Mundi, mortalisque incunabulis conceptum variarint. Id, quod adductis Historicis conformiter, quam fieri quibit, proponemus brevissimis. Persarum vero, aliarumque gentium vagas opiniones super enumerare vacaneum censemus fore, quod, eos sensu non gaudentia *Diis* adscripsisse perspectum habemus, ac quod sensu ab *Ægypti* frugiferi incolis, præcessoribus suis ætate remotissimis, obtinere. At *Ægyptiorum* de *Cosmogonia*, Ortuque hominis opinionem libeat perillustrare.

§. 107.

(a) Herodot. L. II. Diodor. L. I. Plutarch. Tom. II. de *Isid.* & *Osirid.*

των. Ἀς ἰδῶμεν λοιπὸν τὴς Αἰγυπτίως τί ἐνόμιζον περὶ τῆς ἀρχῆς τῆ Κόμης, ἢ τῆ Ἀνθρώπων.,,

§. 107.

„ Ἀπὸ τὴν μεταβολὴν λοιπὸν τῆς γνησίας ἰδέας τῆ Θεᾶ ἐξήρτηται ἡ μεταβολὴ τῆς γνησίας ἰδέας περὶ τῆς κτίσεως τῆ Παντός, ἢ τῆ Ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ ἐκεῖνοι, ὅπῃ ὑπέθετον Θεὸν τῆτο τὸ Πᾶν, δηλαδὴ τὴν δι' Ἀποκαλύψεως εἰλημμένην ἰδέαν προσήρμοζον εἰς τῆτο τὸ Πᾶν, (α) ἐνόμιζον, ὅτι ἐξ ἀρχῆς δηλονότι ἀπ' αἰῶνος εἶναι, μηδέποτε ἀρχὴν εἰληφός· (β) ἢ ἀντὶ Πᾶν αἰῶνιον, ἢ ἀγέννητον, ἢ ἀφθαρτον εἶναι, ἀκολοθεῖ, ὅτι ἢ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀναρχοὶ ἢ αἰῶνιοι, καθὼ ἄνθρωποι, ἢ εἰς τὸ Πᾶν ἀναφερόμενοι. (γ) Ἐκτὸς δὲ ὅπῃ ἐνόμιζον τῆτο τὸ Πᾶν ποτὶ συνημερόσθαι ὑπὸ τῶν πέντε στοιχείων, ἔθετον ἢ διωρισμένον καιρὸν τῆς τῆ Ἀνθρώπων ἀρχῆς, τὴν ὁποῖαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἔφευρον· ὅθεν ἐδιώριζον τὰ μὴ διορισθῆναι δυνάμενα. Διὸ ἐκατέρωτα ἡ γνώμη ἐπισφαλής. „

§. 108.

„ Οἰμιλῶντας λοιπὸν περὶ τῆς δευτέρας γνώμης ὁ Ἡρόδοτος δηλαδὴ διὰ τὴν παλαιότητα τῶν ἀνθρώπων, λέγει· (δ) „ οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμήτι-
„ χον σφέν βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἐαυτὸς πρῶτος γε-
„ νῆσθαι πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ Ψαμμήτιχος βα-
„ σιλεύσας, ἠθέλησεν εἰδέναι οἵτινες γυνοῖαντο πρῶ-
„ τοι, ἀπὸ τέτς νομίζεσι Φεύγας προτέρως γενέσθαι
„, ἐαυ-

(α) Διόδωρ. βιβλ. α. Σελ. 10. (β) Πλάτωνα. περὶ τῶν
Ἀρεσκ. τοῖς Φιλοσόφ. βιβλ. α. (γ) Φίλων. Γεωγ. ἑν τῇ περὶ Κόσμου. Σελ. 1150. ἢ ἐν τῇ τῆς Μωσέως Κοσμο-
μεποιίας. (δ) Ἡρόδ. βιβλ. β.

§. 107.

Opinionum harum numerantur duæ; una eorum est, qui Mundum cum omnibus suis formis, prædicationisque actualibus ab æterno extitisse defenderent; (a) altera illorum, hoc qui Univerſum in tam ſtupendam rerum harmoniam ex elementorum amica conſpiratione coaluiſſe figerent. Qui Mundi æternitatem, confeſſionem mutati genuini *Numinis* conceptus, atque Univerſi creationis inevitabilem habebant, hoc exiſtere ſine initio rebantur juxta ſequens: *ex nihilo nibi*; proinde increatum, incorruptibilem, velut & hominem Univerſi particulam. Nullum hi determinatum Mundi, hominiſque ortorum tempus conſtituebant, neque principiis viſis fidi poterant. Opinioniſ alterius tempus fixum *Cosmogoniæ*, productique ad actum primi hominiſ, ſibi incognitum (*riſum teneas*) determinabant.

§. 108.

Herodotus de opinione ſecunda, de antiquitate quippe hominiſ ita: (b) „Ægyptii autem prius quam „apud eos regnaret *Pſammetichus*, omnium hominum „ſe primos extitiſſe arbitrabantur. Verum *Pſammeticho* „regnum adepti, quem inceſſit cupidus noſcendi, qui „nam primi hominum extitiſſent, ex eo tempore „putaverunt *Phryges*, quam ſe, priores extitiſſe, „ ſe

(a) Diod. Lib. I. Pag. 10. Plutarch. de placit. philoſ.
Philo Judæus de Mundo. (b) Herodot. Lib. II.

3, ἰαυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἰαυτές. Ἡ αἰτία δὲ, ὅτι
 οἱ Φρύγες ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων πρῶτοι ὠνομάθησαν, ἦ-
 3, τον ἢ ἐπομένη, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος· (α) 3, Ψαμμήτι-
 3, χος γὰρ ὡς ἐκ ἐδύνατο πυρθανόμενος πόρον ἐδένα
 3, τῆτι ἀνευρεῖν οἱ γινοίαντο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχ-
 3, νᾶται τοῖον δὲ· παῖδια δὴ νεογνά ἀνθρώπων τῶν ἐ-
 3, πιτυχόντων δίδωσι ποιμένι τρέφειν εἰς τὰ ποιμνια
 3, τροφήντινα τοιήνδε· ἐντειλάμενος μηδένα ἀντίον ἀν-
 3, τέων μηδεμίην φωνὴν ἰέναι, ἐν γέῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ’
 3, ἰαυτῶν κίεσθαι αὐτὰ, ἢ τὴν ὥρην ἐπάγειν σφίσιν αἰ-
 3, γας· πλήσαντα δὲ τῷ γάλακτι, τὰλλα διαπρήσ-
 3, σεσθαι. Ταῦτα δ’ ἐποίετο ἢ ἐτετέλλετο ὁ Ψαμμήτι-
 3, χος, θέλων ἀκῆσαι τῶν παιδίων, ἀπαλαχθέντων
 3, τῶν ἀσῆμων κυνημάτων, ἦντινα φωνὴν ῥήξουσιν πρῶ-
 3, τῃν· τὰ περ ὧν ἢ ἐγένετο. Ὡς γὰρ διέτης χρότος
 3, ἐγεγόνεε, ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντί τε
 3, τὴν θύρην, ἢ εἰσίδοντι τὰ παῖδια ἀμφοτέρω προσ-
 3, πίπτοντα, Βέκκος (ἢ κεκός 3) ἐφώνεον, ὀρέγοντα
 3, τὰς χεῖρας τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀκούσας, ἤσυχος
 3, ἦν ὁ ποιμὴν· ὡς δὲ πολλὰκι φοιτούντι ἢ ἐπιμελου-
 3, μένῃ πολλὸν ἦν τῆτο ἰὺ ἔπος, ἔτω δὲ σημήνας τῷ
 3, Διοσπύτῃ, ἤγαγε τὰ παῖδια κτελεύσαντος εἰς ὄψιν τὴν
 3, ἐκείνην· ἀκῆσας δὲ ἢ αὐτὸς ὁ Ψαμμήτιχος, ἐπυρθά-
 3, νετο οὔτινες ἀνθρώπων Βέκκος τι καλέσιν· πυρθανόμε-
 3, νος δὲ εὗρισκε Φρύγας καλέοντας τὸν ἄρτον· ἔτω
 3, συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, ἢ τοιούτῳ σταθμισάμενοι
 3, πρήγματι, τῆς Φρύγας πρεσβυτέρης εἶναι ἰαυτῶν.
 3, Ὡς δὲ μὲν γενέσθαι τῶν Γερέων τῷ Ἡφαιστῇ ἐν Μίμ-
 3, φι ἤκων· Ἐλθῆνες δὲ λίγυσιν ἄλλα τε μάταια πολ-
 3, λὰ, ἢ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμήτιχος
 3, ἔκτα·

se vero, quam ceteros. — — Causa autem, cur Phryges ab Ægyptiis primi nominati sint, est sequens: Nam, ut Herodotus dicit: (a) „ Enimvero Psammetichus, quum sciscitando quinam primi hominum extitissent, nullum exitum invenire posset, hujusmodi rem machinatur. Pueros duos, ex humilibus parentibus recens natos, tradit pastori inter pecora educandos hunc in modum: jubens videlicet neminem coram eis vocem ullam edere, sed in deserta casa ambos seorsum collocari, ejusdemque in tempore capras adduci: ubi autem lacte expleti forent, alia administrari: hæc ideo faciebat jubebatque Psammetichus, quod quæ vox prima ex his pueris erumperet, ubi inarticulate vagire desissent, audire cuperet: prout & contigit. Nam bimatus exacto tempore pastori, qui hæc administrabat, aperienti januam atque intranti ambo infantes porrectis manibus occurrentes *Beccos* clamabant. Quod primo audiens Pastor obtulit: quum vero crebrius adeunti & observanti idem verbum frequentaretur, ita demum re domino indicata, jussus ab eo, pueros attulit exhibuitque. Quos quum & ipse Psammetichus audisset, percontabatur, quinam homines *Beccos* quippiam appellarent? Hæc percontans comperit phryges sic panem appellare. Tali negotio argumentati, phryges se priores extitisse Ægyptii concesserunt. Quod ita actum esse equidem ex Sacerdotibus vulcani, qui sunt Memphi, audiebam. Græci tamen cum alia multa inepta memorant, tum vero Psammetichum pueros educandos curasse apud

my-

(a) Herod. L. II.

„ ἱκταμῶν, τὴν δαίταν οὕτως ἐποιήσατο τῶν παιδῶν
 „, κατὰ ταύτησι τῇσι γυναῖξί. — — Οὕτως συμπέρα-
 σμα ἐξῆ, ὥσάν να κρέμαται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὰς
 λέξεις! βέβαια ὁ Βασιλεὺς τὸ εὔρετο. „

δ. 109.

„ Ἀλλοὶ δὲ ἔτις ἐπιχειρῶντες περὶ τῆς ἀρχῆς
 τῆ ἀνδρώπης, ἢ τῶν ζώων μεταβάλλοντες ἢ τὴν ἰδίαν πα-
 ρι τῇ Κατακλυσμῷ, διαφορὰς γενέσεις τῶν ζώων μετέ-
 πλασαν, ὡς ὁ Ἰσορικός λέγει· (α) „ φασὶ τοῖσιν Αἰ-
 „ γύπτιοι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ὄλων γένεσιν πρώ-
 „ τος ἀνδρώπης γενέσθαι κατὰ τὴν Αἰγυπτὸν διὰ τετὴν
 „ εὐκρασίαν τῆς χώρας, ἢ ὁ αὖ τὴν φύσιν τῆ Νεφελῆς
 „ τῆτον γὰρ πυλύγονον ἔντα, ἢ τὰς τροφὰς αὐτοφύεις
 „ παρεχόμενον, ῥαδίως ἐκτρέφειν τὰ ζωογονηθέντα.
 „ τὴν τε γὰρ τῇ Καλίμω ρίζαν, ἢ τὸν Λατὸν, ἔτι δὲ
 „ τὸν Αἰγυπτίον Κόσμον, ἢ τὸ καλέμενον Κόρσειον, ἢ
 „ πολλὰ τοιαῦθ' ἕτερα τροφὴν ἐτοίμην παρέχεσθαι τῷ
 „ γένει τῶν ἀνθρώπων· τῆς δ' ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτοῖς
 „ ζωογονίας τεκμήριον πειρῶνται φέρειν, τὸ καὶ νῦν ἔτι
 „ τὴν ἐν τῇ Θηβαΐδι χώραν κατὰ τινας καιρὸς τοσού-
 „ τος ἢ τηλικέτης Μῦς γενναῖν, ὥς τὲς ἰδόντας τὸ
 „ γενόμενον ἐκπλήττεσθαι· ἐπὶς γὰρ αὐτῶν ἕως μὲν τῇ
 „ σήθεις ἢ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν διατετυπωθῆναι, ἢ κί-
 „ νησιν λαμβάνειν, τὸ δὲ λοιπὸν τῇ σώματος ἔχειν ἀ-
 „ διατύπωτον, μεύσης ἔτι κατὰ φύσιν τῆς Βώλου·
 „ ἐκ τῆς δ' εἶναι φανερόν· ὅτι κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς τῇ
 „ Κόσμῳ σύστασιν, τῆς γῆς εὐκρατὸς καθεσώσης, μά-
 „ λισ' ἂν ἔσχε τὴν γένεσιν τῶν ἀνθρώπων ἢ κατ' Αἰ-
 „ γυπτίαν χώραν· ἢ γὰρ νῦν ἔδαμῃ τῆς ἀλλῆς γῆς
 „ φύει-

(α) Διόδωρ. βιβλ. α'. Σελ. 14.

„ mulieres, quarum linguas præcidisset. Acute profecto concludit, ac si a vocabulis res ipse dependerent.

§. 109.

Ita de hominum, pecudumque sentit origine, ac fictitia diluvii idea delectati diversas animantium generationes commenti sunt, ut Diodorus quidem narrat: (a) „ Quia vero Deos in Ægypto natos fabulantur, eisque prima siderum observatio tribuitur, & præclara virorum præstantium facta apud eos commemorantur; initium a rebus Ægypti sumemus. Sub primos ergo rerum omnium ortus primos in Ægypto homines provenisse Ægyptii memorant, idque ob benignam regionis temperiem, tum naturam Nili. Hic enim ad multa generanda cum apprime sit fecundus, alimenta quoque sponte nata præstat, unde in vitam genita facile nutriantur. Nam radicem Calami, & Lotum, Fabamque Ægyptiam, & quod Corfeon vocatur, ac multa id genus alia promptum humano generi victum suppeditat. Animantia vero initio apud se orta hoc argumento probare nituntur, quod nunc quoque in Thebaide quibusdam temporibus Mures generantur tanti, ut magna id videntes admiratione percellantur, quorum aliqui ad pectus usque, & anteriores pedes efformati incipiunt moveri, reliquum vero corpus, quod nondum glebæ naturam exiit, informe adhuc retineant. Unde manifestum fit, mundo jam primum

„ coarct-

(a) Diod. Lib. I. Pag. 14.

33 φύσεως ἔδεν τῶν τοιούτων, ἐν μόνῃ ταύτῃ θεωρεῖσθαι
 34 τινὰ τῶν ἐμφύχων παραδόξως ζωογονούμενα. Κα-
 35 θόλις δὲ λέγουσιν, εἴτε κατὰ τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος
 36 (δηλαδὴ Νῶε) λεγόμενον Κατακλυσμὸν ἐφθάρη τὰ
 37 πλεῖστα τῶν ζώων, εἰκὸς μάλιστα διασεσῶσθαι τῆς κα-
 38 τὰ τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν μεσημβρίαν κατοικούντας, ὡς
 39 ἂν τῆς χώρας αὐτῶν ἔσσης ἀνόμβρεσ κατὰ τὸ πλεῖστον·
 40 εἴτε (καθάπερ τιές φασι) παντελῆς γενεμένης τῆς
 41 ἐμφύχης φθοράς, ἡ Γῆ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἤνικε τῶν
 42 ζώων φύσεις· ὅμως καὶ κατὰ τῆτον τὸν λόγον πρέπειν
 43 τὸν Ἀρχηγὸν τῶν ἐμφύχων γενέσθαι προσάπτειν τῇ
 44 χώρᾳ· τῆς γὰρ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐπομβρίας τῇ παρ'
 45 αὐτοῖς γινομένη καύματι μεγίστης, εἰκὸς ἐνκρατῶτα-
 46 τον γενέσθαι τὸν Αἶρα πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ἀπάν-
 47 των· καὶ γὰρ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐτι χρόνοις, κατὰ
 48 τὴν ἐπικλυσὸν Αἴγυπτον, ἐν τοῖς ὀψίμοις τῶν ὑδάτων
 49 φανερώς ὀρεῖσθαι γεννωμένας φύσεις ἐμφύχων· ὅταν
 50 γὰρ τῇ ποταμῷ τὴν ἀναχώρησιν ποιεῖμεν τὴν πρῶ-
 51 τὴν τῆς Ἰλῦος ὁ Ἡλῖος διαξηράνῃ, φασὶ συνίστασθαι
 52 ζῶα, τινὰ μὲν εἰς τέλος ἀπηγετισμένα, τινὰ δὲ ἡμι-
 53 τέλη, καὶ πρὸς αὐτῇ συμφυῇ τῇ γῇ. — — Ω" πό-
 54 σον ὅσα μεταμώρφωσις, καὶ γνώμη! Ἰσως κατὰ τὴν
 55 φαντασίαν των καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆ Νεῖλις ἐγένοντο;
 56 αἱ λοιποὶ ἐκ τῆ Νεῖλις οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν, διὰ τί καὶ τῶ-
 57 ρα δὲ γίνονται; ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν γινωμῶν τέτων πλα-
 58 τύτερον θέλομεν εἰπῇ κατωτέρω, ἐνθα πραγματευθήσε-
 59 ται περὶ τῆ Παντός φιλοσοφικῶς· ἀπὸ αὐτὰ ὅμως
 60 τὰ ὀλίγα, ὅπως εἴρηται, ἡμπορεῖμεν βέβαια νὰ συμπε-
 61 ράνωμεν, ὅτι καθὼς ὁ ἡμέτερος νῆς καὶ λόγος δὲν ἡμ-
 62 πορεῖ νὰ φθάσῃ εἰς ἰδέαν Οὐντος ἔξω τέτῃ τῇ Κόσ-
 63 μῃ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὔτε εἰς τὴν ἀρχὴν τούτου τοῦ
 64 Παντός, καὶ τῆ Αἰδρώπης· ὁθεν ὁρᾷς πόσον ἀδελιὸς εἶ-

„ cōagmentato primos in Ægypto homines propter
 „ fertile Soli temperamentum generatos esse. Cum
 „ enim nusquam terrarum alibi quidpiam horum pro-
 „ ducatur, in solo Ægypto præter morem solitum
 „ generatas ibi bestiolas conspici. Et ut dicamus sum-
 „ matim, sive in diluvio tempore Deucalionis factō
 „ (hoc est: Noe) maxima pars animalium extincta
 „ est. Ægypti incolas sub meridie positos in primis
 „ servatos esse, quorum videlicet terra pluviae ut
 „ plurimum expers sit, consentaneum videri animan-
 „ tibus omnino pessumdatis terra de integro novas vi-
 „ ventium naturas extulit; hac tamen nihilominus ra-
 „ tione *Principem* animantium ortum isti regimini ven-
 „ dicandum esse dicunt, si enim imbrium alibi se se
 „ effundentium humor ardori, qui apud ipsos exti-
 „ tit, admixtus fuerit, temperantissimum inde aëra
 „ ad primitivam cunctorum animantium procreationem
 „ fieri autumant. Etenim nostra quoque ætate per
 „ irriguos Ægypti campos in aquis serotinis bestias
 „ enatas cerni. Recedente enim diluvio, ubi sol
 „ primum limum exsiccavit, animalia qua integra,
 „ qua semiperfecta, & telluris glebæ etiamdum ad-
 „ hærentia concrefcere ajunt. Ridenda profecto re-
 „ formatio! ergo & his plane arbitrariis positionibus
 „ congruenter mortales ipsi e fluvio prorepebant? unde
 „ fit, ut modo non? at his de alibi nos fufius acturi
 „ sumus, ubi de hac opinione nempe de initio mundi
 „ & hominis philosophice tractandum erit. Id rursus in-
 „ tellectus, & mentis nostræ imbecillem manifestat con-
 „ stitutionem, quæ ut fuimet ipsi, primitivæque suæ
 „ existentiae cognoscendæ impar, ita, multo imo minus
 „ initii universi, & hominis detectio ejus posita est in
 „ viri-

ναι ὁ Νῦσ μας, ἢ ὁ Λόγος, ὅπῃ ἔτε τὸν ἐαυτὸν του
δὲν ἤμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ δηλαδὴ τὴν ἀρχήν τε! Αἴς ἰδῶ-
μεν λοιπὸν πρὸς τούτοις, ἢ τί λατρείας προσέφερον εἰς
τὲς νομιζομένους Θεούς των κατὰ τῆς εἰρημένης Ἰστο-
ρικούς. »

§. 110.

„ Ἡ Λατρεία λοιπὸν τῶν Αἰγυπτίων ἦτον ἐκεῖνα
τὸ Σέβας, ὅπῃ ἐπρόσφερον εἰς τὲς Θεούς δι' ἐξωτερι-
κῶν σημείων δηλαδὴ προσφορῶν, φόβου, ἢ εὐτοίμιας ἐνε-
κα. Τέτοιο λοιπὸν τὸ Σέβας, ὅπῃ ἐδαικνύετο διὰ μέσου
τῶν θυσιῶν τῶν ζώων, ἐπρόσφέρετο ὅχι μόνον εἰς τὲς
πέντε πρώτας Θεούς, ἢ εἰς τῆς πάντε ὑσέρες, ἀλλ' ἀ-
κόμι ἢ εἰς τῆς Αἰθέρες, ἢ Κεκοδείλους, ἢ εἰς αὐτὰ ἡ
ἀναίδητα, ὡς ἱστορεῖ οἱ ρηθέντες Ἰστορικοί. (α) ἢ τῆ-
το εἶναι ἐν σημεῖον σαφές αὐτοῖς τῆς δυσυχούς νοός μας.
Ἐπειδὴ (β) ἐκεῖ ὅπῃ ἡ ἀνθρώπινος σοφία ἔφθασεν εἰς
τὸν ὑψηλότερον βαθμὸν, ἐπαραχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ εἴ-
ναι τὸ δέατρον τῆς πλέον ἀνοήτης, ἢ τῆς πλέον γελοιῶ-
δους Εἰδωλολατρείας, διὰ νὰ καταλάβει οἱ ἄνθρωποι, τί
ἤμπορεν διὰ τῶν φυσικῶν των δυνάμεων νὰ καταλάβει.
Ὅθεν δι' αὐτὴν τὴν Εἰδωλολατείαν λέγει ἢ ὁ Ἀπόστο-
λος Παῦλος ἔτω. (γ) „ διότι γινόντες τὸν Θεόν,
„ (διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως· ἄλλως γὰρ ἀδύνατον
„ ἦτοι νὰ τὸν ἀλησμονήσῃ, ἂν διὰ τῆς λόγου ἡ-
„ βελαν τὸν γνωρίσει, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων τοῦ Παύλου
„ δῆλον γίνεται.) ἔχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν, ἢ εὐ-
„ χαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλο-
„ γισμοῖς αὐτῶν, ἢ ἐσκοτίθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν
„ καρδιά, φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐματαιώθησαν, ἢ ἤλ-
„ λαν τὴν δόξαν τῆς ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιωμάτι

(α) Διόδωρ. βιβλ. α. Ἡρόδοτ. βιβλ. β. Πλάτωρ. Τόμ.
β. περί Γαιδ. β. Οσίε. (β) Ρελίν Τόμ. α. παρα-
φρ. α. (γ) Παῦλ, πρὸς Ρωμ. κεφ. α. 21. β. 23.

viribus. Nunc ad cultum cerebrinis suis *Diis* exhibitum.

§. 110.

Cultus Ægyptiorum illa erat veneratio, quam timoris, vel beneficentiæ recordatione commoti suis divinitatibus signorum externorum medio præstabant. Veneratione hac, in animantium victimis consistente non tantum quinque priores *Deos*, sed & tot posteriores secundum sæpe laudatos historicos (a) dignabantur. *Deus* enim (b) humanam sapientiam tantillam ad supremum perfectionis gradum eluctatam vi majori, commissam sibi metipsi lapsam promovit, quo homines ad avia deflecterent maximæ stultitiæ, id est: Idololatriæ, uti in hoc non secus ac in speculo cernere possint homines, quam enormibus intellectus eorum subiaceat hallucinationibus. Apostolus hoc de genere ita: (c) „ Qui cum cognovissent *Deum* (per revelationem; alias enim impossibile foret illius oblivisci, si lumine rationis illum cognovissent, ut ex sequentibus Pauli patet) non ut *Deum* glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in ratiocinationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum; dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutaverunt gloriam incorruptibilis *DEI* in similitudinem imaginis,

- (a) Diod. Lib. I. Herodot. Lib. II. Plutarch. Tom. II. de Isid. & Osirid. (b) Rollin Tom. I. §. 5.
(c) Paul. ad Rom. C. I. W. 2. & 25.

„ εἰκόνας φθαρεῖς ἀνθρώπων, ἢ πετεινῶν, ἢ τετραπόδων,
 „ καὶ ἐκπετῶν. Ἀπὸ ἰδῶ λοιπὸν ὁρᾷς τὴν θείαν τῶ
 „ ὄντι ἐρμηνείαν τῆ Παύλου περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς Ἀ-
 „ ποκαλύψεως, ἡ ὁποία δὲν ξεμακρύνει ἀπὸ τὴν ἡμε-
 „ τέραν. „

§. III.

„ Αὗται λοιπὸν αἱ θυσίαι προσεφέροντο μέσα μὲν
 εἰς τὰς ναῖς, ὅπῃ ἦσαν παρὰ τῶν Βασιλέων ἐκτισμένοι,
 „ ἢ ἔξω ἀπὸ τὰς ναῖς, καθὼς ὁ Διόδωρος λέγει. (α)
 „ ἐπαυσαν τῆς ἀλληλοφαγίας ὁ Κόσμος εὐρέσεως τῆς
 „ Ἰσίδος τὸν τε τῆ Πυρῆ, ἢ τῆς κριδῆς καρπὸν· τῆ
 „ δὲ Ὀσίριδος τὴν κατεργασίαν τῶν καρπῶν· μαρτί-
 „ ριον δὲ τῆς πάυσεως τῆς ἀμότητος, ἐπὶ τὸ τηρέμενον
 „ παρ' αὐτοῖς ἐξ ἀρχαίων νόμιμον. Ἐτι γὰρ ἢ νῦν κα-
 „ τὰ τὸν δερισμὸν τὰς πρώτας ἀμηδύντας γάχους θέν-
 „ τας τὰς ἀνθρώπων κόπτεσθαι πλησίον τῆ δράγματος,
 „ ἢ τὴν Ἰσιν ἀνακαλεῖσθαι· ἢ τοῦτο πράττειν ἀπονέ-
 „ μοντας τιμὴν τῇ Θεῷ τῶν εὐρημένων κατὰ τὸν ἐξ
 „ ἀρχῆς τῆς εὐρέσεως καιρὸν. Ὅρα λοιπὸν, δὴ τί ἡ
 „ Ἰσὶς ἐτιμᾶτο ἢ ἐσέβετο ὡς Θεὸς παρ' Αἰγυπτίοις! „

§. II2.

„ Ἀκολουθεῖ ὁ Διόδωρος ἢ περὶ τῆ Ὀσίριδος
 λέγων (β)· „ κτίσαι δὲ φασὶ τὸν Ὀσίριν πόλιν ἐν τῇ
 „ Θηβαΐδι τῇ κατ' Αἴγυπτον Ἐκατόμπυλον, ἣτις καὶ
 „ Διὸς πόλις ὠνομάζετο, ἢ Θήβαι· ἀμφισβητεῖται, δὲ
 „ ἢ κτίσις αὐτῆς ἢ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων Γερίων· — —
 „ ἰδρύνεσθαι δὲ ἢ ἱερὸν τῶν γοιέων Διός τε ἢ Ἡῤῥας
 αἰξινό-

(α) Διόδωρ. ἀντίθρ.

(β) Διόδωρ. βιβλ. α', Σελ. 18.

„ginis corruptibilis, hominis, & volucrum, & quæ-
 „drupedum, & reptilium. Facile inde perspicis,
 „Pauli allegata, quod ad variatam *Revelationem*, nostris
 concordare sensis.

§. III.

Hostiæ hæc adferebantur in fana regum munifica
 liberalitate exstructa. Considerandum nunc, quas, ad
 quos adferrent, & motiva. Quæ in re pro more Dio-
 dorum auscultemus: (a) „Primum enim, ne homi-
 „nes se mutuo devorarent, inhibuisse, quando ipsis
 „tritici, & hordei fructum invenit. Et *Osiris* cul-
 „turam solerter excogitavit. — Pro testimonio in
 „ventarum frugum afferunt ritum, qui ab antiquissi-
 „mo apud eos servatur. Nam etiam nunc mellis tem-
 „pore oblati spicarum primitiis, incolæ juxta mani-
 „pulos plangere, *Isidemque* invocare solent. Id,
 „quod idcirco faciunt, ut honorem pro inventis *Deæ*
 „sub primæ inventionis tempus retribuant. Vides
 igitur, eccur, *Isidem* cultu divino prosequerentur Nili
 accollæ.

§. II 2.

Narrat etiam de *Osiride* Diodorus (b): „condi-
 „tam porro ab *Osiride* urbem in Thebaide *Ægypti*
 „centum portarum, quam matris cognamento insig-
 „nivit, sed a polteris *Diospolin* (id est: *Jovis* ur-
 „bem) & Thebas nominari, de cujus conditore non
 „solum auctores, verum ipsi in *Ægypto* Sacerdotes
 L „dis-

(a) Diod. ibid. (b) Diod. Lib. I. Pag. 18.

„ ἀξιόλογον τῷ τε μεγέθει ἢ τῇ λοιπῇ πολιτείᾳ ἢ
 „ ναὺς χρυσῆς δῶν Διὸς, τὸν μὲν μεῖζονα τῇ θρανίᾳ,
 „ τὸν δὲ ἐλάττονα τῇ βεβασίλευκός ἢ πατὴρ αὐτῶν,
 „ ὃν τινες Ἀμμῶνα καλῶσι· κατασκευᾶσαι δὲ ἢ τῶν
 „ ἄλλων Θεῶν ἰῶν προειρημένων ναὺς χρυσῆς, ὡς ἐκάστω
 „ τιμὰς ἀπονεῖμαι, ἢ καταστῆσαι τὰς ἐπιμελεμένους ἱε-
 „ ρεῖς· ὡσαύτως ἢ τοῖς εὐρίσχεσί τι καίνον, νέον τῶν
 „ τεχνῶν· — — μάλιστα δὲ τοῖς εὐρεῖσι τὸν χαλκόν,
 „ δι' ὃ ἐφόνευον τὰ θηρία· — — εὐρετὴν δ' αὐτὸν γε-
 „ νέδαι φασὶ τῆς ἀμπέλης περὶ τὴν Νύσσην, ἢ τὴν ἐρ-
 „ ρασίαν τῇ ταύτης καρπῷ ἢ τήρησιν ἢ συγκομι-
 „ δῇ· — — τιμᾶσαι δὲ ὑπ' αὐτῇ μάλιστα πάντων τὸν
 „ Ἑρμῆν διαφόρῳ φύσει κεχορηγημένον πρὸς ἐπίνοιαν τῶν
 „ δυναμένων ὠφελῆσαι τὸν κοινὸν βίον· ὑπὸ γὰρ τέττε
 „ πρῶτον (τῇ Ἑρμῇ δηλαδὴ) μὲν τήν τε κοινὴν δά-
 „ λεκτον διαβρωθῆναι, ἢ πολλὰ τῶν ἀνωγμένων τυχεῖς προ-
 „ σήγορας, τῇ τε ὕψει τῶν γραμμάτων γενέσθαι,
 „ ἢ τὰ περὶ τὰς τῶν Θεῶν τιμὰς ἢ δυσίας λαταχ-
 „ θῆναι ἢ ἄλλων· — — Λύραν τε εὐρεῖν, ἣν ποιῆσαι
 „ τεύχερόν, μιμησάμενον τὰς κατ' ἐνιαυτὸν ὥρας· τρεῖς
 „ γὰρ αὐτὸν ὑποστήσασθαι φθιγγες, ὄξυν, ἢ βαρύν,
 „ ἢ μέσον· ὄξυν μὲν ἀπὸ τῆς Θέρας, βαρύν δὲ ἀπὸ τῆς
 „ Χειμῶνος, μέσον δὲ ἀπὸ τῆς Ἑαρος· ἢ τὰς Ἑλλ-
 „ νας διδάξει τέτοιαι τὰ περὶ τὴν ἐρμηνείαν, ὑπὲρ ὧν
 „ Ἑρμῆν αὐτὸν ὠνομάσαι. „

§. 113.

„ Ἀπὸ δὲ τὰ ρηθισόμενα τῷ Διοδώρῳ ἔυκολα ἡμ-
 „ ποτεῖς νὰ καταλάβῃς, πῶς διεσπάρθησαν αἱ φαντασίαι
 „ τῶν Αἰγυπτίων εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν Κόσμον. (α) „ Τον

(α) Διόδωρ. βιβλ. α. Σελ. 20.

„ δὲ

disceptant. — — Quin etiam parentibus *Jovi*, &
Junoni templum magnitudine, & sumtu nobile;
 fanaque insuper duo *Jovi* aurea, majus cœlesti,
 minus, qui regnavit illic, patri suo, quem *Ammonem*
 vocant, dedicasse ipsum ferunt; — — in pre-
 tio autem singulari apud *Osirim* & *Isidem* habitos in-
 ventores artium, & qui utile quid architectaren-
 tur. — — — Fuisse etiam *Osirim* agriculturæ stu-
 diosum. — — — Hic prope *Nillam* (ajunt) vi-
 tem invenit, & cum hujus etiam fructus cultu-
 ram animadvertisset, primus vino usus est, & plan-
 tationem vitis, usumque vini, & collectionem ejus
 ac condituram alios homines edocuit. Apud eum
 in maximo ante omnes honore positus fuit *Hermes*
 (id est *Mercurius*) eximia ingenii perspicacitate
 in excogitandis vitæ humanæ commodis instructus.
 Hic enim primus, ut ferunt, & communem loque-
 lam articulatam distinxit, & multis rebus nomine
 destitutis nomen indidit, litteras invenit, Deorum
 cultus, & sacrificia ordinavit. — — — *Lyra* a se
 inventæ tres chordas induxit, anni tempora imitatus.
 Tres enim tonos fecit, acutum, gravem & medium.
 Acutum ab æstate, gravem ab hyeme, medium a
 vere desumpsit. Græcis elocutionis magister fuit;
 inde *Hermes* (id est enunciator, & interpres) vocatur.

§. 113.

Persequitur in incepto *Diodorus*, quo opinionum
 artiumque per totam fere orbem *Ægyptiorum* pro-
 pagationem edoceat, hoc modo; (a) „ *Osiris* porro

L 2

„ nar-

(a) *Diod. Lib. I. Pag. 20.*

„ δὲ Οὔσιριν λέγουσιν, ὥσπερ εὐεργετικὸν ὄντα ἢ φιλό-
 „ δοξον, στρατόπιδον μέγα συστήσασθαι διανοόμενον ἐπελ-
 „ θεῖν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, ἢ διδάξαι τὸ γένος τῶν
 „ ἀνθρώπων τὴν τε τῆς ἀμπέλης φυτεῖαν, ἢ τὰ λοιπὰ —
 „ ὑπολαμβάνων τεύχεσθαι τιμῶν ἀθανάτων διὰ τὸ μέγε-
 „θος τῆς εὐεργεσίας· ὅπερ δὲ ἢ γενέσθαι· ἑμόνον γάρ
 „ κατ' ἐκείνης τῆς χρόνης τυχόντας τῆς δωρεᾶς ταύ-
 „της, ἀλλὰ ἢ πάντας τῆς μετὰ ταῦτα ἐπιγενομένους,
 „ διὰ τὴν ἐν ταῖς εὐρεθείαις τροφᾷ χάριτα τῆς εἰ-
 „σηγησαμένης ὡς ἐπιφανεστάτης Θεᾶς τιμημέναι. —
 „ Παραδόντα ἔν τῇ ἐξουσίᾳ τῇ γυναικὶ αὐτῇ ἢ κατα-
 „στήσας Συμβηλάτορα Ἑρμῆν, ἢ στρατηγὸν Ἡρα-
 „ κλέα — — ἀνέβηξεν ἐξ Αἰγύπτου μετὰ τῆς δυνά-
 „μεως πρὸς τὴν στρατείαν ἔχων μεθ' ἑαυτῇ ἢ τὸν ἀ-
 „δελφόν, ὃν οἱ Ἑλληνες Ἀπόλλωνα καλεῖσιν· εὐρετὴν
 „ δὲ ἢ τῶτον φασὶ γενέσθαι τῇ φυτῇ τῆς Δάφνης, ἢ
 „ ἢ προτιθέασιν τέτρω τῷ Θεῷ μάλισα πάντες ἄν-
 „θρωποι. „

§. 114.

„ Τῷ δ' ἔν Οὔσιριδι (α) συνεστρατεύσθαι ἰδύο
 „ λέγουσιν ἢ ἑς Ἀνσβίντε ἢ Μακεδόνα, διαφίροντας ἀν-
 „δρείας· ἀμφοτέρους δὲ χρήσασθαι τοῖς ἐπισημοτάτοις
 „ ὅπλοις ἀπὸ τινων ζώων ἐκ ἀνοικείων τῇ περὶ αὐτοὺς
 „ εὐτολμῇ· τὸν μὲν γάρ Ἀνσβιν περιδέδαι κυνῆν, τὸν
 „ δὲ Μακεδόνα λύκω προτομήν. Ἀφ' ἧς αἰτίας ἢ τὰ
 „ ζῶα ταῦτα τιμηθῆναι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις· παραλα-
 „βεῖν δὲ ὑπὸ τὴν στρατείαν ἢ τὸν Πάνα διαφερόντως
 „ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων τιμώμενον. — — συνέπεδαι δὲ
 „ ἢ τῆς τῆς γεωργίας ἐμπειρίαν ἔχοντας, τῆς μὲν,

„ πε-

(α) Αἰδέμεν. ἐντόθι.

„ narratur, cum beneficentia & gloria studiosissimus
 „ esset, magnum contraxisse exercitum, quo totum
 „ orbem hominibus frequentatum peragraré, & plan-
 „ tationem vitis, & cætera edocere constituit. — —
 „ Fore sperabat, ut hac beneficiorum magnitudine ad
 „ immortales sibi honores viam præmuniret, quod &
 „ eventus ratum fecit. Non enim illa tantum ætas
 „ munere hoc fruens, sed tota posteritas reperti ali-
 „ menti gratia repertores ut *Deos* omnium clarissimos
 „ honoravit. Hic igitur rebus *Ægypti* constitutis, &
 „ totius regni administratione *Isidi* uxori in manus tra-
 „ dita, consiliarium ei *Mercurium* adjunxit, quod pru-
 „ dentia cæteros antestaret omnes. Imperatorem vero
 „ toti suæ ditioni reliquit *Herculem*, genere propin-
 „ quum, cunctisque ob fortitudinem, & corporis ro-
 „ bur suspiciendum, — — — Tum ipse promotis ex
 „ *Ægypto* castris cum exercitu militiam suscepit fratre
 „ comitatus, quem Græci *Apollinem* vocant. Idem
 „ lauri monstrator ab ipsis perhibetur, quam huic *Deo*
 „ præcipue omnes dedicant.

§. 114.

„ Cum *Osiride* vero (a) duos, ajunt, militatum
 „ profectos esse filios *Anubin* & *Macedonem* fortitudine
 „ præstantes, qui ex belluis ab audacia ipsorum non
 „ abludentibus armaturas maxime insignes gestarunt.
 „ *Anubidi* enim ex pelle canina, *Macedoni* ex lupi
 „ corio tegumen tunc erat. Quam ob causam hæ bestię
 „ religiose ab *Ægyptiis* coluntur. Associavit etiam
 „ *Pana* suæ expeditioni, qui in præcipua veneratione
 „ apud *Ægyptios* est. Hinc enim non modo simulacra

„ in

(a) *Diod. ibidem.*

5, περὶ τὴν ἄμπελον φυτείας Μάρωνα, τῇ δὲ κατὰ τὸν
 6, Σίτον σπάρει, ἢ τῆς ὅλης συγκαμιδῆς Τριπτόλεμον·
 7, πάντων δὲ εὐπρεπῶς γινομένων, τὸν Ὅσιον εὐξάμενον
 8, τοῖς Θεοῖς θρέψειν τὴν κόμην μέχρις ἂν εἰς Αἴγυπτον
 9, τον ἀνακάμψῃ, τὴν πορείαν ποιεῖσθαι δι' Αἰθιοπίας· —
 10, ὅντι δὲ αὐτῷ περὶ τὴν Αἰθιοπίαν ἀχθῆναι λέγουσι
 11, πρὸς αὐτὸν τὸ τῶν Σατύρων γένος, ὅς φασιν ἐπὶ τῆς
 12, ὁσφύος ἔχειν κόμας· εἶναι γὰρ τὸν Ὅσιον φιλογέ-
 13, λῶτα, καὶ χαίροντα μουσικοῖς καὶ χοροῖς· διὸ
 14, καὶ περιάγεσθαι πλήθος μασσεργῶν, ἐν οἷς Παρ-
 15, θένης ἐνεία δυναμένας ἄδειν, ἢ κατὰ τὰ ἄλ-
 16, λα πεπαιδευμένας, τὰς παρὰ τοῖς Ἑλλήσι νομιζομέ-
 17, νας Μῆσας· τούτων δ' ἡγεῖσθαι τὸν Ἀπόλλωνα λέ-
 18, γουσιν, ἀφ' οὗ ἢ Μουσῆς ἑστὴν αὐτὸν ὀνομάσαι.

§. 115.

1, Καὶ γῆλας δὲ καταλιπεῖν πανταχῇ τῆς ἰδίας
 2, στρατείας· ἐπελθεῖν δὲ ἢ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὴν Ἀ-
 3, σίαν ἔδωκε — — ἢ Μακεδόνα μὲν τὸν υἱὸν ἀπολιπεῖν
 4, Βασιλῖα τῆς ἀπ' ἐκείνης προσαγορευθείσης Μακεδονί-
 5, ας, Τριπτόλεμον δ' ἐπιτρέψαι τὰς κατὰ τὴν Ἀττικὴν
 6, γεωργίας· — — ἐπανελθόντων δὲ εἰς Αἴγυπτον,
 7, διὰ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν συμπεφωνημένην λα-
 8, βεῖν παρὰ πᾶσι τὴν ἀθανασίαν, ἢ τὴν ἴσιν τοῖς
 9, ἑραινῶσι τιμὴν· μετὰ δὲ ταῦτα ἐξ ἀνθρώπων εἰς
 10, Θεὸς μεταγάντα, τυχεῖν ὑπὸ Γῆιδος ἢ Ἐριμοῦ
 11, Δυσίων, ἢ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιφανεστάτων Θεῶν τι-
 12, μῶν· ταῦτα δὲ τελετὰς καταδείξαι, ἢ πολλὰ μυσι-
 13, κῶς εἰσηγήσασθαι μεγαλύνοντας τῇ Θεῷ τὴν δύνα-
 14, μιν· ἀπὸ αὐτὰ βλέπομεν πόσον πρῶτον καταφερεῖς
 15, ἦσαν διὰ τὴν εὐποιάν· καὶ θεοποιεῖν ἀνθρώπου ὁμοίως
 16, αὐτοῖς κατὰ πάντα, ἢ νὰ τῆς προσφέρειν διτόν σέβας

„ in omni passim fano , sed etiam urbem ejus nomine
 „ in Thebaide, quam Chemmin appellant incolæ, (Pa-
 „ nos urbem interpretantur) extruxerunt. Secuti sunt
 „ etiam agriculturæ periti , Maro plantandæ vitis , &
 „ Triptolemus ferendarum frugum , & totius messis ra-
 „ tionem edoctus. Paratisque jam omnibus *Osiris*
 „ post votum *Diis* nuncupatum alendi Cæsariem , us-
 „ que dum in *Ægyptum* reversus esset, per *Æthio-*
 „ piam iter fecit. — — Dum in *Æthiopia* versaretur,
 „ gens Satyrorum ei adducitur , quos pilos in lumbis
 „ (osphye) habere ferunt. Ritus enim amator erat
 „ *Osiris*, & musica choreisque gaudebat; ideo musico-
 „ rum agmen circumducebat, in quo novem erant vir-
 „ gines canendi scientia præstantes , & cætera doctæ.
 „ Græci musas vocant, quarum præses *Apollo* , inde
 „ musagetes (id est musarum ductor) nominatus.

§. II5.

„ Et ubique indices expeditionis suæ statux ut
 „ superessent , accuravit. Progressus inde ad cate-
 „ ras Asiæ nationes , per Hellespontum in Europam
 „ etiam transfretavit. — — Hinc Macedonem filium ,
 „ regem Macedonia dedit ab ipso denominate , Trip-
 „ tolemo agriculturam in Attica demandavit. — —
 „ Reversus in *Ægyptum* dona undecunque locorum
 „ præstantissima secum retulit , & ob beneficiorum
 „ magnitudinem communi omnium consensu immorta-
 „ litatis præmium paremque *Diis* cœlestibus honorem
 „ adeptus est. Deinde ex hominibus ad *Deos* transla-
 „ tum *Ïfis* & *Mercurius* sacrificiis, aliisque inter *Deos*
 „ præclarissimis honoribus dignati fuere. Qui & ini-
 „ ciationum ejus ceremonias , aliaque super eo mysti-

βας Ὅντι προσήκον ἀπεῖρω· ἢ δεύτερον, ὅπερ ἐ-
κινεῖτον εἶναι, ὅτι τῆς εὐεργετικότητος ποτὲ δὲν τῆς ἀ-
λησμονῆσαν.

§. 116.

„ Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν δῆλον γινεται, ὅτι κα-
ταπολλὰ, ἢ ὑπερβαλλόντως ἦσαν εὐλαβεῖς ἢ φιλόδη-
σκοι οἱ Αἰγύπτιοι, διὰ τῆτο ἢ ἡ Θρησκεία ἐπιμελεῖτο
καταπολλὰ παρ' αὐτῶν, ἢ αἱ τιμαὶ τῶν Θεῶν τῶν ἐπερα-
νίων ἢ ἐπιγείων μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν, ἀγκυλὰ ἢ δὲν ᾔ-
σαν πρέψουσαι, μὲ τὸ νῦν ἐπροσφέροντο εἰς κτίσματα·
τῆτο δὲ μαρτυρεῖ ἢ ὁ Ἡρόδοτος λέγων· (α) „ [θεοσε-
„ βίες δὲ περισσῶς ὄντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων·
„ ἢ κατωτέρω· Αἰγύπτιοι δὲ θρησκεύουσι περισσῶς τά-
„ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά, ἢ δὴ ἢ τὰδε· ἐῦσα δὲ Αἰγυ-
„ πτος ὁμοῖος τῇ Λιβύῃ, ἢ μάλα θηριώδης ἐστὶ· τὰ
„ δὲ ὄντα σφί, ἅπαντα ἱερά νομίζουσι· ἢ τὰ μὲν,
„ σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι, τὰ δὲ ἢ. Ὅρᾳς
τοῖσιν πῶς τῆς περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος! ἀπὸ ἐδῶ ὅ-
μως ἀναγκαίως προκύπτει τῆτο, ὅτι αὕτη ἡ εὐκολοπισία
τῶν Αἰγυπτίων, ἢ ἡ ἄκρα εὐλάβεια ἔγνωεν αἰτία, ὅπου
ἢ τὰ αἰσχερά πράγματα νῦν τὰ ἔχον, ὡς Μυσήρια, κα-
θώς διὰ τὸ κοπὲν ἢ εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπθὲν αἰδοῖτον τῷ
Ὀσίριδος ὑπὸ τῷ Τυφῶϊος, οἱ Γερεῖς ἐδυοσίαζον εἰς τὰ
Μυσήρια, ἢ τὸ ἀνύμαζον Φαλλόν, καθὼς λέγει δ
Διόδωρος (β). „

§. 117.

(α) Ἡρόδ. βιβλ. β. Σελ. 116.

(β) Διόδωρ. βιβλ.

ἔ. Σελ. 26.

„ co ritu peragenda ad magnificandam hujus *Dei* potes-
 „ tatem instituerunt. Hinc colligere possumus, quam
 proclives fuerint *Ægyptii* in tribuendo divino honore
 hominibus sibi ipsis in omnibus similibus, qui aliquid
 utile invenerunt, & quam grati extiterint erga bene-
 factores suos.

§. 116.

Atque hæc religio apud *Ægyptios* tanta cum exac-
 titudine colebatur, *Dii*que non modo cœlestibus,
 sed & terrestribus tanti honores tribuebantur, ut me-
 rito *Ægyptii* inter omnes gentes religiosissimi habe-
 rentur. Quare Herodotus de iis ita: (a) „ in *Deos*
 „ supra modum, supraque omnes homines religiosi
 „ sunt, talibus moribus utentes. — — *Ægyptii* porro
 „ cum in aliis ad sacra pertinentibus, tum vero in his
 „ superstitione agunt. *Ægyptus* quum sit *Libyæ* fini-
 „ tima, non tamen admodum bestiis abundat, quæ vero
 „ illic sunt, eæ omnes pro sacris habentur, partim
 „ mansuetæ, partim inmansuetæ. Hæc religiositas, sive
 credulitas eo, vel turpia pro sacris haberent, ut in-
 crescebat inde factum, ut causa a *Typhone* amputatæ
Osiridis virilitatis aquisque injectæ Sacerdotes sacrificia
 facerent, & illud *Fallum*, ut *Diodorus* dicit, (b) no-
 minarent.

§. 117.

(a) Herodot. Lib. II. Pag. 116.
 Pag. 26.

(b) Diod. Lib. II.

„ Ας ἰδῶμεν πρὸς τέτοις τέτε τῇ Βασιλείᾳ καὶ
 Θεῷ τῶν Αἰγυπτίων τὴν Γενεαλογίαν, πόθεν δηλαδὴ
 κατάγεται, ἀλλὰ νὰ καταλάβωμεν καὶ τὰ ποιητικὰ σφάλ-
 ματα, ἀκολουθεῖντες τὸν Διόδωρον ἔτω λέγοντα· (α)
 „ Κάδμον ἐκ Θηβῶν ὄντα τῶν Αἰγυπτίων, γεννηθῆναι σὺν
 „ ἁλλοῖς τέκνοις καὶ Σεμέλῃ· ταύτην δὲ ὑπὸ τοῦ δέπο-
 „ τε φθαρεῖσαν, ἔγκυον γενέσθαι, καὶ τεκεῖν ἑπτὰ μηνῶν
 „ διελθόντων βρέφος τὴν ὄψιν, οἷόν περ οἱ κατ' Αἴγυ-
 „ πτον τὸν Ὀσίριν γεγονέναι νομίζουσι. — — Κάδμον
 „ δὲ αἰδόμενον τὸ γεγονός, καὶ χερσὶν ἔχοντα, δια-
 „ τηρεῖν τὰ τῶν πατέρων νόμιμα, χερσῶσαί τε τὸ
 „ βρέφος καὶ τὰς καθήκουσας αὐτῷ ποιήσασθαι θυσίας,
 „ ὡς ἐπιφανείας τινὸς κατ' ἀνδρώπης Ὀσίριδος γεγε-
 „ νημένης· ἀνάψαι δὲ καὶ τὴν γένησιν εἰς Δία σιμνύ-
 „ νοντα τὸν Ὀσίριν, καὶ τῆς φθαρείσης τὴν λαβρὴν ἀφαι-
 „ ρέμενον· διὸ καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐκδοθῆναι λόγον,
 „ ὅς ἡ Κάδμω Σεμέλῃ τέτοκεν ἐκ Διὸς τὸν Ὀσίριν·
 „ ἐν δὲ τοῖς ὑστέροις χρόνοις Ὀρφέα, μεγάλην ἔχοντα
 „ ὁδὸν παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐπὶ μελωδίᾳ, καὶ τελεταῖς,
 „ καὶ θεολογίαις, ἐπιξεωθῆναι τοῖς Καδμείοις, καὶ λαφ-
 „ ρόντως ἐν ταῖς Θήβαις τιμηθῆναι· μετεσχηκότες δὲ
 „ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις θεολογημένων, μετενεγκεῖν τὴν
 „ Ὀσίριδος τῇ παλαιᾷ γένεσιν ἐπὶ τῆς νεωτέρας χρό-
 „ νος· χαριζόμενον δὲ τοῖς Καδμείοις ἐνέησασθαι καί-
 „ νην τελετὴν, καθ' ἣν παραδίδται τοῖς μυθεμένοις, ἐξ
 „ Σεμέλης καὶ Διὸς γεγενῆσθαι τὸν Διόνυσον. — —

§. 117.

Nunc ad hujus Regis Ægyptiorum Dei genealogiam, quo nobis & commenta poetarum intelligibilia reddentur: „ Cadmus Thebis Ægyptiis, ait Diodorus
 „ (a), oriundus, cum aliis liberis etiam Semelem genuit. Hæc a quopiam vitiata, & prægnans facta,
 „ post septem menses infantem peperit, ea specie,
 „ quam Ægyptii *Osiridi* tribuunt. Id genus vitale esse
 „ non solet, sive *Dii* nolint, sive natura non permittat. Cadmus itaque re comperta, quod oraculo præmonitus esset, ut patrum sancita tueretur, infanti
 „ aurum obduxit, & digna ei sacra instituit, quasi
 „ hac specie *Osiris* denuo se mortalibus exhibuisset,
 „ procreationem vero ad *Jovem* retulit, ut simul &
 „ *Osirim* honestaret, & corruptam ab infamia eximeret.
 „ Quare apud Græcos etiam divulgatum est, Semelem Cadmi *Osirim* a *Jove* suscepisse. Insecutis vero
 „ temporibus Orpheus, qui carminum modulatione, sacrorumque rituum institutis, & divinarum rerum
 „ interpretatione, magnam apud Græcos gloriam adeptus erat, a Cadmeis hospitio acceptus, eximioque
 „ Thebis honore affectus est. Qui, quod theologia
 „ ab Ægyptiis imbutus esset, prisce *Osiridis* generationem in tempus minus vetustum transtulit, &
 „ Cadmeis gratificatus novos initiorum ritus instituit,
 „ ubi ad mysteria admissis e *Jove* & Semele natum
 „ esse Dionysium traderetur.

§. 118.

(a) Diod. Lib. I. Pag. 27.

„ Τόσον ὅμως εἶναι ἡ γενεαλογία αὐτῶν ἢ ἡ ὀ-
 νομασία διάφορος, ὅσον μεγάλη ἀσυμφωνία ἐυερίσκειται
 μεταξύ εἰς τὰς αὐτὰ γεγραρότας, ἢ ὀνοματοποιηκά-
 τας· ἐπειδὴ, ὡς λέγει ὁ Διόδωρος· (α) „ ἡ μὲν
 „ τῶν ἀναγραφομένων ἀρχαιότης δυσεύρετος ἔσται
 „ πολλῇ ἀπορίᾳ παρέχεται τοῖς γράψουσιν· ἡ δὲ τῶν
 „ χρόνων ἀπαγγελία τὸν ἀκριβέστατον ἔλεγχον ἔχει
 „ σδεχομένη, καταφρονεῖν ποιεῖ τῆς Ἱστορίας τὰς ἀναγι-
 „ νώσκοντας· πρὸς δὲ τούτοις ἡ ποικιλία ἢ τὸ πλῆθος
 „ τῶν γενεαλογημένων Ἡρώων τε ἢ Ἡμιθίων ἢ τῶν
 „ ἄλλων Αἰδρωῶν, δυσέρικτον ἔχει τὴν ἀπαγγελίαν· τὸ
 „ δὲ μέγιστον ἢ πάντων ἀτοκώτατον, ὅτι συμβαίνει τὰς
 „ ἀναγεγραφέντας τὰς ἀρχαιοτάτας πράξεις τε ἢ μυ-
 „ θολογίας, ἀσυμφώνως εἶναι πρὸς ἀλήθεις. Καὶ
 „ Ἄμαχς πάλιν λέγει. (β) „ καθόλου πολλή τις ἐστὶ δια-
 „ φωνία περὶ τούτων τῶν Θεῶν· τὴν αὐτὴν γὰρ οἱ μὲν
 „ Ἰῶσι, οἱ δὲ Δήμητραν, οἱ δὲ Θεσμοφόρον, οἱ δὲ Σε-
 „ λήνην, οἱ δὲ Ἥραν, οἱ δὲ πάσαις ταῖς προσηγορίαις
 „ ὀνομάζουσι· τὸν δὲ Ὀσίριον, οἱ μὲν Σάραπιν, οἱ δὲ
 „ Ἰούυσον, οἱ δὲ Πλότωνα, οἱ δὲ Ἀμμωνα, τινὲς δὲ
 „ Δία, πολλοὶ δὲ Πᾶνα νενομίκασι· λέγουσι δὲ τινες
 „ Σάραπιν εἶναι τὸν παρ' Εἰλησι Πλότωνα ὀνομαζόμε-
 „ νον· φασὶ δὲ Αἰγύπτιοι, τὴν Ἰῶσι φαρμάκων τε πολ-
 „ λῶν πρὸς ὑγίαν εὐρέτην γιγνόμεναι, ἢ τῆς ἱατρικῆς ἐπιστή-
 „ μης μεγάλην ἔχειν ἐμπειρίαν, διότι ἢ τυχεῖσαν Ἀθανασίας.
 „ Ὁρα λοιπὸν πρῶτον μὲν πόση διαφωνία εἶναι μεταξύ εἰς τὰς
 „ ὀνομασίας τῶν Θεῶν, ἢ ἂν εἰς τὰς ὀνομασίας, ἀ-
 „ κολῶδεται ἢ εἰς τὴν Γενεαλογίαν· ἐπειδὴ ἂν δὲν ἰξεύ-
 ρει

§. 118.

Hæc tamen genealogia ipsorum & denominatio
 quemadmodum relationes historicorum est discors: nam-
 que, ut inquit Diodorus, (a) nauseam hæc adferunt:
 „ nam & rerum memoriæ prodendarum vetustas cum
 „ difficulter eruatur, magnam scribendi perplexitatem
 „ adfert, temporum notatio cum exacta supputationis
 „ argumenta non admittat, in causa est, ut historiam
 „ lector aspernetur. Difficultatem narrationis hoc etiam
 „ auget, quod, quorum genus explicandum est,
 „ Heroum, & Semideorum, aliorumque virorum in-
 „ gens sit varietas, & multitudo, Et quod maximum
 „ tandem est, omniumque absurdissimum, qui res
 „ gestas veterum, atque fabulas in litterarum monu-
 „ menta retulerunt, plurimum inter se discordant.
 „ In alio loco: (b) Et omnino magna est de *Diis* his-
 „ ce discrepantia. Eandem enim alii *Isidem*, alii *Ce-*
 „ *rerem*, alii *Thesmophoron*, (id est Legiferam) qui-
 „ dam *Lunam*, aliqui *Junonem* omnibus hisce nomi-
 „ nibus appellitant. *Osirim* autem modo *Sarapin*, mo-
 „ do *Dionysium*; interdum *Plutonem*, interdum *Am-*
 „ *monem*; quandoque *Jovem* non raro *Pana* esse pu-
 „ tant. Sunt etiam, quibus *Sarapis* dicitur, qui a
 „ Græcis *Pluto* habetur. *Isin* multa sanitati hominum
 „ pharmaca invenisse *Ægyptii* tradunt, utpote quæ
 „ scientiæ medicæ fuerit peritissima, adeoque multa
 „ solerter excogitasse. Quam ob causam nunc quoque
 „ ad immortalitatem elata. Ita enim prosequitur Dio-
 do-

(a) Diod. Lib. IV. Pag. 246.
 Pag. 29.

(b) Diod. Lib. I.

ρεν τὸ ὄνομα, ἐδὲ καὶ τὸν γενεαλογήσεν γινώσκου,
 ἢ δεύτερον δὲ διὰ τί ἐθεοποιήθη ἡ Ἰσις ἢ ἀθάνατος ἐγένε-
 το! ἀλλ' ἴσως ἀθάνατος ἐγένετο ἢ Θεὸς διὰ τὴν εὐ-
 ρεσιν τῇ τῆς ἀθανασίας φαρμάκῃ, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς
 Ἱστορικός· (α) „ εὗρεν δὲ αὐτὴν ἢ τὸ τῆς ἀθανασίας
 „ φάρμακον, δι' οὗ τὸν υἱὸν Ὠῤρον ὑπὸ τῶν Τιτάνων ἐ-
 „ πιβελευθέντα, ἢ νεκρὸν εὗρεθέντα καθ' ὕδατος μὴ
 „ μόνον ἀναγῆσαι δέσσαν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ ἢ τῆς ἀθα-
 „ νασίας ποιῆσαι μεταλαβεῖν· (μὲ ὅλον τὸτο αὐτὴ ἀ-
 „ πέθανεν, ἀγκαλὰ ἢ ἄλλως ἀθανάτης ἐποίησεν) ὑπ' αὐ-
 τῆς δὲ λέγει· (β) τῆς Γαίδος τῆς μητρός του ἐδιδά-
 χθη ἢ ὁ Ὠῤρος, ὅς μεθερμηνεύμενος Ἀπόλλων ὑπάρ-
 χει· ὅθεν ἢ αὐτὸς διὰ τῶν χρησμῶν ἢ θεραπειῶν εὗρε-
 γέτι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· „

§. 119.

„ Πόσον δὲ ἐβασίλευσεν ἕκαστος τῶν Θεῶν τῶν
 Αἰγυπτίων ὅσον τῶν ἐρατίων, τόσον ἢ τῶν ἐπιγεγῶν τῶ-
 το εἶναι ἀβάβιον ἢ ἀδιόριστον κοντὰ εἰς τὴν Αἰγυπτίου
 κατὰ τὴν γνώμην τῆς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Διόδωρος λέ-
 γει (γ)· „ οἱ δὲ Ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων τὸν χρόνον ἀ-
 „ πό τῆς Ἡλίας βασιλείας συλλογίζόμενοι, μέχρι τῆς
 „ Ἀλεξάνδρου διαβάσεως εἰς τὴν Ἀσίαν φασὶν ὑπάρχειν
 „ ἐτῶν μάλιστα πῶς δυσμυρίων ἢ τρισχιλίων· — — καὶ
 „ ἀλλὰ καὶ (δ) μυθολογεῖσι δὲ ἢ τῶν Θεῶν τῆς μὲν
 „ ἀρχαιστάτης βασιλευσάις πλείω τῶν χιλίων ἢ διακο-
 „ σίων ἐτῶν, τῆς δὲ μεταγενεστέρας ἐκ ἐλάττω τῶν
 „ τριακοσίων. Καὶ ἀλλὰ καὶ λέγει· (ε) „ πρῶτον μὲν
 „ βασιλεῦσαι τῆς Θεᾶς, ὕστερον δὲ Μῆναν ἢ καταθεῖ-
 „ ξαι

(α) Διόδωρ. Σελ. 30. (β) Ἀντοθι. (γ) Διόδωρ. Βιβλ.
 ὁ. Σελ. 30. (δ) Ἀντοθι. (ε) Βιβλ. ὁ. Σελ. 54.

„dorus: (a) Invenit illa (inquiunt) immortalitatis
 „pharmacum, quo filium *Horum*, titanum insidiis op-
 „pressum, & mortuum in aquis inventum, non tan-
 „tum reddita anima in vitam reduxit, sed etiam im-
 „mortalitatis participem fecit. (Verum qui jam
 „mortua, cum aliis immortalitatem communicare
 „potuit?) *Horumque* interpretantur *Apollinem*, qui
 „medendi & vaticinandi artem ab *Ifide* matre edoctus,
 „oraculis & medicationibus bene de mortalium ge-
 „nere meritus est.

§. 119.

Quanto vero tempore omnis *Deorum* *Ægyptio-*
rum, cum cœlestium, tum terrestrium multitudo re-
 gnaverit, *Ægyptii* incertum atque indeterminatum re-
 liquere. Nam *Diodorus* denuo narrat: (b) „ Atqui
 „Sacerdotes *Ægyptiorum* facta supputatione tempo-
 „rum a regno *Solis* ad transitum *Alexandri* in *Asiam*,
 „annorum *XXIII*. millia circiter colligunt. Fabulan-
 „tur præterea *Deorum* antiquissimos *crocc*, & postero-
 „res non infra *ccc* annos regnasse. Cum autem fidem
 „excedat ista annorum multitudo, nonnulli affirmare
 „non verentur, quod olim *Solis* motu nondum cog-
 „nito annus ad *Lunæ* circuitum descriptus fuerit. Et
 „alibi idem historicus narrat: (c) post *Deos* (ajunt)
 „pri-

(a) *Diod. Lib. I. Pag. 30.* (b) *Diod. Lib. I. Pag. 30.*

(c) *Diod. Lib. I. Pag. 54.*

„ ξαι τοις λαοις Θεός τε σέβειναι ἢ θυσίαν ἐπιτελεῖν
 „ ἢ τὸ ἀβροδίατον· διὰ τῆς Γίγαντας δὲ, ἐξ ὧν πα-
 ρήγαγον οἱ Ἑλλήνες τὸν μῦθον ἐκείνον, ὅτι ἐπολέμησαν
 κατὰ τῆ Διὸς ἢ ἐνίκηθησαν, λέγουσιν οἱ Αἰγύπτιοι ὅ-
 τως, ὡς ὁ αὐτὸς λέγει· (α) „ κατὰ τὴν τῆς Ἰσίδος
 „ Ἡλικίας γεγονέναι τινὰς πολυσωμάτους, τῆς ὑπὸ μὲν
 „ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζομένους Γίγαντας, ὑφ' ἑαυτῶν δὲ
 „ διακοσμεμένους τερατωδῶς ἐπὶ τῶν ἱερῶν, ἢ τυπτεμέ-
 „ νους ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ὀσίριν, (ὅς ἢ Ζεὺς ὡτο-
 „ μάζετο.) — — συμφωνεῖν δὲ κατὰ τοὺς πλείους
 „ τοὺς περὶ τὸν Δία ἢ τὸν Ὀσίριν Θεοὺς πόλεμον
 „ ἐνγρησάμενοι πάντες ἀννρήθησαν. Ἀπὸ ἐδῶ βλέπεις τὴν
 μεταβολὴν τῶν τῶν ἀνθρώπων γνομῶν. „

§. 120.

„ Ἀπὸ ὅλα δὲ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἡ Ἰσὶς ἐκατέρωθως τὸ πλέ-
 „ ον χεῖρις ἢ ἐπιβλάβεσται εἰς τὴν κοινωσίαν τῶν ἀνθρώ-
 πων εἶναι ἐκεῖνο τὸ νομοθέτημα, τὸ νῦν λαμβάνειν τὰς ἀ-
 δελφάς τῶν εἰς γυναῖκας, καθὼς ὁ αὐτὸς λέγει· (β)
 „ νομοθετῆσαι δὲ φασὶ τῆς Αἰγυπτίας κατὰ τὸ κοινὸν
 „ ἔθος τῶν ἀνθρώπων γαμεῖν ἀδελφάς διὰ τὸ γιγονός
 „ ἐν τέτοις τῆς Ἰσίδος ἐπίτευγμα· ταύτην γὰρ συ-
 „ νοικήσῃσαν Ὀσίριδι τῷ ἀδελφῷ· — — διὰ δὲ ταύ-
 „ τῆς τῆς αἰτίας καταδειχθῆναι μείζονος ἐξουσίας ἢ τι-
 „ μῆς τυγχάνειν τῇ Βασίλισσαν τῇ Βασιλέως, ἢ πα-
 „ ρὰ τοῖς ἰδιώταις κυριεύειν τὴν γυναῖκα τ' ἀνδρὸς ἐν τῇ
 „ τῆς προικὸς συγγραφῇ· προσομολογῆναι τῶν γα-
 „ μέτων ἅπαντα πειθαρχήσῃ τῇ γαμεινῇ. Τοῦτο
 ὅμως εἰς τῆς Εὐρωπαϊκῆς τῶρα γίνεται ἐκοντὶ, τὸ ὅποτον
 εἶναι καθ' ἓνα τρόπον περισσύτερον ἄξιον κατηγορίας. „

§. 121.

(α) Βιβλ. α. Σελ. 31. (β) Διόδωρ. βιβλ. α. Σελ. 31.

„ primus Ægypti Rex fuit Menas, is Deos venerandi,
 „ & rem divinam faciendi rationem populo tradidit.
 „ Menas etiam adornare, & lectos, pretiosisque stragulis uti docuit; deliciarum, & magnificentiæ in vita sumtuosa magister. De Gigantibus vero, quibus definxerunt Græci bello adversus Jovem gesto eos victos, Diodorus refert: (a) „ Ægyptii porro e fabulis suis repetunt, *Isidis* Ætate, qui Græcis Gigantes dicuntur, multorum corporum copiam extitisse, quos monstrosa in templis specie dispositos sacrifici *Osiridis* (qui & *Jupiter* dicebatur) flagellant. — In hoc maxima pars consentit, illato *Jovi*, & *Osiridi* bello omnes fuisse deletos.

§. 120.

Omnium vero, quæ *Isis* præstitit, pessimum, & Societati humanæ maxime noxium erat permittere, ut cuilibet liceret propriam sororem ducere uxorem. Diodorus ita: (b) „ Lege etiam Ægyptiis statutum est, ut præter communem aliorum hominum morem cum sororibus matrimonium ineatur, quod *Isidi* apud ipsos feliciter successisset. Hæc enim *Osiridi* germano nupsit, & præstito a morte ejus Juramento, nemini post hoc in amplexum se venturam. — Ob has igitur causas in more positum est, ut plus potestatis, & honoris sit penes Reginam, quam Regem, & in tabulis dotalitiis inter privatos, imperium faminæ in virum assignetur, ubi uxoribus per omnia se obtemperaturos mariti profitentur. Hoc hodie dum sine lege fit, id quod maritis, honori, laudique profecto non quit duci.

M

§. 121.

(a) Diod. Lib. I. Pag. 31. (b) Diod. Lib. I. Pag. 21

„ Ὅλων δὲ τῶν κατορθωμάτων ὅσον τῆς Ἰσίδος, τόσον ἢ τῆς Ὀσίριδος τὴν ἀνακεφαλαίωσιν κάμνου τὰ ἐπόμενα Ἐπιγράμματα, τὰ ὅποτα εὐρέθησαν ἐπὶ τῶν μνημάτων αὐτῶν· καὶ ἐπὶ μὲν τῆς εἰλημῆς τῆς Ἰσίδος ἐπιγεγράφεται τὸ ἐπόμενον (α).

„ Ἐγὼ Ἰσὶς εἰμι ἢ Βασίλισσα πάσης τῆς χώ-
 „ ρας, ἢ παιδευθεῖσα ὑπὸ Ἑρμοῦ, καὶ ὅσα ἐγὼ
 „ ἐνομοθέτησα, ἀδελφοὶ δύναται λύσαι· ἐγὼ εἰ-
 „ μι ἢ τῷ νεωτάτῳ Κρόνῳ Θεῷ θυγάτηρ πρεσ-
 „ βυτάτη· ἐγὼ εἰμι γυνὴ καὶ ἀδελφὴ Ὀσίρι-
 „ δος Βασιλέως· ἐγὼ εἰμι ἢ πρώτη καρπὸν
 „ ἀνδρώποιοις εὐρύσσω· ἐγὼ εἰμι μήτηρ Ὠρε-
 „ τῷ Βασιλέως· ἐγὼ εἰμι ἢ ἐν τῷ ἄρῳ κυνὶ ἐπι-
 „ τέλλουσα· ἐμοὶ Βέβαστος ἢ πόλις ὠκοδομήθη·
 „ χαῖρε, χαῖρε Αἴγυπτος ἢ θρέψασά με.

„ Ἐπὶ δὲ τῇ Ὀσίριδος ἐπιγεγράφθαι λέγεται· (β)

„ Πατὴρ μὲν ἐσί μοι Κρόνος νεώτατος Θεῶν ἀ-
 „ πάντων, εἰμὶ δὲ Ὀσίρις ὁ Βασιλεὺς, ὁ στρα-
 „ τεύσας ἐπὶ πᾶσαν χώραν, ἕως εἰς τὰς ἀοική-
 „ τας τόπας τῶν Ἰνδῶν, καὶ τὰς πρὸς ἄρκτον κε-
 „ κλιμένους, μέχρις τῶν τοῦ Ἰστροποταμοῦ πη-
 „ γῶν, καὶ πάλιν ἐπὶ τὰλλα μέρη ἕως Ὠκεα-
 „ νοῦ· εἰμὶ δὲ υἱὸς Κρόνου πρεσβυτάτος καὶ ἔβλα-
 „ στον ἐκ καλῆς τε καὶ εὐγενοῦς ὥσ, σπέρμα συγ-
 „ γενὲς ἐγεννήθην ἡμέρας· καὶ ἐκ ἑσὶ τόπος τῆς
 „ οἰκίας-

§. 121.

Gestorum splendorum a Regibus editorum anacephalæolin epigrammata in sepulchris eorum reperta loquuntur. Columnæ sepulchri *Ifidis* inscriptum legitur Epitaphium Regina factum hocce: (a)

„ Ego sum Regina hujus regionis, a
 „ Mercurio erudita; quæ lege per me sancita sunt, nemo solvere potest. Ego *Saturni* novissimi *Dei* filia natu maxima.
 „ Ego sum *Osiridis* Regis uxor, & soror.
 „ Ego sum illa, quæ prima mortalibus fruges reperit. Ego regis *Hori* mater sum;
 „ ego sum, quæ in canis fidere exoritur.
 „ Mihi *Bubastos* urbs ædificata. Vale, gaude *Ægypte* mea nutrix!

In columna vero *Osiridis* in honorem erecta alia exarata conspiciuntur sequentia: (b)

„ Pater mihi *Saturnus Deorum* omnium natu minimus. Sum vero *Osiris* Rex ille, qui exercitum duxit in omnem regionem usque ad inhabitabiles Indorum terras, & ad *Arctum* vergentes plagas usque ad *Istri* amnis, fontes, & porro ad cæteras terræ partes *Oceanum* usque. Sum autem *Saturni* filius ætate primus, & germanen e pulchro, generosoque ovo ortum; semen cognatum diei; nec est locus in

M 2

„ OR-

(a) Diod. Lib. I. P. 31. (b) Ibidem.

„ οἰκημένης εἰς ὃν ἐγὼ ἔκ ἀφίγμαι, διαδοῦς
 „ πᾶσιν, ὧν ἐγὼ εὐεργέτης ἐγενόμην.

Ἡ αἰτία δὲ τῆς διαφωνίας, ὅπῃ ἀνωτέρω εἴρηται περὶ τῶν
 Θεῶν εἶναι οἱ Ἰερεῖς, ἐπειδὴ, ὡς λέγει· (α) „ οἱ Ἰε-
 „ ρεῖς ἐν ἀπορρήτοις παρεληφότες τὴν περὶ τέτων ἀκρί-
 „ βειαν ἐκ ἐβέλοντο τὸ ἀληθὲς ἐκφέρειν εἰς τὰς πολ-
 „ λὰς, ὡς ἂν καὶ κινδύνων ἐπικειμένων τοῖς τ' ἀπορρήτοις
 „ περὶ τῶν Θεῶν τέτων μηνύσασιν εἰς τὰς ὄχλους
 „ (ὡς οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον νόμον· τὸν ἐξιπόντα τὰ μυ-
 „ στήρια τεθνάναι). „

§. 122.

„ Ἐως ἐδῶ τοῖον θεωρήσαμεν τὸ σέβας, ὅπου
 ἐπροσφέρετο εἰς τὰς ἑκατὺς Θεοὺς, καὶ εἰς τὰς ἐπιγείας,
 δηλαδή τὰς ἐννεαετηκότας Βασιλεῖς, ὡσαύτως καὶ τὴν
 αἰτίαν τῆς Θεοποιίας, καὶ τὰ ἔργα τῶν τιθεοποιημένων·
 τῶρα δὲ πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ἀκόμη καὶ τὸ σέβας, ὅπου
 προσεφέρετο εἰς αὐτὰ τὰ ζῶα τὰ ἄλογα καὶ τὴν αἰτίαν
 αὐτῶν μεταχειριζόμενοι πάλιν τὰς ἰδίαις Ἱστορίαις, διὰ
 νὰ καταλάβωμεν διὰ τί τε πόσον ἀδύνατος εἶναι ὁ νῆς τῆ
 ἀνθρώπου ξεμακρυνθεῖς τῆς Ἀποκαλύψεως. „

§. 123.

„ Ὅτι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι προσέφερον θεῖον σέβας εἰς
 τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀνάιθνητα, δηλαδή
 κρόμμυα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐκ τῶν εἰρημένων Ἱστορικῶν δῆλον
 γίνεται· (β) αἱ αἰτίαι δὲ τῆς τέτων θεοποιήσεως εἴ-

„ ναι

(α) Διόδωρ. βιβλ. α'. Σελ. 32.

(β) Ἡρόδ. βιβλ. β'.

Πλάταρ. περὶ Ἰσίδ, καὶ Ὀσίριδ.

„ orbe, ad quem ego non pervenissem, qui
 „ meo invento beneficio omnibus distribui.

Tanta de *Diis* dissensionis ratio, ut superius in-
 nuimus, in ipsis agnoscitur sacerdotum turbis. „ Sa-
 „ cerdotes (asserit Diodorus : (a)) exacta horum
 „ cognitione secreto imbuti ob pericula, quæ arcana
 „ *Deorum* divulgantibus impendent, verum eliminare
 „ foras nolunt. (Athenienses simili lege utebantur,
 qua divulganti mysteria mori necesse erat)

§. 122.

Perpenſis hætenus *Diis* & celeſtibus, & terreſtri-
 bus exhibito cultu, conſecrationis cauſis, operibusque
 ſive benefactis ab iisdem humano in genere collocatis
 pede in offenſo jam ad cultum animantibus brutis, qui-
 nimo objectis ratione omnino privatis ſignificatum,
 nec non ejus momenta progredimur, quibus de imbe-
 cillitate mentis noſtræ ſtabilitate revelationis gratia ſub-
 tracta corroborantur.

§. 123.

Ea quæ *Ægyptiorum* de cultu tum quoad ani-
 mantia bruta, tum inanimata protulimus hiſtorici nobis
 omni exceptione majores teſtes exiſtunt. (b) Cur vero
 hæc quoque non ſecus, ac *Numina* honorarent, Dio-
 dorus

(a) Diod. Lib. I. Pap. 32. (b) Herodot. Lib. II. Plu-
 tarch. de Iſid. & Oſirid.

ναι αἱ ἐπόμεναι* (α) ἡ πρώτη μὲν αἰτία ἐστὶ μυθώδης
 ἡ παντελῶς, ἡ τῆς ἀρχαϊκῆς ἀπλότητος οἰκετᾶ· φασὶ
 ἡ γὰρ τὸς ἐξ ἀρχῆς γενομένους Θεοὺς, ὁλίγους ὄντας
 ἡ κατισχυομένους ὑπὸ τῆς πλήθους ἡ τῆς ἀνομίας τῶν
 ἡ γηγενῶν ἀνθρώπων, ὁμοιωθῆναι τισὶ τῶν ζώων, καὶ
 ἡ δὲ τῆς τοιούτης τρόπος διαφυγεῖν τὴν ὁμότητα ἡ βίαν
 ἡ αὐτῶν· ὕψερρον δὲ τῶν κατὰ τὸν Κόσμον πάντων
 ἡ κρατήσαντας, ἡ τοῖς αἰτίοις τῆς ἐξ ἀρχῆς σωτηρίας
 ἡ χάριν ἀποδιδόντας, ἀφιερῶσαι τὰς φύσεις αὐτῶν, οἷς
 ἡ ἀφωμοιώθησαν, ἡ καταδείξαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ τρέ-
 φειν μὲν πολυτελῶς ζῶντα, θάπτειν δὲ τελευτήσαντα.
 ἡ Δευτέραν δὲ λέγουσιν αἰτίαν, ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ κατ'
 ἡ Αἴγυπτον δὲ τὴν ἀταξίαν τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ,
 ἡ πολλὰς μάχαις ὑπὸ τῶν πλησιοχώρων ἡττηθέντες,
 ἡ ἐπερόησαν σύνθεμα φορεῖν ἐπὶ τῶν ταγμάτων· φασὶν
 ἡ ἔν κατασκευάσαντας εἰκόνας τῶν ζώων, ὧν νῦν τιμῶσι,
 ἡ ἡ πῆξαντας ἐπὶ παννίων φορεῖν τὸς Ἡγεμόνας, ἡ δὲ
 ἡ τέτς τῆς τρόπος γνωρίζειν ἑκάστον ἡς εἶη συντάξεως·
 ἡ μεγάλα δὲ συμβαλλομένης αὐτοῖς τῆς δὲ τέττων ἐν-
 ταξίας πρὸς τὴν νίκην, δόξαι τῆς σωτηρίας αἰτία γε-
 νέσθαι τὰ ζῶα. Χάριν ἔν αὐτοῖς τὸς ἀνθρώπους ἀπο-
 δῶναι βελομένους, εἰς ἔδος κατατάξαι τῶν εἰκαδέν-
 των τότε μηδὲν κτείνειν, ἀλλὰ σεβομένους ἀπονέμειν
 τὴν προειρημένην ἐπιμέλειαν ἡ τιμὴν· τρίτην δὲ αἰτίαν
 ἡ φέρουσι τῆς ἀμφισβητήσεως τῶν ζώων τὴν χρείαν, ἣν
 ἡ ἑκάστον αὐτῶν προσφέρεται πρὸς τὴν ὠφέλειαν τῆς κοι-
 νῆς βίης, ἡ τῶν ἀνθρώπων· τὴν μὲν γὰρ δῆλιναι βέν
 ἡ ἐργάτας τίττειν, ἡ τὴν ἐλαφρὰν τῆς γῆς ἀρεὴν· τὰ
 ἡ δὲ πρόβατα δις μὲν τίττειν ἡ τοῖς ἐρίοις τὴν σκίπην
 ἡ ἅμα ἡ τὴν εὐσχημοσύνην περιποιεῖν, τῷ δὲ γάλακτι

23 1/2

dorus hæc scribit rationes (a): „at vulgus Ægyptio-
 „ rum has tres causas exponit, quarum prima omnino
 „ fabulosa est, & cum prisca simplicitate convenit.
 „ Deos enim initio genitos, cum paucitati illorum mul-
 „ titudo, & scelerata improbitas hominum terrigena-
 „ rum prævaleret, in animalia se transformasse, atque
 „ hoc modo crudelitatem, & vim illorum effugisse.
 „ Sed postea rerum in mundo potitos, ut primis fa-
 „ lutis auctoribus gratiam retribuerent, consecratis,
 „ quarum speciem induissent bestiis, & vivas im-
 „ pense alere, & mortuas religione funerare docuisse.
 Rationem alteram ita dant: (b) „ Ægyptios veteres cum
 „ propter ordinis in exercitu confusionem a vicinis
 „ sæpenumero pugna vincerentur, signa cohortibus
 „ præferenda excogitasse, bestiarum igitur quas nunc
 „ venerantur, imagines efformasse, quas fauniis (id
 „ hæstæ genus est, affixas gestarent duces; ut hoc pac-
 „ to, cujus quisque ordinis esset, certo dignoscerent.
 „ Quæ ordinis concinnitas cum ad victoriam plurimum
 „ afferret momenti, animantibus illis salutem accep-
 „ tam retulisse; ad gratiam ergo illis reddendam mo-
 „ rem hunc nullum de animalibus imagine quadam re-
 „ præsentatis interficiendi, sed religiosa, qua dictum
 „ est cura, & veneratione prosequendi, sancitum esse.
 „ Tertiam hæc in quæstione rationem ab animalium,
 „ quæ vitam hanc communem, & societatem humanam
 „ adjuvant, utilitate depromunt. Nam vacca, in-
 „ quunt, & alios, qui terram opere exerceant parit,
 „ & ipsa levius solum vomere proscindit. Oves bis
 „ fatum edunt, e quarum lanis amictus simul, & or-
 „ na-

(a) Diod. Lib. I. Pag. 6. (b) Diod. ibid.

„ ἢ τῷ τυρῷ τροφᾶς παρέχεσθαι προσήνεϊς ἅμα ἔδω-
 „ ψιλῆς· τὸν δὲ κύνα πρὸς τε τὰς θύρας εἶναι χεῖσι-
 „ μον, ἔξ πρὸς τὴν φυλακὴν· διόπερ τὸν Θεὸν τὸν
 „ παρ' αὐτοῖς καλέμενον Ἀνθρῖν παρεισάγῃσι κυνὸς
 „ ἔχοντα κεφαλὴν ἰμφαινόντες, ὅτι σωματοφύλαξ ἦν τῶν
 „ περὶ τὸν Ὀσίριον ἔξ τὴν Ἰσίην· ἢ καθ' αὐτὸ ὁμῶς αἰ-
 „ τία ἦτον ἡ ὠφέλεια, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται.

§. 124.

„ Τέττις εἰν τὲς Θεοὺς ἔξ ὁ ποιητὴς Γιβριάλης
 „ σατυρικῶς περιγελαῖ λέγωντας (α)· „ ποῖος δὲν ἰξεύ-
 „ ρει, ὦ Βολύσιε Βιδυρικῆ, ποῖα τέρατα σέβεται ἡ
 „ ἀγνώστος Αἴγυπτος; τῆτο τὸ μέρος προσκυνεῖ τὸν
 „ Κροκόδειλον· τὸ ἄλλο σέβεται τὸ Λελέκιον, ἑποῦ
 „ χορταίνει ἀπὸ ὀρίδια· ἡ εἰκόνα τῆ ἱερᾶ Κερκοπίθη-
 „ κος λάμπει ἀπὸ τὸ χρυσίον, ἐκεῖ ὅπῃ λαλῶσιν αἱ
 „ μαγικαὶ χορδαὶ μέσα εἰς τὸν Μίμωνα, ἔξ ἐκεῖ ὅπῃ
 „ ἡ παλαιὰ Θήβα εὐρίσκεται σκεπασμένη ἀπὸ ταῖς ἐκα-
 „ τὸν θύραις της· ἐκεῖ χώραις ἀκέρειαις λατρεύουσι τὲς
 „ ἰχθύας τῆς θαλάσσης, ἀλλῆ τὰ ὀφάρια τῆ ποτα-
 „ μῆ. ἔξ ἀλλῆ τὸν σκύλον, ἔξ κένεας (δὲν λατρεύει)
 „ τὴν Ἀρτεμιν· σιμὰ εἰς αὐτὲς εἶναι ἀπαίσιον νὰ
 „ βιάσῃ τινὰς, ἔξ νὰ κόψῃ μὲ τὰ ὀδόντιά της τὸ πρέ-
 „ σον, ἔξ τὸ κρομμύδιον· ὦ Εὔρη ἄγρια, δὰ τὰ ὀποῖα
 „ γινώωνται εἰς τὲς κήπας τοῖστοι Θεοί! — Ἀκά-
 „ μι ἔξ ὁ Λακιανὸς περὶ τέτων λέγει περιγελαστικῶς (β)·
 „ ἀμίλει πολλὰς ἂν σοὶ δείξαιμι, μορφῆς μὲν εἴναι ἡκέ-
 „ σας, τὰ δ' ἄλλα αἰσχυνέσας τὸ κάλλος, ὡς ἔξ μόνον
 „ φθεγ-

(α) Γιβριν. Σατυρικ. Ποιήμ. 15.
 β'. ἰκόνει.

(β) Λακιαν. Τόμ.

„ natus corporum, e lacte, & caseo edulia tam jucun-
 „ da, quam larga conficiuntur. Canis usui est vena-
 „ tionibus, & custodiis. Ideo *Deum*, quem *Annubin*
 „ appellant, canino capite representant, canem *Osi-*
 „ *ridi* & *Isidi* corporis fuisse custodem indicantes, &
 „ similia. Propria autem causa, ut jam diximus, est
 utilitas.

§. 124.

Hosce Deos Juvenalis irridet ita (a):

„ Quis nescit Volusi, Bithynice qualia demens
 „ Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
 „ Pars hæc, illa pavet saturam serpentibus *Ibi*:
 „ Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci,
 „ Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ,
 „ Atque vetus Thebæ centum jacet obruta portis.
 „ Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
 „ Oppida tota canem venerantur: nemo Dianam,
 „ Porrum, & cape nefas violare, ac frangere morsu:
 „ O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis.
 „ Numina! — — —

Nec non Lucianus pro more suo de iis: (b) „ vide-
 „ licet multas tibi ostenderim, quarum forma quidem
 „ bene habet, ceterum vero turpitudine formam affi-
 „ cientes adeo, ut vel loqui exorsis ea emoriatur, &
 „ marcescat, & ipso indecenti gestu fateatur, præter
 „ dignitatem se cum mala domina, anima, vivere. Hæ
 „ formæ similes mihi videntur esse sacris Ægyptiis:
 „ nam ibi quoque ipsum templum pulcherrimum est,
 „ &

(a) Juvenal. Sat. XV.
 Tom. II.

(b) Lucian. Immagines

„ φθεγγαμένων ἀποθανεῖν αὐτὸ, ἢ ἀπομυραίνεσθαι, ἐ-
 „ λεγχόμενente ἢ ἀσχημονεῖν, ἢ παρ' ἀξίαν συνὸν ποιη-
 „ εἶναι τινὶ δεσποίνῃ τῇ ψυχῇ· καί γε αἱ τοιαῦται ἔμοι-
 „ αἱ μοι δοκῶσι τοῖς Αἰγυπτίοις ἱεροῖς· κακεῖ γάρ, αὐ-
 „ τὸς μὲν ὁ νεὸς κάλλιστος ἢ μέγιστος λίθοις τοῖς πο-
 „ λυτελέσιν ὑσχημένος, ἢ χρυσῷ ἢ γεγρατῆς διηριθ-
 „ μένος· ἔνδον δὲ ἦν ζητῆς τὸν Θεόν, ἢ Πιθηκός ἐ-
 „ σιν, ἢ Ἰβρις, ἢ Τράγος, ἢ Αἴλκερος. Τὸ ἐξωτερικὸν
 δὲ σέβας, ὅπῃ εἰς τὰς ναὺς προσεφέρετο, δηλαδὴ αἱ
 θυσαίαι εἰς αὐτὰ τὰ ζῶα, οἱ εἰρημένοι Ἱστορικοὶ κατὰ
 πλάτος διηγῶνται (α). „

§. 125.

„ Ἐὼς ἰδὼ λοιπὸν ἐθεωρήσαμεν τὴν μεταβεβλη-
 μένην Ἀποκάλυψιν τῆς ιδέης τῆς Θεῆς Ἱστορικῶς, δηλα-
 δὴ πῶς, ἢ τί ἐννόησεν τὸ πλήθος διὰ ταύτης τῆς ιδέης·
 τῶρα δὲ πρέπει νὰ τὴν θεωρήσωμεν ἢ φιλοσοφικῶς, δη-
 λαδὴ πῶς ἀπὸ τινος ἀνθρώπου παρατηρητὰς ἢ ἐρευνη-
 τὰς τῶν αἰτιῶν ἢ τῶν ἀποτελεσμάτων μεταβέβληται,
 ἢ τί διὰ ταύτης ἐνόησεν, ἢ τίνι ὑποκειμένῳ αὐτῇ ἢ τῇ
 Θεῇ ιδέα προσημóζεται· πρὸ τῆς ἔμως νὰ ἐξετάσωμεν αὐ-
 τὰς τὰς Φιλοσόφους, πρέπει πρότερον νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι
 οἱ παλαιότατοι τῶν Ἑλλήνων Φιλόσοφοι ἢ Ποιηταὶ ἐν τῇ
 Αἰγύπτῳ ἐδιδάχθησαν. Ἐπειδὴ ἢ φιλοσοφικὰ βιβλία τῶν
 Αἰγυπτίων εἰς ἡμᾶς δὲν σώζονται, ὅπῃ νὰ ἰδῶμεν τί
 ἐφρόνεν· ὅθεν τῆτο ἀπὸ τῆς μαθητὰς των θέλομεν Ἑλ-
 ληνas τὸ μάθῃ, τῶν ὁποίων ἀκόμη αἱ γνῶμαι σώζονται,
 ὡς κατωτέρω ἐπαριθμηθήσονται. „

§. 126.

(*) Διόδωρ. βιβλ. α'. Σελ. 100. Ἡρόδ. βιβλ. β'.

„ & maximum, lapidibusque pretiosis exornatum,
 „ & picturis distinctum. Intus vero, *Deum* si quæras,
 „ aut *Simius* est, aut *Ibis*, aut *Hircus*, aut *Felis*. De
 cultu vero externo scilicet sacrificiis, & hostiis, in
Deorum horum venerationem oblati historici laudati
 prolixè magè agunt. (a)

§. 125.

Pertractata hucusquò uberius mutatione, qua genuina *Dei* idea contigit, universim, nimirum quam vulgus a Sacerdotibus utique edoctus de summo *Numine* sibi formaverit; hanc in rem philosophice modo investigabimus, id est: quam ideam sibi formarint de *Deo* philosophi, effectuum, causarumque indagatores; quid per eam voluerint, & quod sit subiectum, de quo eandem prædicarint. Cum tamen philosophici *Ægyptiorum* libri non amplius supersint, qui nobis demonstrarent fors, quid illi de *DEO* senserint: percipiendum hoc erit ab eorum alumnis *Achivis*, quorum adhucdum postea enumerandæ sententiæ restant. Verum quum de hoc ipso quis posset hæsitare, ostendendum *Græcos* didicisse ab *Ægyptiis*.

§. 126.

(a) Diodor. Lib. I. Pag. 100. Herodot. Lib. II. Pflutarch. de Isid. & Osirid.

„ Εἰς Ἀπόδειξιν δὲ τῆς πρέπει τὰς εἰρημένους Ἰσχυρὰς
 πάλιν νὰ φέρωμεν κατὰ τὸ κείμενον αὐτῶν, οἱ ὅποιοι τὰ ἔλα-
 βον ἐκ τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀναγραφῶν μαρτυρεῖντος τῇ Διοδώ-
 ρῳ (α). „ ῥητέον ὅτι ὅσοι τῶν παρ' Ἑλλήσι δεδοξασμένων ἐπὶ
 „ συνέσει καὶ παιδείᾳ παρέβαλον εἰς Αἴγυπτον ἐν τοῖς
 „ ἀρχαίοις χρόνοις, ἵνα τῶν ἐνταῦθα νομῶν καὶ παι-
 „ δείας μετὰσχῶσιν· οἱ γὰρ Ἰερεῖς τῶν Αἰγυπτίων ἰγο-
 „ ρεῖσιν ἐκ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς Βίβλοις,
 „ παραβαλεῖν πρὸς αὐτὰς Ὀρρέα τε καὶ Μυσταῖον, καὶ
 „ Μελάμποδα, καὶ Δαίδαλον· πρὸς δὲ τούτοις Ὀμη-
 „ ρόν τε τὸν Ποιητὴν καὶ Λυκῆργον τὸν Σπαρτιάτην· ἔ-
 „ τι δὲ Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον, καὶ Πλάτωνα τὸν Φιλό-
 „ σοφον· ἔλθειν δὲ καὶ Πυθαγόραν τὸν Σάμιον, καὶ τὸν
 „ μαθηματικὸν Εὐδόξον· ἔτι δὲ Δημόκριτον τὸν Ἀ-
 „ βδηρίτην, καὶ Οἰνοπίδην τὸν Χίον· Πάντων δὲ τούτων
 „ σημεῖα δεικνύσιν, τῶν μὲν εἰκόνας, τῶν δὲ τόπους,
 „ ἢ κατασκευασμάτων ὁμωνύμους προσηγορίας· ἔκ τε
 „ τῆς ἐκείνων ζηλωθείσης παιδείας ἀποδείξεις φέρεται·
 „ συνιστάντες ἐξ Αἰγύπτου μετενηνοχέναι πάντα, δι' ὧν
 „ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐθαυμάσθησαν· Ὀρρέα μὲν γὰρ
 „ τῶν μουσικῶν τελετῶν τὰ πλεῖστα καὶ τὰ περὶ τὴν ἐαυ-
 „ τῇ πλάνην ὀργιζόμενα, καὶ τὴν ἐν Ἀἴδῃ μυθοποιίαν
 „ ἀπερίσκατοι· τὴν μὲν γὰρ Ὀσίριδος τελευτήν τῇ
 „ Διονύσῃ τὴν αὐτὴν εἶναι, τὴν δὲ τῆς Ἰσίδος τῇ
 „ τῆς Δήμητρος ὁμοιοτάτην ὑπάρχειν τῶν ὀνομάτων
 „ μόνον ἐνηλλαγμένων· τὰς καὶ τῶν ἀσεβῶν ἐν Ἀἴδου
 „ τιμωρίας, καὶ τὰς τῶν εὐσεβῶν λειμῶνας καὶ τὰς πα-
 „ ρὰ τοῖς πολλοῖς εἰδωλοποιίας ἀναπλησάσμενας παρε-

„ σαγὰ

§. 126.

In hujus evictionem inspiciendus iterum historiorum laudatorum textus, quem ab Aegyptiorum inscriptionibus, Diodoro teste, desumpserunt: (a) „His
 „ ita explicatis recensendi nobis sunt, qui priscis illis
 „ temporibus sapientia, & doctrina celebres apud Græcos
 „ peregrinationes in Ægyptum, ad jura, & disciplina
 „ gentis cognoscendum susceperunt. Etenim
 „ Sacerdotes Ægyptiorum Orpheum, Musæum, Melampodem,
 „ Dædalum, Homerum Poëtam, Lycurgum Spartanum
 „ Solonem Atheniensem, Platonem Philosophum,
 „ Pythagoram Samium, Mathematicum Eudoxum,
 „ Democritum Abderitam, & Ctenopidem Chium
 „ ad ipsos adventasse e sacris commentariis referunt,
 „ signaque horum omnium, qua imagines, qua defumtas
 „ a locis, aut operibus appellationes ostentant, & ex
 „ cujusque professione artis demonstrationes adferunt,
 „ quibus probant, ab Ægypto cuncta, quibus admirationem
 „ illi apud Græcos sibi pepere- runt, translata esse.
 „ Nam Orpheum plerosque mysteriorum ritus, & quæ
 „ circa errationem ejus orgia celebrantur, totamque
 „ de inferis fabulam inde asportasse. Nam Osiridis &
 „ Bacchi initiorum ceremonias easdem esse, Jsidisque
 „ & Cereris præterquam quod nomine differant,
 „ inter se plane convenire. Et dum pœnas impiorum
 „ apud orcum, & piorum tempe; & pervulgata
 „ imaginum figmenta introducit Ægyptiorum funera-
 „ tionem eum imitari dicunt. Animarum enim deduc-
 „ torem Mercurium pro veteri Ægyptio-
 „ tio-

(a) Diod. Pag. 107.

„ σαφαιγέτω, μιμησάμενον τὰ περὶ τὰς ταφάς, τὰς κατ'
 „ Αἴγυπτον· τὸν μὲν γὰρ ψυχοπομπὸν Ἑρμῆν κατὰ
 „ τὸ παλαιὸν νόμιμον παρ' Αἰγυπτίοις, ἀναγαγόντα τῷ
 „ Ἀπίδος τὸ σῶμα μέχρι τινός, παραδίδοναι τῷ περι-
 „ κειμένῳ τὴν τῷ Κερβερα προτομήν· τῷ δ' Ὀρφέως
 „ τὸτο καταδείξαντος παρὰ τοῖς Ἑλλησι, τὸν Ὀμήρου
 „ ἀκολέδως δεῖναι τέτω κατὰ τὴν ποιήσιν (α).

„ Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
 „ Ἀνδρῶν μνηστῆρων· ἔχε δὲ ράβδον μετὰ χερσίν·
 „ Παρ' δὲ ἴσαν Ὠκεανῷ τε ῥοὰς ἢ λευκάδα πέτρην,
 „ Ἡ δὲ παρ' Ἡλίοιο πύλας ἢ δῆμον ὀνείρων
 „ Ἡῖσαν, αἴψα δ' ἵκοντο κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα,
 „ Ἐνθα τε ναῖεσι ψυχαί, ἰδῶλα καμόντων.

„ Ὠκεανὸν μὲν εἴς καλεῖν τὸν ποταμὸν, διὰ τὸ τοὺς
 „ Αἰγυπτίους κατὰ τὴν ἰδίαν διάλεκτον Ὠκεανὸν λέγειν
 „ τὸν Νεῖλον, „

§. 127.

„ Καὶ κατωτέρω ἀκολουθεῖ ἑρμηνεύων τὴς εἵχης
 (β)· „ Ἡλῖς δὲ πύλας, τὴν πόλιν τῶν Ἡλιεπολιτῶν·
 „ λειμῶνα δὲ νομίζειν ἢ τὴν μυθολογημένην οἴκησιν τῶν
 „ μετηλλαχόντων, τὸν παρὰ τὴν λίμνην τέπον τὴν κα-
 „ λεμένην μὲν Ἀχερυσίαν, πλησίον δὲ ἔσαι τῆς Μέμ-
 „ φως, ὄντων περὶ αὐτὴν λειμῶνων καλλίσων, ἐλῶν,
 „ καὶ λωτῶ ἢ καλάρης· — — διαπορθευομένων μὲν
 „ τῶν νεκρῶν διά τε τῷ ποταμῷ ἢ τῆς Ἀχερυσίας λί-
 „ μνης, τιθεμένων δὲ τῶν σωμάτων εἰς τὰς ἐνταῦθα
 „ κειμέτ.

(α) Ὁδυσ. ω. Ι. 5 13. (β) Διόδωρ. ἀντίθ.

„ tiorum instituto Apidis cadaver aliquousque de-
 „ ductum illi tradere, qui cerberi larvam præferrat.
 „ Id cum Orpheus cum Græcis communicasset, Ho-
 „ merum ejus vestigia secutum poemati suo inferuisse
 „ sequentia : (a)

„ Heronmq̃ue animas Cyllenius evocat Hermes
 „ In manibusque gerit baculum, qui fulvidus auro est.
 „ Præteribant autem Oceani fluxus, & albam petram,
 „ Et folis portas, & populum somniorum
 „ Præteribant, statim autem pervenerunt in herbosum
 „ pratum,
 „ Ubi habitant animæ simulacra defunctorum.

„ Oceanum quidem vocat fluvium. Ægyptii enim
 „ secundum propriam linguam Oceanum dicunt Nilum.

§. 127.

Versus allegatos ita exponit : (b) „ Per Solis
 „ portas Heliopolim intelligi. Pratum vero & de-
 „ functorum habitationem confectum esse locum juxta
 „ paludem, quem Acherusiam vocant prope Memphim,
 „ quam prata & stagna amœnissimis cum Loti, & Cala-
 „ mi sylvis circumdant. Nec abludere, qui mortuos
 „ loca ista incolere fingat. Plerasque & maximas
 „ Ægyptiorum funerationes isthic peragi, dum cada-
 „ vera per omnem, & Acherusiam paludem depor-
 „ tata

(a) Homer. Odyss. Lib. XXIV. W. 1. & 13. (b) Dio-
 ibidem.

„ κειμένας Δήκας· συμφωνεῖν δὲ ἢ τ' ἄλλα τὰ παρὰ τοῖς
 „ Ἐλλήσι καθ' Αἴθε μυθολογούμενα τοῖς ἔτι νῦν γινο-
 „ μένοις κατ' Αἴγυπτον· τὸ μὲν γὰρ διακομίζον τὰ
 „ σώματα πλοῦτον Βάριν καλεῖσθαι, τὸ δὲ ἐπίβραθρον νό-
 „ μισμα τὸν ὀβολὸν τῷ Πορθεμεῖ δίδωσθαι καλυμένῳ
 „ κατὰ τὴν ἐγχώριον διάλεκτον Χάρωνι· εἶναι δὲ λέγε-
 „ σι πλησίον τῶν τόπων τέτων ἢ Σκοτίας Ἐκάτης
 „ Ἰερὸν, ἢ πύλας Κωκυτῆ ἢ λήθης, δειληκμένας χαλ-
 „ κέοις ὀχεῦσιν· ὑπάρχειν δὲ ἢ ἄλλας πύλας ἀληθείας,
 „ ἢ πλησίον τέτων εἰδωλον ἀκέφαλον ἐξάναι δίκης. „

§. 128.

„ Καὶ ἄλλαχθὲ δὲ περὶ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν λέ-
 „ γει τὰ αὐτὰ διὰ τὸν Ὀρφέα, ὅτι ἄλλα μὲν ὑπὸ Ἰῶν
 „ Αἰγυπτίῳ ἔλαβεν, ἄλλα δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπενόησε (α).
 „ τῇ δὲ μέλλοντος θάπτεσθαι σώματος οἱ συγγενεῖς
 „ προλέγουσι τὴν ἡμέραν τῆς ταφῆς τοῖς τε Δικασταῖς ἢ
 „ τοῖς Συγγενέσι, ἔτι δὲ φίλοις τῇ τετελευτηκότος·
 „ ἢ διαβεβαίονται λέγοντες, ὅτι διαβάνειν μέλει τὴν
 „ Λίμνην τῇ Νόμῃ τῇ τετελευτηκότος· ἔπειτα παραγε-
 „ νομένων δικαστῶν ἐπίτινος ἡμικυκλῆς, κατεσκευασμένῃς
 „ πέραν τῆς Λίμνης· ἢ μὲν Βάρις κατέλκεται κατε-
 „ σκευασμένη πρότερον ὑπὸ τῶν ταύτην ἐχόντων τὴν ἐ-
 „ πιμέλειαν· ἐφύσγη δὲ ταύτῃ Πρωρεὺς, ὃν Αἰγύπ-
 „ τιοι κατὰ τὴν ἰδίαν διάλεκτον Χάρωνα ὀνομάζουσι·
 „ διὸ ἢ φασὶν Ὀρφέα τὸ παλαιὸν εἰς Αἴγυπτον παρα-
 „ βαλόντα ἢ θεασάμενον τῆτο τὸ νόμιμον, μυθοποιῆ-
 „ σαι καθ' Αἴθε, τὰ μὲν μιμησάμενον, τὰ δ' αὐτὸν
 „ ἰδίᾳ πλασάμενον. — — „

§. 129.

„ tata in cryptis illic sitis reponant. Cætera quoque
 „ Græcorum de inferis commenta cum his, quæ etiam-
 „ num fiant in Ægypto convenire. Nam quod cada-
 „ vera transvehit navigium *Barin* appellari, obolum-
 „ que Portitori, quem *Charonem* indigitant, pro nau-
 „ lo solvi. Invicinia etiam *Scotiæ*, id est: tenebri-
 „ cose *Hecates* sanum, & *Cocyti*, *Lethesque* portas
 „ *Æneis* vectibus obstructas, & præter has aliam ve-
 „ ritatis esse, cui *justitiæ* absque capite simulacrum
 „ proxime adstet.

§. 128.

Ipse quoque *Diodorus* de mortuorum sepulchris
 agens candide fatetur, alia accepisse *Orpheum* ab *Ægyp-*
tiis, alia se ipsum fuisse commentum. En ejus ver-
 ba: (a) „ sepeliendi porro cadaveris necessarii, &
 „ gentiles certum sepulturæ diem iudicibus & consan-
 „ guineis præfiniunt, & paludem ejus *Nomi*, in quo
 „ mortuus est, transiturum certo confirmant. Inde
 „ plures XL iudices accedunt, habitoque in hemicyclo
 „ quodam ultra lacum confessu navis ab hujus negoti-
 „ i curatoribus prius instructa attrahitur prorea quodam
 „ gubernatore, quem sua lingua *Charonem* vocant.
 „ Ideoque *Orpheum* cum peregrinatus quondam in
 „ *Ægyptum* hunc ritum vidisset, fabulam de inferis
 „ partim imitatum, partim ingenio suo commentum esse
 „ perhibent.

N

§. 129.

(a) *Diod. Lib. I. Pag. 103.*

„ Εἴ τι τῆτο ἀποδεικνύεται ἢ ἐκ τῶν ἰδῶν τῶν
 Αἰγυπτίων, τὰ ὅποια εἰσῆχθησαν εἰς τὰ ἄλλα Εἰρη-
 ἀπὸ τῆς Φιλοσόφου· (α) „ ποῦ γὰρ τῶν παλαιῶν
 „ ἰδῶν τῶν γενομένων παρ' Αἰγυπτίους, οὐ μόνον παρὰ
 „ τοῖς ἐγχωρίοις ἀποδοχῆς ἔτυχον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς
 „ Εἰρησιν ἢ μετρίως ἰθαυμάθη· διόπερ οἱ μέγιστοι
 „ τῶν ἐν παιδείᾳ δοξασθέντων ἐφιλοτιμήθησαν εἰς Αἴ-
 „ γυπτον παραβαλεῖν, ἵνα μετὰσχῶσι τῶν τε νόμων καὶ
 „ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὡς ἀξιολόγων ὄντων· καίπερ
 „ γὰρ τῆς χώρας τὸ παλαιὸν τοῖς ξένοις δυσεπιβάτου
 „ ἔσης διὰ τὰς προσηγμένας αἰτίας, ὅμως ἔσπευσαν
 „ εἰς αὐτὴν παραβαλεῖν, τῶν μὲν ἀρχαιοτάτων Ὁρ-
 „ φεὺς καὶ ὁ Ποιητὴς Ὀμηρος· τῶν δὲ μεταγενεστέρων
 „ ἄλλοι τε πλείους καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, ἔτι δὲ καὶ
 „ Σόλων ὁ Νομοθέτης· λέγουσι τοίνυν Αἰγύπτιοι παρ'
 „ αὐτοῖς τῆν τε τῶν γραμμάτων εὕρεσιν γενέσθαι, καὶ
 „ τῶν ἄλλων παρατήρησιν· διὰ δὲ τὸν Ὀμηρον οἱ Αἴ-
 „ γύπτιοι, ὡς λέγει ὁ Διόδωρος, φέρεσι καὶ σημεῖα εἰς
 „ τὸ νῦν ἀποδείξεν, ὅτι ἦτον εἰς Αἴγυπτον· (β) „ τῆς
 „ δ' Ὀμήρου παρσίας ἄλλα τε σημεῖα φέρεσι, καὶ μά-
 „ λιστα τὴν τῆς Εἰρήνης γενομένην παρὰ Μενελάῳ Τε-
 „ λεμάχῃ φαρμακίαν, καὶ λήθην τῶν συμβεβηκότων κα-
 „ κῶν. Τὸ γὰρ νηπενδὲς φάρμακον, ὃ λαβεῖν, φησὶν
 „ ὁ Ποιητὴς, τὴν Εἰρήνην ἐκ τῶν Αἰγυπτίων ὀφθαλμῶν πα-
 „ ρὰ τῆς Πολυδάμης τῆς Θῶνος γυναικὸς, ἀκριβῶς ἐξη-
 „ τακῶς φαίνεται. „

§. 129.

Hæ Ægyptiorum consuetudines ab aliis quoque nationibus, inprimis Græcis non sine admiratione quadam susceptæ, & divulgatæque fuerunt, teste Diodoro: (a) „ multi enim prisce Ægyptiorum mores non „ tantum ab indigenis probati fuere, sed etiam in „ magnam apud Græcos admirationem venerunt, ob quæ „ inter doctos celebratissimi quoque peregrinationibus „ in Ægyptum operam dedere, ut legum illic, & „ studiorum, tanquam rerum magni momenti cognitio- „ nem assequerentur. Et quamquam regio antiquitas „ propter antea recitatas causas aditum negaret, pro- „ ficisci tamen illuc ex antiquissimis Orpheus, & Ho- „ merus Poëta; e posterioribus cum alii complures, „ tum Pythagoras Samius, itemque Solon legum con- „ ditor non dubitarunt. Affirmant itaque Ægyptii „ litteras, & notationem siderum, speculationes item „ geometricas & artes quam plurimas. De Homero etiam signa adferunt Ægyptii, ait Diodorus, ut possent illum in Ægypto fuisse demonstrare. Hæc sunt ejus verba: (b) „ quod autem Homerus eo loci venerit, „ cum aliis argumentis, tum pharmaco per Helenam „ Telemacho apud Menelaum ad inducendam exant- „ latorum oblivionem, exhibito probant. Nepenthes „ enim pharmacum a mœroris vacuitate sic dictum, „ quod Helenam a Polydamne Thomis uxore accep- „ tum ex Thebis Ægyptiis asportasse memorat Poëta „ diligenter exploratum habuisse videtur.

N 2

§. 130.

(a) Died. Lib. I. Pag. 80. (b) Died. Lib. I. Pag. 109.

„ Περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἐκ τῶν δοξῶν αὐτῶν ἀπο-
 δεικνύεται ἡ παρουσία αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, ὡς ὁ αὐτὸς
 λέγει· (α) „ ἡ Λυκῆργον δὲ ἡ Πλάτωνα ἡ Σόλω-
 „ να πολλὰ τῶν ἐξ Αἰγυπτῶν νομίμων εἰς τὰς ἑαυτῶν κα-
 „ τατάξαι νομοθεσίας. Πυθαγόραν τε τὰ κατὰ τὸν
 „ ἱερὸν λόγον, ἡ τὰ κατὰ Γεωμετρίας θεωρήματα, ἡ
 „ τὰ περὶ τῆς ἀριθμῆς, ἔτι δὲ τὴν εἰς πᾶν ζῶον τῆς
 „ ψυχῆς μεταβολὴν μαθεῖν παρ' Αἰγυπτίων· ὑπολαμ-
 „ βάνουσι δὲ ἡ Δημόκριτον παρ' αὐτοῖς ἔτη διατερίψαι
 „ πέντε· ἡ πολλὰ διδαχθῆναι τῶν κατ' Ἀστρολογίαν·
 „ τὸν τε Οἰνοπίδην ὁμοίως συνδιατερίψαντα τοῖς Ἱερεῦσι ἡ
 „ Ἀστρολόγοις, μαθεῖν ἄλλα τε, ἡ μάλιστα τὸν ἡλιακὸν
 „ κύκλον, ὡς λοξὴν μὲν ἔχει τὴν πορείαν, ἐναντίαν δὲ
 „ τοῖς ἄλλοις ἄστροις τὴν φορὰν ποιῆται· παραπλήσιον
 „ δὲ ἡ τὸν Εὐδοξον ἀστρολογήσαντα παρ' αὐτοῖς, ἡ
 „ πολλὰ τῶν χρησίμων εἰς τῆς Ἑλλάδας ἐκδόντα τυχεῖν
 „ ἀξιολόγου δόξης· Ἰδμεν λοιπὸν, ὅτι οἱ ἐνδοξότεροι
 „ ἡ παλαιότεροι Ἑλλήνες ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἡ ἐμα-
 „ ρήτευσαν παρὰ τοῖς αὐτοῖς σοφοῖς Ἱερεῦσι τε ἡ Μύ-
 „ σαις, εἰς τῆς ὁποῖας ἡ Ἀποκάλυψις ἦτον μὲν γνωσὴ,
 „ ἐκ ἐδιδάσκετο δὲ κοινῶς, ἀλλὰ μυσικῶς, ἡ ὅτι ἔτι εἶ-
 „ ναι, κατωτέρω δειχθήσεται· ἐδῶ δὲ ἀκόμι πρέπει νὰ
 „ ἰδῶμεν ἡ τῆς χρηματίσαντας αὐτῶν Διδασκάλης Αἰγυ-
 „ πτίες κατὰ Πλάταρχον· (β) „ μαρτυρεῖσι δὲ καὶ
 „ τῶν Ἑλλήνων οἱ σοφώτατοι, Σόλων, Θαλῆς, Πλά-
 „ των, Εὐδοξος, Πυθαγόρας (ὡς δ' ἔπειτα φασὶ καὶ
 „ Λυκῆργος) εἰς Αἴγυπτον ἀφικόμενοι, ἡ συγγεγό-
 „ μενοι

(α) Διόδωρ. βιβλ. α'. Σελ. 110. (β) Πλάταρ. περὶ ἱστορ.
 ἡ Ὀσίε. Τόμ. β'.

§. 130.

Alias quoque opiniones Ægyptiorum ab exteris gentibus præcipue Græcis in suas respublicas introductas ex earum in Ægyptum peregrinationibus exhibet Diodorus hunc in modum: (a) „ Addunt his, quod „ Lycurgus, Plato, & Solon, multas ab Ægyptiis „ leges mutuati in respublicas receperint, & quod „ Pythagoras sacrum, quem vocant, sermonem, & „ Geometriæ præcepta, artemque numerandi, & animarum in quodvis animalium transmigrationem ab Ægyptiis acceperit. Democritum etiam quinquennio apud se commoratum. — — Sic & Oenopidem cum Sacerdotibus & Astrologis familiariter versantem. — — Sic Eudoxum, cum Astrologiæ isthic operam dedisset, multis utilibus monumentis in Græcia editis magnam nominis celebritatem adeptum. Ex his clarescit, celebriores & antiquiores Græcorum Philosophorum fuisse in Ægypto, atque a Sacerdotibus sacrorum eorum Authoribus, diversimode quoad sacra & profana edoctos multiplices quoque in suas respublicas invexisse opiniones; nunc sistamus virorum illorum Præceptores: quam in rem audire libeat Plutarchum ita testantem: (b) „ testimonium perhibent etiam Græcorum Sapientissimi Solon, Thales, Plato, Eudoxus, Pythagoras, & quorundam opinione etiam Lycurgus, qui in Ægyptum venerunt, & cum Sacerdotibus versati sunt. Et ab Eudoxo quidem Chonuphin Memphitam fuisse auditum ajunt, a Solone Sonchitem Saitam, a Pythagora Conuphin Æliopositam. Pythagoras autem

(a) Diod. Lib. I. Pag. 110.
Osirid. Tom. II.

(b) Plutarch. de Isid. &

„ μανοι τοῖς Γερεῦσιν· Εὐδοξον μὲν ἐν Χοιρέφω· φα-
 „ σι Μεμρίτε λακῦσαι· Σόλωνάδῃ, Σόγχιτος Σαί-
 „ τε· Πυθαγόραν δὲ, Οἰνέφω· Ἡλικπολίτε· μά-
 „ λιστα δὲ ἔτος, ὡς ἔοικε, θανμαθεῖς ἢ θανμάτας
 „ τὲς ἄνδρας, ἀπεμιμήσατο τὸ συμβολικὸν αὐτῶν καὶ
 „ μυσηριῶδες, ἀναμίξας αἰνίγμασι τὰ δόγματα· τῶν
 „ γὰρ καλεμένων γραμμάτων Γερογλυφικῶν ἔθεν ἀπο-
 „ λείπει τὰ πολλὰ τῶν Πυθαγορικῶν Παραγγελμά-
 „ των. „

§. 131.

„ Ἀπὸ ὅλα λοιπὸν αὐτὰ, ὅπῃ ἕως ἰδὼ εἶπαμεν, ἀπο-
 „ δεικνύεται τῷ, ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα Γένη ἔλαβον τὰς δια-
 „ φόρας γνώμας περὶ Θεῶν ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίως· πρῶτον
 „ μὲν ἀπὸ τὴν περιήγησιν τῇ Οὔριδος, ἢ δευτέρου δὲ ἀ-
 „ πὸ τῆς Φιλοσόφως· ὅθιν ἢ δισπάρθη ἢ πρῶτον μὲν
 „ γνησία, ὕστερον δὲ μεταβεβλημένη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἰ-
 „ δέα τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια ἔτι μὲν παντελῶς δὲν εἶχε με-
 „ ταβληθῇ, φαίνεται ἀπὸ μερικὲς τόπες τῶν Φιλοσόφων
 „ τῶν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις μαθητευσάτων, ὡς εὐθὺς δεῖχ-
 „ θήσεται. „

§. 132.

„ Πρὸ τῆ δὲ νὰ ἀρχίσωμεν νὰ ἐπαριθμήσωμεν ἢ
 „ νὰ σαφηνίσωμεν αὐτὰς τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν τε
 „ ἢ νεωτέρων Φιλοσόφων, πρέπει πρῶτον νὰ διαιρέσω-
 „ μεν αὐτῶν τὰς δόξας, τί ἐνόμιζον δηλαδὴ περὶ τῆς πρῶ-
 „ τῆς Αἰτίας, αἱ ὅποιαι δόξαι, ἔσαν παρὰ Αἰγυπτίοις,
 „ ὅσον ἢ παρὰ Ἑλλήσι μυθικῶς ἰδιδάσκοντο, δηλαδὴ ἐ-
 „ κείνοις αὐταὶ ἐσαφηνίζοντο, οἵτινες ἐφίλουν τῶν ἀποτε-
 „ λεσμάτων, ὅπῃ φαίνονται εἰς τῷτον τὸν ὁρατὸν Κόσμον
 „ τὰς αἰτίας νὰ μάθην. „

§. 133.

tem maxime, ut apparet in admiratione habitus,
 admiratusque Sacerdotes istos, immitatus est ratio-
 nem eorum, res nobis quibusdam, & per ambages
 proponendi, suasque sententias involucris tegendi.
 Nam quæ vocantur literæ hieroglyphicæ, his pleraque
 Pythagoræ præcepta nihil concedunt, qualia sunt.
 Usi autem sunt Ægyptii Hieroglyphicis litteris in re-
 bus, quas publice docere non licebat, sed mystice
 tantum.

§. 131.

Igitur fateri non hæsitabis, populosque reliquos,
 ut varia circa sacra sancita & leges, ita & diversas de
Deo ab Ægyptiis acceptasse opiniones, quemadmodum
 hoc ex *Osfridis* per totum ferme globum terræ, &
 Philosophorum Græcorum in Ægyptum susceptis itine-
 rationibus euictum. Primitus quidem incorrupta *Dei*
 iis erat idea, & dolendum! hanc tractu temporis in-
 volutam, quamlibet nunquam penitus extincta fuerit;
 quo de nonnulla Philosophorum Græcorum loca citanda
 haudquam sinunt dubitare, & sic a falso verum facilli-
 me secernes.

§. 132.

Antequam enumerare & explicare variantia vete-
 rum, & recentiorum Philosophorum de *Deo* sensa ag-
 grediamur; ea divisim ponemus, ut quid de prima
 phaenomenorum causa indicariunt, manifestum reddatur.
 Hæc vero uti apud Ægyptios, ita etiam apud Græcos
 Mystice tradebatur, id est: non omnibus, sed illis
 tantum, qui effectuum in hoc Mundo contingentium
 causas nosse cubiebant, & illis quidem mystice.

§. 133.

§. 133.

„ Γινώμαι λοιπόν ἢ δόξαι τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων τῆς Αἰγύπτου, ὡς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτῶν Εὐμήνων φαίνονται περὶ τῆς πρώτης Αἰτίας τῶν φαινομένων ἀποτελεσμάτων εἶναι διάφοροι, ὡς ἐκ ταύτης τῆς διαιρέσεως δῆλον γίνεται. Ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν ἐδέχοντο Αἰτίαν τέτων τῶν φαινομένων, ἄλλοι δὲ ὅτι ἢ ἐκεῖνοι μὲν, ὅπῃ ἐδέχοντο, Θεΐσαι ἤκουον, ἢ γνώμη δὲ αὐτῇ περὶ Θεῶν ἐκεῖνοι δὲ ὅπῃ ἤρεντο, Ἀΐσει ἐκαλῶντο, ἢ ἡ γνώμη αὐτῇ Ἀΐσει. Πάλιν ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἐδέχοντο Αἰτίαν, ἦτοι μίαν ἐδέχοντο, ἢ πολλὰς· ἢ εἰ μὲν πολλὰς, Πολυθεΐσαι ὀνομάζοντο· εἰδὲ μίαν Μονοθεΐσαι. Ἐκεῖνοι δὲ πάλιν, ὅπῃ ἐδέχοντο μίαν Αἰτίαν, ἢ αὐτὴν ἐδέχοντο ἔξω τῶν φαινομένων, ἢ αὐτοῖς ἐνῆσαν· ἢ ὅσοι μὲν ἔξω τῷ Κόσμῳ, τετέσι τῶν φαινομένων, Ῥεβελατιονίσαι τετέσι κατ' Ἀποκάλυψιν ἐκλήζοντο, ἢ ἡ γνώμη αὐτῇ Ἀποκάλυψις· ὅσοι δὲ αὐτοῖς τοῖς φαινομένοις ἐνῆσαν, Πανθεΐσαι ἰλέγοντο, ἢ ἡ γνώμη αὐτῇ Πανθεΐα. Αὗται λοιπόν εἶναι αἱ γνώμαι τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων, ἢ πλὴν τῶν ἑδερμῶν ἑτέρα δυνατὴ εἶναι, εἰμὴ τῆς Πανθεΐας ὑποκαίρεσις γένοιτο, ὡς ὕψερρον φανερόν θέλει γένη. Ταύτας οὖν τὰς γνώμας ἴκωμεν ἐρμηνεύοντες ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐξ ἧς ὅλαι αἱ λοιπαὶ προῦκυφαν, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων δειχθήσεται. „

§. 134.

„ Πρώτη λοιπόν γνώμη εἶναι ἐκείνη τῶν κατ' Ἀποκάλυψιν, ἢ ὅποια ὑποτίτει τῷτο τὸ Πᾶν, ὃν συμβεβηκός, ἐκτισμένον ἐν καιρῷ, ἢ ἔχον τὴν πρώτην αὐτῇ Αἰτίαν ἔξω ἑαυτοῦ, ὃν αἰώνιον, ἀπλόστατον, ἀναγκάσιον, ἀμετάβλητον, Πνεῦμα τελειότατον, Κτίσιν ἐκ τῷ μηδενός τέτι τῷ Κόσμῳ, ἢ ἐπομένως

§. 133.

Sententiæ igitur & opiniones veterum Ægypti Philosophorum, ut ex discipulis eorum Græcis patent, de prima causa phænomenorum sunt diversæ, uti ex hac divisione clarum fit. Nam alii horum phænomenorum causam esse admittebant, alii vero non. Illi quidem *Deistæ* audiebant, sententia vero ipsa *Deismus* vel de *Deo*; hi autem, qui negabant, *Athei* nominabantur, & ipsa sententia *Atheismus*. Porro, qui causam admittebant, vel unicam, vel plures; si plures *Polytheistæ* vocitabantur, & sententia ipsa *Polytheismus*; si autem unicam, *Monotheistæ*, & sententia *Monotheismus* hoc est: de uno *Deo*. Qui vero unicam causam esse affirmabant, vel eandem ipsis Phænomenis inesse dicebant, vel extra phænomena. Hi *Revelationistæ* dicebantur, sententia vero ipsa *Revelatio*; illi autem *Pantheistæ*, & Sententia *Pantheismus*. Hæ itaque sunt Sententiæ veterum Philosophorum, & his exceptis nulla alia possibilis esse potest, nisi *Pantheismi* subdivisio fieret, ut paulo post patebit. Has ergo Sententias explicaturi ibimus incipientes a *Revelatione*, ex qua ceteræ omnes efluxerunt, uti in sequentibus demonstrabitur.

§. 134.

Prima igitur Sententia est illa *Revelationistarum*, quæ supponit hoc universum *Ens* contingens, in tempore creatum, habensque primam suam *Causam* extra se, *Ens* æternum, simplicissimum, necessarium,
im.

μένως ὅν ἔξω τῷ Κόσμῳ. Αὕτη τοίνυν ἡ γνώμη
εἶναι γνησία ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως ληφθεῖσα ἀνευ
μεταβολῆς· δέδεται γάρ, ὅτι τοιαύτη ἰδέα ὄντος
ἔξω τῆς τῷ Κόσμῳ ἦτον ἀδύνατος εἰς ἡμᾶς· καὶ διὰ
αὐτὸ τῆτο, ὅτι ἀδύνατος εἶναι, καὶ ὅμως ὑπάρχει, εἶναι
κατ' Ἀποκάλυψιν· ὅτι δὲ αὕτη ἡ γνώμη εἶναι γνη-
σία καὶ ἀνέκδοτος, φαίνεται ἀπὸ μερικῆς τόκως τῶν πα-
λαιῶν Φιλοσόφων καὶ μάλιστα τῷ Ὀρφείῳ τῷ παλαιοτά-
τῳ Ποιητῇ τε καὶ Θεολόγῳ τῷ ἐπὶ Μωσέως σχεδὸν ἀκμά-
σαντος, καὶ παρὰ τοῖς σοφοῖς τῶν Αἰγυπτίων μαθητεύ-
σαντος, εἰς τὴν ὁποῖαν ἦτον σαφηνισμένη ἡ Ἀποκά-
λυψις ἀπὸ τῆς Πατριαρχίας, ὡς ἤδη δέδεικται· διότι
ἂν δὲν εἶχον Ἀποκάλυψιν, πῶς ἤμπορῶσαν νὰ διδάξον
τὴν μαθητὰς των Ἑλλήνας ἐκεῖνο, ὅπως ἐξερεῖτο; Τῆτος
λοιπὸν ὁ Μαθητὴς τῶν Αἰγυπτίων λέγει κατ' αὐτὴν
τὴν παράδοσιν αὐτῷ σαφῶς, ὥς ὅπως σαφές· εἰς δὲν ἡμ-
πορῶσε νὰ γένῃ, οἶον· (α)

- ” — — — — — εἰ δ' ἐπίβαινε
” Ἀτρεπὶς, μῆνον δ' ἐσώρα κόσμοιο Τυπωτῆν
” Ἀθάνατον· παλαιὸς δὲ Λόγος περὶ τῆς δε φαίνεται·
” Εἰς εἰς· αὐτοτελὴς, αὐτὴ δ' ὑπο πάντα τελεῖται·
” — — — — — ἐδέτις αὐτὸν
” Εἰσορῶ ψυχῶν θνητῶν, νῶ δ' εἰσοράται,
Ὀρᾶς, παλαιὸς Λόγος, λέγει, δηλαδὴ Ἀποκάλυ-
ψις κατὰ παράδοσιν καὶ διαδοχὴν· ὡς καὶ ἀλφαχοῦ ἄ-
δει· (β)
” Αὐτὸς δὲ μέγαν αὖθις ἐπ' ἐρανὸν ἐσήρικται
” Χρυσῶ εἰς θρόνῳ· γαίῃ δ' ὑπὸ ποσὶ βέβηκε.
” Χεῖρα δὲ δεξιτερῇ ἐπὶ τέρμασιν ὠκεανοῦ

” ἐκ

(α) Ὀρφ. Ἀποκαλ. (β) Ἀντίοχ.

immutabile, Spiritum perfectissimum, Creatorem ex nihilo hujus universi, & consequenter Ens extramundanum. hæc itaque Sententia est genuina a *Revelatione* accepta sine mutatione. Offendimus enim talem ideam *Entis* extramundani esse nobis impossibilem, & hoc ipso, quod impossibilis sit, & tamen existit, est juxta *Revelationem*. Quod vero hæc sententia genuina sit & incorrupta, patet ex aliquibus locis veterum Philosophorum, & quidem vetustissimi Poëtæ & Theologi, qui tempore fere Mosis vixit, & apud sapientes Ægyptiorum didicit, qui explicatam habuere *Revelationem* a Patriarchis, ut jam ostensum est: nam si *Revelatione* carerent, qui potuissent suos discipulos Græcos illud Docere, quod non habebant? Hic itaque discipulus Ægyptiorum tam clare juxta traditionem loquitur; ut clarius esse non possit. Canit igitur ille sic: (a)

„ — — — — — bene vero accede
 „ Viam tritam, solum autem aspice mundi *Figuratorem*
 „ Immortalem. Antiquus enim *Sermo* de hoc lucet.
 „ Unus est a se perfectus, a quo omnia fiunt
 „ — — — — — nec aliquis ipsum
 „ Perspicit animorum mortalium, mente vero perspicitur.
 Adeoque *Sermo* vetustate tritus, scilicet *Revelatio* successively tradita, ut & alibi idem canit: (b)
 „ Ipse vero supra magnum iterum Cælum firmatus est
 „ In aureo Throno. Terra vero sub pedibus progreditur;
 „ Rectam autem manum in fines Oceani

„ Ex-

(a) Orph. in extract. (b) Ibidem.

„ Εἰκέτακεν, ὀρέων δὲ τρέμει βάσις ἔνδοθι θυμῷ,
 „ Οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερόν μένος· ἔσι δὲ πάντως
 „ Αὐτὸς ἐπικράνιος, ἢ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ,
 „ Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων ἢ μέσσον ἢ δὲ τελευτήν,
 „ Ὡς Λόγος ἀρχαίων, ὡς Τ' ἱερογενὴς διέταξεν,
 „ Εἰς θεόθεν γινώμασι λαβὼν κατὰ δίπλακα δεσμὸν·
 „ Ἄλλως δ' ἀεμιτόν δὲ λέγειν. — — —

Βλέπεις λοιπὸν ἐδῶ σαφεῖ, σαφεῖ Ἀποκάλυψιν, ὅπῃ
 διὰ τῆς λόγου δὲν τολμᾷ νὰ τὴν ἐξετάξῃ, ἀλλὰ καθὼς
 τὴν ἔλαβεν, ἔτσι ἢ προσάζει νὰ κρατῇται· ἐπειδή φη-
 σιν, ὡς Λόγος ἀρχαίων, ἢ ὡς διέταξεν ὁ Τ' ἱερογενὴς
 τετέστιν ὁ Ἀδάμ, εἴτε ὁ Μωϋσῆς, ὅπῃ ἔλαβε θεόθεν
 τὰς γινώμας· ἢ ἀπαχῶς ἔτι σαφέστερον λέγει περὶ τῆς
 πλάσεως τῆς Κόσμου ὑπὸ τινος ὄντος ἐκτὸς τήτου τοῦ
 Κόσμου· (α)

„ Οὐρανὸν ὀρκίζωσθε, Θεῶ μεγάλε σοφῇ ἔργον.
 „ Αὐτὸν ὀρκίζωσθε Πατρός, τὴν φθέγγετο πρῶτον,
 „ Ἡνίκα Κόσμον ἀπαντα εἰς σὴν σφίγγετο βελαντι.
 Ἀκείναις λόγοις συνάδοιτα τοῖς τῆς Γενέσεως τῆς πρώτου
 κεφαλαίου ἐν τῇ ἀρχῇ; ἢ κατωτέρω δὲ πάλιν λέγει ταύ-
 τὰ· (β)

„ Εἴσι δὴ πάντων ἀρχὴ Ζεὺς· Ζεὺς γὰρ ἔδωκε,
 „ Ζῶατ' ἐγέννησε ἢ Ζῆν' αὐτὸν καλέσει,
 „ Καὶ Δία τ' ἡδ' ὅτι δὴ δὲ τῶν ἀπαντα τέτυκται.
 „ Εἰς δὲ Πατὴρ ἔστος πάντων, Θεῶν τε Βροτῶν τε.
 Καὶ κατωτέρω ὡσαύτως ἀποφαίνεται τὰς μοίρας τὰς ἀ-
 μειλίκτης τῷ Θεῷ πεῖθεσθαι· (γ)

„ Αἰδέρος ἡδ' Αἰδοῦ Πόντε Γαίης τε Τύρανε,
 „ Ὅς βρονταῖς σείεις βριαρὸν δόμον ἐλύμποιο·

„ Δαί-

(α) Αὐτόθι.

(β) Αὐτόθι.

(γ) Αὐτόθι.

„ Extendit, montium vero tremit internum fundamen-
tum ab ira.

„ Nec ferre potest fortem iram. Est autem profecto

„ Ipse supracœlestis, & supra terram omnia finit,

„ Initium ipse habens, & medietatem, & finem,

„ Ut *Sermo antiquorum*, ut ex informi gleba formatus
præcepit,

„ A Deo, qui sententias accepit, juxta legem in dua-
bus tabulis contentam.

„ Alias enim nefas est dicere. — — — —

Vides hic manifestissima *Revelationis* indicia, quam ra-
tionis viribus indagare non audet, sed acceptam illibate
jubet coli, ut ex gleba formatus præcepit, hoc est:
Adamus, vel Moses, qui divinitus sententias accepit.
Alibi vero adhuc distinctius de Mundo ab aliquo Ente
extramundano procreato ita effatur: (a)

„ Per cœlum Dei maximi sapientissimi opus te adjuro,

„ Per vocem patris, quam dixit primum te adjuro,

„ Quando Mundum universum suis firmavit decretis.

Audis ne expressiones similes illis Geneseos primi ca-
pitis? & porro iterum leguntur hæc: (b)

„ Est autem omnium initium *Jupiter*; *Jupiter* enim dedit,

„ Animaliaque generavit, & *Jovem* ipsum vocant

„ Et *Jovem*, quia omnia per hunc facta sunt.

„ Unus autem hic *Pater* omnium est, ferrarumque,
mortaliumque.

Deinceps etiam implacabiles parcas Deo ait parere: (c)

„ O *Ætheris* & inferi, maris, terræque,

„ Qui tonitribus exagitas robustam domum Olympi,

„ Quem

(a) Ibidem.

(b) Ibidem.

(c) Ibidem.

„ Δαίμονες οὐ φρίσσει, Θεῶν δὲ δέδοικεν ὄμιλος*
 „ Ωἷ Μοῖραι πείθονται, ἀμείλικτοί περ εἶσσι.
 „ Ἀφ᾽ οὗτο μητροπάτωρ, ἔθ' οὐμῶ πάντα δονεῖται*
 „ Ὅς κινεῖς ἀνέμους, νεφέλῃσι δὲ πάντα καλύπτεις.
 „ — — — — — σὴ μὲν ἐν ἄστροις
 „ Τάξις ἀναλλάκτοισιν ἐφημοσύναισι Τρίχυσσα.
 Καὶ ἄλλαχ' ἐκ κατὰ τὴν θείαν Ἀποκαλύψιν ὁμιλεῖ διὰ
 τὸν πάντων Βασιλέα οὕτως* (α)

„ Αὐτὸν δ' ἐχ' ἐρώω* περὶ γὰρ νέφος ἐξήρηται*
 „ Πᾶσι γὰρ θνητοῖς θνηταὶ κύραι εἰσὶν ἐν ὅσοις,
 „ Ἀθινίης δ' ἰδέειν Δία τὸν πάντων μεδέοντα.

Βλέπεις λοιπὸν τὰς ἰδιότητας, ὅπῃ ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως
 περὶ Θεῶ ἔλαβε πόσον σύμφωνοι τῇ θείᾳ Ἀποκαλύψει
 εἶναι, ὥς ὅτι ἄξιον εἶναι νὰ ἀπορῇ τινὰς, πῶς ἐδιδά-
 σκετο ἡ θεία Ἀποκαλύψις ὑπὸ τῶν τῶν Αἰγυπτίων
 Γεράωντε καὶ Σοφῶν ἀνδρώπων, ἣν ἔλαβον καὶ οἱ τῶν Ἑλλή-
 νων Φιλόσοφοι, ὡς δέδεικται, καὶ δευχθήσεται, καὶ τὴν
 ὁρίαν Μυσήρια τῶν Αἰγυπτίων ἐκάλεσαν· ἐπειδὴ εἰς ὁ-
 λίγας τινὰς γνωσὴ ἦτον. „

§. 135.

„ Κατὰ τὴν αὐτὴν γνώμην τῆς Ἀποκαλύψεως
 ὁμιλῶν καὶ ἄλλοι πολλοὶ Φιλόσοφοι τῶν Ἑλλήνων καὶ Ποιη-
 τὰν περὶ τῆς κτίσεως τῆ Παντὸς ὑποδέτοντες ὅτι
 ἐκτὸς τῆς τῆ Κόσμου παντοδυνάμου. Ἐνιοὶ δὲ αὐτῶν καὶ
 αὐτὰ τὰ λόγια τῆς Ἀποκαλύψεως ἔχουσιν, ὡς ὁ
 Ὁμηρος περὶ τῆς Ἐβδόμης ἡμέρας, ἥτοι τῆ Σαββάτου
 λέγει* (β)

„ Εἰβδα-
 (α) Αὐτόθι. (β) Ὁμηρ. ἐν τοῖς Ἀποσπάσμα.

„ Quem Dæmones horrescunt, Deorum vero multitudo timet

„ Cui parca parent, quamquam implacabiles sunt.

„ Incorruptibilis, matris pater, cujus ira omnia moventur.

„ Qui percutis ventos, & nebulis omnia tegis;

„ — — — — — tuis quidem in stellis.

„ Ordo immutabilibus mandatis currit.

Et alibi divina *Revelatione* nixus de Rege hujus universi ita profequitur. (a)

„ Ipsum vero non video; circumdatus est enim nebula:

„ Omnibus enim mortalibus mortales quoque sunt pupillæ in oculis,

„ Imbecilles autem ad videndum *Jovem* omnia regentem.

Ex his ad oculum patet, proprietatum *Dei*, quas habuere Græci Philosophi, Ideas adeo cum *Revelatione* genuina conspirare, ut ad mirum profecto sit, qui tam exacta *Revelationis* documenta a Sacerdotibus & sapientibus Ægyptiorum Philosophis Græcis tradi, explicarique potuerint. *Revelatio* hæc, mystica Ægyptiorum Philosophia nonnullis tantum nota, nuncupabatur.

§. 135.

Eandem sententiam *Revelationis* alii quoque Philosophi, Poetæque Græci adoptarunt, & admissa creatione hujus universi, *Eus* quodam extramundanum omnipotens sapientissimum optimū introduxerunt. Aliqui eorum plane verba *Revelationis* adhibuerunt, ut Homerus de septima die, id est, de sabato loquitur ita: (b)

„ Sep-

(a) Ibidem.

(b) Homer. in fragmentis.

- „ Εβδομάτῃ δὲ κατήλυθεν ἱερὸν ἡμᾶρ.
 „ Εβδομον ἡμᾶρ ἔην, ἃ τῷ τετέλεστο ἅπαντα.

Ὡσαύτως ἃ ὁ Ποιητὴς Λίνος ᾄδει • (α)

- „ Εβδομάτῃ δὲ οἱ τετελεσμένα πάντα τέτυκται •
 „ Ἐπτά δὲ πάντα τέτυκται ἐν ἑρανῶ ἀγερέντι.

Ὀμοίως δὲ μὲ τὸν Ὀρφικὸν ὁμιλεῖ ἃ ὁ Θαλῆς ὁ Φι-
 λόσοφος, ὁ Ἡσίοδος ἢ ὁ Σοφοκλῆς. Καὶ ὁ μὲν Θαλῆς
 ἔτω (β) • „ πρεσβύτατον, λίγην, τῶν ὄντων Θεός •
 „ ἀγεννητον γάρ. Κάλλιστον Κόσμος • ποίημα γάρ
 „ Θεῷ. Ἀπὸ ἰδῶ δύο περικύπτειν, ἡ αἰωνιότης τῆς Θεοῦ
 δηλονότι, ἢ ἡ κτίσις τῆς τῆς Παντός, τὸ ὅποσον ὑ-
 ποδέτεται τὸν Κτίστην ἔξω ἑαυτῆς, ὅστις εἶναι αἰτία πρῶ-
 τη, ὡς ἡ Ἀποκάλυψις ἀποφαίνει. Ὁ Ἡσίοδος
 δὲ ᾄδει ἔτωσι • (γ)

- „ Μάντις δὲ ἔδεις ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
 „ Ὅς τις ἂν εἰδῇ Ζηνὸς ἰοδὸν Αἰγιόχοιο.
 „ Αὐτὸς γὰρ πάντων Βασιλεὺς ἢ Κόλεανός ἐστιν
 „ Ἀθανάτων • σοὶ δὲ ἔστις ἐρήριςαι κράτος ἄλλος.

Ἐντεῦθεν ὁρᾷ πόσον ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνο τῆς Ἀποκα-
 λύψεως τὸ βῆτόν • (δ) „ τίς ἔγνω νῦν κυρίως. Ὁ δὲ
 Σοφοκλῆς κομψοῦται τὸν ἐπόμενον τρόπον • (ε)

- „ Εἰς τὰς ἀληθείαισιν, εἰς ἐστὶ Θεός,
 „ Ὅς Οὐρανὸν τέτευχε, ἢ Γαίαν μακρὴν,

„ Πόν-

(α) Ὁρ. τὸ αὐτὸ ποίημα. (β) Διογ. Λαέρτ. ἐν τῷ βίῳ
 αὐτοῦ. (γ) Ἡσίοδ. ἐν τοῖς Ἀποσπύσμ. (δ) Ἡσίοδος
 ΚεΦ. μ'. 13. (ε) Ὁρ. Γασ. Μάρτ. λόγ. παραμ. πρὸς
 Ἑλλ.

- „ Septima sacra dies referato illuxerat orbi
 „ Septima lux aderat, qua cuncta exacta fuere.

Linus similia habet: (a)

- „ Septima jamque dies, qua cuncta exacta rubebant;
 „ Omne leta dies est septima, septima rerum.

Thales eodem modo loquitur: (b) „ Antiquissimum, dicit, *Entium Deus*. Ingenitum enim. Optimum Mundus; opus enim Dei. Ex his dictis clare deduci potest & aeternitas *Dei*, & creatio hujus universi, & existentia causæ cujusdam extramundanæ, & primæ. Hesiodus autem ita canit: (c)

- „ Vates autem nullus est terrestrium hominum;
 „ Qui noverit *Jovis* mentem *Ægidem* tenentis.
 „ Ipse enim omnium rex & princeps est.
 „ Immortalium. Tecum vero nullus certarit de potentia alius.

Hinc ad oculum vides, qui similia hæc sunt cum illo *Revelationis* dicto: (d) „ quis cognovit mentem domini.

Sophocles vero secundum Orpheum ita: (e)

- „ Unus profecto, unus est *Deus*;
 „ Qui cœlum creavit & amplas terræ plagas.

O

„ Cœ-

(a) Vid. poem. lini. (b) Diogen. Laërtius in vita Thal.
 (c) Hesiod. in fragm. (d) Hesai. Cap. XXXX. W. 13.
 (e) Vid. Just. Martyr. orat. adhortat. ad Græc.

„ Πόντον τε χαροπὸν, οἶδμα ἢ ἀνέμων βίαις
 „ Θνητοὶ δὲ πολλοὶ καρδίαν πλαυόμενοι,
 „ Γδρυσάμεθα πημάτων παραψυχὴν
 „ Θεῶν ἀγάμλατ' ἐκ λίθων, ἢ χαλκίων,
 „ Ἡ' χερσοτεύκτων, ἢ ἐλεφαντίνων τύπας·
 „ Θυσίας τε τέτοις, ἢ καλὰς πανηγύρεις
 „ Στέφοντες, ἕως εὐσεβεῖν νομίζομεν.

Βλέπεις λοιπὸν τῆτοι ὁ Ποιητὰ πόσον σαφέςατα
 διαλέγονται! ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξῃ εἰς
 τὰ Μεταφυσικά τς ἔξω τέτς τῷ Κόσμῳ ἐν Ὁ'ν ἀπλῆ-
 σατον ἢ ἀδιαίρετον, λέγων· (α) „ ὅτι μὲν εἴς ἐστιν
 „ ἑστία αἰδῖος ἢ ἀκίνητος ἢ κεχωρισμένη τῶν αἰσθητῶν,
 „ φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων· δέδεικται δὲ, ἢ ὅτι μέ-
 „ γεθος ἢ δὲν ἐνδέχεται ἔχειν ταύτην τὴν ἑστίαν, ἀλ-
 „ λά ἀμερῆς ἢ ἀδιαίρετός ἐστιν. Οἱ δὲ Κλεάνθης ὁ
 Σταϊκὸς σαφέςατα κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν περιγεγράφει
 τὰς ιδιότητας ἐκείνης τῷ Ὁ'ντος τῷ τῆς ὕλης κεχωρισ-
 μένης, ἐν τινὶ ποιήματι αὐτῷ περὶ Θεῶ λέγων (β)·

„ Τὸ ἀγαθὸν ἐρωτᾷς με οἷον ἔς; ἄκας δὴ.
 „ Τεταγμένον δίκαιον, ὅσιον, εὐσεβές,
 „ Κρατὲν ἑαυτῷ, χρήσιμον, καλόν, δέον,
 „ Δύσηρόν, ἀνθέκασον, αἰεὶ σύμφορον,
 „ Ἀφόβον, ἄλυπον, λυσιτελές, ἀνώδυνον
 „ Ὡφέλιμον, ἀσφαλές, φίλον, ἔντιμον, εὐάρεστον,
 „ Ὁμολογούμενον, εὐκλεές, ἄτρυφον,
 „ Ἐπιμελές, πρᾶον, σφοδρόν, χρονιζόμενον,
 „ Ἀμεμπτον, αἰεὶ διαμένον.

Ὡς αὐτῶς ἢ ὁ Ἀθηναῖος Ὁ Ξενοφῶν, καθὼς ὁ Ὁρφεὺς
 σχεδὸν ἀνωτέρω, κατὰ λέξιν λέγει· (γ) „ ὁ γενὴν πάν-

„ τα-

(α) 14. Μεταφ. Κεφ. ζ'.

(β) Ὁρὰ Εὐσεβ. Παμφ.

Προλεγ. Εὐκγγ. βιβλ. ιγ'.

(γ) Ὁρ. ἀντίθι.

„ Cœrulea ponti terga, tumorem, & infrænes Notos
 „ At nos miselli pectore errantes vago
 „ Calamitatum fiximus solatia.
 „ Formas Deorum saxeas, aut areas
 „ Auroque ductas fusili, aut eburneas.
 „ His dum immolamus, dum otato augustos die
 „ Reddimus honores, esse nos remur pios.

Aristoteles vero in sua metaphysica conatur demonstrare *Ens* quodam dari extramundanum, simplicissimum & indivisibile hunc in modum. (a) „ Quod ergo
 „ substantia æterna, & immobilis & distincta a sensibilibus sit, ex dictis jam patet. Demonstravimus
 „ etiam, & magnitudine carere hanc substantiam, sed
 „ sine partibus & indivisibilem esse. Cleanthes autem Stoicus plane secundum *Revelationem* describit proprietates illius *Entis*, quod a materia distinctum est; in aliquo enim poemate suo de *Deo* ita mentem suam explicat: (b)

„ Quidnam *bonum* sit, me rogas? jamjam accipe.
 „ Quod ordinatum est, integrum, sanctum pium
 „ Suique compos, utile, decens commodum
 „ Grave, ac severum, quodque semper conferat.
 „ Metu & dolore majus, & molestia, salubre
 „ Jucundum, & sibi consentiens, clarum &
 „ Modestum, sedulum, lane, ac potens, perenne,
 „ Labis nescium, ac semper manens.

Eadem ferme verba Orphei habet quoque Xenophon athenienlis Socratis discipulus, qui ita scribit: (c) „ qui

O 2

„ om-

(a) Aristot. 14. metaphys. Cap. VII. (b) Vid. Euseb. pamph. præpar. Evangel. Lib. XIII. (c) Vide ibidem

„ τα σείων ἢ ἀτρεμίζων, ὥς μὲν μέγας τις ἢ δυνατός,
 „ φανερός· ὁποῖος δ' εἰς μορφήν, ἀφανής· ἐδὲ μὲν
 „ ὁ παμφαῆς δοκῶν Ἡλῖος, ἐδ' ἔτος ἔοικεν ὄραν αὐ-
 „ τὸν ἐπιτρέπει· ἀλλ' ἤν τις αὐτὸν ἀναιδῶς θεάσθαι
 „ τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. Οὔθεν τῇ πίσει μόνον ὁ Θεὸς
 „ γνωρίζεται, ἐχὶ δὲ τῷ λόγῳ, ἡ πίσις δὲ τῇ Ἀπο-
 „ καλύψει, ἅρα διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως· ὡσαύτως
 „ δὲ ἢ αἱ Σιβύλλαι κατὰ τὸν Ἡσίοδον λέγουσι ταῦτα χει-
 „ δὸν περὶ τῆ ἀθανάτου Θεοῦ (β)

„ Τίς γὰρ σάρξ δύναται τὸν ἐπεράσιον
 „ Καὶ ἀληθῆ ἐφθαλμοῖσιν ἰδεῖν Θεόν
 „ Ἀμβροτον, ὅς πόλον οἶκει· ἀλλ' ἐδ' ἀκτίνων
 „ κατ' ἐναντίον Ἡέλιου, ἄνθρωποι γῆναι
 „ Δυνατοί, θνητοὶ γεγαῶτες.

Συναδόντως τῇ θεῷ Ἀποκαλύψει εἰς ἢ ὁ χερισμὸς
 τῆς Ἀπόλλωνος·

„ Μᾶνοι Χαλδαῖοι σοφίαν λάχον· ἡδ' ἄρ' Ἑβραῖοι,
 „ Ἀυτογένεθλον ἄνακτα σεβαζόμενοι Θεὸν ἀγνῶς.

Οἷός ἐστιν, ὅτι μόνον παρ' Ἑβραίοις ἢ Χαλδαίοις κοινῶς
 εἰς ὅλης ἡ Ἀποκάλυψις ἰδιδάσκετο, εἰς δὲ τὰς λοι-
 πὰς Αἰγυπτίους ἢ ἄλλους μυθικῶς. Οὐκ ἀντιλέγει δὲ
 πρὸς τούτοις τῇ τῆς Ἀποκαλύψεως ἰδέα ἢ Ξενοφά-
 νους ὁ Κολοφώνιος φάσκων, ὅτι εἰς ἢ ἀσώματος εἶναι ὁ
 Θεός· (β)

„ Εἰς

(α) "Ορ. Γ' στ. μαρτ. πρὸς τὰς "Ελλ. (β) "Ορ. Εὐσεβ. Παμφθ.
 Περικλ. Εὐαγγ. βιβλ. ιγ'.

„ omnia concutiat, idemque tranquillet, eum & mag-
 „ num & potentem constat. Qua vero specie sit, non
 „ liquet. Ac ne sol ipse quidem, ut lucem quoquo
 „ versum diffundere videatur, impune tamen sese vi-
 „ deri non patitur, quisquis enim in eum impudenter
 „ intueri conetur, visum amittit. Ex quo iterum patet,
 „ credendam, & non ratione perspiciendam esse essentiam
 „ & existentiam *Dei*, & hoc *Revelationi* debetur. Sibyllæ
 „ fere etiam ita, ut Hesiodus, canunt de immortali *Deo*: (a)

„ Quæ caro verum oculis, immortalemque videret
 „ Cœlestemque Deum, cujus super æthera sedes?
 „ Quippe nec adversi radiantia spicula solis
 „ Mortales fubeunt defixò lumine visus.

Vides, super æthera, dicit, hoc est: *Ens* extramun-
 danum. Similiter & oraculum Apollinis:

„ Soli Chaldæi, & Hebræi sapientiam fortiti sunt
 „ A se natum regem pure colentes *Deum*.

Ex quo liquet, communem *Revelationis* explicationem
 non nisi apud Hebræos & Chaldæos scilicet Sacerdotes
 & Sapientes Assyriorum & Babyloniorum fuisse, reli-
 quis vero mystice. Xenophanes autem Colophonius
 etiam eodem modo asserit unum & corpore carentem
 esse *Deum*: (b)

Lo-

(a) Vide Just. Mart. ad Græc. (b) Vide Euseb. præpar.
 Evang. Lib. XIII.

- „ Εἰς Θεὸς ἔντε Θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος
 „ Οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοίος τ' ἐδὲ νόημα·
 „ Ἀλλὰ βροτοὶ δοκίεσι Θεὸς γεννᾶσθαι,
 „ Τὴν σφετέρην δ' ἐδῶντα ἔχειν φωνήν τε δέμας τε·

Ομοίως ἀποφαίνεται καὶ ὁ Ἀναξαγόρας ὁ Φιλόσοφος
 λαβὼν τὴν ἰδέαν τῆς Ἀποκαλύψεως περὶ τῆς τοῦ
 Παντός μορφώσεως. δηλαδή ἐκείνην (α). „ ἡ δὲ Γῆ
 „ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκέυατος· ὅθεν λέγει (β).
 „ πάντα χεῖματα ἦν ὁμῆ, εἴτα νῆς ἐλθὼν αὐτὰ δι-
 „ κόσμησε, παρ' ὃ καὶ νῆς ἐπεκλήθη. Καὶ κατωτέρω·
 „ νῆν μὲν ἀρχὴν κινήσεως. Ἀδελφὰ τέττα φησὶ καὶ ὁ
 Εὐκλείδης (γ). „ ἐν τῷ Ἀγαθὸν πολλοῖς ἐνόμασι
 „ καλέμενον· ὅτι μὲν γὰρ Φρόνησιν, ὅτι δὲ Θεὸν,
 „ καὶ ἄλλοτε Νῆν. Τὰ αὐτὰ τῷ Ἀναξαγόρῳ φησὶ καὶ
 ὁ Πλάτων, ὡς ὁ Διογένης λέγει· (δ). „ δοκεῖ δὲ τῷ
 „ Πλάτῳ τὸν Θεὸν, ὡς καὶ τὴν ψυχὴν ἀσώματον εἶ-
 „ ναι· ἔγω γὰρ μάλιστα φδορᾶς καὶ πάδας ἀνεπίδεκτον
 „ ὑπάρχειν. Περὶ τήτε δὲ ἱκανῶς διαλέγεται ὁ Κικέρων·
 (ε) φαίνεται δὲ αὐτῇ ἡ γνώμη καὶ ἐν τοῖς αὐτῇ συγ-
 γράμμασι, καὶ μάλιστα ἐν τῷ περὶ Νόμων, καὶ ἐν τῷ Τι-
 μαίῳ. Ὁ Πυθαγόρας δὲ, ὁ τῷ Πλάτῳ ὡς πρὸς τὰ
 Μεταφυσικὰ Διδάσκαλος, (ἐπειδὴ καὶ ὁ Πλάτων ὅλους
 σχεδὸν τὰς σοφὰς τῶν γενῶν ἤκησε) λέγει ἔγω· (ς).
 „ ἀρχὴν μὲν τῶν ἀπάντων Μονάδα· (δὲ τῆς Μα-
 γάδος δὲ ἐνοεῖ Ὁν ἀπλὴν, ὡς διὰ τῆς Δυσάδος
 Ὁν σύνδετον), „ ἐκ δὲ τῆς Μονάδος ἀόριστον Δυσά-
 „ δα,

(α) Γεν. Κεφ. ζ. 2. (β) Διογ. Λαέρτ. ἐν τῷ βίῳ αὐ-
 τῷ. (γ) Διογ. Λαέρτ. ἐν τῷ βίῳ αὐτῷ. (δ) Λαέρτ.
 ἐν τῷ βίῳ αὐτῷ. (ε) Κικέρ. περὶ Φύσεως Θεῶν βιβλ. 1.
 43. (ς) Διογ. ἐν τῷ αὐτῷ βίῳ.

- „ Maximus idem hominum , ac superum *Deus* unicus
 „ ille est
 „ Quem mortalis homo non mente, aut corpore reddat
 „ — — ast homines generari numina credunt
 „ Illaque voce libi , vultuque & corpore prorsus.

Anaxagoras eodem modo loquitur sicuti *Genesis*, (a) re-
 formans tantum illam: (b) „ omnia simul erant, deinde
 „ accessit mens, eaque composuit, quam ob rem & mens
 „ five animus dicitur. Et inferius: mentem esse in-
 „ tium motus. Euclidis eadem sunt verba: (c) „ bo-
 „ num esse unum definivit multis nominibus celebre;
 „ aliquando enim hoc dici *Prudentiam* , quandoque
 „ *Deum* , alias *Mentem* adpellari. Plato eadem habet,
 quæ Anaxagoras; (d) „ opinatur *Deum* sicuti & ani-
 „ mum incorporalem esse. Sic enim corruptione &
 „ perturbatione nulla omnino adfici. Pythagoras ve-
 ro (e) Platonis in metaphysica præceptor (nam Plato
 ferme omnium gentium sapientes, & magos ipsos audi-
 vit, ut Diogenes Laertius dicit) ita habet: (f) „ Prin-
 „ cipium quidem omnium esse unitatem. (Per unita-
 tatem autem inttelligit *Ens* simplicissimum, ut per dua-
 litatem *Ens* compositum.) „ Porro ex unitate indefi-
 „ nitam dualitatem, veluti materiam auctori unitati sub-
 „ jecisse. Xenophanes vero clarissime loquitur: (g)
 „ *Dei*

- (a) Gen. C. I. (b) Diog. Laert. in vita ipsius. (c) Diog.
 Laert. in vita ipsius. (d) Plato in *Timæo*, & Dio-
 genes in vita ipsius, vid. & in Libro legum. (e) Vid.
 & Cicer. de nat. Deo. Lib. I. & Phædonem. (f) Diog.
 in vita ipsius. (g) Diog. in vita ipsius.

„ δα , ὡς ἂν ὕλην τῇ Μονάδι αἰτία ὄντι ὑποσῆκαι
 ἀδελφὰ δὲ τοῖς εἰρημίοις μαρτυρεῖ ἢ ὁ Ξενοφάνης λέ-
 γων· (α) „ ἔσιαν Θεῶ Σφαιροειδῇ , μηδὲν ὅμοιον
 „ ἔχουσαι ἀνθρώπων· ὅλον δὲ ὕρᾶν , ἢ ὅλον ἀκείν , μὴ
 „ μέντοι ἀναπνεῖν , σύμπαντά τε εἶναι Νῆν , ἢ φρόνησιν
 „ ἢ αἰδίων. Τὸν αὐτὸν τρόπον σχεδὸν ὁμιλεῖ ἢ ὁ Ποιη-
 τὴς Ἀρετος, Ὡς ὂν νὰ εἶναι λόγια τῆς Γνωστῆς Ποιη-
 τικῶς μεταβεβλημένα· (β)

„ Αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ' ἐν ἔραν ἑξήριξεν ,
 „ Ἀῖρα διακρίνας· ἐξέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν
 „ Ἀῖρας, οἷκε μάλισα τετυγμένοι σημαίνουσιν
 „ Ἀνδράσιν ὠρέων , ὅφρ' ἔμπεδα πάντα φύηται.

Καὶ ὁ Ὀμηρος συναδρόντως τῇ τῷ Μωσέως Κοσμοποιῇ,
 ἀποφαίνεται λέγων· (γ)

„ Ἐν μὲν οὐρανῷ ἔτιυξ', ἐν δ' ἔρανόν , ἐν δὲ θάλασσαν,
 „ Ἐν δὲ τὰ τρεῖς πάντα, τὰ τ' ἔρανός ἐσε φάσεται.

Ὁ Σωκράτης δὲ σαφίςατα ἀποφαίνεται τὸν Θεὸν Ὅν
 κεχωρισμένοι τῆς ὕλης τετέσι τῷ Κόσμῳ· (δ) „ τὸ
 „ ἔν τὸ Μονοφυῖς , ἢ αὐτοφυῖς, τὸ μοναδικόν, τὸ ὄν-
 „ τως ἀγαθόν. Πάντα δὲ ταῦτα σπεύδει εἰς τὸν Νῆν·
 „ Νῆς ἔν ὁ Θεός, χωριστὸν εἶδος, τετέσι τὸ ἀμιγῆς
 „ πάσης ὕλης, μηδὲν παθητῶ συμπεπλεγμένοι.

δ. 136.

(α) Διογ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. (β) Ἀράτ. Φαινομ. ἐν τῷ ἑρμῇ.
 (γ) Ὀμίρ. Γλιάδ. 483. (δ) Πλάτ. περὶ τῶν Ἀρεσκ.
 τοῖς Φιλ. βιβλ. α., 3

„ Dei substantiam globosam esse, nihilque habere cum
 „ hominibus commune. Totum cernere, totum audire
 „ non tamen respirare. Simulque esse omnia *Mentem*,
 „ *Prudentiam*, *Æternitatem*. Eodem modo loquitur
 quoque Poëta Aratus, ac si ipsa verba Geneleos
 forent Poëtice mutata: (a)

„ Ipse enim hæc signa in cœlo firmavit,
 „ Sidera distinguens, coronavit autem in annos
 „ Astra, quæ maxime facta assignarent
 „ Viris tempora, ut certa omnia fiant.

Et Homerus similiter opificio mundi a Mose descripto
 asserit dicens: (b)

„ In eo terram quidem fecit, cœlumque & mare,
 „ Et omnia sidera, quibus cœlum coronatum est,

Socrates vero manifestissime asserit *Deum* esse *Ens* di-
 stinctum a materia hoc est, a mundo: (c) „ unicum a
 „ se natum, & suæ sponte, unicum, verum bonum.
 „ Omnia autem hæc tendunt ad mentem. Mens ergo
 „ *Deus* distincta species, hoc est: immixta ab omni
 „ materia, nulli perpeffioni complexa. Similia habent
 alii quoque Philosophi & Poëtæ.

§. 136.

- (a) Arat. Phænom. ab initio. (b) Homer Iliad.
 Lib. XIV. W. 483. (c) Plut. de placit Phi
 los. Lib. 4.

„ Α'πὸ ὅλα λοιπὸν αὐτὰ βλέπεις, ὅτι ἡ **Θεῖα**
Ἀποκάλυψις ἐδιδάσκετο εἰς τὰ Σχολεῖα τῶν Αἰγυ-
 πτίων Μουσικῶς, ὡσαύτως ἢ εἰς τὰς Βαβυλωνίους παρὰ
 Χαλδαίους. Εἰς δὲ τὰς Ε'βραίας ἦτον εἰς ὅλης κοινῇ,
 δηλαδὴ ἐρμηνεύετο τῷ λαῷ, ἢ γεγραμμένη ἦν, ὡς ὑπὸ
 τῆ Μωσείως, ἢ ἄλλων μετὰ ταῦτα. ἐδῶ ὅμως δὲν λί-
 γομεν, ὅτι ἀπὸ τῆ Μωσείως τὰ βιβλία οἱ Ἕλληνες ἐδι-
 δάχθησαν τὴν Ἀποκάλυψιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τῶν Αἰ-
 γυπτίων Σοφῆς, εἰς τὰς ὁποῖας εὐρίσκειτο μουσικῶς, ὡς
 εἴρηται, ἢ γνησίᾳ ιδέα τῆ Θεῆ. Ἐπειδὴ ἐκεῖνοι εἶχον τὰ
 γράμματα τὰ Γερογλυφικά περὶ τῆς κτίσεως τῆ Κόσ-
 μος διὰ Ἀποκαλύψεως ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν λαδο-
 χικῶς παραδεδομένα ἢ ἡρμηνευμένα, ὡς εἴρηται. ἐξ ὧν
 ἢ ὁ Μωϋσῆς αὐτὸς τὰ πλεῖστα ἀρύσατο. Ὁθεν πρώτη
 γνώμη καὶ δόξα ἀληθὴς καὶ τῷ λόγῳ σύμφωνος,
 καὶ εἰς τὸ νὰ ἐρμηνεύσῃ τινὰς τὰ φαινόμενα ἱκανῇ
 περὶ τῆς πρώτης Αἰτίας τῆ παντός, δηλαδὴ τῶν φαινο-
 μένων εἶναι αὕτη ἢ δι' Ἀποκαλύψεως γενομένη τοῖς
 ἀνθρώποις. Ἐπειδὴ, ὡς ἀνωτέρω δέδεικται, τῷ λόγῳ ἀ-
 δύνατον ἦτον νὰ ρθάσῃ οἱ ἄνθρωποι εἰς τοιαύτην δόξαν
 περὶ τῆ πρώτης Αἰτίας διὰ τῶν φαινομένων. ὁποῖος δὲ
 θέλει περὶ τῆς, δηλαδὴ περὶ τῆς Ἀποκαλύψεως τῆς
 εἰς πάντα τὰ γένη διασπαρθείσης ἢ μάλιστα μεταξὺ τῶν
 Φιλοσόφων, ὡς ἀναγνώσῃ τὸν Κλήμεντα, τὸν Γεστίον,
 τὸν Εὐσέβιον, μάλιστα δὲ τῆς Προπαρασκευῆς αὐτῇ τὸ
 ι. β. ἕως τὸ ιγ. βιβλίον, εἰς τὰ ὁποῖα ἀρκετὰ ἀποδείκ-
 νυσι τὰς Ἑλλήνας ἅπαντα ὑπὸ τῆς Ἀποκαλύψεως
 ἀρύσασθαι. „

§. 136.

Ex his vides, divinam *Revelationem* a Sapien-
 tibus, & Sacerdotibus Ægyptiorum & Chaldæorum my-
 stice doctam fuisse, quæ Hebræis communis erat, id
 est, populo explicabatur, prout a Patriarchis, præcipue
 vero a Mose, & aliis post illum accepta fuerat. Non
 hic dicimus, Græcos ex Mosis Libris genuinam *Re-
 velationem* fuisse doctos, sed a Sapientibus & Sacerdo-
 tibus Ægyptiorum, qui mystice genuinam *Dei* ideam
 explicabant. Ægyptii vero scripta habebant hierog-
 lyphica de creatione Mundi & aliis rebus a Patriarchis
 successive tradita, & explicata, ex quibus & Moses
 quam plurima hauserat. Prima ergo sententia, & ra-
 tioni conformior, & explicandis phænomenis accomo-
 datior est illa ipsa, quæ per *Revelationem* facta homini-
 bus fuerat, scilicet creata hæc omnia esse ex nihilo,
 atque adeo existere Creatorem horum omnium, sive Cau-
 sam primam & extramundanam, cujus ideam per ratio-
 nem acquirere est impossibile, ut superius demonstra-
 vimus. Qui vero de propagatione hujus *Revelationis*
 in omnes gentes plura scire cupit, consulat Clementem
 Alexandrinum, & quidem ipsius Stromata, Eusebii præ-
 parationem Evangelicam a primo usque ad decimum
 tertium librum, in quibus satis demonstrat, Græcos
 omnia ex *Revelatione* accepisse. Etiam Justini apolo-
 gias, orationem ad Græcos, & de Monarchia. Hic
 enim erat Philosophus Græcorum quam solertissimus,
 & est major omni exceptione.

§. 137.

§. 137.

„ Δευτέρα δὲ γνώμη εἶναι ἡ προσάρεσις τῆς Γνω-
 σίας ἰδέας. τῇ Θεῷ τῷ ἔξω τῆς Κόσμου πρώτου
 Αἰτίῳ δὲ τῆς Ἀποκαλύψεως γενομένης εἰς αὐ-
 τὸν τὸν Κόσμον· ἐπειδὴ αὕτη ἡ ἰδέα ἦτον ἀδύνατον νὰ
 παρασθῇ, ὡς ἀποκαλύπται, μὲ τὸ νὰ μὴ εἶναι οὔτε
 ἐν χρόνῳ, ἔτε ἐν διαστήματι, καθὼς εἶναι αἱ ἡμέτεραι
 ἰδέαι· ὅθεν καὶ ἐκεῖνο τὸ αἶτιον τῶν αἰτίων ἦτο προσήρμο-
 σαν εἰς τὰ δεύτερα αἶτια, δηλαδή εἰς τὴν ὕλην αὐτὴν με-
 ταβάλλον καὶ διοικῶν αὐτὴν κατὰ τὰ αὐτῷ δοκῶντα. Ἐν-
 τεῦθεν λοιπὸν παρήχθη καὶ ἡ περιφημος Πανθεΐα, τῆς
 ἐποίας οἱ ὑπερασπισαί, Πανθεΐσαι κέκληνται. Αὕτη
 λοιπὸν ἡ Πανθεΐα πάλιν διαφόρως ἡρμήνευται, ὅθεν καὶ
 διάφορα εἶδη τῆς Πανθεΐας περὶκυψαν, ὡς ῥηθήσεται,
 Πανθεΐσαι δὲ ὅλοι σχεδὸν οἱ πάλαι Φιλόσοφοι ἦσαν
 τινῶν ἐξαιρημένων. „

§. 138.

„ Πρῶτον μὲν ἓν εἶδος τῆς Πανθεΐας εἶναι ἰε-
 κτός, δι' ὃ οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι ἐνόμιζον τὴν Αἰτίαν
 τῶν φαινομένων ἐνεῖναι αὐτῇ τῇ ὕλῃ, ὡς τῇ σώματος
 ἐν αὐτῷ τῷ σώματι· δηλαδή ἔλεγον, πῶς βλέπομεν
 φαινόμενα τοιαῦτα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ γίνωνται κατὰ
 λόγον, ἔχι δὲ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ὅθεν πρέπει νὰ
 εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν ὕλην Πνεῦμά τι παγκόσμιον ἀπο-
 τελεῖν ταῦτα πάντα, δηλαδή κινῶν, μεταβάλλον τὴν ὕ-
 λην, ἔχον μὲ ἓνα λόγον ὅλον τῆτο τὸ Πᾶν εἶναι
 Θεός, Ὁν ἀναγκαῖον αἰώνιον, δηλαδή ἀναρχον καὶ ἀτε-
 λεύτητον· τοιαύτης γνώμης ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ Φιλόσοφοι,
 ὅπῃ ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν περὶ τῆς πρώτης γνώμης. Πρῶ-
 τος λοιπὸν κατὰ τῆτο τὸ εἶδος Πανθεΐας εἶναι ὁ
 Ὁς

§. 137.

Secunda Sententia est adplicatio hujus ideæ nempe *Dei* ipsi mundo. Cum enim impossibile esset talem ideam sibi efformare *Dei*, qualem nobis *Revelatio* repræsentat, carentem corpore nec in tempore nec in spatio existentem: nam nihil sine his relationibus repræsentari potest, ut omnes nostras ideas examinanti patebit, ideo hanc causam causarum quæsierunt in rebus, nempe in ipsa materia, quam diverso modo sese modificare, mutare, & formare cernebant. Inde ortus est *Pantheismus*, cujus defensores *Pantheistæ* vocantur. Cum vero *Pantheismus* quoque, sicuti aliæ sententiæ diverso modo explicatus sit, diversæ species *Pantheismi* ex hac explicatione emanarunt, ut inferius dicturi sumus. *Pantheistæ* vero omnes antiqui Philosophi, & Poëtæ fuerunt paucis exceptis.

§. 138.

Prima species *Pantheismi* est illorum Philosophorum, qui putabant *Causam* phænomenorum ipsi materiæ inesse, ut causa phænomenorum in nostro corpore contingentium in ipso corpore nostro quærenda est. Videmus enim (hoc fere eorum ratiocinium fuit) in hoc mundo talia phænomena, quæ casui tribui non possunt, nec explicari sine summa quadam Mente, sive ratione, hinc concludebant inesse oportere ipsi materiæ Spiritum quendam universalem omnia hæc efficientem diverso nempe modo materiam moventem, & mutantem; paucis hoc universum esse *Deum*, *Ens* illud necessarium æternum infinitum &c. Hujus Sententiæ erant omnes Philosophi superius pro *Revelationis* idea citati, inter quos pri-

Ο'ρρεῖς, τί ἐποῦν συνάγεται ἐκ τῶν ἑπομένων αὐτοῦ
 εἰχῶν ὅσον ἐν τοῖς Τ'μνοῖς, τίσοι ἢ ἐν τοῖς Ἀ'ποσπάσ-
 μασι· διότι ἐκεῖ ὅπῃ τὴν Ἀ'ποκάλυψιν διηγείται,
 καθὼς τὴν ἤκουσεν, ὡς ὁ παλαιὸς Λόγος, κατ'
 αὐτὸν, ὁμιλεῖ κατὰ τὴν πρώτην γνώμην, ὡς οἱ εἰρημί-
 ροι αὐτῆς εἰχοὶ δεικνύουσιν· ἐκεῖ δὲ ὅπῃ ὁμιλεῖ, καθὼς
 ἐκαταλάμβανε, δηλαδὴ διὰ τῆς ἰδίας λόγου, ὁμιλεῖ
 κατὰ τὸ τοῦ εἶδος τῆς Πανθεΐας, ὡς ἐκ τῶν ἐπο-
 μένων αὐτῆς εἰχῶν δῆλον γίνεται· (α)

- „ Τούνεκα σὺν τῷ παντὶ Διὸς καλὴν ἐντὸς ἐτύχθη
 „ Αἰθέρος εὐρείης ἥ δ' ἑρανεῖ ἀγλαὸν ὕψος,
 „ Πόντου δ' ἀτρυγέτης, γαίης δ' ἐρικυδέος εὐρη,
 „ Ὀλiviανός τε μέγας, ἢ γέλυτα τάρταρα γαίης,
 „ Καὶ ποταμοὶ ἢ πόντος ἀπείριτος, ἄλλατε πάντα·
 „ Πάντες δ' ἀθάνατοι μάρκαρες Θεοὶ ἠδὲ Θεάιναι,
 „ Ὅσσα δ' ἔην γεγαῶτα, ἢ ὕπερον ὀππὸς ἔμελλεν,
 „ Ἐγγέμετο. Ζηνὸς δ' ἐνὶ γαστέρι σύβρα πεφύκει.
 „ Ζεὺς πρῶτος γέμετο, Ζεὺς ὕστατος ἀρχικέραυνος,
 „ Ζεὺς κεφαλῇ, Ζεὺς μέσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα τί-
 τυκται.
 „ Ζεὺς ἄρσην γέμετο, Ζεὺς ἄμβροτος ἔπλετο νόμῳ·
 „ Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε ἢ ἑρανεῖ ἀερόεντος·
 „ Ζεὺς πνοὴ πάντων, Ζεὺς ἀκαμάτε πυρὸς ὀρμή·
 „ Ζεὺς πόντος βίβρα, Ζεὺς ἥλιος ἠδὲ Σελήνη·
 „ Ζεὺς Βασιλεὺς, Ζεὺς αὐτὸς ἀπάντων ἀρχιγενέ-
 σθλος.
 „ Ἐν κρατὶ, εἰς δαίμων γέμετο, μέγας ἀρχὸς ἀ-
 πάντων,

„ Ε'·

primus & antiquissimus est Orpheus. Colligi hoc potest ex sequentibus ipsius versibus, qui in Hymnis & extractis continentur. Nec mirum hoc alicui adparere debet, nos duas Sententias huic Poëtæ tribuere. Longe enim aliter *Deum*, & illius attributa describit, dum secundum *Revelationem*, sive antiquum *Sermonem*, ut ille dicit, loquitur, quam dum sententiam propriæ suæ rationis enarrat. In hac *Pantheista* est primæ speciei; sic enim habet: (a)

- „ Propterea cum universo intra *Jovem* iterum facta est
 „ Ætheris lati, cœlique gloriosa altitudo,
 „ Ponti vero sterilis, terræque admodum gloriosæ altitudines
 „ Oceanusque magnus, & infima tartara terre
 „ Et fluvii & pontus infinitus, & omnia.
 „ Omnesque immortales beati *Dii*, *Deaque*
 „ Quantaque erant facta, & post futura erant
 „ Facta sunt, in ventre enim *Jovis* coëxistebant.
 „ Consilium, primum genitorem, & numen Amoris
 „ Hæc *Jovis* immenso sub corpore cuncta coërcent.
 „ Atque hujus caput eximium, vultusque decoros
 „ Irradians, cœlum videas, cui pendula circum,
 „ Aureaque; astrorum multo se lumine fundit
 „ Cæsaries, genuinumque alto stat vertice cornu
 „ In tauri speciem, rutiloque accenditur auro
 „ Ortus & occasus, superis nota orbita divis.
 „ Sunt oculi Phæbus, Phæboque adversa recurrens
 „ Cynthia. Mens verax, nullique obnoxius ater

„ Re-

(a) Orph. in extractis Pag. 365.

„ Εἰ δὲ δέμας βασιλεῖον, ἐν ᾧ τὰ δὲ πάντα κη-
κεῖται

- „ Πῦρ, ἢ ὕδωρ, ἢ γαῖα, ἢ αἰθέρ νύξτε ἢ ἡμαρ*
 „ Καὶ μήτις, πρῶτος γενέτωρ, ἢ Ἐρως πολυτελής.
 „ Πάντα γὰρ ἐν Ζηνὸς μεγάλῳ τὰδε σώματι κεῖται*
 „ Τῷ δὴτοι κεφαλὴν μὲν ἰδεῖν, ἢ καλὰ πρόσωπα,
 „ Οὐρανὸς αἰγλήεις, ὃν χρύσειαι ἀμφὶς ἔθειραι
 „ Ἀστρων μαρμαρέων περικαλλέες ἡρέθονται,
 „ Ταύρτα δ' ἀμφοτέρωθεν δύο χύσεια κέκαστα
 „ Ἀντολήτε δύσις τε, Θεῶν ὁδοὶ ἑρμιάνων*
 „ Ὄμματα δ' Ἡελίος τε ἢ ἀντίστυπα Σελήνη*
 „ Νῆς δὲ οἱ ἀψευδής, Βασιλῆος, ἄφδιτος αἰθήρ*
 „ Ὡς δὴ πάντα κλύει ἢ φράζεται, ἕδέ τις ἐστὶν
 „ Αὐδὴ οὐδ' ἐνοπή, οὐδ' αὖ κύπος, οὐδὲ μὲν ὅσσα,
 „ Ἡ' λήθει Διὸς ἕως ὑπερμενέος Κρονίωνος.
 „ Ὡς δὲ μὲν ἀθανάτη κεφαλὴν ἔχεν ἐδὲ νόημα*
 „ Σῶμα δὲ οἱ περιφραγγές, ἀπείριτον, ἀσφύλικτον,
 „ Ἀτρομον, ὀβριμόγχιον, ὑπερμενές, ὧδε τέτυκτο*
 „ Ὡμοὶ μὲν ἢ στήνα, ἢ εὐρέα νῶτα Θεοῖο
 „ Ἀἶψα εὐρυβίης* πτέρυγες δὲ οἱ ἐξεφύοντο
 „ Τῆς ἐπὶ πάντα ποτ' ἄτ' ἱερῇ δὲ οἱ ἐπλετο νηδὺς
 „ Γαῖά τε παμμήτηρ, ὀρέων τ' αἰθρὰ κάρηνα,
 „ Μέσση δὲ ζώνη βαρυχέος οἶδμα θαλάσσης
 „ Καὶ πόντου* πυμάτη δὲ βάσις χθονὸς ἔνδοθι ρίζαι,
 „ Τάρταρα δ' ἐυρώεντα ἢ ἔσχατα πείρατα γαίης.
 „ Πάντα δ' ἀποκρύψας, αὐδὶς φάος ἐς πολυγηθὺς
 „ Μέλλει ἀπὸ κραδίης προφέρειν πάλι, Δέσκειλα μέζων.

Ἀπὸ αὐτῆς τὴν περιγραφὴν σαφέστατα φαίνεται ἡ
 Πανδεΐα ἢ ὁ πρῶτος Θεὸς τῶν Αἰγυπτίων, ὡς εἴ-
 ρηται, τὸ Πνεῦμα ἢ ἡ προῆ ἢ πᾶσι τοῖς ζώοις ἐν-
 στα ἢ πάση τῇ ὕλῃ* ἀπὸ δὲ τῆς ἀκολούθου στίχου φαί-
 νεται

- „ Regius interitu , qui cuncta movetque regit-
que
- „ Consilio. Vox nulla potest , sonitusque nec
ullus
- „ Hanc *Jovis* sobolem strepitus , nec fama la-
tere.
- „ Sic animi sensum , & caput immortale bea-
tus
- „ Obtinet : illustre , immensum , immutabile pan-
dens ,
- „ Atque lacertorum valido stans robore corpus
- „ Olli humeri , pectus , nec non immania ter-
ga.
- „ Aëris late tractus , velocibus idem
- „ Nativisque ruens circumvolat omnia pennis.
- „ Omniparens tellus , quique alta cacumina tollunt
- „ Montes , sacrum alvum efficiunt mediamque fo-
nantis
- „ Unda tumeas pelagi Zoram. Basis ultima Numen
- „ Sustentans , terræ penitus radicibus imis
- „ Et vastis erebi spatii , quosque avia tellus
- „ Porrigit extremos , immota in finibus hæret ,
- „ Cuncta autem medio primum sub pectore con-
dens ;
- „ Inde aliam in lucem dio molimine profert.

Ex hac descriptione manifeste patet *Pantbeïsmum* sive
Deum *Ægyptiorum* , ut dictum est , *Spiritum* fuisse,
qui omnibus animalibus inest & omni materiæ. Verum
ex sequentibus adhuc clarius patet , hoc universum ab

σαφῶς, ὅτι τὸ Πᾶν ὀνομάζει Θεόν, εἰς τὸ ἐ-
ποιοῦν ἀκολουθεῖν τὰ διάφορα ἀξιοδρήνητα συμβεβηκό-
τα* (α)

„ Αὐτῷ δὲ χάρις ἔμπετος ὀφείδεται,
„ Καὶ πόλεμος ἔλκοιμός, ἰδὲ ἄλγιστα δακρυόεντα.

Καὶ ἄλλαχθὲ ὀνομάζει τὸν Κόσμον ἀθάνατον μετὰ τοῦ
Αἰθέρος* (β)

„ Ἀφθιτος, ἀθάνατος, ῥητὸν μόνον ἀθανάτοισιν*
„ Ἐλθὲ μέγιστε Θεῶν πάντων κρατερῇ σὺν ἀνάγκῃ,
„ Φεικτὸς, ἀήττητος, μέγας, ἀφθιτος, ὃν εἴφε,
Αἰθέρε.

Καὶ κατωτέρω ἐκτενέστερα τὸ Πᾶν Θεὸν ἀποφαί-
νεται λέγων* (γ)

„ Τῶν πάντων τε δέμας εἶχεν ἐνὶ γαστέρι κοίλῃ,
„ Μῆξε δὲ ἰσὺς μελέεσσι Θεῶν δυνάμιν τε ἔλκλκην.
„ Τῶν τε καὶ σὺν τῷ παντὶ Διὸς πάλιν ἐντὸς ἐτύχθη.

Τὸν αὐτὸν Δία ἐπεὶ τὸ Πᾶν ὀνομάζει τὸ ζωογονοῦν,
διὸ ἐγγενῶνται ἐκ τῆς γῆς πάντα, πάντῃ αἰσχροῦς ἔ-
πεισιν αὐτὸν ἐπαινεῖ λέγων* (δ)

„ Ζεῦ κύδιζε, μέγιστε Θεῶν, εἰλημένε κόπρῃ
„ Μηλείη τε ἔλκπαιή, ἔλκῃμιονεῖ. — —

Εἴ

(α) Οἱ Φ. Σελ. 360. (β) Σελ. 363. (γ) Σελ. 373.
(δ) Σελ. 393.

illo fuisse nominatum *Deum*, in quo tot mala lacrymis
deploranda committuntur. Ideo ita canit: (a)

„ Ipsum vero charitas, & invidia sequitur
„ Et bellum & pestis, & dolores lacrymosi.

Et alibi nominat mundum immortalem cum *Æthere*: (b)

„ Incorruptibilem, immortalem, effabilem tantum im-
mortalibus,
„ Venias maxime *Deorum* omnium forti cum necessitate.
„ Terribilis, invincibilis, magnus, incorruptibilis,
quem coronat *Æther*.

Inferius quoque clarissime hoc universum nominat *Deum*
dicens: (c)

„ Omniumque corpus habuit in ventre caro
„ Miscuit autem in suis partibus divinam vim & robur.
„ Intra enim *Jovem* omnia cum universo facta sunt.

Eundem *Jovem* cum universum nominet vivificans, ex
quo omnia ope terræ surgunt, plane turpibus verbis
ipsum laudat dicens: (d)

„ *Jupiter* gloriosissime, maxime *Deorum* unctè simo
„ Ovino, equino, & mulino, & cætera. — — —

P 2

Ex

(a) Orph. in extractis Pag. 360.

(b) Pag. 363.

(c) Pag. 373.

(d) Pag. 392.

Εἰς τῶν λοιπῶν τῶν γίγνων δῆλον γίνεσθαι, ὅτι σφύλλουσιν οἱ Φαντασῶν λέγοντες, ὅτι μὲ αὐτὰ ἐννοεῖ ὁ Ὀρφίους τὰς ιδέας, αἵτινες προὔπηρχον τῷ Θεῷ. Εἰπεὶ δὲ αἱ ιδέαι εἶναι ιδέαι, δηλαδὴ πράγματα ἀνύπαρκτα, καὶ αὐτὸς ὁμιλεῖ περὶ τῶν ὑπαρχόντων, καὶ εἰς κανένα μέρος δὲν εἶναι τοιαύτη συνέχεια περὶ ιδεῶν νοήματος προὔπαρχουσιν εἰς τὸν νῦν τὸν ἄπειρον τῷ Θεῷ· αὐτὸ δὲ τὸ σύστημα καὶ ἡ ὑπόθεσις εἶναι τῇ ἐκδοτικῇ Πλάτωνος τῇ ὀνειρευομένης, ἐχὶ δὲ τῷ Ὀρφείῳ· καὶ τῷτο ὅτι ἔτι εἶναι, ἐκ τῶν ἐπομένων αὐτῇ τῷ Ὀρφείῳ Ὑμνῶν ἀποδεικνύεται σαφέστατα, μάλιστα δὲ ἔνθα ὑμεῖς τὴν Φύσιν κατηγορεῖτε τῆς τοιαύτης, ιδιότητος, ὅπως μόνον τῷ Θεῷ ἀρμόζουσιν· (α)

- „Ὡς φύσις παρμήτειρα Θεῶν, πολυμήχανε μήτις
- „Εργαῖα, Πρίσβειρα, πολύκτιτε δαίμων ἀνασσα·
- „Πανδαμάτωρ, ἀδάμας, κυβερνήτειρα, πανουργὴς,
- „Παντοκράτειρα, τετιμῖνα, πανυπέρτατε πᾶσιν.
- „Ἄφρσιτε, πρωτογένεια, παλαίφατε, κυδιάνειρα.

Καὶ κατωτέρω,

- „Ἀγνὴ κοσμήτειρα Θεῶν, ἀτελής τε τελευτή,
- „Κοινὴ μὲν πάντεσσιν, ἀκοινῶνιτε δὲ μένῃ·
- „Αὐτοπάτωρ, ἀπάτωρ, ἀρετὴ πολύγηθε μεγίστη.

Ὅθεν ὁρᾷς, ὅτι διὰ τῆς φύσεως τὸν Κόσμον ἐννοεῖ σὺν ταῖς αὐτῇ τελειότησιν· εἰς τὸν Ὑμνον δὲ τῷ Οὐρανῷ ἀκόμιν σαφέστερα φαίνεται αὐτῇ ἡ Πανδσία· (β)

„Οὐρα·

Ex his clare eruitur , errasse Phantastas dicentes , Orpheum his versibus intellexisse ideas , quæ ante existebant , quam res fuerant efformatæ , in mente *Dei* , vel ipsi *Deo* coëxistebant. Nam Orpheus loquitur de rebus existentibus prout a parte rei existunt , & non de ideis , prout legenti hos versus patebit ; nulla enim fit mentio in his versibus idearum in mente infinita *Dei* ante existentibus , quam res existerent. Hæc autem hypothesis est Platonis , & non Orphei. Rem ita sese habere , ex sequentibus ipsius Hymnis manifeste demonstratur , præcipue vero , ubi laudat Naturam attribuens illi tales proprietates , quæ soli *Deo* conveniunt. (a)

„ Natura omniparens doctissima dædala mater ,
 „ Cœlogena , & Majesta , faber , regina venusta ,
 „ O Victrix invicta , magistra , eadem omnibus lucens
 „ Induperans , & honora , & præstantissima rerum
 „ Primigena , æterna , incanaque casta virago ,

Et inferius :

„ Ornatrix augusta Deum , infinitaque finis
 „ Nulli communis , communiter officiosa ,
 „ Indugena sine patre , lucens virtutibus magnis.

Hinc vides per Naturam Mundum ipsum cum suis proprietatibus intelligi. In Hymno vero Cœli adhuc manifestius videtur ipsius *Pantheismus* : (b)

„ Cœ-

(a) Orpheus in Hymnis Pag. 199.

(b) Pag. 183.

„ Οὐρανὸν παργενίτωρ, Κόσμος μέρος αἰὲν ἀτειρὲς,
 „ Πρεσβυγίνεθλ' ἀρχὴ πάντων, πάντων τε τελευτή·
 „ Κόσμος κατῆρ, σφαιρηδὸν ἐλίσσόμενος περὶ γαται,
 „ Ἐν σφαιροῖσιν ἔχων φύσεως ἀτλήτον ἀνάγκην.

Παρομοίως ἢ εἰς τὸν τῷ Θεοῦ Διὸς Ὑμνον· διὰ τοῦ
 Διὸς δὲ ἰννοεῖ τὸ παγκόσμιον Πνεῦμα κατ' Αἰγυπ-
 κτίδας· (β)

„ Ζεῦ πολύτιμε, Ζεῦ ἄφθιτε, τήνδ' εἰς τοὶ ἡμεῖς
 „ Μαρτυρίαν τιθέμεθα λυτήριον, ἡδὲ πρόσσευξιν.

Καὶ κατωτέρω·

„ Παντογενέθλ' ἀρχὴ πάντων, πάντων τε τελευτή.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ὁρᾷς τί διὰ τῷ λόγῳ ὁ Ὀρφεὺς ἐσυμ-
 πέραινε, ἢ τί ἐδόξαζε φιλοσοφῶν περὶ τῆς πρώτης αἰ-
 τίας τῶν τῶν φαινομένων; βέβαια εἶδεν ἄλλο, εἰμὴ τὸ
 τῇ ἑλῇ ἐνὸν Πνεῦμα, τὸ καὶ πεπρωτισμένον καὶ
 ἐκτάσει· αὐτὰ δὲ συμφωνεῖν ἢ μὲ τὸν ὀρισμὸν τῶν Στωϊκῶν,
 οἷτινες ὀρίζονται τῷ Θεοῦ τὴν ἐσίαν ἔστω· (β) „ Πνεῦ-
 „ μα πορὸν ἢ πυρῶδες, ἐκ ἔχον μὲν μορφήν, μετα-
 „ βάλλον δὲ εἰς ὃ βέλεται ἢ συνεξομοιούμενον πᾶσιν.

§. 139.

„ Ὅλας δὲ τὰς ιδιότητας τέτε τῷ Κόσμῳ, ἢ ὅλα
 τὰ μέρη ἐθεοποιῶσαν ἢ θεοποιῶν οἱ Πανθεῖσαι τέττω
 τῷ εἶδός, τὴν Συνέχειαν τῆς κινήσεως, τὸν Ἥλιον, τὴν
 Σε-

„ Cœle pater rerum mundi pars irrequiete
 „ Caste parens, omnium qui principium, exitium omni-
 um es.

„ Munde pater volvens terram anfractibus magnis
 „ Cœligenum domus præcipitans vortiginis orbe
 „ Cœlice terrestris, custos cortinaque rerum
 „ Amplectens naturæ pollentia jura,
 „ Cœrulee indomite, & volturne parens, vortumne
 „ Omnituens, Saturni satorque superrime Die

Et in Hymno *Jovis Dei*: (a)

„ O *Jupiter* venerande, *Jovis* sempiternæ, tibi ista
 „ Avertunca damus nos, adtestataque vota.

Et progrediendo:

„ Omnigenens, atque omnium principium, exitium-
 que omnium.

Ex his vides, quo *Orpheus* rationem suam sequendo
 devenerit, nempe ad *Spiritum* quendam universalem,
 qui ipsi materiæ inest, & infinita mente, infinitaque
 extensione præditus est. Hæc vero convenire cum defini-
 tione *Dei* a Stoicis data, clarum est. Illi enim definiunt
Dei substantiam: (b) „ per *Spiritum* cogitantem & igne-
 „ um, carentem forma, mutantem vero se in quæ
 „ vult, & assimilans omnibus.

§. 139.

Has proprietates omnes, partesque hujus *Universi*
Deum esse tam veteres, quam moderni dicunt *Pantheistæ*
 hujus speciei, scilicet *Motum*, *Solem*, *Lunam*, *Cœlum*,
 Ter-

(a) Pag. 206. (b) *Plutarch. de placitis Lib. I.*

Σελήνην, τὸν Οὐρανὸν, τὴν Γῆν, τὰς Ἀστέρας, τὸ Πῦρ,
τὸ Ὑδωρ, τὸν Αἶρα· ἐπειδὴ ἂν τὸ Πᾶν Θεὸς εἴη,
ἀκολουθεῖ ὅτι καὶ τὰ μέρη αὐτῆς τὰ αὐτὸ συνιστῶντα Θεὸς εἶναι·
τῆτο δὲ δῆλον γίνεται ἐκ τῶν Τμῶν τῆ Ο'ρφέως μά-
λιστα δὲ ἐκ τοῦ 2. 3. 4. 5. ἕως τὸν 40. καὶ πάντες σχε-
δὸν αὐτῆς οἱ Τμῶν τοιοῦτοι εἶναι, καθὼς ὁ 25. τῆς
Γῆς· (α)

- » Γαῖα Θεά, μήτηρ μακάρων θνητῶν τε ἀνθρώπων,
» Πάντροφε, πανδότηρια, τελεσφόρε, παντολέτεια.
» Ἀλλὰ μάκαιρα Θεά, καρπὺς αὐξοῖς πολυγυδαῖς.

Καὶ ὁ 10. τῆ Πανός· (β)

- » Πᾶνα καλῶ κρατερόν, νόμιον, Κόσμοιο τὸ σύμπαν,
» Οὐρανὸν, ἠδὲ θάλασσαν, ἰδὲ χθόνα παμβασιλειαν,
» Καὶ πῦρ ἀθάνατον· τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ τὰ Πανός.

Τὸν αὐτὸν τρόπον ὁμιλεῖ καὶ οἱ Ποιητῆς Αἰσχύλος· (γ)

- » Ζεὺς ἐστὶ Αἰθήρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεὺς ἑρηνός,
» Ζεὺς τοι τὰ πάντα, χωρεῖ τῶν δ' ὑπέρτερον.

Ὁ Πίνδαρος δὲ σαφέστατα λέγει· (δ)

- » Τίς Θεός; ἔτι τὸ Πᾶν.

Παρόμοια δὲ καὶ ὁ Εὐρυπίδης ἀποφαίνεται λέγων· (ε)

- » Ὁρᾷς τὸν ὑψὲς τὸν δ' ἄπειρον Αἰθέρα,
» Καὶ γῆν πίριξ ἔχοντ' ὑγρατὸς ἐν ἀγκάλαις;
» Τῆτον νόμιζε Ζήνᾳ, τόνδ' ἡγοῦ Θεόν.

Ο' δὲ
(α) Σελ. 216. (β) Σελ. 200. (γ) Εὐσεβ. προσ.
Εὐαγγελ. βιβλ. ιγ'. (δ) Ἀντίοχ. (ε)
Ἀντίοχ.

Terram, Stellas, Ignem, Aquam, Aërem &c. Nam si Univerſum *Deus* eſt, etiam partibus, quæ totum conſtituunt, divinitas deneganda non eſt. Hoc patet ex Hymnis Orpheï, & quidem ex ſecundo uſque ad quatrageſimum, & omnes fere ſimiles ſunt, ut vigefimus quintus Terræ: (a)

- „ Tellus, ops mater divorum, & mater hominum
 „ Altrix, percoquifruſ, intercidonea, larga.
 „ Diva parens auge terræ viridantia foeta.

Et decimus quoque Fauni ita: (b)

- „ Faune ades Vpilio, mundi ſubſtantia totus,
 „ Cælum, falſa maris, terrai Dædala ſedes,
 „ Spiritus flammai; namque hæc membra omnia Fauni.

Eodem modo loquitur & *Æſchylus Poëta*: (c)

- „ *Jupiter* eſt æther, *Jupiter* terra, *Jupiter* Cælum,
 „ *Jupiterque* omnia, majus & ſi quid ſuper.

Pindarus vero omnium clariffime: (d)

- „ Quid *Deus*? *Univerſum*.

Euripides quoque ſimilia profert: (e)

- „ Vides ſublime fuſum immoderatum *Æthera*,
 „ Qui tenero terram circumjectum amplectitur.
 „ Hunc ſummum habe *Divum*, hunc perhibeto *Jovem*.
 Ara-

(a) Pag. 216. (b) Pag. 200. (c) Vide *Euseb. præpar. Evang. Lib. XIII.* (d) Loc. cit. (e) Loc. cit.

Ο' δὲ Ἀρατος ὡσαύτως σχιδὸν τὴν γνώμην τε διὰ τῷ λόγῳ ἐκφράζει· (α)

„ Εἰς Διὸς ἀρχώμεθα, τὸν ἔδε ποτ' ἄνδρες εἴωμεν
 „ Ἀρρήτον· μεγάλ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀλγυί,
 „ Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστὴ δὲ θάλασσα,
 „ Καὶ λιμένες· πάντα δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες·
 „ Τοῦ γὰρ ἡ γένος ἐσμέν. — — —

Ὡσαύτως ἡ ὁ Ἀριστοτέλης τέτα τῷ εἶδος τῆς Παν-
 θεΐας εἶναι λέγων· (β) „ τὸν μὲν ἀνωτάτω Θεόν,
 „ εἶδος χωριστὸν ἐπιβεβηκότα τῇ σφαίρᾳ τοῦ Παντός,
 „ ἥτις ἐστὶν αἰθέριον σῶμα, τὸ πέμπτον ὑπ' αὐτῇ κα-
 „ λόμενον· διηρημένον δὲ τέττα κατὰ σφαίρας, τῇ μὲν
 „ φύσει συραφεῖς, τῷ λόγῳ δὲ κεχωρισμένης, ἐκάστη
 „ οἶεται τῶν σφαιρῶν ζωὴν εἶναι σύνθετον ἐκ σώματος ἢ
 „ ψυχῆς· ὧν, τὸ μὲν σῶμα ἐστὶν αἰθέριον κινούμενον
 „ κυκλοφορικῶς· ἡ ψυχὴ δὲ λόγος ἀκίνητος, αἴτιος
 „ τῆς κινήσεως· ὅθεν τὸ Πᾶν ἔμφυχον, ἐντεῦθεν συ-
 „ νάγεται, ἢ ἐπομένως Θεός. Ὡσαύτως ἡ ὁ Θαλῆς
 „ τέτα τῷ εἶδος Πανθεΐας εἶναι λέγων· (γ), τὸν
 „ Θεὸν εἶναι τὸν Νῆν τῷ Κόμῳ· παρομοίως ἡ ὁ Δη-
 „ μάκριτος Νῆν τὸν Θεὸν ἐμπυροειδῆ τὴν τῷ Κόσμῳ
 „ ψυχάν. Τὰ ἰπόμενα δὲ λόγια τῷ Πλάτῳ περὶ
 „ τῶν Στωϊκῶν περιέχον ἐκάτερον τὸ εἶδος τῆς Πανθεΐ-
 „ ας· (δ) „ οἱ Στωϊκοὶ κοινότερον Θεὸν ἀποφαينو-
 „ ται Πῦρ τεχνικόν ἐδόξ' βαδίζον ἐπὶ γεννήσει Κόσμου
 „ ἐμπεριειληφότος πάντας τὰς σπερματικὰς λόγους, καθ'

(α) Ἀράτ. Φαινόμεν. ἐν τῷ ἀρχῇ. (β) Πλάτ. περὶ τῶν Ἀ-
 ριστ. βιβλ. α'. (γ) Πλάτ. περὶ τῶν Ἀριστ. βιβλ. α'.
 (δ) Πλάτ. αὐτόθι.

Aratus idem dicit sua utens ratione: (a)

„ A Jove principium, nullo qui tempore nobis
 „ Prætereundus erit. Cujus late omnia Numen
 „ Compita, & omne forum, pontique profunda tumentis,
 „ Atque omnes portas implet: nemoque potenti
 „ Auxilio caruisse queat.
 „ — — genus omnis ab illo
 „ Quippe traxit.

Similiter quoque Aristoteles hujus speciei *Pantbeismi* censendus est dicens: (b) „ supremum *Deum*, ait, esse
 „ speciem separatam, quæ infiderat globo Univerſi,
 „ qui globus corpus est *Æthereum*, quintum ab eo nuncupatum quod cum in orbes, seu sphaeras sit divisum
 „ natura contiguas, ratione sejunctas: harum quamvis
 „ existimat esse animal ex anima & corpore compositum: quorum corpus *æthereum* sit, ac in orbem
 „ circumducatur, anima autem ratio immobilis, motum actu efficiens. Quare Univerſum animatum hinc colligitur, & consequenter *Deus*. Etiam Thales hujus speciei est putandus, asserens: (c) „ *Mentem* Mundi
 „ *Deum* esse. Eodem modo & Democritus: (d) *Deum* in igne globoſo, mundi animam. Sequentia vero Plutarchi de Stoicis continent utramque speciem *Pantbeismi*: (e) „ Stoici communius *Deum* pronunciant
 „ esse ignem artificioſum via ingredientem ad Mundi procreationem, qui Mundus in se contineat omnes
 „ feminæ formas, ex quibus singula fato nascentur,
 „ ac Spiritum quidem per totum penetrare Mundum,
 „ no-

(a) Arat. phæn. ab initio. (b) Plutarch. de plac. Lib. I. (c) Ibidem. (d) Ibidem. (e) Ibidem.

„ ἅς ἔκαστα καθ' Εἰμαρμένην γίνεται· ἡ Πνεῦμα
 „ μὲν διήκον· δι' ἑλς τῷ Κόσμῳ, τὰς δὲ προσηγορίας
 „ μεταλαμβάνον δι' ὅλης τῆς ὕλης, δι' ἧς καχωρεύει πα-
 „ ραλλάξει· Θεὸν δὲ ἡ τὸν Κόσμον ἡ τὰς Ἀγέρας, ἡ
 „ τὴν Γῆν, τὸν δ' ἀνωτάτω πάντων Νοῦν ἐν αἰθέρι.

§. 140.

„ Τέτου τῷ εἶδους τῆς Πανδεΐας εἶναι ἀκόμι ἡ
 „ ὁ Σπινόζας, ὁ ὁποῖος ἀποφαίνεται τὸν Θεὸν εἶναι Ὀν πε-
 „ προκισμένον ἀπείρῳ νοῖ, ἡ ἐκτάσει, τὰ ὁποῖας δύο ιδιό-
 „ τητας ἡ ὁ Ὁρφεὺς ἀνωτέρω εἶπεν· (α)

„ Ὡς μὲν ἀθανάτην κεφαλὴν ἔχεν ἡδὲ νόημα·
 „ Σῶμα δὲ οἱ περιφεγγές, ἀπείριτον, ἀσυρίλικτον·

Καὶ διὰ μὲν τῷ ἀπίρῳ νοὶ ἐνοστὶ τὸ τῷ Ὁρφέως παλ-
 κόσμιον Πνεῦμα τὸ Πατὴρ Ἀνδρῶν τε Θεῶν τε,
 τὸ τῇ ὕλῃ ἐνόν, διὰ δὲ τῆς ἐκτάσεως τὴν ὕλην αὐτὴν
 τὴν τὰ πάντα σώματα συνισῶσαν. Καθὼς λοιπὸν ὁ Ὁρ-
 φεὺς τὰ μέρη τῷ Κόσμῳ Θεοῦς ὀνομάζει, ἔτι ἡ ὁ
 Σπινόζας τὰ μέρη τῷ Κόσμῳ Θεοῦ μέρη καλεῖ· ὅθεν
 μεταξὺ Σπινόζα ἡ Ὁρφέως καμμία διαφορὰ δὲν εἶναι,
 ἔξω μόνον κατὰ τῷ διαφέρειν, καθ' ὃ, ὁ μὲν ἐστὶ πα-
 λαιός, ὁ δὲ νέος Πανδεΐας, ὁ μὲν ποιητικὴ μεθόδῳ
 τὴν Πανδεΐαν σκεπάζει, ὁ δὲ γεωμετρικῇ, ἡ τῇ συν-
 τομίᾳ ἡ ταῖς ἀφρημέναις λίαν λέξεσι, διὰ τῷ καὶ
 πολλὰς λανθάνει ὅτε Ὁρφεὺς ἡ ὁ Σπινόζας· διὰ νὰ κα-
 ταλάβωμεν λοιπὸν τὸν Σπινόζαν, ὅτι εἶναι Πανδεΐας
 τέτοι τῷ εἶδους, πρέπει νὰ φέρωμεν τὰ ἐπόμενα, ὅπως εἴ-
 ναι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἡδικῆς τε, ἔνθα περὶ Θεοῦ
 Πραγματεύεται· ἐπειδὴ εἰς αὐτὰ σαφέστατα φαίνεται αὐ-
 τὸ ἡ Πανδεΐα· αὐτὰ λοιπὸν ἔτι φωνῶσιν· (β)

ΟΡΙΣΜ.

(α) Ὁρφ. Σελ. 366.

(β) Σπινόζ. Ἡδικ. μέρ. 4.

„ nomina autem a materiæ, quam pervadit, sumere
 „ mutationibus. Ad hæc, *Deum* esse Mundum, *Stel-*
 „ las, *Terram*, supremum autem omnium *Deorum* esse
 „ *Mentem*, quæ est in *Æthere*. Omnia hæc allegorice
 explicari non possunt; sunt enim nimis clara.

§. 140.

Hujus speciei *Pantheïsta* est quoque *Spinoza*, qui per
Deum intelligit Substantiam infinitam, infinito intel-
 lectu præditam, infinitaque extensione, quas duas pro-
 prietates etiam *Orpheus* habet: (a)

„ Sicquidem immortale caput habet ac intellectum,
 „ Corpus vero ipsi est illustre infinitum, immutabile.

Per intellectum certe nil aliud intelligit, quam *Spiri-*
tum universalem Patrem Virorumque Deorumque, ut
Orpheus. Per extensionem vero materiam ipsam, ex
 qua omnia corpora constant. Sicuti ergo *Orpheus* par-
 tes Mundi *Deos* nominat, ita quoque *Spinoza* partes
Dei dicit. Inter *Spinosam* ergo & *Orpheum* nulla alia
 differentia intercedere videtur, quam antiquitatis &
 methodi, quod hic methodo mathematica, & abstrac-
 tissimis terminis *Pantheïsmum* tegat, ille vero poëticis
 expressionibus occultet. Et ideo quam plurimis *Spinoza*
 obscurissimus adparet, sicuti *Orpheus*. Quare ut
Spinozam hujus speciei *Pantheïstam* esse evincamus, pri-
 mas, ipsius definitiones bene intelligere oportet, & pro-
 positiones illas, quas in initio suæ *Ethices* habet, ubi
 de *Deo* agit. Nam ex his clare intelligi potest ipsius
Pantheïsmus. Sic enim sonant: (b)

DE-

(a) Pag. 366. in extractis. (b) *Spinoz. Ethic. de Deo* Par. I.

ΟΡΙΣΜΟΣ Α'.

„ Διὰ τῆς ἑαυτῆ αἰτίας ἐννοῶ ἐκεῖνο, ὃ τι-
 „ νος ἢ ὁσία περικλεῖει ὑπαρξιν, δηλαδὴ ἐκεῖνο
 „ ὃ τινος ἢ φύσις οὐ δύναται ἐννοηθῆναι, εἰμὴ
 „ ὑπάρχον. „

ΣΧΟΛΙΟΝ.

„ Ἡ ὅθεν ὁμῶς τινὰς ἐρωτήσει τὸν Σπινόζαν, ἂν
 δὰ τῆς πείρας αὐτὸν τὸν ὀρισμὸν ἤμπορῇ νὰ τὸν ἀπο-
 δείξῃ; ἢ ἂν καταλαμβάνῃ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια τίποτες;
 ἢ ἴσως ἔτι συλλογίζεται, ὅτι ἐκεῖνο ὅπῃ ὑπάρχει (ἐ-
 κειδὴ μὴ ὑπάρχοντος πράγματος ἰδέαν ἐδεμίαν ἔχομεν)
 ἔχει ἢ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεώς τε ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μὴ
 τοῦτος ὁ Κόσμος ὑπάρχει, ἄρα -- Ὅρα λοιπὸν συλλογισ-
 μὲς ἀρίστους! Ἀς ἐπεμάσωμεν δὲ ἢ εἰς τὸν δεῦτερον ὀρισ-
 μὸν αὐτῷ, ὅς τις ἔτω φωνεῖ. „

ΟΡΙΣΜΟΣ Β'.

„ Ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα λέγεται ἐν τῷ ἰδίῳ
 „ γένει περιωρισμένον, ὅπερ ὑφ' ἐτέρῃ τῆς αὐ-
 „ τῆς φύσεως περιορισθῆναι δύναται * παρ. Χ.
 „ τὸ σῶμα περιωρισμένον λέγεται * ἐπειδὴ ἄλ-
 „ λο ἄει μείζον ἐννοῶμεν * ὅτως ἔννοια ὑφ' ἐτέ-
 „ ρας ἐννοίας περιορίζεται * τὸ σῶμα δὲ οὐ πε-
 „ ριορίζεται ὑπ' ἐννοίας, ἐδὲ ἡ ἔννοια ὑπὸ σῶ-
 „ ματος. „

ΣΧΟΛΙΟΝ.

„ Τῆτος ὁ ὀρισμὸς ἀποβαίνει τὴν τῆς ὕλης πε-
 ρίεσιν ὑπὸ τῷ πνεύματος, οἷόν ἐστιν ὁ Θεός * ὅθεν
 ἀμφί.

DEFINITIO I.

„ Per causam sui intelligo id, cujus essen-
 „ tia involvit existentiam, sive id, cujus na-
 „ tura non potest concipi, nisi existens.

SCHOLION.

„ Sed posset aliquis ex Spinoza quærere, an
 per experientiam hanc suam definitionem probare pos-
 sit? seu an his terminis aliquid intelligat? vel forte
 ita ratiocinatur: quidquid existit (nam rei non exis-
 tentis nullam ideam habemus), habet causam suæ exis-
 tentiæ in se, sed hic mundus existit, ergo — — —
 Probalius hæc Spinozæ opinio esse videtur; quia alibi
 productionem ex nihilo refutat. Sed videatur &

DEFINITIO II.

„ Ea res in suo genere dicitur finita, quæ
 „ alia ejusdem naturæ terminari potest, e-
 „ xempli gratia corpus dicitur finitum, quia
 „ aliud majus semper concipimus. Sic co-
 „ gitatio cogitatione terminatur. At corpus
 „ non terminatur cogitatione, nec cogitatio
 „ corpore.

SCHOLION.

„ Hæc definitio excludit terminationem materiæ
 a Spiritu, qualis est Deus, adeoque in dubium revo-
 cat.

ἀμφιβολας ποιητέα ὑπὸ τῶν δοξαζόντων Πνεύματι ἔξω
τῷ Κόσμῳ· εἰς τῆτον ὁμως τὸν ὀρισμὸν φαίνεται ἡ ὕλη
ἁπείρος ἢ ἀκτιστος. „

Ο'ΡΙΣΜΟΣ Γ'.

„ Διὰ τῆς ὑποστάσεως ἐννοῶ ἐκεῖνο, ὅπερ
ἐν ἑαυτῷ ἐστὶ, ἢ καθ' ἑαυτὸ ἐννοεῖται, τῆτε-
ρῶν ἐκεῖνο, οὗ τινος ἢ ἐννοια οὐ δέεται ἐννοίας ἄλ-
λῃς πράγματος, ἐξ ὧς σχηματιοῦνται ὀφείλοισι. „

ΣΤΟΛΙΟΝ.

„ Ο' Σπινόζας εἶναι πολλὰ σκοτεινὸς εἰς τοῦτον
τὸν ὀρισμὸν, ἢ συμπεραίνω, ὅτι ἔτε αὐτὸς τὸν ἐννοῶ-
σεν· ἐπειδὴ λέγει, ὅτι ὑπόστασις εἶναι ἐκεῖνη, ἥς τινος ἢ
ιδέα σχηματίζεται ἀνευ ἀναφορᾶς δηλαδὴ τόπῳ ἢ χρό-
νῳ· ἂν λοιπὸν ἡμεῖς τοιαύτην ιδέαν ἔχωμεν; δὲν εἶναι ὁ-
λὰ αἱ ιδέαι μας ἠνωμένας μὲ τόπον ἢ χρόνον; ἢ ἂν
ἤμπορῃ ἡ μᾶς ἀποδείξῃ, ὅτι ἤμπορῆμεν καὶ ἔχω-
μεν τοιαύτην ιδέαν ἀνευ αὐτῶν τῶν ἀναφορῶν, δηλαδὴ
καὶ προσλάβωμεν ἐνὸς πράγματος ιδέαν ἰχωρὶς τῆς ἀνα-
φορᾶς πρὸς τὸ ἄλλο ἢ ἀνεξηρητήσιας; ἢ τί ἄλλο ἐννοεῖ
ὁ Σπινόζας μὲ αὐτὰ τὰ λόγια; ἐπειδὴ τὸ τῆτεσι του
εἶναι σκοτεινότερον ἀπὸ τὰ πρῶτα τὰ λόγια, τὸ ἐν ἑαυ-
τῷ εἶναι, ἢ τὸ καθ' ἑαυτὸ ἐννοεῖται· ὅθεν ὁ Σπινό-
ζας ἐννοεῖ ἢ δὲν ἐννοεῖ, ἢ μὲ ὅλον ὅπῃ λέγει, ὅτι
ἐννοεῖ. „

Ο'ΡΙΣΜΟΣ Δ'.

„ Διὰ τῆς ιδιότητος ἐννοῶ ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ-
τιοῦς ἐκ τῆς ὑποστάσεως προσλαμβάνει, ὡς τῇ
αὐτῇ ὕλην συνιστῶν. „

Ο'ΡΙΣ-

canda extramundanistis. Ex hac vero patet immensitas materiae simul & Spiritus, excluditur quae omnis productio ex nihilo. Et ideo conformiter primis duabus definitionibus substantiam longe aliter definit, quam ceteri Philosophi.

DEFINITIO III.

„ Per substantiam intelligo id, quod in
 „ se est, & per se concipitur: hoc est id,
 „ cuius conceptus non indiget conceptu al-
 „ terius rei, a quo formari deberet.

SCHOLION.

„ Spinoza in hac definitione tam obscurus est, ut eandem ipse non intellexisse videatur. Dicit enim substantiam esse id, quod per se concipitur, sive quod concipitur sine relationibus loci, temporis & dependentiae. At quæro ex Spinoza, an ideam aliquam sine prædictis relationibus habere possit? An rem quandam concipere possit sine relatione ad aliam? Quid ergo intelligit per id, quod per se concipitur? nam hæc definitio, quod sit id, cuius conceptus non indiget conceptu alterius rei, a quo formari deberet, est obscurior suo definito, sive potius definitione prima data substantiae. Tandem hac definitione admissa sequeretur unicam tantum dari substantiam in mundo.

DEFINITIO IV.

„ Per attributum intelligo id, quod in-
 „ tellectus de substantia percipit, tanquam
 „ illius essentiam constituens.

Q

DE-

Ο'ΡΙΣΜΟ'Σ Ε'.

„ Διὰ τοῦ τρόπου ἐννοῶ τὰς ἐνεργείας τῆς
ὑποστάσεως, ἢ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν ἄλλῳ ἐστὶ, δι' ὃ
τε ἐννοεῖται. „

ΟΨΙΣΜΟΣ 5.

„ Διὰ τοῦ Θεοῦ ἐννοῶ ὅτι ἀπολύτως ἀ-
 „ πείρον, ταῖς ἐν ὑπόθεσιν πεπρωτισμένῃ ἀ-
 „ πείροις ιδιότησιν, ὧν ἐκάστη αἰάνιον καὶ ἀπείρον
 „ οὐσίαν ἐκφράζει. „

E'PMHNEI'A.

„ Δέγω ἀπολύτως ἄπειρον, ἤχι δὲ ἐν
 „ τῷ ἰδίῳ γένει· πᾶν γὰρ ὅ,τι ἐν τῷ ἰδίῳ γέ-
 „ νει μόνον ἄπειρόν ἐστιν, ἀπείρους περὶ αὐτοῦ ἰ-
 „ διότιτας ἀρνηθῆναι δυνατόμεθα, ὅπερ δὲ ἀπο-
 „ λύτως ἄπειρόν ἐστι, πρὸς τὴν αὐτοῦ οὐσίαν ἀ-
 „ νήκει· πᾶν ὅτι ταύτην ἐκφράζει, καὶ ἀρνησιν ἐ-
 „ δεῖαν περικλείει. „

ΣΧΟΛΙΟΝ.

„ Ὁ ρᾶς λοιπὸν ὁ Σπινόζας τί ἐννοεῖ μετὰ τὴν λέξιν
Θεός, ὃν ἄπειρον· ἅλ' ἠδελότης τὸν ἐρωτᾷσει, πα-
ραστῆναις τύχαις ἢ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον ἄπειρον, ἢ
μόνον τὴν λέξιν αὐτήν; ἐδῶ ὅμως ὁ σκοπὸς μας δὲν εἶναι
να τὸν ἀναιρέσωμεν, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸν φανερώσωμεν.
Πανδεΐσαν τὰ πρῶτα εἶδες, »

ΠΡΟ΄ΤΑΣΙΣ ΚΘ΄.

" Ἐν τῇ τῶν ὄντων φύσει ἑδὲν συμβεβη-
 " κός ὑπάρχει, ἀλλὰ πάντα ἐκ τῆς ἀνάγκης
 " τῆς

DEFINITIO V.

„ Per modum intelligo substantiæ affec-
 „ tiones , five id , quod in alio est , per
 „ quod etiam concipitur.

DEFINITIO VI.

„ Per *Deum* intelligo Ens absolute in-
 „ finitum : hoc est , substantiam constantem
 „ infinitis attributis , quorum unumquodque
 „ æternam & infinitam substantiam exprimit.

EXPLICATIO.

„ Dico absolute infinitum , non autem
 „ in suo genere ; quidquid enim in suo ge-
 „ nere tantum infinitum est , infinita de eo
 „ attributa negare possumus. Quod autem
 „ absolute infinitum est ad ejus essentiam per-
 „ tinet , quidquid essentiam exprimit & ne-
 „ gationem nullam involvit.

SCHOLION.

„ Definitio *Dei* a Spinoza data haud suspecta vi-
 deretur consideratis tantum terminis. Sed oportet bene
 considerare , quid intelligat per Ens absolute infinitum,
 hoc est , per substantiam constantem infinitis attributis.
 Verum non habeo animum hic refutandi Spinosam , sed
 tantum ostendendi illum pantheistam primæ speciei fuisse.

PROPOSITIO XXIX.

„ In rerum natura nullum datur contin-
 „ gens ; sed omnia ex necessitate divinæ na-

„ τῆς θείας φύσεως διαρισμένά ἐστι πρὸς τὸ διω-
 „ ρισμένῳ τινὶ τρόπῳ ὑπάρχειν ἢ ἐνεργεῖν.

ΣΧΟΛΙΟΝ.

„ Ταύτης τῆς προτάσεως ἀποδείχθεις, πρῶτον
 μὲν ὁ Κόσμος ἀποδεικνύεται ὅν ἀναγκαῖον· δεύτερον δὲ
 πίπτει ἢ ἡ τῶν λογικῶν κτισμάτων ἐλευθερία, ἢ ὅλοι
 νομίζουσιν, ὅτι τὴν ἔχουσιν· ὥς ἐπεράσωμεν ἐν πρὸς τέ-
 τοις ἢ εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς Ἡδίκης τε ἐνθα περὶ
 Νοὸς πραγματεύεται. „

ΠΡΟΤ. Α΄.

„ Τὸ νόημα ιδιότης τοῦ Θεοῦ τυγχάνει. „

ΠΡΟΤ. Β΄.

„ Ἡ ἔκτασις ιδιότης τοῦ Θεοῦ ἐστίν. „

ΣΧΟΛΙΟΝ.

„ Βλέπεις λοιπὸν τῶρα σαφέστατα τὰς δύο ιδιο-
 τητας τῆ Θεοῦ, ὅπῃ εἰς τὴν ἀρχὴν εἶπαμεν· ὥς φέ-
 ρωμεν δὲ ἀκόμι καί τινας προτάσεις, διὰ τὰ τὸν ἀποδεί-
 ξωμεν, ὅτι τὰ μέρη τῆς Κόσμου, μέρη Θεοῦ ἐνομάζει,
 ὥς εἴρηται. „

ΠΡΟΤ. Γ΄.

„ Πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐσίαν οὐκ ἀνήκει
 „ εἶνα· ὑπόστασιν, ἤτοι ἡ ὑπόστασις τὸ τοῦ ἀν-
 „ θρώπου εἶδος οὐ συνήσῃ. „

„ turæ determinata sunt ad certo modo exi-
 „ stendum, & operandum.

SCHOLION.

Ex hac propositione clare ostendi potest, Mun-
 dum esse *Ens* necessarium, nec ullam dari libertatem
 entium ne rationalium quidem. Sed transeamus ad se-
 cundam partem *Ethicæ*, ubi de mente agit.

PROPOSITIO I.

„ Cogitatio attributum *Dei* est.

PROPOSITIO II.

„ Extensio attributum *Dei* est.

SCHOLION.

Vides ergo, extensionem quoque, sive materiam
 poni a Spinoza inter attributa *Dei*. Verum videndæ
 sunt quoque illæ propositiones in quibus partes *Mundi*
 partes *Dei* nominat.

PROPOSITIO X.

„ Ad essentiam hominis non pertinet
 „ esse substantiam, sive substantia formam
 „ hominis non constituit.

ΠΟΡΙΣΜΑ τῆς ΙΑ'. ΠΡΟΤΑΨΕΩΣ.

» Ἐντεῦθεν ἔπεται τὸν ἀνθρώπινον νῦν μέ-
 » ρος εἶναι τοῦ ἀπείρου νοός τοῦ Θεοῦ, ὅθεν ὅταν
 » λέγωμεν τὸν ἀνθρώπινον νῦν τοῦτο, ἢ ἐ-
 » κείνο προσλαμβάνειν, ἢ δὲν ἄλλο λέγομεν, ἢ
 » τὸν Θεόν, ἔχῃ κατὰ ἀπείρους ἐσιν, ἀλλὰ
 » κατὰ διὰ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου νοός ἐρ-
 » μηνεύεται, ἢτοι κατὰ τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου νοός
 » ἐσίαν συνιστᾷ, ταύτην, ἢ ἐκείνην τὴν ἰδέαν ἐ-
 » χεῖν· καὶ ὅταν λέγωμεν τὸν Θεόν ταύτην,
 » ἢ ἐκείνην τὴν ἰδέαν ἔχειν, οὐ μόνον ἢ τὴν
 » τῷ ἀνθρωπίνῳ νοός φύσιν συνιστᾷ, ἀλλὰ κατὰ
 » ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου νοός πράγμα-
 » τος ἑτέρου ἰδέαν ἔχει, τότε λέγομεν τὸν ἀνθρώ-
 » πινον νοῦν τὸ πρᾶγμα ἐκ μέρους, ἢτοι ἀκα-
 » ταλήλως προσλαμβάνειν. »

ΠΡΟΤΑΣΙΣ ΙΓ'.

» Τοῦ ἀντικείμενον τῆς ἰδέας τῆς τὸν ἀνθρώ-
 » πινον νοῦν συνιστώσης ἐς τὸ σῶμα, ἢτοι δια-
 » ρισμένος τις τρόπος ἐκτάσεως ἐνεργείᾳ ὑπάρ-
 » χων, καὶ οὐδὲν ἕτερον. »

ΣΧΟΛΙΟΝ.

» Ἀπὸ ἐδῶ βεβαιότατα δῆλον γίνεται, τί ὁ Σπ-
 » ζας ἐννοεῖ διὰ τῆς λέξεως ἐκτάσεως· ὅθεν δὲν εἶναι ἀ-
 » νάγκη καὶ ἀμφιβάλλωμεν, μή πως καὶ ἐννοεῖ τὸ βάθος τῆς
 » ἐννοίας τῷ Θεοῦ δηλαδὴ τῷ νοός. »

COROLL. XI. PROPOSITIO.

„ Hinc sequitur , mentem humanam
 „ partem esse infiniti intellectus Dei ; ac
 „ proinde , cum dicimus , mentem huma-
 „ nam hoc , vel illud percipere , nihil aliud
 „ dicimus , quam quod Deus , non quate-
 „ nus infinitus est , sed quatenus per natu-
 „ ram humanæ mentis explicatur , sive qua-
 „ tenus humanæ mentis essentiam constituit,
 „ hanc vel illam habet ideam. Et cum di-
 „ cimus Deum , hanc vel illam ideam ha-
 „ bere , non tantum , quatenus naturam hu-
 „ manæ mentis constituit , sed quatenus si-
 „ mul cum mente humana alterius rei etiam
 „ habet ideam , tunc dicimus , mentem hu-
 „ manam rem ex parte , sive inadæquate
 „ percipere.

PROPOSITIO XIII.

„ Objectum ideæ , humanam mentem
 „ constituentis est corpus , sive certus ex-
 „ tensionis modus actu existens , & nihil
 „ aliud.

SCHOLION.

Inde patet ad evidentiam , quid Spinoza per ex-
 tensionem intelligat nempe corporis sive materiæ infi-
 nitam extensionem , non autem profunditatem cogita-
 tionis Dei , sicut quibusdam visum fuit.

COR.

ΠΟΡΙΣΜΑ.

„ Ἐντεῦθεν ἔπεται τὸν ἄνθρωπον ἐκ νοῦς
 „ καὶ σώματος συνίστασθαι, καὶ τὸ σῶμα τὸ ἀν-
 „ θρώπινον, ὡς αὐτοῦ αἰδανόμεθα, ὑπάρχειν. „

ΣΧΟΛΙΟΝ.

„ Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἀπεδείχθη ὁ Σπινόζας
 πρῶτον μὲν Πανθεΐστας τέτε τῷ εἶδος, δεύτερον δέ,
 ὅτι ἐννοεῖ τὸν Θεὸν ἔχειν ἄπειρον νῦν καὶ ἔκτασιν, ἥτοι
 σῶμα· καὶ τρίτον τὰ μέρη τῷ Κόσμου εἶναι μέρη Θεοῦ
 εἶδει καὶ μὲ τὸν Ὀρφέα ὁμοιάζει. „

§. 141.

„ Ἀς ἀπεράσωμεν λοιπὸν καὶ εἰς τὸ δεύτερον εἶδος
 τῆς Πανθεΐας, δηλαδή εἰς ἐκείνης τῆς Φιλοσόφου,
 ὅπως τὴν αἰτίαν τῶν φαινομένων τέτε τῷ Κόσμῳ νομίζει
 ὅτι εἶναι δύναμις τις τῆς ὕλης, ἐχὶ δὲ Πνεῦμα παγκό-
 σμιον νῦν καὶ ἐκτεταμένον, διὰ τῆτο καὶ Ὑλικοὶ ἥτοι
 Ματεριαλισταὶ κέκληνται· αὕτη δὲ ἡ δύναμις ἐκαλεῖ-
 το ἀπὸ μὲν τῆς παλαιᾶς φιλικῆς καὶ νεῖκος, λαβῆσα τὴν
 ὀνομασίαν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων· ἀπὸ δὲ τῆς νεωτέρας
 δύναμις ἐλκυστικῆς καὶ ἀντικερσικῆς, ὡς παρὰ Νεύτωνι φαί-
 νεται, ὡσαύτως ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ὀνομασίας
 μετασχῶσα. Ὅτι ἐν οἷς παλαιοὶ ἐννόουν διὰ τῆς φιλι-
 κῆς, τοῦτο καὶ οἱ νεώτεροι διὰ τῆς ἐλκυστικῆς, καὶ
 „τι οἱ παλαιοὶ διὰ τῆς νεῖκος, τῆτο καὶ οἱ νεώτε-
 ροὶ μὲ τὴν ἀντικερσικὴν. Ἄλλοι δὲ, ὅσον παλαιοὶ, τό-
 σον καὶ νέοι μὲ ἓνα ὄνομα τὴν ἐκφράζον λέγοντες τὴν κί-
 νησιν, δηλαδή ἡ ἀρχὴ καὶ αἰτία ὅλων τῶν φαινομένων εἶ-
 ναι ἡ κίνησις, ἥτις ὅταν μὲν ἐνώνη τὰ πράγματα καλεῖ-
 ται φιλική, ἢ ἐλκυστικὴ· ὅταν δὲ τὰ ξεχωρίζῃ, νεῖκος
 ἢ ἀντικερσικὴ. „

§. 142.

COROLLARIUM.

„ Hinc sequitur , hominem mente &
 „ corpore constare , & corpus humanum
 „ prout ipsum sentimus existere.

SCHOLION.

Ex allatis definitionibus , propositionibusque vidimus , Spinosam per *Deum* intelligere *Eus* infinita cogitatione & extensione præditum , infinitam extensionem nil esse aliud , quam infinitam materiam , sive corpus ; denique partes Mundi esse partes *Dei*. Quis ergo dubitare adhuc potest Spinosam in numerum *Pantheistarum* primæ speciei ponere ?

§. 141.

Transeamus ad secundam speciem pantheismi , scilicet ad illos Philosophos , qui causam phænomenorum hujus Mundi putabant esse vim quandam materiæ interna non vero *Spiritum* universalem mente præditum , & ideo *Materialistæ* vocati sunt. Hæc vis ab antiquis denominatione ab effectibus sumpta vocabatur *Amicitia* & *Bellum* , quæ a recentioribus ut Newtono appellatur vis *Attractiva* & *Repulsiva* ; omnes enim effectus in hoc mundo contingere putabant per amicitiam , sive vim attractivam , vel per bellum sive vim repulsivam , id est per conjunctionem , vel separationem partium , quæ una voce *Motu* peraguntur. Hunc enim putabant esse causam omnium phænomenorum , qui cum partes conjungit , *Amicitia* sive *Attractio* , dum easdem separat , *Bellum* sive *Repulsio* audit.

§. 142.

„ Πρῶτος λοιπὸν τήτου τῆ εἰδὸς τῆς Πανθειᾶς
 εἶναι ὁ Πρωταγόρας ὁ Φιλόσοφος, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ
 λόγου ἐρευνᾷ τὴν αἰτίαν τῶν φαινομένων ἀποφαίνεται εἶ-
 ναι τὴν κίνησιν, ὅθεν λέγει· (α) „ ἀρχὴ δὲ ἐξ ἧς,
 „ ἃ νῦν δὲ λέγομεν, πάντα ἡρτῆται, ἥδε αὐτῶν, ὡς
 „ τὸ Πᾶν κινήσις ἦν, ἢ ἄλλο παρὰ τῆτο μὲν. Τῆς
 „ δὲ κινήσεως δύο εἶδη, πλήθει μὲν ἄπειρον ἐκάτερον,
 „ δύναμιν δὲ τὸ μὲν ποιεῖν ἔχον, τὸ δὲ πάσχειν· ἐκ δὲ
 „ τῆς τέτων ὁμιλίας τε ἢ τρέψεως πρὸς ἄλλα γίγνε-
 „ ται ἔκγονα, πλήθει μὲν ἄπειρα, δίδυμα δὲ, τὸ μὲν
 „ αἰσθητὸν, τὸ δὲ αἰσθητῆς, αἰεὶ συνεκπίπτουσα ἢ γεν-
 „ ναμένη μετὰ τῆ αἰσθητῆς. — — Παρομοίως σχεδὸν
 μετὰ τὰ ἀνωτέρω λόγια ὁμιλεῖ ἢ ὁ Ἐμπειδοκλῆς ὁ Μί-
 τανος Ἀκραγαντινός· (β) „ τέσσαρα μὲν, λέγει, σοί-
 „ χητα, Πῦρ, Ἀέρα, Ὑδωρ, Γῆν· δύο δὲ ἀρχί-
 „ κας δυνάμεις, Φιλίαν τε ἢ Νεῖκος· ὧν ἡμῖν ἐ-
 „ στιν ἐνωτική, τὸ δὲ δαιρετικόν· φησὶ δὲ ἔτω (γ)

„ Τέσσαρα τῶν πάντων ριζώματα πρῶτον ἄκρε,
 „ Ζεὺς, Αἰθήρ, Ἡὲρ τε φερέσβιος, ἡδ' Αἰῖδω-
 νεύς,
 „ Νῆσις θ', ἢ δακρύοις τέγγει κρένωμα βρότειον.

„ Δία μὲν λέγων τὸ Πῦρ· Ἡὲρην δὲ, τὴν Γῆν· Αἰ-
 „ θωῖα δὲ τὸν Ἀέρα· Νῆσιν δὲ τὸ Ὑδωρ· καὶ
 „ ταῦτα, φησὶν, ἀλλαιττόμενα διαμπερὲς ἑδαμῦ λήγει,
 „ ὡς

(α) Πλάτ. ἐν Θεαιν. (β) Πλάτ. περὶ τῶν ἀρεσκόντων.
 τοῖς Φιλ. βιβλ. α'. (γ) Διόγ. ἐν τῷ βίβλ. αὐτῷ.

§. 142.

Primus hujus speciei *Pantheista* est Protagaras, qui ratione sua indagando causam phaenomenorum statuit esse motum. Verba ejus sunt sequentia: (a) „ Principium autem deinceps exit, ex quo ea, quæ modo diximus, manant; quod scilicet universum hoc motus est, & aliud præter motum nihil. Motus vero species duæ, & multitudine quidem utraque infinita; potentiam vero alteram agendi, alteram patiendi habet. Ex harum congressu, compulsuque mutuo effectus eveniunt numero infiniti, specie genuini, sensibile & sensus, qui semper cum sensibili coincidit, & congreditur. Similiter loquitur quoque Empedocles Agrigentinus Metonis filius: (b) „ quatuor sunt, dicit elementa, *Ignis, Aër, Aqua, & Terra*, quibus duæ insunt vires, *Amicitia & Bellum*, quarum una conjungit, altera vero separat, & ideo dicit: (c)

„ *Jupiter albus, & alma soror Juno atque potens*
Dis.
 „ *Et Nestis, lacrymis hominum quæ lumina compler.*

„ *Jovem ignem, Junonem terram, Airdoneum Aërem,*
 „ *Nestin aquam adpellat, aitque hæc elementa con-*
 „ *ti-*

(a) Plat. in Thæteteto.
 philos. Lib. I.

(b) Plutarch. de plac.
 (c) Ibidem.

„ὥς ἂν αἰδῆς τῆς τοιαύτης λακοσμήσεως ἄσης • ἐπι-
„φέρει γυν (α) •

„ Ἄλλοτε μὲν φιλότῃ συνερχόμεν' εἰς ἕν ἅπαντα,
„ Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα νεῖκος ἔχθει.

Ο' δὲ Πρωταγόρας πολλὰ ἀμφίβολα ἐμίλει περὶ τῶν
Θεῶν, ὅπῃ οἱ ἄλλοι ὑπερασπίζοντο, ἔθεν λέγει· (α)
„ περὶ μὲν Θεῶν ἐκ ἔχω εἰδέναι, εἴθ' ὥς εἰσὶν, εἴθ'
„ ὥς ἐκ εἰσὶν • πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἢ τε
„ ἀδελότης, ἢ βραχύς ὢν ὁ βίος τῷ ἀνθρώπῳ • διὰ
δὲ τῷ λόγῳ ἐξετάζων εἰρηκε τὴν γνώμην τε περὶ τῆς αἰ-
τίας τῶν φαινομένων, ὥς ἀνωτέρω εἴρηται. Εἶναι δὲ ἢ
πολλοὶ νεώτεροι Φιλόσοφοι τέτῃ τῷ εἶδος τῆς Παν-
θεΐας, ἀλλὰ τὸς παραιτῶμαι διὰ δύο αἴτια • πρῶτον μὲν
ἐπειδὴ εἶναι νεώτεροι ἢ ἡ ὑπόληψις των δὲν εἶναι τόσοι
μεγάλη ἢ ἐνεργητικὴ, μὲ τὸ νῦν ἐπῆραν τὰς παλαιὰς
γνώμας ἢ τὰς ὑπερασπίζονται • δευτέρον δὲ ἐπειδὴ ἢ κρύ-
πτεν τὰ νόματά των ὑποκάτω εἰς ὀνόματα ἄλλων γε-
νῶν, διὰ νῦν ἀπατῶσι μὲ αὐτὸ πολλὰς, καθὼς ἢ ὁ
Γερδάνης ἐν τῷ κατὰ Λιβερτίνων Βιβλίῳ λέγει •
(γ) „ ἔτω γὰρ ἔθος ἐς τὴν Φιλοσόφους σή-
„ μρον ὑπὸ μορμολύκειον Περσῶν, Γεδάων, Κινέζων,
„ Γιδῶν ἢ Τερκῶν φανερεῖσθαι. „

§. 143.

„ Τὸ τρίτον εἶδος τῆς Πανθεΐας περιλαμβάνει
ἄλλας ἐκείνης, ὅπῃ ἀποφαινονται τῆτο τὸ Πᾶν εἶναι ζῶον
δηλαδὴ τῇ ὕλῃ εἶναι ζωτικῇ δυνάμει πεπεροισμένην, ἢ
διὰ

(α) Ἀπόδοι. (β) Διογ. Λαίρτ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. (γ)
Γερδ. κατὰ Λιβερτ. Τόμ. α. §. 1.

„ tinuo migrare in alia, desinere nusquam, huncque
 „ rerum ordinem esse æternum. Denique infert: (a)

„ Nonnunquam connectit amor simul omnia rursus,
 „ Nonnunquam sejuncta jubet contentio ferri.

Protagaras vero de *Diis*, quos alii defenderunt, ita:
 (b) „ de *Diis* quidem statuere nequeo, neque an sint,
 „ nec ne; sunt enim plurima, quæ id scire prohibeant,
 „ summa nempe rerum incertitudo, & brevis hominis
 „ vita. Sententiam vero illius de causa phænomenorum
 „ superius jam attulimus. Sunt etiam recentiores
 „ Philosophi hujus speciei *Pantheistæ*, sed silentio eos
 „ præterimus, partim quia, nil novi dicunt, sed antiquam
 „ errantem recoquunt, partim, quia genuina sua nomina
 „ fictis nominibus occultant & barbaris nationibus suas
 „ sententias adscribunt, ut plures decipiant, uti recte
 „ *Jordan* contra libertinos scribens animadvertit: (c)
 „ sic enim moris est, ait, Philosophos hodie sub Persa-
 „ rum, Judæorum, Sincensium & Turcarum comparere
 „ larva.

§. 143.

„ Tertia vero species *Pantheismi* continet omnes
 „ illos, qui asserunt hoc universum esse animal, scilicet,
 „ materiam vitali vi præditam, & per hanc peragi,
 „ &

(a) Ibidem. (b) Diog. in vita ipsius. (c) Jord.
 contra liberti. Tom. I, §. V.

δὰ αὐτῆς ἐνεργῶνται ἢ ἀποτελεῖνται τὰ πάντα· τὸτο δὲ ἐβεβαίωσαν δι' ἐκείνῃ τῇ ἐπιχειρήματος, τὸ ὅποτον ἐκ τῶν μερῶν τέττε τῇ Παντός λαμβάνεται, οἷον ζῶον. Οὗτοι λοιπὸν οἱ τῆς ὕλης ἐν γένει ζωτικὰς δυνάμεις κατηγορῶντες Ὑλοζῶϊται ἤκισαν (α). „

§. 144.

„ Οἱ λοιπὸν οἱ Φιλόσοφοι, ὅτις ἕως ἐδῶ εἶπαμεν, ἢ ὅσοι κατὰ ταύτας τὰς γνώμας γράψουσιν, ἢ ἄτω φρονῶσιν, Ἀΐθεοι κυρίως δὲν ἤμπορῶν νὰ λέγονται, ἀλλὰ Πανθεΐσαι, ἢ Ματεριαλίσαι· ἐπειδὴ ἢ δέχονται Αἰτίαν τέτων τῶν φαινομένων ἥτοι λογικὴν, ἢ ἄλογον· οἱ ἐπόμενοι δὲ κυρίως Ἀΐθεοι πρέπει νὰ λέγονται, μὲ τὸ νὰ ἀρεῖνται τὴν Αἰτίαν τῶν φαινομένων. Ἐπειδὴ ὅταν λέγωμεν Θεός, ἐννοῶμεν τὴν Αἰτίαν τῶν φαινομένων, ὅταν δὲ τὴν Αἰτίαν ταύτην ἀποβάλλωμεν, τότε Ἀΐθεοι καλέμεθα· Ἀΐθεος γὰρ λέγεται ὁ ἀνεπητήτης τῆς Αἰτίας τῶν φαινομένων κατ' ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, ἢ τῆς ἐννοίας. „

§. 145.

„ Τρίτη λοιπὸν γνώμη εἶναι τὸ Ἀὐτόματον, ἥτοι ἡ Ἀΐθεΐα, ἥτις εἰδὲν ἄλλό ἐστιν, εἰμὴ ἀρενῆσις τῆς αἰτίας τῶν φαινομένων, ὑποδέττει δηλαδὴ οἱ Φιλόσοφοι τέττε τῇ εἰδῆς, ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ δὲν ἔχον καμμίαν αἰτίαν, ἀλλὰ ἐκ ταυτομάτου γίνονται, ἢ αὕτη ἡ τάξις, ἥτις μᾶς φαίνεται κατὰ λόγον, εἶναι ἀνα-

(α) Κιχ. περὶ Φύσ. Θεῶν βιβλ. α. Ἀριστοτέλ. περὶ Κόσμου. Πλάτωνα, περὶ τῶν ἀρεσκόντων, τοῖς Φιλ. βιβλ. α. Κυνόβρετος Σύστημα. τῶ νοῖς. Τομ. α.

& effici omnia phaenomena. Hoc autem dicebant moti illo argumento, quod ex partibus hujus universi sumitur, hoc est, animalibus. Hi itaque Philosophi, qui materiae in genere vitam tribuebant, *Hylozoistae* audiverunt: (a)

§. 144.

„ Philosophi tamen primae, secundae & tertiae speciei *Athei* proprie dicendi non sunt; concedunt enim causam quandam phaenomenorum & quidem primi ratione praeditam, alii vero mechanicam, & ultimi vitam pollentem. *Atheus* proprie, ut ex etymologia hujus vocis patet, is est, qui omnem causam phaenomenorum negat. Sequentes autem sunt in seriete & proprio sensu *Athei* censendi; cum omnem causam Phaenomenorum negent. „

§. 145.

„ Proprie ergo *Athei* sunt Philosophi tertiae sententiae, qui omnia Phaenomena *Casui* adscribunt, sive nullam Phaenomenorum causam admittunt. Fuerunt enim aliqui, qui ipsum ordinem, & deviationem atomorum, quae ratione facta dicimus, sine ratione facta esse praetendunt, & non nisi diversam relationem quo-

(a) Cicer. de natur. Deor. Lib. I. Arist. de mundo, Plutarch. de placit. Phil. Lib. I. Cudworth. System. intell. Tom I.

αναφορική, δηλαδή ὡς πρὸς ἡμᾶς, καθ' ἑαυτὴν δὲ εἰς
 εἶναι· καθὼς τὸ δεξιόν, ἢ ἀριστερόν, ὡς πρὸς τὸν ἑα
 εἶναι ἀριστερόν, ὡς πρὸς τὸν ἄλλον δεξιόν· Οὗτοι λοιπὸν
 οἱ Φιλόσοφοι βέβαια τὰς δυνάμεις τῇ ἐννοεῖν τῆς ψυ-
 χῆς ἀρνεῖνται, αἵτινες εἶναι ἢ εἰς τὰς ἀπληρώτους γνω-
 σταί, ὅτι δηλαδή τὰς ἔχον· ἐπειδὴ πρῶτον ἐννοοῦμεν
 τὰ πράγματα ὅτι εἶναι, ἢ δεύτερον πόθεν ἢ διὰ τί
 εἶναι, τῶν τῶν ἀρχῶν δίχα ὁ νῆς τῶ ἀνθρώπῳ οὐ-
 δὲν ἐννοῆσαι δύναται· ἀλλ' εἰδὼ ἡμεῖς ὅτε ἀποδεικνύο-
 μέν τι, ὅτε ἀναιρέμεν, ἀλλὰ μόνον πρέπει νὰ ἀναφέρω-
 μεν, ὅλως ἐκείνας τὰς Φιλοσόφους, ὅπου οὕτω φρο-
 νῶσιν.»,

§. 146.

», Ἀς φέρωμεν λοιπὸν τὰ ἴδια λόγια τῇ Πλάτῳ,
 χε περὶ ταύτης τῆς γνώμης, ὁ ὅποιος πολλὰς παλαιούς
 Φιλοσόφους Ἀἰῶνες ἐπαριθμεῖ λέγων (α)·¹», ἐπὶ
 », τῶν Φιλοσόφων καθάπερ Διαγόρας ὁ Μιλήσιος, ἢ
 », Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖος, ἢ Εὐήμερος ὁ Τεγεαῖτης, κα-
 », θόλις φασὶ μὴ εἶναι Θεός· — ἢ Εὐρυπίδης ὁ Τρα-
 », γωδοποιός ἀποκαλύψαι μὲν ἔκ ἡθέλησε, δεδοί-
 », κως τὸν ἄρειον Πάγον· ἐνέφηγε δὲ τῶτον τὸν τρόπον·
 », τὸν γὰρ Σίσυφον εἰσήγαγε προσάτην ταύτης τῆς δό-
 », ξης, ἢ συνηγόρευεν αὐτῇ ταύτῃ τῇ γνώμῃ· ἦν γὰρ
 », χρένος (φησὶν) ὅτ' αἵτατος ἦν ἀνθρώπων βίος, καὶ
 », θηριώδης, ἰσχύος δ' ὑπέρτης· ἐπειτα φησὶ τὴν ἀ-
 », νομίαν λυθῆναι νόμων εἰσαγωγῇ· ἐπεὶ γὰρ ὁ νόμος
 », τὰ φανερά τῶν ἀδικημάτων εἰργεῖν ἐδύνατο, κρύφατε
 », ἠδίκων πολλοί, τότε τις σοφὸς ἀνὴρ ἐπέστησεν ὡς δεῖ
 », αἰεὶ

(α) Πλάτῳ, περὶ τῶν ἀρεσκ. βιβλ. 4.

quoad nos exprimere autumant, sicuti dextra & sinistra quoad unum dextra est, quæ quoad alterum sinistra. Videntur hi Philosophi ea negare, quæ simplicissimis nota sunt & certa. Primum enim est intelligere res existere, secundum unde & quare. Sine his principiis nihil percipere potest mens humana. Sed hic non est scopus refutare hanc sententiam, sed tantum recensere eorum nomina, qui ita sentiebant.

§. 146.

Audiamus Plutarchum hac de re, ejus hæc sunt verba: (a) „ Philosophorum quidam, ut Diagoras „ Melius, & Theodorus Cyrenæus, & Evemerus „ Tegeata omnino negaverunt esse Deos. — — Et „ Eurypides Tragicus Poëta aperte quidem profiteri „ hanc sententiam non est ausus, metuens Areopagitit „ cum judicium; indicavit tamen hac ratione: si „ syphum introduxit, qui eam proferret, ipseque „ epatrocinatus est. Incondita olim vita fuit mortali- „ lium, & belluina, viribusque serviens. Legibus „ deinde positis, ait, injusticiam fuisse repressam. Sed „ cum hæc aperta possent flagitia prohiberi, multi vero „ occulte scelera perpetrarent, tum quemdam calidum „ virum prodiisse, qui docuerit veritati tenebras mendacio offundendas, hominibusque persuadendum esse: „ quod sit perenni vita aliquis vicens *Deus*, qui cer-

„ nat

(a) Plut. de placit. Philos. Lib. I.

„ αἰεὶ ψευδαὶ λόγῳ τυφλοῦσαι τὴν ἀλήθειαν, ἢ πείσαι
 „ τῆς ἀνθρώπου, ὡς ἔστι Δαίμων ἀφδίτῳ δάκλων βίῳ,
 „ ὅς ταῦτ' ἀκῆει ἢ βλέπει φρονεῖτ' ἄγαν. Ἀντιφάτω
 „ γάρ (φησὶν) ὁ Ποιητικὸς λῆρος σὺν Καλλιμάχῳ τῷ
 „ λέγοντι, εἰ Θεὸν οἶδα, ἴδι ὅτι ἢ δαίμονι ῥέξαι
 „ πᾶν δυνατόν· ἐδὲ γὰρ ὁ Θεὸς δύναται πᾶν ποιῆν· ἐπεὶ
 „ τοι γε εἰ Θεὸς ἐστὶ, ποιείτω τὴν χιόνα μέλαιναν·
 „ τὸ δὲ πῦρ ψυχρὸν, τὸ δὲ κατ' ἡμέραν ἔρδον, ἢ τὸ ἐ-
 „ ναντίον· ἢ γὰρ ὁ Πλάτων ὁ μεγαλόφρωνος εἰπὼν, ὁ
 „ Θεὸς ἔπλασε τὸν Κόσμον πρὸς ἑαυτῷ ὑπόδειγμα,
 „ ὅξει λῆρος βεκκεσελήνη, κατὰ γε τῆς ἀρχαίας Κα-
 „ μωδίας ποιητάς· Ὡς αὐτῶς ὁμιλεῖ ἢ ὁ Κικέρων πε-
 „ ρὶ τῶν αὐτῶν Φιλοσόφων (α)· „ ἀμφισβητῆσαι τὸν
 „ Πρωταγόραν, μηδένας δὲ εἶναι τῷ ὄντι ὁ Διαγόρας ὁ-
 „ Μιλήσιος τῷ Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖος ἐνόμισαν· με-
 „ τὰ βίας δὲ ἤμπορεῖ νὰ μὴ νομιθῇ ἢ ὁ Ἡσίοδος ταύτης
 „ τῆς γνώμης ὑπερασπιστής· διότι ἕδεμίαν αἰτίαν τοῦ
 „ Χάος ὑποθέτει, λέγει μὲν ὅτι ἔγινε, πόθεν δὲ ἔδωκε
 „ μᾶς· τὰ λόγια τε δὲ εἶναι τὰ ἐπόμενα (β)·

„ Ἦτοί μὲν πρώτιστα Χάος γίνετ', αὐτὰρ ἔπειτα
 „ Γαί' εὐρύς τερος, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
 „ Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφέντος ὀλύμπου,
 „ Τάρταράτ' ἠερόεντα μιχθῶ χθονὸς ἐνερσδεῖης·
 „ Ἦδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι Θεοῖσι·
 „ Λυσιμελής, πάντων τε Θεῶν, πάντωντ' ἀνθρώπων
 „ Δάμναται ἐν στήθεσι νόον ἢ ἐπίφρονα βελήν·
 „ Ἐκ χάος δ' ἔρεβός τε, μέλαινά τε νύξ ἐγένοντο.
 „ Νυκτὸς δ' αὖτ' Αἰθήρη τε ἢ Ἡμέρη ἐξεγένοντο.

Ἀρχα-

(α) Κικέρ. περὶ Φύσ. Θεῶν. βιβλ. 1.

(β) Ἡσίοδ. Θεογ.

„ nat ista , & audiat , atque intelligat. Nugæ enim
 „ Poëtarum valeant una cum Callimacho , cujus hoc
 „ est : esse *Deum* si credis , & hoc te scire necesse est.
 „ Nil non hunc etiam posse *Deum* facere. Non enim
 „ potest omnia *Deus* facere , aut faciat , si est *Deus* , nivem
 „ nigram , ignem frigidum , rectum eum , qui sedeat ,
 „ vel contra. Nam Plato etiam vocalis ille ; cum di-
 „ ceret , *Deum* seipso usum exemplari condidisse Mun-
 „ dum , nanius redolet prisca antiquitatis obsoletas ,
 „ quales becceselenas vetus *Commædia* vocat. Eodem
 „ modo loquitur quoque Cicero de iisdem Philosophis :
 „ (a) „ dubitare Protagoram ; nullos vero esse profecto
 „ Diagoras Melius , & Theodorus Cyrenæus puta-
 „ verunt. Vix ac ne vix quidem potest liberari He-
 „ liodus ab hac sententia ; cum nullam causam *Chaos*
 „ Supponat. Dicit quidem factum fuisse , unde vero
 „ non meminit. Verba ipsius sunt sequentia : (b)

„ Primo omnium quidem *Chaos* factum est , ac deinde
 „ Tellus lata , omnium sedes tuta semper
 „ Immortalium , qui tenent juga nivosi Olympi ,
 „ Tartaraque tenebricosa in recessu terræ spatiosa :
 „ Atque Amor , qui pulcherrimus inter immortales *Deos*
 „ Solvens curas , & omnium *Deorum* omniumque ho-
 „ minum
 „ Domat in pectoribus animum , & prudens consilium.
 „ Ex *Chao* vero erebusque , nigraque nox editi sunt
 „ Quos peperit , ubi concepisset , erebo concubitu
 „ mixta.

R 2

Quam-

(a) Cic. de. nat. Deor. Lib. I.
 Theogea. W 116.

(b) Hesiod. in

Ἀγκαλὰ ἢ αὐτὴ ἡ περιγραφὴ τῆς κοσμογονίας τε εἶ-
 ναι ὑπὸ τῆς Ἀποκαλύψεως εἰλημμένη ἢ νεοθευμένη
 ὕψερρον· ὅμως ἐπειδὴ ἐδεμίαν τῇ Χάρις αἰτίαν ὑποθέ-
 τει, διὰ τὸ εἰς τὴν Ἀθεϊάν πρέπει νὰ ἀναφίρηται,
 κατὰ τὸν ὅρισμόν τῆς Ἀθεΐας, ὅπῃ ἀνωτέρω ἐδώκα-
 μεν. Ὡς αὐτως δὲ ἢ ὁ Λεύκιππος, ἢ ὁ Δημόκριτος,
 ἢ ὁ Εὔπικρος ταύτης τῆς γνώμης εἶναι, οἱ ὅποιοι αἰτίαι
 τὸ ἐδὲν ὑποθέτουν, δηλαδὴ τὸ Κενόν, καθὼς παρὰ Λαερ-
 τίῳ φαίνεται, ἢ Κικέρωνι, ἢ παρὰ μὲν Λαερτίῳ, ἔ-
 τω λέγει ὁ Εὔπικρος ἀποφαντικῶς (α)· „κινεῖνταί τε
 „ συνεχῶς αἱ ἄτομοι· φησὶ δὲ ἐνδοτέρω, ἢ ἰσοταχῶς
 „ αὐτὰς κινεῖσθαι τῷ κενῷ τὴν ἴξιν ὁμοίαν παρεχομένου
 „ ἢ τῇ κρυφωτάτῃ, ἢ τῇ βαρυτάτῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Καί
 „ αἱ μὲν, εἰς μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων δίστανται· αἱ δὲ,
 „ αὐτὸν τὸν παλμὸν ἰσχυροῖν, ὅταν τύχωσιν ἐπὶ τῇ πε-
 „ ριπλοκῇ κεκλιμέναι, ἢ στεγνάζομεναι παρὰ τῶν πλε-
 „ τικῶν· ἥτε γὰρ τῷ Κενῷ φύσις, ἢ διορίζουσα ἐκά-
 „ στην ἄτομον, τὸτο παρασκευάζει, τὴν ὑπέρεισιν ἐχ-
 „ οῦσα τε εἶσα ποιεῖσθαι· ἢ τε στερότης ἢ ὑπάρχουσα αὐ-
 „ τὰς κατὰ τὴν σύγκρισιν, τὸν ἀποκαλμὸν ποιεῖ, ἐφ'
 „ ὅποσον αὖ ἡ περιπλοκὴ τὴν ἀποκατάστασιν ἐκ τῆς συγ-
 „ κρέσεως διδῶ· Ἀρχὴ δὲ τέτων ἐκ ἑξίν, αἰτίων τῶν
 „ Ἀτόμων ἑσῶν ἢ τῷ Κενῷ· ἀλλὰ τὸ κενὸν εἶναι οὐδὲν
 „ πανταχόθεν τὸ αὐτό, πῶς δὲ ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ αἰ-
 „ τία τῶν ἀτόμων; εἰς καιρὸν ὅπῃ ἡμπορεῖ νὰ ἐνεργῇ
 „ κατὰ τὸν ἢ ἀνωθεν· διότι τὸ κάτω, ἢ ἄνω εἶναι ἀνα-
 „ φορικά. Ὁ Κικέρων δὲ περὶ τῆς Δημοκρίτου, ἢ Εὔπικου-
 „ ρος σαφέστατα λέγει (β)· „ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν λέγω, εἰς
 „ τὰ φυσικά, διὰ τὰ ὅποια ἐπαινεῖται, πρῶτον εἶναι
 „ πάν-

(α) Διογ. ἐν τῷ βίῳ τῷ Εὔπικρου. (β) Κικέρ. περὶ τοῦ
 τίλως τῷ καλῷ ἢ κακῷ βιβλ. α'. κεφ. ε'.

Quamquam hæc descriptio creationis Mundi a *Revelatione* sumta est, & est post corrupta; tamen cum nullam causam *Chaus* supponat, ideo juxta nostram *Atheismi* definitionem, ad eundem referendus est. Ejusdem sententiæ & *Leucippus* & *Democritus*, & *Epicurus* fuerunt causam esse nihilum supponentes, hoc est, vacuum inane, ut videri potest apud *Laërtium*, & *Ciceronem*. *Epicurus* apud *Laërtium* ita mentem suam explicat: (a) „vacui natura, quæ illas singulas, nempe
 „atomos, dirimit, hoc efficit: quandoquidem firmitatem facere ipsa non potest. Solidum vero quod
 „illis inest, per collisionem agitationem facit, in quantum complexio illa ex collisione restitutionem dat. Horum autem initium non esse, cum
 „atomi & inane cause sint. Moveatur quoque
 „perpetuo atomi, & æqua celeritate motus illas agitari vacuo similem motum exhibente perpetuo gravissimæ atque levissimæ. Verum, cum vacuum nihil sit, & ex omni parte idem, quomodo causa esse potest? cum agere possit & ab inferiori parte & a superiori: nam supra, & infra sunt termini relativi. *Cicero* autem de *Epicuro* & *Democrito* ita loquitur: (b)
 „Principio, inquam, in physicis, quibus maxime
 „gloriatur, primum totus est alienus. *Democrito*
 „adjicit, per pauca mutans, sed ita, ut ea, quæ corrigere vult, mihi quidem depravare videatur. Ille
 „atomos, quas appellat, id est corpora individua,
 „propter soliditatem censet in infinito inani, in quo
 „nihil nec summum, nec infimum, nec medium,
 „nec ultimum, nec extremum sit, ita ferri, ut con-
 „cur-

(a) *Diog. in vita Epicuri.*
mal. Lib. I. Cap. VI.

(b) *Cic. de fin bon. &*

„ πάντῃ ξένος· εἰς τὸν Δημόκριτον ἐπρόθεσεν, ὀλίγα
 „ μεταβαλὼν, ἀλλ' ἔτζι, ὥς ἐκεῖνα, ὅπῃ θέλει νὰ
 „ διορθώσῃ, μοι φαίνεται ὅτι τὰ φθείρει. Ἐκεῖνος τὰς
 „ ατόμους, ἃς καλεῖ, τρεῖς σώματα ατομικά, διὰ τὴν
 „ σφαιρότητα νομίζει ἐν τῷ ἀπείρῳ κενῷ, εἰς τὸ ὅποτον
 „ ἔδεν εἶναι, ἕτε ὕψισον, ἕτε κατώτατον, ἕτε μέσον,
 „ ἕτε ὕψατον, ἕτε ἄκρον, ὅτι ἔτζι φέρονται, ὥς ὅπῃ
 „ διὰ μέσου τῶν συνδρομῶν νὰ συνάπτονται· ἐντεῦθεν
 „ γίνονται ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι ἢ ὅπῃ ὁρῶνται ὅλα· ἢ ὅτι
 „ ἐκείνη ἢ κίνησις τῶν ατόμων ἀπὸ καμμίαν ἀρχὴν, ἀλλ'
 „ ἀπ' αἰῶνος νὰ ἰννοῖται συμφωνεῖ· ὁ Ἐπίκυρος δὲ ἐ-
 „ κεῖ, ὅπῃ τὸν Δημόκριτον ἀκολουθεῖ, δὲν πίπτει σχι-
 „ δόν, ἀγκαλὰ ἐκατέρω τε πολλὰ ἢ ἐπαινώ, μάλιγα
 „ δι' ἐκεῖνο ἐν πρώτοις, ὅπῃ, ἐπειδὴ ἐν τῇ τῶν ὄντων
 „ φύσει, δύο εἶναι ἐρωτητέα, ἓνα μὲν, ποῖα εἶναι ἢ
 „ ὕλη, ἐξ ἧς καθε πρᾶγμα γίνεται· τὸ ἄλλο δὲ, ποῖα
 „ εἶναι ἢ δύναμις, ὅπῃ κάθε τι ἀποτελεῖ· ἢ περὶ μὲν
 „ τῆς ὕλης διελέχθησαν, τὴν δυνάμιν δὲ ἢ τὴν τῆ ἀπο-
 „ τελευτῇ αἰτίαν τὴν ἄφησαν· ἀλλὰ τὸτο κοινὸν εἶναι ἐ-
 „ λαιττωμα, ἐκεῖναι δὲ τῇ ἐπικέρει ἴδιαι πτώσεις· ἐπει-
 „ δι νομίζει τὰ αὐτὰ ἄτομα, ἢ τὰ σφαιρὰ σώματα, ὅτι
 „ φέρονται τῇ ἰδίᾳ βαρύτητι κάτω κατὰ γραμμὴν.
 „ Ταύτην εἶναι φυσικὴν πάντων τῶν σωμάτων κίνησιν·
 „ τέλος πάντων αὐτόθι ὁ ὀξύς σε ἄνθρωπος, ἐπεὶ ἐ-
 „ κεῖνο συμπέπτει, ἀνίσως δηλαδὴ ὅλαι αἱ ἄτομοι κάτω
 „ ἐξ ἐναντίας ἡδέλαν φέρονται, ἢ καθὼς εἶπα, κατὰ
 „ γραμμὴν, ποτὲ δὲν ἡδέλε φθάσει, ὅπῃ ἢ μία ἄτομος
 „ τὴν ἄλλην νὰ ἐγγίξῃ· ὅθεν προσέφερε πλάσμα, ἐκ-
 „ κλίνειν, εἶπε, τὴν ἄτομον ὀλίγον, τὸ ὅποτον ποτὲ δὲν
 „ ἡδέλε γένη· ἔτζι ἀποτελεῖται συμπλοκαί, ἐνώσεις,
 „ ἢ συνάψεις τῶν ατόμων μεταξὺ ἐαυτῶν· ἐντεῦθεν ἀ-
 „ ποτελεῖται ὁ Κόσμος, ἢ πάντα τὰ μέρη αὐτοῦ, ἢ
 „ ἐκεῖ

„ eurfionibus inter fe cohærefcant : ex quo effician-
 „ tur ea, quæ fint, quæque cernantur, omnia: eum-
 „ que motum atomorum nullo a principio, fed ex æter-
 „ no tempore intelligi convenire. Epicurus autem,
 „ in quibus fequitur Democritum, non fere labitur.
 „ Quanquam utriusque cum multa non probo, tum
 „ illud in primis, quod in rerum natura duo
 „ quærenda fint, unum, quæ materia fit, ex qua
 „ quæque res efficiatur; alterum, quæ vis fit, quæ
 „ quidque efficiat: de materia difleruerunt; vim, &
 „ caufam efficiendi reliquerunt. Sed hoc commune
 „ vitium: illæ Epicuri propriæ ruinæ. Cenfet enim
 „ eadem illa individua, & folida corpora ferri fuo
 „ deorfum pondere ad lineam: hunc naturalem effe
 „ omnium corporum motum. Deinde ibidem homo
 „ acutus, cum illud occurreret; fi omnia deorfum e re-
 „ gione ferrentur, & ut dixi ad lineam, nunquam
 „ fore, ut atomus altera alteram pollet attingere: ita-
 „ que attulit rem commentitiâ: declinare dixit ato-
 „ mum perpauillum: quo nihil pollet fieri minus. Ita
 „ effici complexiones, & copulationes, & adhaefitatio-
 „ nes atomorum inter fe: ex quo efficeretur Mundus,
 „ omnesque partes Mundi, quæque in eo effent. Quæ
 „ cum res tota ficta fit pueriliter, tum ne efficit qui-
 „ dem, quod vult. Nam & ipfa declinatio ad libidi-
 „ nem fingitur, (ait enim declinare atomum fine cau-
 „ fa: quum nihil turpius phyfico, quam fieri fine cau-
 „ fa quidquam dicere,) & illum motum naturalem om-
 „ nium ponderum, ut ipfe conftituit, e regione in-
 „ feriozem locum petentium fine caufa eripuit atomis:
 „ nec tamen id, cujus caufa hæc finxerat, aflectus
 „ eft. Nam fi omnes atomi declinabunt, nullæ um-
 „ „ quana

„...ἵνα ὅπῃ εἰς αὐτὸν εἶναι. Ἐπειδὴ λοιπὸν ταῦτα εἴ-
 „ ναι πλάσματα παιδαριώδη, ὅθεν ἔτε ἀπολαμβάνει ἐκεῖνο
 „ ὅπῃ θέλει· διότι ἢ αὐτὴ ἡ ἐκκλησις κατὰ τὸ δοκῆν
 „ πλάττεται, (λέγει γὰρ ἐκκλίνειν τὴν ἄτομον ἄνευ αἰ-
 „ τίας, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον κανένα δὲν εἶναι εἰς τὸν φυσικὸν
 „ αἰσχρότερον, παρὰ τὴν εἰπῇ, ὅτι γίνεταί τι ἄνευ αἰτίας)
 „ ἢ ἐκεῖνη τὴν φυσικὴν ὅλων τῶν σωμάτων κίνησιν, κα-
 „ θὼς αὐτὸς συνετήσατο, ἐξεναντίας τὸν κατώτερον τό-
 „ πον ἀπαιτέρτων, ἄνευ αἰτίας ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὰς ἀ-
 „ τόμους ἐδὲ τῆτο ὅμως, διὰ τὸ ὁποῖον αὐτὰ ἐπλάσατο,
 „ ἀπῆλauseν· ἐπειδὴ ἀνίσως ὅλοι αἱ ἄτομοι ἤθελαν
 „ ἐκκλῖναι ποτέ, καμμία δὲ ἤθελε συναφθῇ, ἀνίσως δὲ
 „ τινὲς μὲν ἤθελαν ἐκκλῖναι, τινὲς δὲ τῷ ἰδίῳ νύματι
 „ ὀρθῶς ἤθελαν φέρονται· πρῶτον ἀκολουθεῖ τῆτο, ὡ-
 „ σάν νὰ δίδῃ εἰς τὰς ἀτόμους ἐπαρχίας, τινὰς μὲν ὀρ-
 „ θῶς, τινὰς δὲ πλαγίως νὰ φέρονται. Τέλος πάντων
 „ αὐτὴ ἐκεῖνη τῶν ἀτόμων, ἐν ᾗ ἢ ὁ Δημόκριτος ἀπο-
 „ ρεῖ, ἢ συγκεχυμένη συνδρομὴ δὲν ἤθελαν ἡμπορέσει νὰ
 „ ἀποτελέσῃ τῆτον τὸν σολισμόν τῷ Κόσμῳ. Ὡς αὐτῶς
 „ ἢ ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῶν εἰρημένων λέγει ὀνομάζοντας
 „ κατ' αὐτὸς τὸ Κενὸν μὴ Ὄν, τὸ ὁποῖον βέβαια αἰτίαι
 „ δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι. Τὰ λόγια τε δὲ εἶναι τὰ ἐπόμε-
 „ να (α). „ Λεύκιππος δὲ ἢ ὁ ἐταῖρος αὐτοῦ Δημόκριτος
 „ σοιχεῖται μὲν τὸ Πλήρες ἢ τὸ Κενὸν εἶναι φασί, λέ-
 „ γοντες ὅλον τὸ μὲν Ὄν, τὸ δὲ μὴ Ὄν· ἢ τὰς δια-
 „ φορὰς αἰτίας τῶν ἄλλων φασὶ ταύτας μὲν τοὶ τρεῖς
 „ σχῆμά τε ἢ τάξιν, ἢ θέσιν· διαφέρειν γὰρ τὸ ὄν
 „ ῥυσμῶ ἢ διαδιγῇ ἢ τροπῇ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἡμπο-
 „ ρεῖ νὰ εἰπῇ τις ἐκεῖνο τὸ ἐπίγραμμα,

— — „Μά-

„ quam cohærescent : sive aliæ declinabunt , aliæ
 „ suo nutu recte ferentur : primum hoc erit quasi pro-
 „ vincias atomis dare, quæ recte, quæ oblique feran-
 „ tur : deinde eadem illa atomorum , in quo etiam
 „ Democritus hæret, turbulenta concursio hunc Mun-
 „ di ornatum efficere non poterit. Ne illud quidem
 „ physici, credere aliquid esse minimum. Quod pro-
 „ fecto nunquam putasset, si a Polyæne, familiari suo,
 „ geometriam discere maluisset, quam illam etiam ipsum
 „ dedocere. Sol Democrito magnus videtur, quippe ho-
 „ mini erudito, in geometriaque perfecto. Huic bipe-
 „ dalis fortasse : tantum enim esse censet, quantus vide-
 „ tur, vel paulo aut majorem, aut minorem. Ita quæ
 „ mutat, ea corrumpit : quæ sequitur, sunt tota Demo-
 „ criti. Atomi, inane, imagines, quæ idola nominant,
 „ quorum incurfionem non solum videamus, sed etiam
 „ cogitemus : infinitio ipsa, quam ἀπειρία vocant, tota
 „ ab illo est: tum innumerabiles Mundi, qui & orian-
 „ tur, & intereant quotidie. Quæ etsi mihi nullo modo
 „ probantur: tamen Democritum laudatum a ceteris, ab
 „ hoc, qui eum unum secutus est, nollem vituperatum.
 „ Eodem modo de dictis Philosophis loquitur Aristote-
 „ les: (a) „ Leucippus cum socio Democrito prima re-
 „ rum omnium principia, plenum & inane (corpus &
 „ spatium) docent esse, illudque *Ens*, hoc vero non *Ens*
 „ dicant. Cæterarum rerum varietatem ex tribus hisce
 „ rebus unice nasci, figura, dispositione & situ, qui-
 „ bus differentiis hæc vulgo induunt nomina, ῥυσμός,
 „ διαδιγῆ, ἢ τροπή. Sed de his postest aliquis dice-
 „ re epigramma illud :

„ — — Fra-

(a) Aristot. metaphy. Lib. I. Cap. 4.

— — Μάτην Επίκμηρον εἶσον,
Ποῦ τὸ Κενόν, ζητεῖν, ἢ τίνες αἱ Μονάδες.

§. 147.

„ Εἰς αὐτὴν τὴν γνώμην ἀκόμι πίπτειν ἢ ὅλοι ἐ-
κεῖνοι οἱ Φιλόσοφοι, ὅπῃ ὑποθέτουν ἐν τῶν στοιχείων ἀρ-
χὴν τῶν φαινομένων ἀνευ αἰτίας δηλαδὴ Νοός, ἢ κινή-
σεως, τὸ ὅποτον νὰ μεταβάλληται εἰς ὅλα τὰ σώματα ὅ-
πῃ φαίνονται. Πρῶτος λοιπὸν τῶν τῶν Φιλοσόφων
εἶναι Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, ὁ ὅποιος ἀποφαίνεται ἀρχὴν τῶν
φαινομένων τὸ ὕδωρ, ὅπερ λαφύρως μεταβαλλόμενον
ἀποτελεῖ αὐτὸν τὸν ὁρατὸν Κόσμον, τὴν αἰτίαν δὲ τῆς
μεταβολῆς ἀποσιωπᾷ, ὅθιν ἢ ταύτης τῆς γνώμης νο-
μιστός· τὰ αἷτια δὲ, διὰ τὰ ὅποια ἀρχὴν λέγει τὸ
ὕδωρ, εἶναι τὰ ἐκόμενα, ὡς ὁ Πλάταρχος τὰ ἐπαριθ-
μεῖ. (α) „ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀ-
πεφῆκατο τὸ ὕδωρ· δοκεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ ἔτος ἄρξει
τῆς Φιλοσοφίας, ἢ ἀπ' αὐτῆς ἡ Ἰωνικὴ αἵρεσις προ-
σηγορεύθη· ἐγένοντο γὰρ πλείους διαδοχαὶ Φιλο-
σοφίας. Φιλοσοφήσας δὲ ἐν Αἰγύπτῳ ἦλθεν εἰς Μί-
λητον πρεσβύτερος· ὅς ἐξ ὕδατος φησὶ τὰ πάντα εἶ-
ναι, ἢ εἰς ὕδωρ τὰ πάντα ἀναλύεσθαι· σοχάζεται
δὲ ἐκ τῆς πρώτης, ὅτι πάντων τῶν ζώων ἡ γονή,
ἀρχὴ ἔστιν ὑγρὰ ἔσθια· ἔτιος εἰκός ἢ τὰ πάντα ἐξ
ὑγρῆς ἔχειν τὴν ἀρχήν. Δεύτερον, ὅτι πάντα τὰ φυ-
τὰ ὑγρῷ τρέφεται ἢ καρποφορεῖ, ἀμοιρῶντα δὲ ξη-
ραίνεται. Τρίτον ὅτι ἢ αὐτὸ τὸ πῦρ τῇ ἡλίδι ἢ τὸ
τῶν ἄστρον, ταῖς τῶν ὑδάτων ἀναθυμιάσεσι τρέφεται,
ἢ αὐτὸς ὁ Κόσμος· διὰ τῆτο ἢ ὁ Ὀμηρος ταύτην
τὴν γένεσιν ὑποτίθεται, περὶ τῆς ὕδατος λέγων. (β)

(α) Πλάταρχ. περὶ τῶν ἀρεσκόντων, βιβλ. ε'.
Γιλιάδ. ξ. σελ. 256.

„ Ως κε-
(β) Ὀμήρ.

— Frustra sine Epicurum,
 Ubi vacuum, quærere, & quæ monades.

§. 147.

Ad hanc classem pertinent illi quoque Philosophi, qui unum tantum phaenomenorum principium nulla mente praeditum admittebant, inter quos primo loco ponendus Thales Milefius, qui asserit principium omnium phaenomenorum aquam, quæ diverso modo mutata hunc aspectabilem efficit Mundum; sed de causa hujus mutationis nullam facit mentionem. Rationes autem, cur aquam principium omnium esse dicat, sunt sequentes, ut Plutarchus dicit: (a) „Thales principium rerum dixit
 „esse aquam. Videtur autem princeps Philosophiæ
 „hic fuisse, & ab eo secta Ionica nomen ducit. Plu-
 „rimæ enim fuerunt successiones Philosophorum. Hic
 „cum in Ægypto Philosophiæ operam dedisset, Mili-
 „tum rediit ætate jam grandior. Quod autem omnia
 „ex aqua orta sint, inque eam omnia suo interitu
 „resolvantur, ex eo primum conjecit, quod semen
 „omnium animalium principium humidum sit. Inde
 „fit probabile, omnia ex humore nasci tanquam prin-
 „cipio. Deinde, quia omnes stirpes humido aluntur,
 „idque suæ fecunditatis causam habent, eoque de-
 „stituta exarescant. Præterea, quoniam ipse solis,
 „stellarumque ignis aquæ exhatationibus aluntur, ipse-
 „que adeo Mundus. Ideo etiam Homerus aquæ om-
 „nium rerum primordium ponit hoc versu: (b)

„Ocea-

(a) Plut. de placit. Philosoph. Lib. I.
 Iliad. XIV. W. 256.

(b) Homer.

„ Ὁ κεανὸς, ὅς περ γίνεσις πάντεσι τέτυκται.

Καὶ ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος τὰ αὐτὰ περὶ αὐτοῦ λέγει. (α) „ ἀρχὴν δὲ τῶν πάντων ὕδωρ ὑπεθήσατο. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος τῆς αἰτίας τῆς φθορᾶς καὶ γεννήσεως ἐπιλήσμων γέγονεν. ἔτος δὲ τὸ ἄπειρον ὑποτίθῃσιν ἀρχὴν, τί δὲ τὸ ἄπειρόν ἐστιν, ἐκ ἰσαφηνίσει. λέγει δὲ περὶ αὐτῆς ὁ Πλάταρχος οὕτως. (β) „ Ἀναξίμανδρος δὲ ὁ Μιλήσιός φησι τῶν ὄντων τῇ „ ἀρχὴν εἶναι τὸ ἄπειρον. ἐκ γὰρ τέττε πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς τέτο πάντα φθίρεσθαι. διὸ καὶ γεννᾶσθαι „ ἀπείρους Κόσμους, καὶ πάλιν φθίρεσθαι εἰς τὸ ἐξ οὗ „ γίνεται. λέγει ἔνθα διὰ τί ἄπειρόν ἐστιν, ἵνα μηδὲν „ ἐλλείπη ἢ γίνεσις ἢ ὑφισταμένη. ἀμαρτάνει δὲ ἔτος, „ μὴ λέγων τί ἐστι τὸ ἄπειρον, πότερον αἴρῃ ἐστιν, ἢ ὕδωρ, ἢ γῆ, ἢ ἄλλα τινὰ σώματα. ἀμαρτάνει ἔν, „ τὴν μὲν ἵλην ἀποφαινόμενος, τὸ δὲ ποιεῖν αἴτιον ἀναιρέων. τὸ γὰρ ἄπειρον, ἔδεν ἄλλο, ἢ ὕλη ἐστίν. „ Οὐ δύναται δὲ ἡ ὕλη εἶναι ἐνέργεια, ἀν μὴ τὸ ποιεῖν ὑποκίνηται. Ὅρας λοιπὸν σαφές εἶναι τῷ Πλάταρχῃ λόγια περὶ τῷ Ἀναξιμένει! ἀκολουθεῖ δὲ ὁ αὐτὸς καὶ περὶ τῷ Ἀναξιμένει τῆτον τὸν τρόπον. (γ) „ Ἀναξιμένης δὲ ὁ Μιλήσιος, ἀρχὴν τῶν ὄντων αἴρα „ ἀπερήματο. ἐκ γὰρ τέττε τὰ πάντα γιγνεσθαι, καὶ „ καὶ εἰς αὐτὸν πάντα ἀναλύεσθαι, οἷον ἡ ψυχὴ, φησὶν, „ ἢ ἡμετέρα, αἴρῃ ἔσα συγκρατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸ „ Κόσ-

(α) Διογ. ἐν τῇ βίῳ αὐτοῦ.

(β) Πλάταρχ. αὐτόθι.

(γ) Πλάταρχ. αὐτόθι.

„ Oceanus cunctis præbet primordia rebus:

Diogenes Laertius eadem de illo memoriæ mandavit:

(a) „ Principium omnium æquam stabilivit. Eodem modo & Anaximander oblitus est causæ generationis, & corruptionis. Hic vero infinitum supponit principium, quid vero infinitum sit, non explicavit. Ideo de eodem Plutarchus ita habet: (b) „ Anaximander Milesius & ipse principium rerum infinito adscribit, ex quo omnia fiant, & in quod omnia dissolvantur. Ideoque etiam nasci infinitos Mundos, & interitu suo ad id redigi, ex quo erant orti, tradiditque infinitum propterea esse, ne aliquando ortus rerum deficiant, atque subsistant. Peccat autem in eo, quod non exprimit, quid sit infinitum, æerne, an aqua, an terra, aut alia quædam corpora. In hoc etiam, quod in materia exponenda effectricem causam abolet. Infinitum enim aliud nihil est, quam materia, quæ, nisi efficiens causa accedat, rem creare nullam potest. De Anaximene hunc in modum loqui prosequitur: (c) „ Anaximenes vero Milesius principium rerum pronuntiavit esse ærem, ex quo omnia nascantur, sueque in eum redeant interitu. Ita inquit, anima nostra ær est, quæ nos temperat, totumque Mundum Spiritus & ær continent. Peccat autem hic quoque, ex simplici & unius formæ ære & Spiritu putans constare animalia. Nefas enim est, solam
„ ma-

l (a) Diog. in vita ipsius. (b) Ibidem. (c) Plutarch. ibidem.

„ Κόσμον Πνεῦμα ἢ Ἀΐε περιέχει· Λίγεται δὲ συ-
 „ νωνύμως πνεῦμα ἢ αἴε· ἀμαρτάνει δὲ ἢ ἔτος ἐξ
 „ ἀπλῆς ἢ μοιροειδῆς αἰέρος ἢ πνεύματος δοκῶν συνεσ-
 „ ναι τὰ ζῶα· ἀδύνατον γὰρ ἀρχὴν μίαν τὴν ὕλην
 „ τῶν ὄντων, ἐξ ἧς τὰ πάντα ὑποσῆναι· ἀλλὰ ἢ τὸ
 „ ποιῆν αἴτιον χερὶ ὑποτιδέναι. Οἱ δὲ Ἀναξαγόρας ὁ
 „ Κλαζομένιος ὑποδέτεται ἀρχὴν τῶν ὄντων τὰ ὅμοια μί-
 „ ρη τῆς ὕλης, ὅθεν ὑποδέτεται διαφορὰν, τῆς διαφο-
 „ ραῆς δὲ τὴν αἰτίαν ἢ αὐτὸς αἰσαύτως ἀποσιωπᾷ· λέγει
 „ δὲ ἢ περὶ αὐτοῦ ὁ Πλάταρχος (α)· „ Ἀναξαγόρας δὲ
 „ ὁ Κλαζομένιος, ἀρχὰς τῶν ὄντων τὰς ὁμοιομερείας
 „ ἀπεφῆνατο· ἐδόκει γὰρ αὐτῷ ἀπορώτατον εἶναι, πῶς
 „ ἐκ τῆς μὴ ὄντος δύναται τι γίνεσθαι, ἢ ρθειρεσθαι εἰς
 „ τὸ μὴ ὄν. Τροφὴν γὰρ προσφερόμεθα ἀπλῆν καὶ
 „ μοιροειδῆ, ὡς τὸν δημήτριον ἄρτον, τὸ ὕδωρ πίσι-
 „ τες· ἢ ἐκ ταύτης τῆς τροφῆς τρέφεται θρίξ, φλέψ,
 „ ἀρτηρία, νεῦρα, ὅσα ἢ τὰ λοιπὰ μόρια. Τέτων
 „ ἂν γνωμῶν ὁμολογητέον ἐστίν, ὅτι ἐν τῇ τροφῇ τῇ
 „ προσφερομένῃ πάντα ἐστὶ τὰ ὄντα, ἢ ἐκ τῶν ὄντων
 „ πάντων αὐξάνει ἢ ἐν ἐκείνῃ ἐστὶ τῇ τροφῇ μόρια αἵμα-
 „ τος γεννητικά, ἢ νεύρων, ἢ ὀστέων ἢ ἄλλων τῶν αἰ-
 „ ῶν λόγῳ θεωρητὰ μόρια. — — Ἀπὸ τῆς εἰς ὅμοια
 „ τὰ μέρη εἶναι ἐν τῇ τροφῇ ποτὶς γεννωμένοις, ὁμοιομε-
 „ ρείας αὐτὰς ἐκάλεσε, ἢ ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀπεφῆνα-
 „ το· ἢ τὰς μὲν ὁμοιομερείας, τὴν ὕλην, τὸ δὲ ποιῶν
 „ αἴτιον, τὸν Νῆν τὸν τὰ πάντα διαταξάμενον. Τὸ
 „ ὑπερινὸν δὲ αἴτιον εἶναι ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως εἰλημ-
 „ μένον, ὡς ἀνωτέρω δέδεικται. Οἱ Ἡράκλειτος δὲ τὸ
 „ πῦρ ἀρχὴν τῶν ὄλων ἀπεφῆνατο· (α) „ ἐκ πυρὸς μὲν
 „ „ τὰ

(α) Πλάταρχ. Ἀποτίθι.

(β) Πλάταρχ. ἀντίθι.

„ materiam ut principium omnium rerum subsistere,
 „ ex eaque nasci omnia, sed & effectrix causa ponen-
 „ da est. Anaxagoras vero Clazomenius supponit
 principium omnium rerum similes partes materiae, adeo-
 que supponit differentiam, differentiae vero causam &
 ipse tacet. Ideo de illo sequentia Plutarchus habet:

(a) „ Anaxagoras Clazomenius similes partes prin-
 „ cipium rerum statuit. Nulla enim ei ratione ex-
 „ plicari posse videbatur, qui ex eo, quod non esset,
 „ fieri aliquid, aut quod esse, in nihilum redigi
 „ posset. Sane cibum fumimus simplicem, atque uni-
 „ formem, ut cum pane vescimur, & aquam bibimus,
 „ Illo tamen alimento nutritur crinis, verae, arteriae,
 „ nervi, ossa, omnes denique partes. Quae, cum fiant,
 „ fatendum est, in alimento istas omnes naturas inesse,
 „ singulisque singula augeri, inesseque in eo particu-
 „ las sanguini gignendo aptas, itemque suas nervis,
 „ & ossibus aptas. Quae quidem particulae mente cer-
 „ nantur. Non enim ad sensum omnia sunt referenda,
 „ ut quod panis & aqua isthaec conficiant: sed in his
 „ ipsis insunt particulae mente intelligendae. Quas si-
 „ milares partes alimento insitas, ut inde nascentibus
 „ sit primordium, homoeomerias (quasi similarium
 „ semina partium) appellavit ille, & rerum principia
 „ esse dixit, ita quidem, ut materiae locum obti-
 „ neant. Efficientem quoque causam, quae dispone-
 „ ret universa, prodidit Mentem. Sed hoc ultimum
 principium a Revelatione accepisse videtur, ut jam dixi-
 mus. Heraclitus vero (b) ignem omnium esse re-

rum

(a) Plutarch. ibidem.

(b) Ibidem.

„ τὰ πάντα γίνεσθαι, ἢ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾶν λέγει·
 „ τέττε δὲ κατασβεννυμέναι, κοσμοποιεῖσθαι τὰ πάντα·
 „ πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παχυμερέςατον αὐτῇ εἰς αὐτὸ
 „ συσπλέμνουν γῆν γίνεσθαι, ἔπειτα ἀναχαλωμένην τῇ
 „ γῇ, ὑπὸ τῇ πυρὸς φύσει, ὕδωρ ἀποτελεῖσθαι, ἀνα-
 „ θυμιάμενον δὲ, αἶρα γίνεσθαι· ποῖα δὲ πάντων τέ-
 „ των τῶν μεταβολῶν ἡ αἰτία; ἢ αὐτὸς τῇ ἀποσιωπῇ·
 „ ἔδει ταύτης τῆς γνώμης ὑποληπτέρος· Καθὼς δὲ
 „ κινωτέρω ὁ Λαέρτιος περὶ τῷ Ἐπίκρῳ λέγει, ὡ-
 „ σαύτως ἢ ὁ Πλάταρχος τὰ αὐτῷ δόγματα πε-
 „ ριγράφει· (α) „ ὁ Ἐπίκρως δὲ ὁ Νεοκλῆς ὁ Ἀθη-
 „ ναῖς κατὰ Δημόκριτον φιλοσοφῆσας, ἔφη τὰς ἀρχὰς
 „ τῶν ὄντων, σώματα λέγων θεωρητὰ, ἀμίτοχα Κε-
 „ νῆ, ἀγέννητα, αἰδία, ἀφάρτα, ἕτε φθαρεῖναι δυ-
 „ νάμενα, ἕτε διαπασμὸν ἐκ τῶν μερῶν λαβεῖν, οὔτε
 „ ἀλλοιωθῆναι· εἶναι δὲ αὐτὰ λόγῳ θεωρητὰ· ταῦτα
 „ μὲν τοι κινεῖσθαι ἐν τῷ Κενῷ ἢ δὲ τῷ Κενῷ· εἶναι
 „ δὲ ἢ αὐτὸ τὸ Κενὸν ἄπειρον, ἢ τὰ σώματα ἄπει-
 „ ρα· συμβεβηκέναι δὲ τοῖς σώμασι τρία ταῦτα σχῆ-
 „ μα μέγεθος βάρος· Δημόκριτος μὲν γὰρ ἔλεγε δύο
 „ μέγεθος τε ἢ σχῆμα· ὁ δὲ Ἐπίκρως τέτοις ἢ τρι-
 „ τον τὸ βάρος ἐπέθηκεν. „

§. 148.

„ Ἀκόμι ἢ ὅλοι ἐκείνοι ταύτης τῆς γνώμης ὑπε-
 „ ρασπίζαι νομισέοι εἶναι, οἵτινες τῇ Εἰμαρμένῃ, ἢ τὴν
 „ ἀνάγκην ὑποδέχον αἴτιον, ἢ ὅποια εἶναι παρόμοιος μὲ τὸ
 „ αὐτόματον· δηλαδὴ μὲ τὸ ἔδεν, ὡς ὁ Ἀναξαγόρας λέ-
 „ γει· (β) „ μηδὲν τῶν γινομένων γίνεσθαι κατ' Εἰμαρ-
 „ η μὲνιν, ἀλλ' εἶναι κενὸν τῆτομα τῆτο· ἀγκυλὰ καὶ
 „ τινες ὑπερασπίζονται τέττε τῷ δόγματι, λέγοντες
 Εἰμαρ-

(α) Πλάταρ. ἀντίθ. Εἰμαρμ.

(β) Ἀλέξ. Ἀφρ. βιβλ. περὶ

rum principium perhibuit. „ Omnia enim dicit ex
 „ igne nasci, & in ignem resolvi, & ignis extinctio-
 „ ne Univerſum hoc creatum eſſe. Primum enim craſ-
 „ ſiſſimas ejus partes in ſeſe coeundo terram conſti-
 „ tuiſſe. Deinde vi ignis laxatam terram aquam edi-
 „ diſſe. Hanc exhalando aëri ortum præbuiſſe. Porro
 „ Mundum & omnia corpora igni conſumtum iri in
 „ conflagrationem univerſi. Quænam vero harum mu-
 „ tationum cauſæ, & hic ſilet. Quare ejusdem cum
 Epicuro ſententiæ fuiſſe habendus eſt. Quemadmo-
 dum enim Diogenes Laertius Epicuri placita explicat,
 ita & Plutarchus mentem ejus declarat: (a) „ Epicu-
 „ rus Neoclis Athenienſis Democriti in philoſophia
 „ naturali ſectator, omnium rerum principia ſtatuit
 „ corpora mente percepta, expertia vſcul, ſempiter-
 „ na, interitus ſecura, & quæ confringi non poſſint,
 „ neque deformationem partium admittant, neque al-
 „ terationem, & ſola mente cernantur, moventur in
 „ vacuo & per inane. Eſſe autem ipſum inane infi-
 „ nitum, & corpora infinita. Tria autem hæc acci-
 „ dere corporibus, figuram magnitudinem, pondus.
 „ Quorum hoc tertium duobus, quæ Democritus per-
 „ hibuerat, ab Epicuro eſt adjectum.

§. 148.

Huius ſententiæ adnumerandi eſſe videntur illi quo-
 que philoſophi, qui Fatum quidem admittebant, ſed
 per fatum nonniſi inane nomen intelligebant. Et ideo
 bene diſtinguendi ab illis fataliſtis, qui per fatum ne-
 ceſſitatem quandam abſolutam ex ipſis eſſentiis rerum

ma-

(b) Plut. ibidem.

Εἰμαρμένην τὰς ἀναγκάας ἢ ἀμεταβλήτους τῷ Θεῷ κρίσεις, καθ' ἃς ἅπαντα γίνονται, ὅμως καταπολεῖ ἀπατῶνται, ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ διὰ τῆς Εἰμαρμένης, ἢ ἀνάγκης Φιλόσοφοι ἐννόον ξεχωρίζοντι τῷ Θεῷ, οὐχὶ δὲ τὰς ιδιότητας αὐτῷ, αἵτινες εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, καὶ ἔτι ἔτι εἶναι κατωτέρω δειχθήσεται. τὴν δὲ ἐννόον διὰ τῆς Εἰμαρμένης καθ' αὐτὸ οἱ παλαιοὶ πάντες Φιλόσοφοι, ὡς εἰκάσαι δυνατόν, δὲν εἶναι τόσον βέβαιον· ἐπειδὴ διαφόρως ταύτην ὀρίζονται ἢ ἀκολούθως διαφόρως ἐννόον· πιθανώτερον δὲ εἶναι νὰ ἐννόει αὐτὴν τὴν φορὰν καθ' ἣν τὰ πράγματα μεταβάλλονται, καθ' ἣν τε ἢ αὐτὸς ὁ Θεός ἀναγκάζεται νὰ πράττῃ, ὡς παρὰ Ἡρόδοτῳ φαίνεται· (α) „ τὴν Πεπρωμένην (δηλαδὲ Εἰμαρμένην) μᾶλλον ἀδύνατόν ἐστιν ἀποφυγεῖν ἢ τὴν Θεῶν· ἢ ὁ Φιλήμων λέγει (β)· „ δῆλοι βασιλέων ἐσμέν, οἱ βασιλεῖς Θεῶν, οἱ Θεοὶ δὲ ἀνάγκης· καὶ ὁ Θαλῆς· (γ) „ ἰσχυρώτατον ἀνάγκη· κρατεῖ γὰρ πάντων. Τὸν αὐτὸν τρόπον σχεδὸν ὁμιλεῖ ἢ ὁ Ἡρόδοτος ἀποφαινόμενος τὰς βελὰς τῷ μεγάλῳ Διὶ τῇ Εἰμαρμένῃ πεῖθεσθαι, ἢ ἀκολούθως διὰ τῆς Εἰμαρμένης ξεχωρίζοντι τῷ Θεῷ ἐννόον· ὁθεν λέγει· (δ)

„ Πεύθετο γὰρ γαίης τε ἢ ἕραν ἄστερόεντος,
 „ Οὐνικά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδί δαμῆναι,
 „ Καὶ κρατερῷ περ εἶοντι, Διὸς μεγάλῃ διὰ βελὰς.

Ὅτι ἔν οἱ παλαιοὶ σχεδὸν πάντες Αἰτομῆσαι διὰ τῆς Εἰμαρμένης ἐννόον τὴν φορὰν τε ἢ δίνην τῶν κινεμένων σω-

(α) Ἡρόδ. βιβλ. σ. ΚεΦ. 91. (β) Γωάν. Κληρ. ἐν ταῖς ἐκλεκταῖς γράμ. (γ) Διογένης ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. (δ) Ἡρόδοτ. βιβλ. σ. 462.

manantem, vel seriem quandam & nexum causarum & effectorum, vel ipsa *Dei* decreta necessaria, & immutabilia intelligi volebant. Primi generis fatalista fuisse videtur Anaxagoras. Ita enim de eo scribit Alexander Aphrodisius: (a) „Nihil illorum, quæ fiunt, „fataliter fit, sed est inane hoc nomen. Hi, qui defendunt fatum, valde decipiuntur. Nam antiqui per fatum vel necessitatem intelligebant separatum quoddam a *Deo*, & non proprietates ipsius, quæ sunt ipse *Deus*. Id quod inferius demonstraturi sumus. Quid vero antiqui Philosophi intellexerint per fatum per se, non est adeo facile dicere, cum diversæ fati definitiones apud illos reperiantur. Probabilius tamen dici potest, illos per fatum per se intellexisse vim quandam moventem, secundum quam res moventur, & secundum quam ipse quoque *Deus* necessitatur agere, ut apud Herodotum habetur: (b) „fatum impossibile est, ut „*Deus* quoque effugiat. Et apud Philemonem, qui hæc verba notatu digna habet: (c)

„Servi sumus regum,

„Reges Deorum,

„Dii necessitatis.

Eadem fere habet Thales: (d) „fortissimum necessitas; cuncta enim superat. Similem fere in modum loquitur Hesiodus affirmans, decreta magni Jovis fato parere. Quibus ex sententiis clare patet, illos per Fatum separatum quoddam a *Deo* intellexisse. Quomodo enim alias fato ipsum quoque *Deum* subicere potuissent? Ideo dicit: (e)

S 2

„Au-

(a) Alexand. Aphrod. de fato. (b) Herod. Lib. II.

(c) Ioan. Cleric. in elect. sentent. (d) Diog. in vita Thal. (e) Hesiod. Theog. W. 462.

σωμάτων, ἐκ τῶν ῥηθησομένων φανερόν γεννῆσται· δὲ
 ἐννοῶν ὁμῶς τὴν δύναμιν τὴν κινητικὴν τὴν πᾶσι τοῖς σώ-
 μασι ἐνέσσαν, ἥς οἱ τῷ δευτέρῃ εἶδῃ τῆς Πανθείας
 ὑπερασπίζονται· ἀλλὰ μόνον τὸ τριγύρισμα τὸ ἄλογον,
 ὅπως προέρχεται ἀπὸ τοῦ Χάος, ὅπερ ἐδὲν ἐστίν, ὡς εἴ-
 ρηται, καὶ ἀπὸ τὴν βαρύτητα τῶν ἀτόμων, ὅθεν ἰσ-
 δεμῖα αἰτία, δηλ. κατὰ τύχην, ἀρὰ καὶ Ἀθεΐ-
 ζαι, κατὰ τὸν ὀρισμόν μας· λέγει λοιπὸν ὁ Λεύκιπ-
 πος ἔτω· (α) „ τὸ μὲν πᾶν, ἀπείρὸν φησιν, ὡς
 „ προεῖρηται· τέττι δὲ τὸ μὲν, πλήρες εἶναι· τοῦ δὲ,
 „ κενόν, καὶ σοιχετά φησι, Κόσμος τε ἐκ τέτων ἀπείρους
 „ εἶναι καὶ διαλύεσθαι εἰς ταῦτα· γίνεσθαι δὲ τὸς Κόσ-
 „ μος ἔτω· φέρεσθαι κατ' ἀποτομὴν ἐκ τῆς ἀπείρου πολ-
 „ λὰ σώματα, παντοῖα τοῖς σχήμασιν, εἰς μέγα κε-
 „ νόν, ὅπερ ἀθροισθέντα δίνην ἀπεργάζεσθαι μίαν,
 „ καθ' ἣν προσκρέσονται καὶ παντοδαπῶς κυκλόμενα, δια-
 „ κρίνεσθαι χερσὶ τὰ ὅμοια πρὸς τὰ ὅμοια. Τῆς αὐτῆς
 „ σχεδὸν γνώμης εἶναι καὶ ὁ Δημόκριτος λέγων (β)· „ ἀρ-
 „ χὴς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους καὶ κενόν· τὰ δ' ἄλλα νε-
 „ νομίζεσθαι δοξάζεσθαι· ἀπείρους τε εἶναι Κόσμους, καὶ
 „ γεννητὲς, καὶ φθαρτὲς. Μηδέν τε ἐκ τῷ μὴ ὄντος
 „ γίνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν φθείρεσθαι· καὶ τὰς ἀ-
 „ τόμους δὲ ἀπείρους εἶναι κατὰ μέγεθος καὶ πλήθος·
 „ φέρεσθαι δὲ ἐν τῷ ὅλῳ διανεμένας· καὶ ἔτω πάντα
 „ τὰ συγκρήματα γεννᾶν, πῦρ, ὕδωρ, αἶρα, γῆν· εἴ-
 „ ναι γὰρ καὶ ταῦτα ἐξ ἀτόμων τινῶν συστήματα, ὅπερ
 „ εἶναι ἀπαθὴ καὶ ἀναλίσκωτα διὰ τὴν σερβρότητα. — —
 „ πάντα τε κατ' ἀνάγκην γίνεσθαι, τῆς δυνάμεως αἰτίας ἕ-
 „ σης τῆς γεννήσεως πάντων, ἣν ἀνάγκην λέγει· καὶ ὁ

Ἡρά-

(α) Διογ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ.
ἐν τῷ

(β) Διογ. ἐν τῷ βίῳ

„ Audierat enim ex terra, & cœlo stellis micante,
 „ Quid sibi fatale effret, suo a filio domari
 „ Quamvis robusto *Jovis* magni per consilia.
 Omnes fere antiqui Philosophi, qui atomos admitte-
 bant, per Fatum intelligebant vertiginem corporum sese
 moventium, non vim motricem omnibus atomis insitam,
 quam defendunt *Pantheistæ* secundæ speciei. Hanc vero
 vertiginem sive circuitum irrationalem a vacuo & gra-
 vitate repetendam arbitrabantur. Quæ cum nec ad for-
 mam nec magnitudinem nec diversitatem, declinationem
 & situm corporum quidquam conferant, Philosophi hu-
 jus sententiæ casu omnia fieri admittentes *Attheistæ* juxta
 definitionem *Attheismi* superius datam omni jure adpel-
 lantur. Ad hanc classem pertinet Leucippus, cujus
 hæc sunt verba: (a) „ Universum quidem infinitum ait,
 „ hujus plenam partem esse, partem inanem, & ele-
 „ menta, ait, mundosque ex eis infinitos esse, & in
 „ illa dissolvi. Sic autem fieri Mundos. — — Eaque in
 „ unum coacta unam vertiginem efficere, ac circumvolvi
 „ modis omnibus, atque ita discerni, ut seorsum similia
 „ quæ sunt, sui similia petant. Ejusdem fere sententiæ
 est Democritus, quem ita loquentem refert Diogenes
 Laertius: (b) „ Principia omnium esse atomos, atque
 „ inane. Cætera omnia opinandi incertitudine niti. In
 „ finitos esse Mundos, generationi, & corruptioni ob-
 „ noxios. Nihil ex eo, quod non sit fieri, neque in
 „ id, quod haudquaquam sit, corrumpi. Cunctaque
 „ secundum necessitatem fieri, cum sit vertigo causa
 „ generationis omnium, quam necessitatem dicit. Fertur
 quoque Heraclitus hujus sententiæ sectator fuisse. Ideo

Dio-

(a) Diogen. in vita ipsius. (b) Ibidem.

Ἡράκλειτος • (α) „ πάντα τε γινεσθαι καὶ Εἰμαρμέν-
 „ νην ἔξ διὰ τῆς ἐναντιοτροπῆς ἡμερόσθαι τὰ ὄντα. Ἐως
 ἰδὼ λοιπὸν τεθεωρήνται αἱ τρεῖς γνώμαι • τῶρα δὲ πάλιν
 συντόμως θεωρηθήσεται ἡ τετάρτη. „

§. 149.

„ Τετάρτη λοιπὸν γνώμη εἶναι ἡ Πολυθεΐα, ἡ-
 τις δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ πολλὰ ἀρχαὶ καὶ αἰτία
 τέτων τῶν φαινομένων • ὅθιν καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ ταύ-
 της τῆς γνώμης Πολυθεΐας κέκληνται • ἡ αἰτία δὲ,
 ὅπως οἱ ἄνθρωποι τὴν τῆς μιᾶς ἀρχῆς καὶ αἰτίας τῶν πάν-
 των ἰδέαν ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως ληρθεῖσαν μετέ-
 βαλον, εἶναι ὁ περιωρισμένος νῦς μας • ἐπειδὴ δὲν ἤμπο-
 ρεῖ ποτὲ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἀκαταλάβη, ὅτι ὅλων τέτων
 τῶν φαινομένων, καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐσίας, καὶ
 ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν εἶναι μόνον ἓν Αἴτιον ἀπλῆς-
 γατον, ἄπειρον, ἔξω τῆς τῆς Κόσμου. Ὅθεν ἄλλοι μὲν
 ἐλεγχοὺν δύο ἀρχάς καὶ αἰτία, ἄλλοι δὲ τρία καὶ ἄλλοι πλείο-
 να, ὡς ἐκ τῶν ρηθησομένων δειχθήσεται • ὅταν δὲ ἰδῶν
 λέγωμεν ἀρχάς, ἡ αἰτία, πρέπει νὰ ἐννοῶμεν, ὅτι εἶ-
 ναι καὶ αἰώνια δηλαδὴ ἀκλίστα μὲν, ἐνεργήμενα δὲ, ὅθεν
 ἀρχὴ καὶ αἴτιον ἰδὼ συνωνύμως ληρθήτω, οἷον δὲ αἴτιον
 διακριθήτω. „

§. 150.

„ Τῶν εἰρημένων λοιπὸν φιλοσόφων, ὁ μὲν Πυθα-
 ῶρας εἶναι ὑπερασπιστὴς δύο Αἰτιῶν τε καὶ Ἀρχῶν,
 τῆς Ποιητικῆς αἰτίας δηλαδὴ καὶ τῆς ὕλικῆς, καὶ διὰ μὲν τοῦ
 Ποιητικῆς, ὅπερ καλεῖται Μονάδα, ἐννοεῖ τὸν Νῦν, διὰ
 δὲ

(α) Διηγ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ.

Diogenes Laert. hæc de eodem refert: (a) „Fato omnia
 „, fieri ait, & ex conversione contraria, quæ sint, omnia
 „, congruere, & coaptari. Consideravimus hucusque
 tres sententias; considerata nunc restat adhuc quar-
 ta, quæ est eorum, qui *Polytheismum* admittebant.

§. 149.

Per *Polytheismum* nil aliud intelligo, quam sen-
 tentiam eorum, qui multa principia & causas phænomenon
 admittebant; ideo defensores ejusdem *Polytheistæ*
 vocati sunt. Causa vero, ob quam homines ideam
 unius principii & causæ omnium rerum a *Revelatione*
 acceptam mutarint, est limitata nostra mens, quæ nun-
 quam potest intelligere quomodo unica tantum causa tot
 ac tantis, tamque diversis rebus ac phænomenis pro-
 ducendis sufficere possit. Ideo pro diverso concipiendi
 modo, alii duo, alii tria, alii adhuc plura introducebant,
 æterna, increata, actionem in se admittentia principia &
 causas. Principium vero & causa illis synonyma fuerunt;
 nullibi enim inter principium & causam discrimen fa-
 ciunt, sicut inter causam & causam, qualis autem causa
 discernatur.

§. 150.

Inter *Polytheistas* referendus videtur Pythagoras
 duorum principiorum & causarum defensor efficientis
 scilicet & materialis. Per efficientem, quam *Unita-
 tem* vocat, intelligit Mentem, per materialem vero,
 quam *Diada* nominat, ipsam materiam intelligit. Ideo

Plu.

(a) Laert. in vita ipsius.

δε τῆ ὕλικῃ, ὅπερ καλεῖται Δυάδα, ἐννοεῖ αὐτὴν τὴν ὕλην,
 ἔθεν λέγει· (α) „ τὴν Μονάδα καὶ τὴν ἀόριστον Δυά-
 „ δα ἐν ταῖς ἀρχαῖς· σπεύδει δὲ αὐτῶ τῶν ἀρχῶν ἡ
 „ μὲν ἐπὶ τὸ Πιθητικὸν αἴτιον καὶ εἰδικόν, (ὅπερ ἐστὶ
 „ νῆς ὁ Θεός,) ἡ δὲ ἐπὶ τὸ παθητικόν τε καὶ ὕλικόν,
 „ ὅπερ ἐστὶν ὁ ὁρατὸς Κόσμος·) καὶ ἀλλαχῇ· (β) „ Πυ-
 „ θαγόρας τῶν ἀρχῶν τὴν μὲν Μονάδα Θεὸν, καὶ τὴν
 „ ἀγαθόν, ἣτις ἐστὶν ἡ τοῦ ἑνὸς φύσις αὐτὸς ὁ Νῆς,
 „ τὴν δὲ ἀόριστον Δυάδα δαίμονα καὶ τὸ κακόν, περὶ
 „ ἧν ἐστὶ τὸ ὕλικόν πληθος. Οὗ δὲ Σωκράτης καὶ ὁ μα-
 „ θητὴς αὐτοῦ Πλάτων τρεῖς ἀρχὰς ἀποφαίνονται τῶν ὄν-
 „ των· (γ) τὸν Θεόν, τὴν Ὑλὴν, καὶ τὴν Ἰδέαν· ἐστὶ δὲ
 „ ὁ Θεός ὁ Νῆς, Ὑλὴ δὲ τὸ ὑποκείμενον πρῶτον
 „ γενέσκει καὶ φθορᾷ, Ἰδέα δὲ ἔστι ἀσώματος, ἐν
 „ ταῖς νοήμασι καὶ φαντασίαις τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Θεός,
 „ νῆς ἐστὶ τῷ Κόσμῳ· τὸτο δὲ τὸ τελευταῖον καὶ Παι-
 „ δεῖσας τῷ πρῶτῳ εἶδος δεικνύει. Οὗ δὲ Ἀριστοτέλης (δ)
 „ ἀρχὰς μὲν ἐντελέχειαν, ἣτοι εἶδος, ὕλην, σέρεσιν·
 „ σοιχεῖα δὲ τέτταρα, πέμπτον δέ τι σῶμα αἰθέριον
 „ ἀμετάβλητον. Οὗ δὲ Ζήνων ὁ Κιτιεύς (ε)· ἀρχὰς μὲν
 „ τὸν Θεόν, καὶ τὴν ὕλην, ὧν ὁ μὲν ἐστὶ τῷ ποιεῖν αἴ-
 „ τιος, ἡ δὲ τῷ πάσχειν. Ὡσαύτως καὶ ὁ Ζωροάστρης,
 „ (ς) ὃς Ἀγροθύτης ἐρμηνεύεται, δύο ἀρχὰς ἀποφαίνε-
 „ ται· ἀγαθὸν Δαίμονα, καὶ κακὸν Δαίμονα· καὶ
 „ τῷ μὲν εἶναι ὄνομα Ζεὺς, καὶ Ὡρομάσδης· τῷ δὲ
 „ Ἀΐδης, καὶ Ἀρειμάνιος. Περὶ ταύτης ἐν τῇ τε-
 „ τάρτης γνώμῃ ἀναγνωσθῆτω καὶ τῷ Κικέρωνος τὸ πρῶ-
 „ του βιβλίον καὶ δεύτερον περὶ φύσεως Θεῶν, ἐν οἷς
 φαί-

(α) Πλάτων, περὶ τῶν ἀρεσκόντων, βιβλ. α. (β) Αὐτόθι.

(γ) Αὐτόθι. (δ) Αὐτόθι. (ε) Αὐτόθι. (ς) Αὐτόθι.

Διογ. ἐν τῷ προσιμίῳ.

Plutarchus hæc de illo habet: (a) „ *Unitatem* & *Infini-*
 „ *ti* conjunctum *Binarium* in principiis ponit. Ten-
 „ dunt autem principia ejus alterum ad effectricem cau-
 „ sam, ac formantem, quæ est *Deus*, mens videlicet:
 „ alterum ad perfectionibus subjectam & materialem,
 „ quæ est mundus in visum incurrens. Et alibi: (b)
 „ Pythagoras de principiis *Unitatem Deum* ac bonum,
 „ quæ sit unius naturæ ipsa *Mens*. *Infinitam* autem
 „ *Binarii* Naturam, Genium, & Malum, unde est
 „ multitudo materiæ, & visui expositus mundus. So-
 „ crates vero (c) & auditor ipsius Plato tria principia
 „ rerum asserunt, *Deum*, *Materiam*, & *Ideam*. Est au-
 „ tem *Deus*, *Mens*, *Materia* vero, primam rebus
 „ orientibus, & intereuntibus subjectum. *Idea* natu-
 „ ra corporis expers, in conceptis mentis, & imagi-
 „ nationibus *Dei*. *Deus* autem *Mens* est mundi, quæ
 „ ultima verba illos *Pantheistas* primæ speciei fuisse osten-
 „ dunt. Aristoteles vero (d) principia designavit *for-*
 „ *nam*, quam entelechiam dixit, *Materiam*, *privatio-*
 „ *nem*. Elementa quatuor. Quintum corpus quod-
 „ dam *Æthereum* immutabile, *Zeno* autem *Citiensis*
 „ *Deum* efficiendi, *Materiam* perpetiendi principium
 „ posuit. Similem in modum eum Pythagoræ loqui-
 „ tur quoque Zoroaster Persæ, qui astrorum cultor fuit,
 „ ut ex interpretatione illius nominis patet. „ Aristoteles
 „ in libro, qui magicus audit, (e) & Dimon in quinto
 „ historiarum libro Zoroastrem ex interpretatione no-
 „ minis sui astrorum adferit fuisse cultorem, *Ægy-*
 „ *ptiis* vero antiquiores esse Magos, Aristoteles au-
 „ thor est in primo philosophiæ libro: duoque ex illo-
 „ rum

(a) Plut. de placit. phil. lib. I. (b) Ibid. (c) Ibidem

(d) Ibid. (e) Diog. Laert. in præmio.

φαίνεται ποτοὶ μὲν ἦσαν ὑπερασπισαὶ τριῶν ἀρχῶν, καὶ ποτοὶ δύο, καὶ ποτοὶ πλείονων.

§. 151.

„Τὰ αὐτὰ δὲ τῆς Πολυθεΐας ἀριστα τὰ περιγράφει, ὁ Γωάννης ὁ Κληρικὸς εἰς τὴν σύνοψιν τῆς αὐτῆς παγκοσμίας Γεωρίας λέγων. (α) „τὰ αὐτὰ τῷ χρόνῳ βεβλασθηκέναι δοκεῖ ἢ εἰδωλολατρεία, πρότερον ὑπὸ παντὸς τῶ ἀνθρωπίνῳ γένει ἐνὸς μόνου Θεοῦ σεβομένης. Αὕτη δὲ ἦν ταύτης ἡ ἀρχή. ἔκ ἐλάνθανεν αὐτὴς παρὰ τὸν ἄκρον Θεὸν εἶναι καὶ νόας τινὰς χωρισμένους, Ἀγγέλους καλεσμένους, ἃς ἐκεῖνος ὁ ὕψιστος Θεὸς δίκην ἰδίων Πρέσβων, καὶ εἰ ἔτι θύμῃς ἐστὶν φάναι, δίκην μειόνων Θεῶν, πρὸς τὰς ἀνθρώπους ἐπέμπε. τῆς πρῶτον ἐσέβοντο μόνον ὡς Πρέσβεις τῷ Θεῷ, κατὰ τὸ τῶν Ἑβραίων ὑπόδειγμα. πέσοντες δὲ εἰς ταύτην τὴν δόξαν, δηλαδή ὅτι ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος ἐπέτρεψε τοῖς μείοσι Θεοῖς, τῶν βασιλείων, τῶν πόλεων, καὶ τῶν οἰκῶν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὀλίγον δὲ τῶ ἄκρῳ Θεῷ ἐπιλήσμονες γεγονότες, τὰς μείονας ἐκεῖνας Θεοὺς θεῖον σέβας, τῷ ἄκρῳ μόνῳ ἐκεῖνῳ προσήκοντι, ἐτίμουν. Τέλος φώδησαν τὰς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν ψυχὰς, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἔξοδον, εἰς τὰς τῶν μειόνων Θεῶν τάξεις εἰσερχομαι. ὁ δὲ γίγνοντι, ὡς τὰς τεθνηκότας βασιλεῖς τιμᾶσθαι, ὡς εἰς τὸν τῶν Θεῶν ἀριθμὸν ἀννηχθέντας. ἀλλ' ἔκ ἀπίσκειν ἐν τέτοις ἡ δόξα ἐκείνη ἢ παλαιὰ καὶ ἀληθής, ὑπάρχειν δηλαδή ἄκρον Θεόν, αὐτόν τε ἕνα, ἐξ ἧς οἱ λοιποὶ πάντες ἐξήρτηται. Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν βλέπει, ὅτι καὶ ἡ Πολυθεΐα ἀποτέλεσμα εἶναι τοῦ περιω-

(α) Γωάν. Κληρ. σύνοψ. παγκοσμ. γεωρ. Περίοδ. β.

rum sententia esse principia; bonum *Dæmonem* & malum. Alterum ex his *Jovem*, & *Oromasdem*; alterum *Plutonium* & *Arimanium* dici. Qui plura de his scire cupit, consulat Ciceronis libros de natura *Deorum*.

§. 151.

Causas vero *Polytheismi* optime recenset Joannes Clericus, in compendio suæ historiæ universalis ita mentem suam exprimens: (a) „Hoc eodem tempore, nata videtur *Idololatria*, cum antea a toto genere humano unus *Deus* coleretur. Hæc autem fuit ejus origo. Norant præter *Deum* summum esse mentes quasdam separatas, quæ *Angeli* vocantur, quas *Deus* ille *ἄγγελοι*, instar Legatorum suorum, & si ita loqui fas est, veluti minores *Deos* ad homines mittebat. Hos initio colebant tantum tanquam Legatos *Dei*, ut videmus ipsos *Hebræos* eos magno honore affectisse. Sed cum delapsi essent in hanc opinionem, *Deum* summum commisit minoribus *Diis* imperiorum, urbium & familiarum curam; paulatim summi *Dei* fere obliti, minores illos *Deos* honore summo soli debito affecerunt. Deinde existimarunt mentes præstantium virorum, post obitum, minorum *Deorum* ordinibus inferi; unde factum est, ut reges defuncti colerentur tanquam in *Deorum* numerum relati. Quod tamen non obstitit, quin inter plerasque gentes remanserit opinio illa antiqua & vera: esse summum *Deum*, eumque unicum, a quo reliqui omnes penderent. Hinc igitur vides, *Polytheismum* ortum duxisse ex oblivione veri *Dei*, & limitatione mentis nostræ, quæ, quo magis remota est a cognitione veri

(a) Joan. Cler. Histor. univers. Per. II.

περιορισμένους νοός μας, τῷ ἀλαζονευμένῳ ἔυπερηφάνευ-
μένῳ τὰ πάντα αὐτῷ δυνατὰ εἶναι ἢ καταληπτὰ. „

§. 152.

„ Εἰδὼ ἀκόμι ἡμπορεῖ νὰ προσαρμοθῇ ἢ ἡ κατη-
γορία τῷ Σωκράτῃ, ἐκ τῆς ὁποίας φαίνεται, ὅτι ὁ
Σωκράτης τὰ Δαιμόνια ἐνόμιζε μείονας Θεῶς, διὰ
δὲ τῷ Δαιμονίᾳ τὸν ἄκρον Θεόν· ἢ περὶ τῶν Δαι-
μονίων μὲν· (α) „ ἀδικεῖ Σωκράτης, ἔς μὲν ἡ πό-
„ λιν νομίζει Θεῶς ἐ νομίζων, ἕτερα δὲ κατὰ Δαι-
„ μόνια εἰσηγόμενος· περὶ δὲ τῷ Δαιμονίᾳ· (β) „ εἰ-
„ λεγε δὲ ἢ προσημαίνειν τὸ Δαιμόνιον τὰ μέλλοντα
„ αὐτῷ· ἢ ὁ Ἡράκλειτος σχεδὸν παρομοίως· (γ) καὶ
„ πάντα ψυχῶν εἶναι ἢ Δαιμόνων πλήρη· ὁ Εὐπίκερος
„ (δ) δὲ ἀνθρωποειδῆς μὲν πάντας τῶς Θεῶς, λόγῳ
„ δὲ πάντας τῆς θεωρητῆς διὰ τὴν λεπτομέρειαν τῆς
„ τῶν εἰδώλων φύσεως· ὅθεν ὀρεῖται, ὅτι νόας ἀπείρους
δύω, ἧτοι πλείονας καὶ νύνας Φιλόσοφος δὲν ἀποφαίνε-
ται, πλὴν τῷ Ζωροάστῃ ἢ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Μανιχαί-
ων· ἀλλὰ Νόα ἓνα, ἢ ὕλην· ἢ ταῦτα μὲν ἄς εἶναι
ἀρκετὰ διὰ τῶς Πολυθέας. „

§. 153.

„ Εἰδὼ λοιπὸν τεθεωρηται περὶ τῆς πρώτης
Αἰτίας τῶν φαινομένων φιλοσοφικῶς, τῷρᾳ δὲ πρέπει
νὰ θεωρηθῶν ἀκόμι ἢ αὐτὰ τὰ φαινόμενα δηλαδὴ
ἡ κτίσις τῷ Κόσμῳ, τῆς ὁποίας ἡ ἰδέα ὡσαύτως ἐκ τῆς
Αἰποκαλύψεως εἰληπται ἢ τῷ λόγῳ μεταβέβληται·
μεταβέβληται δὲ διχῶς· ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν ἐνόμιζον τὸν
Κόσ-

(α) Διογ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, (β) Αὐτόθι. (γ) Διογ.
ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. (δ) Πλάτων, περὶ τῶν ἀρεσκ. βιβλ. 4.

veri *Numinis* eo majoribus tenebris implicantur, ita, ut ultimo tenebras lucis loco amplectantur.

§. 152.

Quo magis Clerici opinio confirmetur, antiquos per minores *Deos* inlexisse *Angelos*, sive *Dæmonia*, silentio haud prætereunda videtur accusatio Socratis, ex qua clare adparet, Socratem per *Dæmonia* minores *Deos*, per *Dæmonium* vero summum *Deum* intellexisse. Hæc enim de *Dæmoniis* illius memoriæ mandavit Diog.
 „ (a) Jura violat Socrates, quos ex majorum instituto suscepit civitas, *Deos* esse negans, alia autem
 „ nova *Dæmonia* inducens. Et de summo *Deo* adserit : (b) „ *Dæmonium* sibi futura prædicere. Heraclitus similia fere habet : (c) „ Omnia plena animis
 „ & *Dæmoniis* esse dicens. Epicurus (d) hominis formam habere *Deos* asserit, ratione tantum visibiles, ob tenuitatem partium naturæ idolorum. Ex quo tamen concludi non potest, prædictos philosophos plura infinita *Dæmonia* sive *Deos* admisisse. Nulli enim philosophorum venit in mentem plures infinitos *Mentes* admittere, si *Zoroastrum* & discipulos ejus *Manichæos* excipias. Et hæc de *Polytheismo* dicta sufficiant.

§. 153.

Considerata prima phænomenorum *Causa*, consideranda nunc veniunt ipsa phænomena, inter quæ primum locum obtinet creatio mundi, cujus idea a *Revelatione* quoque accepta, tractu vero temporis ingruente oblivione *Dei*, & superbiante ratione humana mutata est.

Et

- (a) Diog. in vita ipsius. (b) Ibid. (c) Diog. in vita ipsius. (d) Plutarch. de placit. philos. Lib. I.

Κόσμον ἄκτιστον ἢ ἀγέννητον, ἢ ἀκολέθως αἰώνιον, ἄλ-
 λοι δὲ κτιστὸν, γεννητὸν, ἔχῃ δὲ ἢ αἰώνιον· καὶ ὅσοι
 μὲν ἄκτιστον τὸν Κόσμον ἐνόμιζον, ὑπέθετον αὐτὸν καὶ
 ἄπειρον, καθὼς εἶναι οἱ Φιλόσοφοι τῇ πρώτῃ ἢ δευτέ-
 ρῃ εἰδὲς τῆς Πανθεΐας, ὡσαύτως ἢ τῆς Πολυθεΐας
 (α) ὅσοι δὲ κτιστὸν τῶν ὑποθέτεσσι ἢ γεννητὸν (δηλα-
 δὴ ἐκ προϋποκειμένης ὕλης, ἔχῃ δὲ ἐκ τῆ μηδενός) τὸν
 ὑποθέτεσσι ἢ πεπερασμένον. Πάλιν τῶν πάντων ἄλλοι
 μὲν τὸν νομίζον αἰδητὸν ὅλον, δηλαδή ἢ τὰ μικρώτατα
 αὐτῇ μέρος αἰδέσσει πεποικιδῆσαι, ἄλλοι δὲ τινά, καὶ
 ἄλλοι δὲ μηδέν· ἐκεῖνοι ἔν, ὅπῃ αἰδητὸν τὸν Κόσμον
 ἢ ἔμφυχον λέγουσι, τὸν ἐνομάζουσι ἢ ζῶον, ἢ νῦν ἢ λό-
 γον αὐτῇ κατηγορεῖσιν· ἐκεῖνοι δὲ ὅπῃ ἀναιδητον αὐ-
 τὸν ἀποφαίνονται, μὴδὲν τῶν αὐτῇ κατηγορεῖσιν· πάλιν
 ἄλλοι μὲν τῇ Παντός μίαν ψυχὴν κατηγορεῖσιν,
 ἄλλοι δὲ πολλὰς· ἢ ὅσοι μὲν μίαν ψυχὴν κατηγορεῖται
 Πανθεΐσαι 7ῃ πρώτῃ εἰδὲς, ὅσοι δὲ πολλὰς, Πολυ-
 θεΐσαι· κατὰ τὴν γνώμην τῇ Κληρίκι τὴν ἀνωτέρω
 τεθείσαν· ἢ πάλιν, ἄλλοι μὲν ἓνα Κόσμον ἀποφαίνον-
 ται, ἄλλοι δὲ ἀπείρους· ὡς φαίνεται παρὰ τῷ Διογέ-
 νει τῷ Λαερτίῳ ἐν τοῖς βίοις τῶν Φιλοσόφων, ἢ παρὰ
 Πλετάρχῳ ἐν τῷ περὶ τῶν ἀρεσκόντων βιβλ. α'. ἢ πα-
 ρὰ τῷ Σέξτῳ τῷ Εὐμπερικῷ ἐν τῷ κατὰ Μαθηματικῶν, ἢ
 παρὰ Ἀριστοτέλει ἐν τῷ περὶ Κόσμου, ἢ παρὰ Φίλων
 Γεδάζῳ ἐν τῷ περὶ Κόσμου. Τῶν νεωτέρων δὲ, ὁ Λαϊβνί-
 τιος εἰς τέσσαρας τάξεις τὰ ὄντα διαιρεῖ πάντων τῶν
 νῦν ἐν διαφόρῳ βαθμῷ κατηγορεῶν· (β) καλεῖ δὲ ταῦτα
 πάντα Μονάδας κατὰ τὸν Πυθαγόραν, δηλαδή ὄντα
 ἅπλῃ ἐκ μερῶν μὴ συνιστάμενα. Καὶ ἡ ἐν πρώτῃ τάξις

πρῶ-

(α) Ὅρ. Διογ. Λαέρτ. ἐν τοῖς βίοις ἁγίων.
 μνιτ. Μοναδολογ.

(β) Λαϊβ-

Et quidem duppliciter. Fuere alii, qui putabant, Mundum hunc increatum, ingenitum, atque adeo æternum esse, Qui increatum Mundum putabant, eundem quoque infinitum esse existimabant, ut Pantheistæ primæ & secundæ speciei superius jam citati. Qui vero creatum hunc supponunt, & genitum (scilicet ex præexistente materia, non autem ex nihilo) eundem quoque finitum admittunt. (a) Horum iterum alii totum hunc Mundum sensibilem, id est, minimas ejus particulas sensu præditas esse opinabantur, alii tantum quasdam, alii nullam prorsus. Qui Mundum animantem esse volunt, illum animalis instar considerant, & eidem mentem & rationem attribuunt. Nihil horum Mundo convenire dicunt illi, qui eundem animatum esse negant. Fuerunt alii, qui huic Mundo unam tantum animam, alii, qui plures eidem inesse animas autumabant. Rursus, nonnulli unum tantum Mundum, alii infinitos existere asseriebant. Ut videre est apud Diogenem Laertium in vitis philosophorum, apud Plutarchum in libro I. de placitis philosophorum. Apud Sextum Empyricum in libro contra Mathematicos, Apud Aristotelem de Mundo & Philonem Judæum de Mundo. Ex recentioribus autem Philosophis Leibnitius (b) in quatuor classes res omnes dividit, hisque diversum intellectus gradum attribuit. Vocat vero eas *Monades* secundum Pythagoram, videlicet entia simplicia omnibus prorsus partibus carentia. Et quidem prima classis continet originariam & genitricem *Monadem*, a qua cæteræ productæ sunt, & ideo illam nominat *Deum*. Secunda classis

(a) Diog. in vita ipsorum. (b) Vide Leibnitii *Monadol.*

περιέχει την ἀρχὴν ἢ γεννητικὴν Μονάδα, ἐξ ἧς ἢ αὐ-
 λοιπαὶ παρήχθησαν, ταύτην δὲ ὀνομάζει Θεόν. Ἡ δευ-
 τέρα δὲ τάξις περιέχει τὰς λογικὰς ψυχὰς ἢ τὰ πνεύ-
 ματα. Ἡ τρίτη δὲ τὰς αἰσθητικὰς ψυχὰς, ἢ ἡ τετάρ-
 τη τέλος τὰ σωματικά, ἐξ ὧν συνίστανται τὰ σώματα. Ἡ
 Μονὰς ἔν λέγει τῆς πρώτης τάξεως κέκτηται Νῦν μάλι-
 στα διακεκρίμενον ἢ κατάλληλον· αἱ μονάδες δὲ τῆς δευ-
 τέρας τάξεως νῦν κεχορηγήνται διακεκρίμεναι· αἱ δὲ
 τῆς τρίτης τάξεως μονάδες πεπροήνται νοῦ μόνον καθα-
 ρῷ ἢ συγκεχυμένῳ τῆς τετάρτης δὲ τάξεως αἱ μονά-
 δες μόνον ἀμυδρῷ νῦν δεδωρήνται· λέγει δὲ πρὸς τέ-
 τοις, ὅτι αἱ μονάδες τῆς τετάρτης τάξεως λαβεῖσαι κα-
 θαρὸν νῦν γίνονται, ἢ μεταβάλλονται εἰς τὰς μονάδας
 τῆς τρίτης, λαβεῖσαι δὲ διακεκρίμενον μετατρέπονται εἰς
 τὰς τῆς δευτέρας· ἀλλ' αὕτη ἡ ἀπόφανσις εἶναι καταπολ-
 λὰ κινδυνώδης· μετὰ τὸ νὰ φέρῃ καὶ ὁδηγῇ εἰς τὴν
 Πανδεΐαν, πῶς δὲ ὁδηγεῖ, εἰ ὀξύνους ἐννοεῖται
 σαν. »

§. 154.

», Καθὼς λοιπὸν περὶ κτίσεως Κόσμου δάφροει
 γινῶμαι ἢ δόξαι εἶναι, ἔττι ἢ περὶ τῶ ἀνθρώπου, δηλαδὴ
 περὶ τῶν ζώων. Ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲν ὅπως ὑποδέττει τὸν
 Κόσμον ἀκτιστον ἢ ἀγέννητον, ὑποδέττει ἢ τὸν ἀνθρωπον
 ὡσάντως, ὡς ἀνθρωπον ἀναρχον ἢ συνἀναρχον τῷ
 Κόσμῳ, ὡς ὁ Ὁκέλλος λέγει· (α) » ἀνθρώπου δ' ἀρ-
 », χὴ γενέσεως πρώτη εἰς γένεσιν ἐκ γῆς, εἰδὲ τῶν ἀλ-
 », λων ζώων, ἔτε φυτῶν, ἀλλ' αἰετὶ τῆς διακοσμήσεως ὁ-
 », σης, ἀνάγκη ἢ τὰ ἐνυπάρχοντα, ἢ τὰ ἐνδιακεκ-

» σημ.

(α) Ὁκέλλ. Τμήμ. Γ. Κεφ. ε'.

classis amplectitur rationales animas, & spiritus. Tertia animas brutorum, quarta demum elementa, ex quibus corpora constant. *Monadem* primæ classis intellectu distinctissimo præditam esse dicit, & adæquatissimo. *Monades* secundæ classis intellectu pollere distincto autumat. Tertiæ classis monadibus repræsentationem claram attribuit, & quartæ classis cognitionem obscuram adjecit. Addit tandem, monades quartæ classis, si perveniant ad cognitionem claram fieri monades posse secundæ classis, & sic porro. Verum hæc assertio & rationi & *Revelationi* adversa esse videtur; ducit enim ad *Pantheismum*, ut acuti, & profundiores facile prospicient. Et ideo eandem non serio animo, sed potius ingenii ostendendi causa a *Laibnitio* propositam fuisse putandum.

§. 154.

Sicuti de creatione Mundi variæ sunt opiniones, ita quoque de origine hominum & animalium. Qui Mundum increatum & ingenitum volunt, homines quoque & animalia sine initio esse, atque adeo mundo coeterna dicunt. Sic *Ocellus* dicit: (a) „Hominis
 „ autem ortus principium primum non ex terra, nec alio-
 „ rum animalium nec plantarum: Sed semper existen-
 „ te mundi distributione, necesse est, & inexistencia,
 „ & in eo ordinata adesse. Primo quidem semper exis-
 „ ten-

(a) *Ocellus* Sect. III. Cap. I.

„ σμηνμένα συνεπείναι* πρῶτον μὲν γὰρ αἰεὶ ἔντος τῷ
 „ Κόσμῳ, ἀναγκαῖον ἢ τὰ μέρη αὐτῷ συνεπάρχειν*
 „ λέγω δὲ μέρη ἑρανὸν, γῆν, τὸ μεταξὺ τούτων* ὃ δὲ
 „ μετάρσιον, ἢ ἀέριον ὀνομάζεται* ἐ γὰρ ἴσμεν τῶ-
 „ των, ἀλλὰ σὺν τέτοις, ἢ ἐκ τούτων ὁ Κόσμος. Εἰ-
 „ πεῖνοι δὲ πάλιν, ὅπῃ ὑποδέτῃ τὸν Κόσμον κτιστὸν καὶ
 „ γεννητὸν, ὑποδέτῃ ἢ τὸν ἄνθρωπον ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα
 „ γεννητὰ ἢ ἀρχὴν εἰληφότα. Περὶ ταύτης ἐν τῆς ἀρ-
 „ χῆς πάλιν διάφοροι γνώμαι εἶναι* ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν νο-
 „ μίζουσι, ὡς ὁ Ἀναξαγόρας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος γεννιέται
 „ (α) „ ἐξ ὕδατος ἢ θερμῆς ἢ γαῖας* ὕπερον δὲ, ἐξ ἀλ-
 „ λήλων* ἢ ἄρρενα μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν, θήλια δὲ
 „ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν. Ὁ Ἡρόδοτος δὲ ἄδει ὅτι
 „ ἡ δύναμις τῆς Οὐρανῆς ἔκαμιν, ὥς ὅπῃ ἡ γῆ καὶ
 „ γεννήσῃ τῆς ἀνθρώπου, τὰ λόγια τε δὲ εἶναι τὰ ἐπί-
 „ μετα (β).

„ Γσχὺς δ' ἁπλοῦς, κρατερὴ, μεγάλην ἐπὶ εἶδει*
 „ Ὅσσοι γὰρ γαίης τε ἢ ἑρανῆς ἐξεγένοντο,
 „ Δεινότατοι παῖδων, σφετέρῃ ἤχθοντο ταχύν,
 „ Ἐξ ἀρχῆς* ἢ τῶν μὲν ὅπως τις πρῶτα γένοιτο,
 „ Πάντας ἀποκρύπτασκε, ἢ ἐς φάος ἐκ ἀνέσκε,
 „ Γαίης ἐν κευθμῶνι* κακῶ δ' ἐπετίρπετο ἔργῳ
 „ Οὐρανός, ἢ δ' ἐντός στυγερῆς γαῖας πελώρη,
 „ Στεινόμενῃ* δολίην δὲ κακὴν ἀπεφράσσατο τέχνη.
 „ Αἶψα δὲ ποιήσασα γένος πολὺν ἀδάμαντος,
 „ Τεῦξε μέγα δρέπανον, ἢ ἐπὶ θράδε παισὶ φίλοισιν.

Ὁ Ἀναξίμανδρος δὲ, ὡς ὁ Πλάτωνος ἀναφέρει ἀπο-
 φαί-

(α) Διογ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ.

(β) Ἡρόδ. ἑσθ. σίχ.

„tente universo, necessarium & partes ipsius coexis-
 „teré. Partes vero dico, cœlum, terram, & quod
 „inter hæc medium, quod sublime & æthereum nomi-
 „natur. Non enim sine his, sed cum his, & ex
 „his est mundus. Illi vero, qui mundum creatum &
 „genitum putant, homines & cætera animalia genita &
 „initium aliquando accepisse existimant. Verum de hoc
 „ipso initio diversæ ortæ sunt opiniones. „Anaxago-
 „ras hominem ex (a) humore & calore genitum esse
 „existimabat, terraque; postea ex invicem, & mares
 „a dexteris, fæminasque a sinistris. Hesiodus vim
 „cœli effecisse, ut terra homines pariat, sequentem
 „in modum canit: (a)

„Robor autem immensum, validum iugenti in statura,
 „Quotquot enim tellure & cœlo procreati sunt,
 „Potentissimi filiorum, a suo vero infestabuntur parente
 „Ab initio. Et horum quidem, ut quisque primum
 „nascebatur,
 „Omnes occultabat, & in lucem non emittebat,
 „Terræ in latebris: malo autem oblectabatur opere,
 „Cœlum, ipsa vero intus ingemiscebat terra vasta,
 „Contristata; dolosam vero, malamque excogitavit
 „artem,
 „Statim vero eum procreasset cani ferri,
 „Fabricavit magnam falcem, edixit vero caris liberis.

Anaximander autem, ut Plutarchus refert, homines in

T 2

ven-

(a) Diog. in vita ipsius.

(b) Hesiod Theog.

φαίνεται (α), ὅτι ἀρχὴν οἱ ἄνθρωποι ἔλαβον ἐν τῇ κοί-
 λῳ τῶν ἰχθύων. Οἱ Ἐμπεδοκλῆς δὲ, (ὡς ὁ Λακρέ-
 τιος μαρτυρεῖ (β)) δογματίζει, ὅτι ἡ γῆ ἐγέννησε τὰ
 διάφορα μέρη τῆς ἀνθρώπου χωρὶς, ὕψερρον δὲ ἐνώθηκεν
 κατὰ τύχην, ἢ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐσχημάτισαν.
 Οἱ Φιλῶν δὲ ὁ Γεδαῖος παραδίδει, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀν-
 θρώπου εἶναι ἐκ τῆς γῆς, (γ) ἡ μόρφωσις δὲ αὐτῆς ἐκ τῆς
 Αἰγύπτου. Οἱ Ταλμεδίσται ἰδεῖ μυσολογεῖν, ὅτι ἐκ τῆς
 γῆς ἐγέννη ἓνας μόνος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἦτον ἀνὴρ ἢ
 γυνὴ ἑμῆ, ὕψερρον δὲ ἐχωρίσθη ἡ γυνὴ ἀπ' αὐτῆς ἢ δύο
 γεγονότασιν, ἐξ αὐτῶν δὲ μετέπειτα οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι.
 Οἱ Μαγωγμετάνοι δὲ πλάττονται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐσχη-
 ματίσθη ἐκ τῆς γῆς (δ) ἢ ἔμεινε τεσσαράκοντα ἔτη ἕως
 ἢ νὰ γενηώσῃ· ἐπειδὴ ὅντας ἀπὸ πηλόν, ἦτον ὑγροί.
 Οἱ Μανιχαῖοι δὲ ἐνόμιζον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκτίσθη ἐκ
 τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ κακῶν Αἵτιον· ἐπειδὴ δύο Αἴτια ὑπὲρ-
 δετον κακὸν ἢ καλόν. Οἱ πλείστοι δὲ λέγουσιν ἐκ τῆς
 ὑγρότητος τῆς Νεῖλης γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον, ἢ τὰ
 λοιπὰ ζῶα· καθὼς λοιπὸν ἡ γυνήσιν ἰδέα τῆς Θεοῦ
 ποικιλοτρόπως μεταβέβληται, ἔττι ἢ ἡ ἰδέα τῆς γεννή-
 σιως τῆς ἀνθρώπου, ἢ ἔτω σχεδὸν νερόθενται, ὥς βα-
 ρετόν εἶναι νὰ ἐπαριθμῶσιν τινὰς, τί δηλαδὴ ἕνασος τῶν
 Φιλοσόφων ἐφαντάζετο, ἢ τί ἐπλαττε περὶ τῆς πρώτης
 Αἰτίας τῶν φαινομένων· καθὼς ἀρεῖα ὁ Κικέρων λέ-
 γει· (ε) „οἵτινες δὲ Θεὸς εἶναι ἔφησαν, ἐν τοσούτῃ
 „ εἰσι ποικιλότητι ἢ διαφωνίᾳ, ὥς αὐτῶν τὰς γνώμας
 „ ὀχληρὸν εἶναι ἐπαριθμῶσαι.”

§. 155.

- (α) Πλάτ. περὶ τῶν ἀρεσκ. βιβλ. α. κεφ. 14. (β) Λακρέτ. βιβλ. α. (γ) Φιλ. Γεδαῖος περὶ τῆς Μωσίου
 Κοσμοποιίας. (δ) Ἀλκορ. Σουρ. 6. ἢ 2. (ε) Κικέρ.
 περὶ Πίστεως Θεῶν βιβλ. α.

Ventre piscium initium accepisse asserit: (a) „Anaxi-
 „ mander prima animalia in humore nata, corticibus
 „ contenta spinosis: adultiora autem facta ad siccita-
 „ tem descivisse, ruptoque cortice non multum tem-
 „ poris super vixisse. Empedocles autem, teste Lu-
 cretio, (b) primo animalia ac plantas nequaquam in-
 tegro partu extitisse, sed membris, quæ nondum
 coaluissent: deinde partes coaluisse ita, ut Spectri for-
 mam compages referret. Philo vero Judæus tradit, (c)
 ortum hominis esse ex terra, formationem autem ipsius
 ab Angelo factam. Talmudistæ ex terraunicum & so-
 lum hominem factum fuisse fabulantur, qui mas & femi-
 na simul erat, postea vero femina divisa a mare duo
 individua evasisse, a quibus cæteri homines omnes or-
 tum ducunt. Mahometani autem fingunt, (d) homi-
 nem formatum fuisse ex terra, & per quadraginta an-
 nos ita mansisse, donec siccaretur; erat enim humidum,
 cum formatum fuisset ex limo. Manichæi vero homi-
 nem ex terra a malo Principio creatum fuisse opinaban-
 tur; duo enim rerum Principia ponebant, bonum sci-
 licet & malum. Plurimi hominem ex humore Nili or-
 tum fuisse somniabant, nec non cætera animalia. Ex
 his omnibus liquet, tam diversas opiniones de ortu ho-
 minis fuisse, ac de existentia, ut molestum sit eas re-
 censere, ut optime Cicero animadvertit hæc de antiquo-
 rum philosophorum opinionibus dicens: (e) „ Qui
 „ vero *Deos* esse dixerunt, tanta sunt in varietate, ac
 „ dissensione, ut eorum sententias molestum sit dinu-
 „ merare.

§. 155.

- (a) Plut. de placit. philos. lib. V. (b) Lucr. lib. V.
 (c) Philo de opificio mundi. (d) Alcor Sur. II. &
 VII. (e) Cic. de nat. Deor. lib. I.

„ Ἔως ἐδῶ λοιπὸν ἐθεωρήσαμεν τὴν ἰδέαν τῆς
Α' ποκαλύψεως περὶ τῆς πρώτης αἰτίας τῶν φαινομέ-
 νων ἔξω αὐτῶν πῶς ἔχει διὰ τί μεταβέβληται ὅσον ἀπὸ
 τῆς κοινῆς, τόσον ἔχει ἀπὸ τῆς φιλοσόφου τῆς ἐνδοξοτέ-
 ρης ἢ παλαιότερης* τῶρα δὲ θέλομεν ἀκόμη εἰπῆ τινα
 ἔχει περὶ τῆς αἰτίας τῆς ποικίλης αὐτῆς μεταβολῆς, δη-
 λαδὴ διὰ τί ὁ αὐτὸς φιλόσοφος διχῶς ἢ τριχῶς νὰ
 ὁμιλῇ περὶ τῆς πρώτης Αἰτίας; ἢ διὰ τί τόσαι δόξαι,
 γνώμαι ἢ φαντασίαι νὰ προκύψουν ἐκ μιᾶς δηλαδὴ τῆς
Α' ποκαλύψεως; ἐπειδὴ σαφές ἐστι ἵδμεν τὸν Ὀρ-
 φέα ὅτι ὁμιλεῖ κατ' **Α' ποκαλύψιν**, ἢ κατὰ Πανθεΐ-
 σιν, ὅθεν **Ῥεβελατιονίστας**, ἢ Πανθεΐστας ὀμῶς· ὁ
Εὐρυπιδης Πανθεΐστας ὁμοῦ τε καὶ **Α' θεΐστας**,
 ὁ Πλάτων ποικίλος καὶ αὐτὸς, καθὼς λέγει ὁ Κι-
 κέρων (α)* „ περὶ τῆς ἀβεβαιότητος τῆς Πλάτωνος
 „ χρόνος πολλὸς δεόμεθα εἰπεῖν, ὅστις ἐν τῷ Τιμαίῳ,
 „ Πατέρα τῆς τοῦ Κόσμου καλεῖσθαι ἀρεῖται δύνασ-
 „ θαι* ἐν τοῖς περὶ Νόμων δὲ βιβλίοις, τί ἐστὶ τῷ ὄντι
 „ Θεὸς ἐρευνᾶσαι δεῖν εἰ νομίζει* ὅτι δὲ θέλει τὸν Θεὸν
 „ ἄνευ σώματος νὰ εἶναι, καθὼς οἱ Ἑλληνες λέγουσιν ἀ-
 „ σώματον, τῆτο τί λογῆς ἡμπορεῖ νὰ εἶναι νὰ ἐννοηθῇ
 „ δὲν ἡμπορεῖ* ἐπειδὴ ἀνάγκη εἶναι νὰ μὴν ἔχῃ αἰδήσιν,
 „ νὰ μὴν ἔχῃ φρόνησιν, νὰ μὴν ἔχῃ ἡδονήν, τὰ ἑποῖα
 „ πάντα ὀμῶς μὲ τὴν ἰδέαν τῆς Θεᾶς προσλαμβάνονται*
 „ ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Τιμαίῳ φησὶ ἢ ἐν τοῖς Νόμοις, ἢ τὸν
 „ Κόσμον Θεὸν εἶναι, ἢ τὸν Οὐρανόν, ἢ τὰ Ἄστρα,
 „ ἢ τὴν Γῆν, ἢ τὰς ψυχὰς, ἢ ἐκεῖνας, ἃς ὑπὸ τῶν
 „ τῶν

(α) Κικέρ. περὶ Φύσεως Θεῶν βιβλ. α'.

§. 155.

Consideravimus hucusque, quomodo & quare idea primæ causæ extramundanæ per *Revelationem* accepta mutata fuerit, considerata nunc restat causa tam variarum, & dissentientium opinionum, id est, cur unus ejusdemque philosophi duplex, sæpe triplex sit opinio de prima causa, & cur derelicta vera *Revelationis* idea de Deo, tot, ac tam diversæ opiniones ortæ sint. Vidimus enim superius Orpheum jam *Revelationi*, jam *Pantheismo* deditum fuisse, item Eurypidem jam ad *Pantheismum* jam ad *Atheismum* inclinare. Platonem varium & ipsum fuisse testatur: (a) „ Jam de Platonis inconstan-
 „ tia longum est dicere, qui in *Timæo* Patrem hujus mundi
 „ nominari negat posse, in *Legum* autem libris, quid sit
 „ omnino *Deus*, conquiri oportere non censeat. Quod
 „ vero sine corpore ullo *Deum* vult esse, ut græci dicunt,
 „ ἀσώματος; id quale esse possit, intelligi non potest.
 „ Careat enim sensu necesse est, careat etiam pruden-
 „ tia, careat voluptate: quæ omnia una cum *Deorum*
 „ notione comprehendimus. Idem & in *Timæo* dicit
 „ & in legibus, & Mundum *Deum* esse, & Cælum, &
 „ Astra, & Terram, & Animalia, & eos, quos ma-
 „ jorum institutis accepimus: quæ & per se sunt falsa
 „ perspicue, & inter se vehementer repugnantia. Qui-
 „ bus bene perpensis miror, quomodo a quibusdam
 „ divinus appelletur hic *Enthusiasta*. Eodem modo lo-
 qui-

(a) Cic. de nat. Deor. libro 1.

ἢ τῶν προγόνων διατάξειον ἐλάβομεν· ἅπερ ἢ καθ' ἑαυ-
 „ τὰ εἰσι ψευδῇ σαφῶς, ἢ ἀλήλοις λίαν μαχόμενα.
 Τύτων καλῶς θεωρηθέντων, ἀπορῶ πῶς ἡμπορεῖ τυτος
 ὁ Ἐνθουσιαστῆς ἀπὸ τινος θετος Πλάτων νὰ ὀνομάζεται!
 Ὡς αὐτῶς ὁμιλεῖ ὁ Κικέρων ἢ περὶ τῶν λοιπῶν Φιλοσό-
 φων, ὅτι δηλαδὴ ἔτρεφον διαφόρους γνώμας ἢ δόξας πε-
 ρὶ τῆς πρώτης Αἰτίας τῆ Παντός· ὡς ἐν τῇ πρώτῃ
 αὐτῆ βιβλίῳ ἐναργῶς φαίνεται. „

§. 156.

„ Ἀλλ' ἡ βέβαια αἰτία δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι, παρα-
 ἢ Ἀναλογία, ἥτις παράγεται ἐκ τῆς ἀγνοίας, ἢ αὐθα-
 δείας· ἐπεὶ λαμβάνει ἀπόκλιαν ὁμοίωσιν ἀπὸ αὐτὰς
 τὰς ὑλίμας ἰδέας, ὅπῃ ἀπὸ τὰ περὶ ἡμᾶς ἀντικείμενα
 προσλαμβάνονται, ἢ τὴν ἐκτείνουσιν ἐπ' ἀπειρον, ἢ τῶρα μὲν
 τὴν προσαρμόζον εἰς τὴν Γῆν, τῶρα δὲ εἰς τὸν Οὐρα-
 νόν, τῶρα δὲ εἰς τὴν Σελήνην, τῶρα δὲ εἰς τὸν Ἡλίον
 τῶρα δὲ εἰς τὰ Ἄστρα, τῶρα δὲ εἰς τὸ Στερεῶμα, ἢ
 τῶρα ἔξω τῆ Στερεώματος, ἢ ἔξω τῆ Κόσμου· λαμβά-
 νει λέγον ἰδίαν ἀπὸ μίαν Μηχανὴν, ὅπῃ ὑφ' ἡμῶν κα-
 τασκευάζεται, ἢ τὴν προσαρμόζον εἰς αὐτὸν τὸν Κόσ-
 μον λέγοντες τὴν Μηχανήν· ἢ ἂν εἶναι μηχανή, φωνάζον
 ὕστερον, ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι ἢ ὁ Κατασκευαστὴς αὐτῆς τῆς
 Μηχανῆς, ἢ καθὼς ὁ Κατασκευαστὴς τῆς Μηχανῆς, ἐξ
 ἧς τὴν ὁμοίωσιν ἔλαβον, εἶναι ἔξω τῆς Μηχανῆς, ἔτι
 λέγον ἢ ὁ κατασκευαστὴς ταύτης τῆς παγκοσμίου Μη-
 χανῆς πρέπει νὰ εἶναι ἔξω τῆ Κόσμου· ἀλλὰ τὴν ἄλλην
 ὁμοίωσιν δὲν τὴν λαμβάνει ἀπὸ τὰς μηχανάς μας, ἐπει-
 δὴ ἢ δὲν τὴν δίδει χερί, δηλαδὴ ἂν ὁ Κόσμος, τὴν λέ-
 γομεν, εἶναι Μηχανή, πρέπει νὰ ἐκ κατασκευάσθῃ μὲ ὄρ-
 γαν.

quitur & de cæteris philosophis, quod varias sententias habuerint de prima causa phænomenorum, ut in primo libro ipsius clarissime apparet.

§. 156.

Verum posset hic aliquis querere, quæ sit causa tantæ inconstantiae, tamque diversarum opinionum? respondeo Analogiam, ignorantiam & pertinaciam esse causas præcipuas. Similitudinem a paucis his ideis, quas nobis corpora nostris sensibus objecta subministrant, acceptam in infinitum extendentes, modo Terræ, modo Cælo, modo Lunæ, modo sideribus, modo firmamento applicant, quin imo extra firmamentum & mundum eam protendunt. Sic ideam a machina artefacta ductam applicant ipsi Mundo, eandemque sicut aliam machinam artificem requirere volunt, qui extra eam existat. Verum non vident hoc modo mundum factum supponi, & non probari, præterea necesse esse, ut artificem mundi tribuant corpus, & instrumenta, sine quibus ne minimam quidem machinam confici videmus. Quæ sunt ergo illa instrumenta ad producendam tam mirabilem machinam necessaria? ex qua materia parata erant. (a) Alii rem profundius considerantes, & omnem similitudinem præcipue inter machinas a nobis

pa-

(a) Cic. de nat. Deor. lib. I.

ρανα, (α) πῶς λοιπὸν εἶναι αὐτὰ τὰ ὄργανα, ἢ ἀπὸ τί
 ἦσαν; Ἀλλοι δὲ πάλιν, ἐπεὶ δὲν βλέπουν καμμίαν ὁμοιό-
 τητα μεταξύ τῆς Μηχανῆς, ὅπως ἀπὸ ἡμᾶς κατασκευάζε-
 ται, ἢ τῷ Κόσμῳ, δὲν τολμῶσι νὰ εἰπῶν τὸν Κόσμον
 Μηχανήν, μετὰ τὸ νὰ σοχάζονται τὸ πρᾶγμα βαδύτερον,
 ἢ ἐξ ἄλλης μέρους. Λαμβάνουν δὲ πρὸς τῆτοις ἀπὸ τὰ
 σώματα, ὅπως ἐπάνω εἰς τὴν γῆν ὁρῶμεν ἢ ἀντόμεθα
 ἰδέαν τῆς μορφῆς, τῆ σχήματος, ἢ ἀκολούθως τῶν ὀρί-
 ων, ὅθεν αὐτὴν τὴν ἰδέαν τὴν προσαρμόζον καὶ εἰς τὸ
 Ὅλον λέγοντες ἢ τὸ Ὅλον σῶμα εἶναι, ἢ τὸ ὅλον
 λοιπὸν ἔχει ὅρια, ἄρα τῆτο τὸ Πᾶν ἢ ἐστὶν ἀπειρον·
 ἀλλὰ πάλιν ἢ ἐδῶ ἀπατῶνται νομίζοντες τὸ Πᾶν τοῦ-
 τον σῶμα εἶναι, ὅσον εἶναι τὸ ἐπὶ γῆς ὁρώμενον· πάλιν
 λαμβάνουν ἰδέαν τῷ Κενῷ ἀπὸ ἑνὸς ἀδειον ἀγγεῖτον, ἢ
 οἶκον, ἢ τὴν προσαρμόζον ἢ εἰς τὸ Πᾶν λέγοντες, κα-
 θώς, ἂν τῆτο τὸ ἀγγεῖτον ἤθελεν εἶναι γεμάτον, βέβαια
 καμμία κίνησις δὲν ἤθελε γίνῃ εἰς αὐτὸ, ἐτὶ καὶ τὸ
 Πᾶν, ἂν ἤθελε εἶναι γεμάτον ἀπὸ σώματα, βέβαια
 δὲν ἤθελε γίνῃ εἰς αὐτὸ καμμία κίνησις, ἀλλὰ μὴν κί-
 νησιν βλέπομεν, ἄρα πρέπει νὰ ὑπάρχῃ Κενόν. Ἀλλὰ
 ἢ ἐδῶ μεγάλως ἀπατᾶνται· πρῶτον μὴ προσέχοντες,
 ἂν τὸ ἀγγεῖτον εἶναι παντὸς σώματος ἢ ὕλης κενόν, καὶ
 δεύτερον, ἂν αἷρος ὄντος τῷ ἀγγεῖτι μετὰ δὲν ἡμπορεῖ
 εἰς αὐτὸ κίνησις νὰ γίνῃ. Ὅθεν πρέπει νὰ ὑποθέτουν
 διάφορα σώματα· καὶ ἂν διάφορα σώματα ὑποθέτουν,
 τότε βέβαια ἡμπορεῖ νὰ γένῃ κίνησις, ἢ ἀκολούθως δὲν
 εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποθέτῃμεν Κενόν· τὸν αὐτὸν τρόπον
 ὁμιλῶν ἢ περὶ τῆ συμβεβηκότος, ἢ περὶ τῆ ἀναγκαίου,
 ἢ περὶ τῶν λοιπῶν, εἰς καιρὸν ὅπως οὕτε συμβεβηκότος
 ἰδέ-

paratas & Mundum claudicare videntes Mundum machinam nominare devitant. Alii iterum ideam formæ & figuræ a corporibus super terram existentibus acceptam mundo applicantes eundem & corpus esse, & quidem limitatum volunt esse. Verum quo fundamento, ideam partis ad totum transferunt, vel limites corporis terreni, quod & videmus & tangimus, ad totum mundum extendunt, cujus nullam fere ideam habent. Cum præterea lateat illos, an tale corpus sit materiâ sine modificatione, sicuti modificata. Rursus alii, ut vacuum probent, & mundum hunc finitum esse evincant. Paritatem a vase vacuo vel domo vacua ductam adhibent, & ita ratiocinantur: Quemadmodum, si vas, vel domus plena esset corporibus, nullus fieri posset motus, ita quoque, si hoc universum totum repleretur corporibus, nullus in eodem motus esset possibilis. Cum itaque in hoc mundo motum existere nemo, nisi mente captus Enthusiasta negare possit, in Mundo dari vacuum, atque adeo mundum hunc limitatum esse concludunt. Omnino hæc paritas aliquid evinceret, si hoc universum corporis ejusdem generis totum repletum foret? sed qua experientia quæso hoc didicerunt? an non possunt dari corpora sicut aër, & ipso aëre subtiliora, quæ tantum abest, ut motum impédiant, quin etiam eundem motum promoveant? An non experientia quotidiana, videmus corpora, tametsi sint omni ex parte aëre vel aqua circumdata; tamen moveri? Eodem modo ratiocinantur de contingentia mundi. Propterea, quia alia corpora in hoc mundo oriri vident, alia interire, mutabilia & eadem contingentia esse concludunt, hancque contingentiam ad ipsum hoc universum extendunt. Verum ex ortu & interitu corporum

ἰδέαν, ὅτε οὗτος ἀναγκαίᾳ ἔχῃ, ἀλλὰ νὰ θεωρήσῃ τὴν
 συνέχειαν αὐτῶν· εἰς τὸτο δὲ ἀπατῶνται ἀπὸ τὰς με-
 ταβολὰς τῆ ὕλης Κόσμου, νομίζοντες αὐτὰς ἀτελειότη-
 τας, ἀγκυλὰ ἢ εἶναι τελειότητες, ἂν ὀρθῶς ἢ ἀντιπρο-
 σέγγονον ἤθελαν τὰς θεωρήσει. Ὡσαύτως λαμβάνον καὶ
 τὴν ἰδέαν, ὅπως ἔχομεν περὶ τῆ ἡμέτερας νοῦς, καὶ τὴν
 ἐκτείνεσαι κάμνοντες τὴν ἀπειρον· ὅθεν λέγεται, καθὼς ὁ
 νῦς μας εἶναι αἷτιον ποιητικὸν ὅλων τῶν κατασκευασμάτων,
 ὅπως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖται, ἔτσι ἢ ὁ ἀπειρος
 ἐκεῖνος Νῦς (δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὅπως αὐτοὶ διὰ τῆς Ἀ-
 νυλοφίας πλάττει) εἶναι αἷτιον ποιητικὸν ὅλων τῶν
 τῶν φαινομένων· ἢ καθὼς αἷτιον ὕλικόν τῶν ἡμετέρων
 κατασκευασμάτων εἶναι ἡ ὕλη, ἔτσι ἢ τῶν τῶν φαι-
 νομένων αἷτιον ὕλικόν εἶναι αὐτὴ ἡ ὕλη, ἢ καθὼς πρὸς
 τέτοις εἰς ἡμᾶς αἷτιον εἰδικόν εἶναι ἐκεῖνη ἡ ἰδέα, καθ'
 ἣν τὸ πρᾶγμα κατασκευάζεται ἢ σχηματίζεται, ἔτσι ἢ
 τέτοις τῆς Κόσμου τῆς μορφῆς δηλ. αὐτὴ εἶναι αἷτιον εἰδικόν ἢ
 ἀσώματος ἰδέα κατὰ Πλάτωνα. Ὅθεν τρεῖς αἷτια τῆς
 τῆ Παντὸς ἀποφαίνονται, ποιητικὸν τὸν Νῦν, ὕλικόν,
 τὴν Ὑλὴν, ἢ εἰδικόν τὴν Ἰδέαν· ἀλλὰ ἢ ἐδῶ ἀπα-
 τῶνται, πρῶτον μὲν λαμβάνοντες Ἀνυλοφίαν ἐξ ἀμφι-
 βόλου· μὲν τὸ νὰ ἀγνοῶσιν, ἂν ὁ νῦς μας εἶναι κεχω-
 ρισμένη ἐξ αὐτοῦ σώματος, δευτέρῃ δὲ ἂν ἡ ὕλη, ἐξ ἣς
 ἡμεῖς τι κατασκευάζομεν εἶναι ἀνείδεος, καθὼς ἐκεῖνη, ἐξ
 ἣς ὁ Θεὸς κατασκεύασε τὸν Κόσμον, ὡς αὐτοὶ πλάτ-
 τονται· τρίτον δὲ ἀφίεναι ἢ τὸ ὀργανικὸν αἷτιον· καὶ
 τέταρτον τέλος πάντων τὴν λαμβάνει, ὅτι ἡ μορφή, ὅ-
 πως ἡμεῖς εἰσάγομεν εἰς τὴν ὕλην διὰ τῆς ἰδέας εἶναι προ-
 σκευημένη ἀπὸ μορφῆς ἄλλου σώματος, ὅπως προϋπῆρ-
 χεν· ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἰδέαι μας προσλαμβάνονται ἀπὸ τὰ
 ἔξω ἡμῶν ἀντικείμενα· καὶ ἂν ἔτσι εἶναι, τότε καὶ ὁ
 Θεός, ὅταν ἐμόρφωνε τὸν Κόσμον, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἰδέας
 ἀπὸ

porum mutabilitatem ad summum formæ non vero existentia evincunt, & si profundius considerarent nec formæ quidem. Quis enim observatione instituta didicit, vel minimum pulvisculum in rerum natura interire interitu totali, id est, desinere porro existere. Id quod tamen necessarium esset, ut contingentia corporum evinci posset. Præterea ane dari potest aliquid, quod activum simul sit & immutabile? Quare has mutationes imperfectiones vocant, cum semper ad majores & majores perfectiones producendas tendunt? Similiter cum ad omnem effectum rationalem producendum requiratur & causa efficiens, quæ est mens nostra, & materialis, quæ est materia, & formalis, quæ idea alicujus formæ, concludunt ad hunc quoque mundum producendum necessariam fuisse & causam efficientem, quæ alia esse non potest, quam mens infinita, & materiale, quæ est materia, & formalem, quæ est idea substantia incorporea. Verum quis philosophorum hucusque adhuc demonstravit, mentem nostram distinctam esse a materia? Quare mentem infinitam prætendunt ad producendum hunc mundum, quem finitum volunt? Quare Analogia ab animo humano ducta utentes mentem hanc extra hunc mundum adesse, & non potius eidem inesse sicut animum nostrum corpori ponunt? Præterea quomodo concipere possunt materiam sine omni forma? Anne repugnat dicere hanc formam materiæ esse essentialem & æternam? Quis illos edocuit atomos esse natura sua indifferentes ad accipiendam quamcunque formam? An non inter atomos ipsos differentia intercedere potest, quam non noscimus?

ἀπὸ τὰ ἔξω ἀντικείμενα τῆς μορφῆς τῆς τῷ Κόσμου·
 διότι ἄλλος τρόπος εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν ἰδέας δὲν εἶναι δυ-
 νατὸς εἰς ἡμᾶς φαίνεται· ἄρα πρᾶγματα μεμορφωμένα,
 ἢ σώματα ἐσχηματισμένα προϋπῆρχον τῆς τῷ Κόσ-
 μῳ, ἢ τῶν ἄλλων, ἢ τῶν ἄλλων ἄλλα, ἢ ἕως ἐπ'
 ἀπειρον. Ὅρα λοιπὸν εἰς τί ἄτοπα πίπτει διὰ τῆς λό-
 γου, θέλοντες δηλαδὴ διὰ θεμέλιον ὅλων τῶν ἀληθειῶν
 ἢ κριτήριον νὰ ἔχῃ τὸν λόγον ἐρευνητήν τε ἢ ἐξεταστήν.
 Αὐτὴν λοιπὸν τὴν Ἀναλογίαν ἢ ὁμοίωσιν τὴν ἐκ τῶν ἐπὶ
 γῆς προσληφθεῖσαν ποικιλοτρόπως τὴν λαμβάνουσιν οἱ
 Φιλόσοφοι, ἢ ἀκολέσθως ποικιλοτρόπως ἢ τὴν ἐννοοῦσιν·
 ὅθεν ἢ διάφοροι δόξαι ἢ γνώμαι τῶν Φιλοσόφων περὶ
 τῶν πραγμάτων τῶν τῇ αἰσθῆσει μὴ ὑποπιπτόντων· διὰ
 τῆτο ἢ ὁ δυσυχισμένος λόγος μας δὲν ἰξεύει ποῖαν πι-
 θανωτέραν ἀπὸ ὅλης νὰ εἰπῇ· ἐπειδὴ ἢ ὁ λόγος εἶναι
 ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς μας ἐκείνη, δι' ἧς θεωρῶμεν τὴν συ-
 νέχειαν τῶν ἰδεῶν, ὅτῃ ἔχομεν, δηλαδὴ ὅτῃ διὰ τῶν αἰσ-
 θήσεων προσλαμβάνομεν· πῶς δὲ ἤμπορῶμεν νὰ θεω-
 ρήσωμεν συνέχειαν ἰδεῶν, ὅταν αὐταὶ αἱ ἰδέαι λείπουν,
 δηλαδὴ πῶς ἤμπορῶμεν νὰ κρίνωμεν ποῖα δόξα ἢ γνώ-
 μη εἶναι πιθανωτέρα, εἰς καιρὸν ὅτῃ αὐτῶν τῶν δοξαζῶν
 καὶ μίαν ἰδέαν δὲν ἔχομεν;,,

§. 157.

„ Αὐτὸ ἐδῶ λοιπὸν ἀκολουθεῖ, ὅτι διὰ νὰ κρίνωμεν
 ἀναπαυμένοι ἢ ἡσυχοὶ εἰς τὰς κρίσεις μας, πρέπει νὰ
 γνωρίζωμεν τὰς δυνάμεις μας, ἢ τὰ ὅρια αὐτῶν, νὰ ἰξεύ-
 ρωμεν δηλαδὴ πόσον κάθε δύναμις μας ἤμπορεῖ νὰ ἐκτεί-
 νηται· πόσον ὁ νῦς νὰ καταλαμβάνῃ, ἢ πόσον ὁ λόγος
 νὰ κρίνῃ, ἢ πόσον ἡ βέλησις νὰ δέλῃ· αὐτὸ τὸ Πό-
 σον εἶναι ὅροι καὶ βαθμοί, τὲς ὁποῖες μὴ Φυλάττοντες
 πίπτομεν εἰς τὴν ἀγνοίαν ἢ ἀνθάδειαν· αὐτὸ δὲ τὸ

Πό-

mus? Quare porro hanc similitudinem urgentes *Deum* negant opus habere instrumentis, quibus tamen vident nos indigere ad operandum? Denique si forma nil aliud est, quam idea a nobis materiae inducta, atque adeo præexistens ipsa materia, sique hæc idea alio modo formari non possit a nobis, quam a præexistentibus corporibus, tunc utique & formas & corpora præexistisse huic mundo concedere deberent, id quod tamen negant. Vide ergo in qualia absurda & in qualem Labyrinthum nos deducat argumentum ab Analogia peti- tum! Et an non sunt omnia fere nostra argumenta ab Analogia petita? quid ergo mirum, tam diversas, & sæpius repugnantes philosophorum sententias inde natas fuisse, ut homo etiam sanæ mentis non sciat, in quam partem sese vertere. Quomodo enim pronuncia- re possum hanc, vel illam propositionem esse certam, vel probabiliorem nullum nexum idearum perspicuens, quin imo nec ideam harum rerum mihi formare valens. Est profecto nobis a Deo optimo indita facultas rerum nexum perspiciendi, sed tantum quarundam rerum, & non omnium.

§. 157.

Limites ergo facultatum nostrarum agnoscamus est necesse, ut quieti & tranquillæ in nostris judiciis maneamus. Sic & intellectus suum determinatum habet quantum ad intelligendum & ratio ad dijudicandum. Et hoc quantum voco limitem sive gradum, quem si
egre-

Πόσον, δηλαδή οἱ ὄροι ἢ βαθμοὶ, ὅπῃ ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς ἡμᾶς ἐτέθησαν, ἐκτείνεται μόνον εἰς τὰ ἐπὶ γῆς, δηλαδή εἰς τὰ τῇ αἰδήσει ὑποκείμενα, αὐτῶν τὰς ἰδέας [διὰ τῆς νοῦς βοηθείας τῶν αἰδήσεων προσληφθεύσας ὁ λόγος τὴν συνέχειαν θεωρεῖ, εἰς αὐτάς ἢ τὴν δέλησιν κλίνει· ἢ ἀκολούθως εἰς αὐτάς περιωρισμένοι εἴμεθα· αὐτὲς τῆς ἴσης λοιπὸν τῆς αἰθανόμεθα δι' ὅλων τῶν πέντε αἰδήσεων ἢ διὰ τῆς λόγου τῆς κινήσεως, ὅτι εἶναι ἀληθεύς· ἐπειδὴ ἢ οἱ ἀμαθεῖς ἢ οἱ πεπαιδευμένοι διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αἰδήσεως ἢ τῆς συνειδήσεως τῆς αἰσθάνονται, ἂν ἤθελαν μόνον ἐξετάσει ἑαυτὲς ἀκριβῶς. Αὐτὲς λοιπὸν τῆς ὁρῆς ἢ παραβαίνουσι κατὰ τὸ μάλλον, ἢ κατὰ τὸ ἥττον, ἢ εἰμὲν κατὰ τὸ μάλλον, λέγοντες τότε Ἐνθουσιασταί, φαντασιώδεις ἢ ἀνόητοι ἀνδρες· εἶδ' κατὰ τὸ ἥττον, τότε καλέμεθα Σκεπτικοὶ Ἐφρεκτικοὶ ἢ ἀνόητοι· ἐπειδὴ ἀπ' ἑ προσλάβωμεν διὰ τῶν αἰδήσεων τὴν ἰδέαν τῆς πυρὸς ἢ τῆς ὕδατος πρῶτον, ἢ δεύτερον, ὅτι τὸ ὕδωρ περισσότερον ὢν σβύνει τὸ πῦρ, ἢ τὸ πῦρ περισσότερον ὢν καταναλίσκει τὸ ὕδωρ· τότε ἐπάνω εἰς αὐτὰ ἠμπορεῖμεν νὰ κάμωμεν κρίσιν κριτηρίῳ ὅλης τῶν αἰδήσεων τῶν ὑγειῶν ἢ τῆς λόγου τῆς ὑγειῆς, ἢ ἡ κρίσις αὕτη ἀναμφιβόλως θέλει εἶναι ἀληθὴς ἢ βέλαιος· ὡσαύτως ἢ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Ἀν' δὲ θέλωμεν αὐτὴν τὴν κρίσιν νὰ τὴν ἐκτείνωμεν, ἢ νὰ τὴν προσαρμόσωμεν εἰς τὰ αἰετὰ, τότε εὐθὺς πίπτωμεν εἰς τὸν Ἐνθουσιασμόν· εἰ δὲ ἢ ἀμφιβάλλωμεν, λέγοντες ὅτι ἴσως τὸ πῦρ ἔχει ἢ ἔχει κατὰ φύσιν τὸ ὀλίγον ὕδωρ, ἐδὲ τὸ πολὺ ὕδωρ σβύνει τὸ ὀλίγον πῦρ, τότε ὀλισθαίνουμεν εἰς τὸν Σκεπτισμόν, ἢ μὲν τὸ ἀποδεικνύομεν τὴν φύσιν, ὅτι εἶναι ἀπάθει· μὲν τὸ νὰ μᾶς ἔδωκεν ὄργανον ἀπάτης, ὄργανον ψευδῆ, ὄργανον ἀγνοίας, ὄργανον ζημίας, ἢ ἔχει ὠφελείας. »

egredimur, in tenebras labimur, & errores absurdissimos. Id quod principibus Philosophorum accidisse superius vidimus. Limes hic a natura nobis positus nec permittit nos videre, nec dijudicare, nisi illa tantum objecta, quæ sub sensus cadunt. Horum tantum objectorum ideas intellectus cognoscere, & ratio earum nexum perspicere valet. Si ultra progredimur extra sensus nostros, nec ideas horum objectorum cognoscimus, multo minus earum nexum perspicimus. Hos limites non docti solum, verum etiam indocti intimo cognoscunt sensu, & ratio ipsa, quin & experientia quotidiana nolens cogit agnoscere. Nil enim videmus, quamprimum hos limites egredimur. Contra hanc certissimam nostræ cognitionis regulam peccant tam *Enthusiastæ* vel *Phantastæ*, qui omnia nos scire posse autumant, quam *Sceptici*, qui plane nil nos scire opinantur. Profecto si igne objecta combustibilia comburi video, & in aquam injecta madefieri animadverti, recte concludo, ignem objecta comburere, aquam vero madefacere; est enim iudicium meum fundatum super criterium sanorum sensuum, quod ipsa sana ratio verum agnoscere haud recusat. Quod si iudicia nostra ultra sensuum objecta extendemus, labimur in *Entusiasum*, sicuti & illi in *Scepticismum*, qui experientia edocti adhuc dubitare pergerent, an ignis objecta combustibilia comburat, vel aqua eadem madefaciat. Hoc enim modo ostendunt noveream esse naturam & deceptricem, utpote quæ nobis concessit organa deceptionis, errorum, & omnis infortunii.

„ Ἄν λοιπὸν αὐτοὶ οἱ ἄνω τεθέντες ὄροι ἤθελαν φυλάττωνται ὑπὸ πάντων, τότε βέβαια δὲν ἤθελε κάμνῃα δόξα, γνώμη ἢ φαντασία περὶ τῶν πραγμάτων προκύψει, τότε ἔτε ἡ θεία Ἀποκάλυψις ἤθελε μεταβληθῇ ἔτι, ὡς εἴρηται· ἀλλ' ἤθελεν ἀπ' ἀρχῆς μένῃ ἕως τῆς σήμερον ἡ αὐτή· καὶ ἔτε αἱρίσεις, ἔτε χαρίσεις, οὔτε ὑπερασπίσεις ἤθελαν εἶναι· ἀλλὰ γνόντες οἱ ἄνθρωποι αὐτὴν εἶναι θεῖαν γινώσκιν διὰ τῶν κριτηρίων τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ Τόμῳ πραγματευθησομένων, ἤθελαν τὴν πίστιν βεβαίως χωρὶς ἀμφιβολίας ἢ διςαγμὸν ζῶντες κατ' αὐτὴν ἐν ἡσυχίᾳ ἢ ἀταραξίᾳ τῇ νοῶς ἐν ἣ συνίσταται ἡ Ἀληθείης εὐδαιμονία τῇ ἀνθρώπῳ· ἐπειδὴ δὲ ἠθέλησαν νὰ ἀνακατώσων ἢ εἰδῶ τὸν ἀλαζόνα ἢ ὑπερήφανόν των νῦν, διὰ τῆτο ἢ ἐσυγχίσαν αὐτὸν περισσότερον, παρὰ ὅπως τὸν ὠφέληται, ὅθεν ἢ ἐξέπεσαν· ἂν λέγω κατ' αὐτὰ τὰ ὅρια οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν σοχάζωνται καὶ κρίνουν, τότε βέβαια εἰς τὸν Κόσμον δὲν ἤθελαν εἶναι ἔτε Πανθεΐσαι, ἔτε Ματεριαλίσαι, ἔτε Ἀθεΐσαι, ἔτε Πολυθεΐσαι, ἀλλ' ἤθελαν εἶναι ὅλοι Ῥεβελατινίσαι, δηλαδὴ κατ' Ἀποκάλυψιν· δὲν ἤθελαν εἶναι εἰς τὸν Κόσμον ἔτε μίση, ἔτε φθόνοι, ἔτε ἀναιρέσεις μάταιαι ἢ κόποι ἀνωφελεῖς, ἔτε φιλονεικίαι ἢ λογομαχίαι ἀερώδεις, ἔτε ξηραὶ λιπολογίαι ἀπὸ τοῦ φαίνεται, ἢ ἀπὸ τὰ παρόμοια, ἀλλ' ἤθελε βασιλεύῃ μία εἰρήνη εἰς τὸν Κόσμον, κάθε ἕνας ἤθελεν, ἐπιμελῆται εἰς ἐκεῖνα, ὅπως τὸν ὠφελῇ, κάθε ἕνας ἐπρεπε νὰ γνωρίζῃ τὸν ἑαυτόν τε, ἢ κάθε ἕνας ἤθελεν ἀγωνίζεσθαι διὰ ἐκεῖνα, ὅπως συντηρῇ τὸ ὅλον ἢ τὸν ἑαυτόν τε, ἤθελαν ὁμολογῇ μετὰ τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅτι εἶναι ἐν Ὁν, ὅπως ἐκ τῇ μηδενὸς τὰ πάντα παρήγαγεν, ὅπου

§. 158.

Limites superius positi si ab omnibus observati fuissent, nec dissensiones, nec sectæ, nec tot ac tanta opinionum portenta orta fuissent de prima phaenomenorum *Causa*. Est enim hujus existentia & essentia ultra omnem captum humanum posita, & ideo nonnisi per *Revelationem* discenda, ut superius ostendimus. Quam nisi immutassent, sed ut veram & divinam cognovissent secundum criteria Tomo secundo pertractanda, summa quiete & tranquillitate perfruerentur, in qua vera hominis consistit *Felicitas*. Verum cum & in hoc puncto superbam suam rationem ostendere vellent Philosophi, ideo confusi sunt & lapsi in tot contradictorias & absurdas opiniones, quæ plurimum damni, utilitatis nihil attulerunt. Perpendat cui placuerit, omnia *Pantheistarum*, *Materialistarum*, *Atheistarum*, *Polytheistarum*, & tot alia opinionum monstra, & videbit omnia hæc ad perniciem generis humani tendere; nil enim nisi dissensiones siccas & inanes disputationes, jurgia, odia, persecutiones producunt. A quibus quam longissime remotus est is, qui *Revelationem* amplectitur; omnia enim atque adeo se ipsum ex nihilo creata esse credens, cognoscit tandem originem, & dependentiam suam ab alio *Ente*, noscit se ipsum, & limitationem facultatum suarum, quæ idea illum semper retinebit, ne extravagetur. Noscit illud *Ens* esse distinctum ab hoc universo, quia illud produxit. Noscit hoc *Ens* esse potentissimum, esse sapientissimum, & optimum, & providum conservatorem omnium, creaturarum. Quæ cognitio, si viva satis fuerit, omnem

τὰ συντηρεῖ, ὅπῃ τοῖς λογικοῖς κτίσμασιν ἐχαρίσατο
ζωὴν αἰώνιον ἢ πνευματικὴν, ὅπῃ ὑπόσχεται βραβεῖα εἰς
τὴς κατὰ τὴς σοφωτάτης αὐτῇ Νόμους βαδίσαντας, ἢ
τιμωρίας εἰς τὴς αὐτὴς παραβάντας, ὅπῃ ὅλα ὅσα εἰς
τὸν Κόσμον ἐνεργεῖ, τὰ ἐνεργεῖ ἐξ ἰδίας ἀγαθότητος
παρακινέμενος, δηλαδὴ αὐτὸς εἶναι ἢ ποιητικὸν ἢ τελικὸν
αἷτιον πάντων τῶν φαινομένων· εἰς αὐτὰ ἐπάνω δὲν ἤ-
δελε τολμᾷ πώποτε νὰ ἐρευνᾷ ἢ ἀκολέσθως ἤδελε μείνῃ
ἡσυχος, πεποιδῶς ἐπὶ τῇ ἀξίᾳ ἐκείνης τῆς **Ὀντος**, ὅπῃ
αὐτὰ ἀπεκάλυψε ἢ ἐφανερώσεν εἰς τὰ λογικὰ τε κτίσ-
ματα· διότι ἂν τινὲς ἀνόητοι ἢ μωροὶ ἡσυχάζον εἰς λό-
για ἄλλων παρομοίων μωρῶν ἢ ἀνοήτων, ὅπῃ παρανοῶ βέ-
βαια δὲν καταλαμβάνει ἀπ' αὐτῆς, πόσα μᾶλλον τινὰς
ἡσυχος ἤδελε μείνῃ, ὅταν αὐτὰ, ὅπῃ δὲν καταλαμβάνει
ἢ τὰ πιγύει ὡς ἀληθῆ, ἤδελε εἶναι καταπεισμένος,
ὅτι εἶναι λόγια ἐκείνης τῆς ἀλανθάγου καὶ παναγάδου
Ὀντος; Ἐπειδὴ ἴδμεν ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια, αὐταὶ
αἱ ιδέαι νῆς ἀνθρώπου ἔτε νὰ τὰς εὖρῃ ἡμπορεῖ, ἔτε
νὰ τὰς καταλάβῃ, καθὼς ἀκόμι ἐν τῷ δευτέρῳ Τμήμα-
τι θεωρηθῇσεται· Ὅθεν μακάριοι οἱ τὸν ἑαυτὸν τοὺς
γινόντες ἢ τῇ θείᾳ **Ἀποκαλύψει** ἐμμένοντες· ὅσοι γὰρ
ἑαυτοὶ γνωρίζουσι, γνωρίζουσι βέβαια ἢ τὴν θείαν **Ἀπο-**
κάλυψιν ἢ ἐν αὐτῇ μένειν. Ἡ θεία **Ἀποκάλυψις** ἡ-
συχάζει τὸν νῆν, καταπραῖνει τὸ πνεῦμα, διευθύνει τὴν
βέλησιν τῆς ἀνθρώπου· ἐπειδὴ πνεῦμα δὲν εὐρίσκεται
τὸ ἴσως, τὸ ἐνδέχεται· ἢ τὸ δυνατόν εἶναι, ἢ τὸ φαί-
νεται· ἀλλὰ πανταχῶς τὸ βέβαια, ἢ τὸ ἀληθῶς, εἰς πᾶσαν
ῥῆσιν, πανταχῶς εἶναι γυνή ἀπὸ ἀμφιβολίας, ὡσανὶ ὅπῃ
προήλθεν ἀπὸ τοῖσιν **Ὀν**, ἔτινος ὁ νῆς εἶναι ἀλάν-
θαςος, ἢ πλήρης ἀπληστάτων ἰδεῶν, ἢ ἀκολέσθως βεβαί-
οι τῶν, 33

creaturam rationalem ad amorein, reverentiam, gratiarum actionem perducere debet, ex quorum officiorum implemento pacem, & tranquillitatem animi consequetur. Nam si multi stulti in verbis sui similibus, qui profecto plus illis non intelligunt, conquiescunt, quare animus in verbis *Entis* infallibilis non conquiescat, si eandem veram sibi animi tranquillitatem affere intimo sensu cognoscit; qui vero idea *Entis* potentissimi, qui juvare potest, idea *Entis* sapientissimi, qui juvare scit, & optimi qui juvare vult, hanc tranquillitatem non afferat? præcipue idea *Entis* extramundani, quam mens humana nec invenire, nec intelligere valet, ut oportet, id est, ita, ut vera inde animi tranquillitas consequatur. Quare beati, qui sese cognoverunt. Cognoverunt enim limites facultatum suarum, cognoverunt debilitatem suæ rationis, & voluntatis, & ideo faciles *Revelationi* præbent aures. Nullum enim in eadem reperire est forte, fortasse, possibile est, videtur, sicut in aliis philosophorum opinionibus: sed determinata hic sunt omnia, quæ determinatio facit, ut omnia dubia, anxietates, & irrequietudines cessent, præcipue si eadem a *Deo* provenire credatur, id quod ad veram felicitatem adeo necessarium est, ut nulla animi quies speranda sit, donec animus non cognoverit has veritates ab infallibili *Ente* originem suam trahere.

, Αὐτὰρ ἔτι, ὅπῃ ἕως ἰδὼν εἴπαμεν, ἀρκετὰ εἶναι συμπεραίνω περὶ τῆ πρώτης Τμήματος, δηλαδή περὶ Ὑπάρξεως Θεοῦ, τῆς περὶ τῆ ὄντος τῆ ἔξω τοῦ Κόσμου τῆς πρώτης Αἰτίας τῶν φαινομένων, ὅτι διὰ τῆ λόγου ἀδύνατον εἶναι εἰς παρομοίαν ἰδέαν νὰ ῥηθῇ. τὰρα δὲ ἀνάγκη εἶναι νὰ εἰσχωρήσωμεν καὶ εἰς τὸ δεύτερον Τμήμα περὶ Ἀθανασίας τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἂν δηλαδή καὶ αὐτῆς ἡ Ἀθανασία ἡμπορεῖ νὰ εὐρεθῇ διὰ τῆ λόγου καὶ νὰ ἐννοηθῇ, ἂν εἶναι ἰδέα ὑποκίττωσα εἰς ἐκείνης τῆς βαθμῆς, ὅπῃ ἀνωτέρω ἐτέθησαν, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀποδειχθῇ· ἐπειδὴ καὶ αὐτῇ, ὡς εἴρηται εἶναι θεμέλιον τῆς αταραξίας τῆ νοῦς, καὶ κρέμαται ἀπὸ τῆς Θεῆς Ὑπάρξεως ἔτι, ὥστε ὅπῃ τῆς Ὑπάρξεως τῆ Θεοῦ πίστης πίπτει καὶ ἡ Ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἢ τῆς Ὑπάρξεως μεταβληθείσης, καὶ ἡ Ἀθανασία τῆς λογικῆς ψυχῆς μεταβάλλεται· διὰ τῆτο, ὡς δειχθήσεται, συμφωνοῦν τὰ δόγματα ἐνὸς φιλοσόφου περὶ Ὑπάρξεως Θεοῦ, καὶ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ὅτι λογῆς δηλαδή δοξάζει περὶ τῆ Θεοῦ, ἔτι δογματίζει καὶ περὶ ψυχῆς· ἂν μόνον ὕλην εἰς τὸν Κόσμον δέχεται καὶ τὴν ψυχὴν ὕλικήν· ἂν Πανθεΐσας τῆ πρώτης εἶδος εἶναι, καὶ τὴν ψυχὴν μέρος Θεοῦ δογματίζει· καὶ ἔτι καθέξης, ὡς δειχθήσεται παρ' ἐμοῦ.

§. 159.

Quæ hucusque dicta sunt de *Existentia Dei* sufficere existimo ad evincendum, nec ideam *Entis* extramundani, nec creationis ideam per rationem invenire posse. Videamus nunc in secunda Sectione, an saltem animi rationalis immortalitas ratione erui non possit: nam hæc quoque pars non exigua fundamenti est, quo & religio, & tranquillitas animi nititur, & cum *Existentia Divina* tam necessario nexu conjuncta, ut una corruente corruat & altera. Et ideo videmus philosophorum opiniones de *Deo* & *Animo humano* adeo conspirare, ut qui materiam tantum existere opinantur, animum quoque humanum materiam esse arbitrentur, & qui hoc universum *Deum* esse judicant, *Mentem* quoque nostram partem esse *Dei* facile admittunt, &c. ut mox demonstraturi sumus.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Π Ε Ρ Γ

ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ.

§. 160.

Α. φ' ἡ λοιπὸν εἰς τὸ πρῶτον Τμήμα ἰδόμεν, ὅτι ἐδεμία ἰδέα δυνατὴ τῇ Θεῷ εἶναι διὰ τῆς λόγου, καὶ ἐκείνη καὶ ἐκεῖνο τὸ πόρισμα ἐν τῇ ἀρχῇ ὡς ἀξίωμα, ἐξ ἧς εἴηαι αἱ ἀποδείξεις κρέμονται τῇ ἡμετέρῃ νοός· εὐκόλα τῶρα θέλομεν ἀποδείξει καὶ περὶ τῆς Ἀθανασίας τῆς λογικῆς ψυχῆς, ὅτι διὰ τῆς λόγου εἶναι ἀδύνατος αὐτῆς ἡ ἰδέα, δηλαδὴ ἀδύνατος ἦτον νὰ φθάσεν οἱ ἄνθρωποι εἰς τοιαύτην ἰδέαν τῇ πείρᾳ μὴ ὑποπίπτουσιν, ὡς δευχθήσεται, ἂν δὲν ἤθελε καὶ εἰδῶ προφθάσει ἐξ ἀρχῆς ἡ θεία Ἀποκάλυψις· πρὸ τῆς δὲ νὰ εἰσχωρέσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν, πρέπει νὰ σαφηνίσωμεν τί τῶρὰ διὰ τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἐννοῶμεν, διὰ νὰ ἡμπορίσωμεν ἕξτερον νὰ καταλάβωμεν τὰς ἀποδείξεις καὶ ἀναί.

SECTIO SECUNDÁ.

DE

IMMORTALITATE ANIMÆ.

§. 160.

Postquam in prima Sectione vidimus, ideam *Dei* five *Entis* extramundani infinitis perfectionibus præditi per rationem adquiri non posse, facile nunc demonstraturi sumus, nec ideam immortalitatis animi per rationem possibilem esse. Impossibile enim est, ut quis ad ideam perveniat, quæ nullo prorsus modo sub sensu cadit. Quare & in hoc puncto divina *Revelatio* succurrere debuit. Antequam ad demonstrandam hanc impossibilitatem accedamus, explicandum nobis erit, quid per *Immortalitatem Animæ* intelligamus,

ἀναιρέσεις, ἢ τὴν ἀποφατικὴν ἰδέαν νὰ κάμωμεν κατα-
φατικὴν, δὲ νὰ ἐννοῇται τι. »

§. 161.

„Ὅταν λοιπὸν λέγωμεν ἡ Ψυχὴ εἶναι Ἀθά-
νατος, τότε δὲν λέγωμεν ἄλλο τίποτε, παρὰ ὅτι αὐ-
τὴ ἡ ὅσια, ὅπῃ εἶναι εἰς τὸ σῶμά μας κεχωρηγμένη με-
ν ἢ δέλῃσιν, συνηδυῖα ἑαυτῇ, ἢ τοῖς ἔξω αὐτῆς πράγ-
μασι, μένει ἢ μετὰ τὴν διάλυσιν τῷ σώματι εἰς τὰ ἔξ-
ω συντίθεται, ἀδιάλυτος νοῦσα ἢ δέλῃσα ἄνευ σώμα-
τος. Ἐπειδὴ ὁ θάνατος δηλοῖ τὴν διάλυσιν τῶν ζώων
ἢ τὴν παύσιν τῶν ἐνεργειῶν ταν. Ἄν λοιπὸν ἡ ψυχὴ εἴ-
ναι ἀθάνατος, δηλαδή ἂν δὲν διαλύσεται, μένει ἢ μετὰ θά-
νατον ἡ αὐτῆς ὅσια, ὡς ἢ πρὸ τῷ θανάτῳ ἦν ἢ αἰ αὐ-
τῆς ἐνέργειαι δὲν δέλῃν παύσει. »

§. 162.

„Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν προκύπτει αὐταὶ αἱ ἐρωτήσεις, αἱ
ὅποιαι διὰ τῷ λόγῳ ποτὲ, ποτὲ δὲν ἡμπορῇ νὰ ἐυρε-
θῇ, ὡς δεῖχθήσεται, δηλαδή ἂν ἡ ψυχὴ εἶναι ὅσια
κεχωρισμένη τῷ σώματι; ἂν εἶναι ἀπλῆ δηλα-
δὴ ἄυλος; ἂν ἢ μετὰ θάνατον ἡμπορῇ νὰ μείνῃ
αἱ δυνάμεις τῆς, δηλαδή ἂν μετὰ θάνατον ἡμπορεῖ
νὰ ἐνεργῇ ἔτι, καθὼς ἢ πρὸ θανάτου· ἂν δέ-
λῃ μείνῃ μνήμων τῆς παρωχημένης αὐτῆς κατα-
στάσεως; ἢ τελευταῖον, ἂν τὸ νοεῖν δὲν ἡμπορεῖ ἢ
τῇ ὕλῃ νὰ δοθῇ; εἶναι αὐταὶ αἱ ἐρωτήσεις δέλῃν
ἐξετασθῇ διὰ τῷ λόγῳ, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ προσληθῇ,
ἢ νὰ ἀποδειχθῇ ἔτι, ὅπῃ νὰ κρίμανται αἱ ἀποδείξεις
ἀπὸ τοῦ ἀξιώμα, ὅπῃ προτίθεται ἐν τῷ πρώτῳ Τμή-
ματι. »

mus, ut postea eo facilius & demonstremus, & refutationes capiamus.

§. 161.

Per animæ hominis immortalitatem nunc intelligimus, imo. ut post mortem corporis, per quam cessationem actionum compositi, sive separationem animæ a corpore, maneat eadem substantia, quæ fuerat durante conjunctione cum corpore, scilicet intellectu & voluntate prædita &c. 2do. Ut exercitium suarum facultatum retineat; nec in sopore quodam jaceat, sicuti homo deliquium animi patiens. 3tio. Ut memoriam status præteriti retineat.

§. 162.

Ex hac definitione iterum aliæ questiones nascuntur, quæ per rationem nec inveniri nec demonstrari possunt. Oritur enim primo quæstio, an animus sit substantia a corpore distincta, sive an sit simplex & immaterialis? An & post mortem quoque mansuræ ejus facultates, & exercitium earundem, ut ante mortem corporis? An animus separatus a corpore retenturus sit memoriam status præteriti? denique an vis cogitandi materiæ convenire non possit. Has quæstiones nunc examinabimus, an ratione inveniri possint, atque demonstrari.

§. 163.

„Οἷαι αὗται αἱ ἐρωτήσεις ἀμφίβολοι θέλουν μεί-
νῃ διὰ τῆς ἐκομένης ἀποδείξεως· ἐπειδὴ καμμίαις ἢ ἀπό-
δείξιν ὅτε ἐμμέσως, ὅτε ἀμέσως εἰς τὴν πείραν ἐρί-
δεται, ἀλλ' εἶναι λεπτολογίαι ξηραὶ ἢ φαινόμεναι. Διὰ
τὰ δειχθῆ λοιπὸν ἡ πρώτη ἐρώτησις ἀμφίβολος, πρέπει
πρῶτον ἡ τελευταία· ἐπειδὴ αὗται αἱ δύο συνέχονται.
Λέγουσιν λοιπὸν οἱ Φιλόσοφοι, ὅτι τὸ νοεῖν δὲν ἡμπορεῖν
εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὕλης, ἄρα πρέπει νὰ εἶναι τινὸς
αὐτῆς ὁσίας δηλαδὴ πνευματικῆς· ἐπειδὴ, φωνάζουσιν, δὲν
εἴρεται ὅτε εἰς τὴν σύνθεσιν, ὅτε εἰς τὴν ξεχώρισιν,
ὅτε εἰς τὴν μετάθεσιν τῶν μερῶν. Ἀλλ' ἤθελε τινὰς τῶν
εἰπῆ, πέδον τῆτο τὸ ἀποδεικνύετε; διὰ ποίας πείρας; ἢ
διὰ ποῖας πειράματος; ἢ ἂν ἔφθασαν οἱ Φυσικοὶ νὰ μά-
θωσιν ὅλα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὕλης ἀπὸ κάδε σύνθε-
σιν ἢ μετάθεσιν, διὰ νὰ ἱξεύρωσιν τί προκύπτει, ἢ νὰ εἴ-
πῃσιν, ὅτι βέβαια τὸ νοεῖν δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὕλης;
αὐτὸ ὅμως δὲν ἡμπορεῖν νὰ μάς τὸ εἰπῇ· ἢ ἂν ἔχουσιν
ἄλλας τινὰς ἀντικειμένους ιδέας, πλὴν τῆ ὕλης, δὲ νὰ προ-
σαρμόσωσιν αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπως φαίνεται, ὅτι δὲν
συμφωνεῖ εἰς τὴν ὕλην, εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀντικείμενον; ποῖος
δὲ πρὸς τέτοις ἡμπορεῖ νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι ἡ ὕλη εἶναι
ἀεγὴ ἢ ἀδιάφορος διὰ τῆς πείρας, ὅταν ἐκ τῆς πείρας
πᾶντίνον συνάγεται, διὰ νὰ ἤθελεν εἰπῆ ὕπερον ὅτι ἀν-
τιφράσκει; ἢ ποῖος ἤθελεν εἶναι τόσον ἀνυπόστατος εἰς τὸ νὰ ὑ-
περασπίζηται τοιούτων προτάσεων ἀπὸ τῆ φαιδείας, ὡς βε-
βαίως; ἐπειδὴ φησὶν, ἀντιφράσκει· αὕτη ἡ ἀντίφρασις, ὅ-
πως φαίνεται ὅτι εἶναι μεταξύ τῆς ὕλης ἢ τῆ νοεῖν, δὲν
ἡμπερεῖ βέβαια νὰ λέγηται ἀντίφρασις· ἐπειδὴ ἐκ τῆς
ἄκρας ἀρμονίας τῶν νευρῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων εἰς τὸν
ἐγκέφαλον ἠνωμένων, ὡσαύτως ἢ ἐκ τῆς ἄκρας συμφω-
νίας

§. 163.

Illam vero propositionem tantum demonstratam dicimus, quæ vel immediate vel mediate ab experientia legitime deduci potest. Hanc enim solam pro criterio propositionem accipimus; nam & definitiones & axiomata in hac fundari debent, ut veræ dici possint. Videamus itaque, an prædictæ propositiones experientia tanquam fundamento nitantur. Philosophi ut simplicitatem sive immaterialitatem animi demonstrent, hunc fere in modum argumentantur. Vis cogitandi non potest esse effectus materiæ, ergo substantia illa, quæ in nobis cogitat, debet esse spiritualis. In materia enim alii effectus concipi non possunt, quam additio, vel separatio, vel translatio partium, sed ex his alia tantum figura, non vero animus simplex oriri potest. Verum qua experientia nobis ostendere possunt, diversam tantum figuram inde oriri & nil aliud? An Physici jam ad cognitionem omnium virium & effectuum, qui ex diversa partium dispositione oriri possunt, pervenerunt? Quis irritabilitatem vel elasticitatem ex diverso plexu materiæ oriri posse diceret, nisi experientia hoc comprobaret? Quis ergo nulla experientia nixus nobis dicere ausus fuerit, *Vim cogitandi* inter vires materiæ contineri non posse? An hoc non idem est ac dicere; ego capere non possum, quomodo vis cogitandi materiæ convenire possit, ergo non convenit. Legitima sane conclusio! vel forte repugnat vis cogitandi materiæ propter inertiam? Verum quis ex melioribus Physicis illis materiam inertem & indifferentem ad motum concedet? Ratione ergo cum nec existentia spiritus, nec vires materiæ, quousque se extendant,

cer-

νίας τῶν ζωτικῶν πνευμάτων, τί ἀποτέλεσμα γίνεται,
 δύσκολα ἤμπορῶμεν νά τὸ βεβαιώσωμεν, ἀν δηλαδή ἐξ
 αὐτῆς τῆς ἀρμονίας τὸ νοεῖν κρέμαται, ἢ ὄχι; τὴν μάχην
 δὲ ὅπως φαίνεται ὅτι εἶναι μεταξύ τῆς νοεῖν, καὶ τῆς ὕλης,
 τὴν ἐμάδομεν ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως, δηλαδή ἀφ' ἧς
 ἐγνωρίσαμεν τὰς ιδιότητας τῆς ψυχῆς, αἱ ὁποῖαι
 προσέτιθησαν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς πρώτης Τμήματος, εὐκολα
 ἦτον καὶ εἶναι ὕστερον νά εἰπῶμεν, ὅτι ἀντιφάσκει, καὶ ἐπει-
 δὴ ἀντιφάσκει, δὲν ἤμπορεῖ καὶ νά εἶναι ιδιότης τῆς ὕλης,
 καὶ ὅταν δὲν εἶναι ιδιότης τῆς ὕλης, πρέπει νά εἶναι ξεχω-
 ριστῆς τινὲς ἐσίας δηλαδή αὐλῆς. ἐπειδὴ καὶ ἐλάβομεν ἐκ
 τῆς αὐτῆς Ἀποκαλύψεως ἰδέαν τινὰ ἀποφατικὴν ἄλ-
 λη ἀντικειμένη αὐλῆς, πλὴν τῆς ὕλης, ὅτι εἰς αὐτὸ συμ-
 φωνεῖ αὐτὸ τοῦ ἀποτελέσματος, τῆς ὁποῖου ἡ αἰτία πάντῃ
 μάχεται μὲ τὴν ὕλην. τότε δὲ ἤμπορεῖ νά εἰπῇ οὐτεδιὰ
 τῆς τῆς Θεᾶς παντοδυναμίας ἤμπορεῖ νά μεταβληθῇ ἡ
 ἐσία τῆς ἐνός πράγματος εἰς τὴν ἐσίαν τῆς ἄλλης, ὡς καὶ
 ἐν τῷ πρώτῳ Τμήματι εἴρηται. Ὅταν δὲ τοιαύτας ἰ-
 διότητας ἀγνοῇ, εἰς καιρὸν ὅπως εἰς τὴν πείραν δὲν πίπτει,
 πῶς ἤμπορεῖ νά εἰπῇ, ὅτι τὸ νοεῖν εἶναι ιδιότης ἐσίας τι-
 νὸς αὐλῆς, ὅταν καμμίαν ἰδέαν αὐλῆς ἀντικειμένην δὲν ἔ-
 χῃ; αὐτὴ βέβαια δὲν ἤμπορεῖ νά τὸ ἀρνήθῃ, εἰμὲν εἰς
 τὸ ἄτοπον τῆς Ἐνθουσιασμῆς ἡδεῖαν πέσει. Ὅταν δὲ
 διὰ τῆς πείρας δὲν ἤμπορῶμεν νά φθάσωμεν εἰς τὸ νά κατα-
 λάβωμεν ἄλλης ἐσίας ἰδέαν, εἰμὲν ὕλικῆς, πῶς ἤμπορεῖ-
 μεν νά εἰπῶμεν βεβαιώνοντες, ὅτι τὸ Νοεῖν δὲν ἀρμό-
 ζει εἰς τὴν ὕλην. ἄρα εἰς ξεχωριστὴν τινα ἐσίαν. ὡς θεω-
 ρηθῇ καλὰ αὕτη ἡ πρότασις ὑπὸ τῶν νυνεχῶν, ἀν ἔχη
 καμμίαν συνέχειαν, ἢ ὄχι.

certo demonstrari possit, concludere oportet, nos hæc omnia ex *Revelatione* didicisse. Ex *Revelatione* didicimus substantiam quandam in nobis existere distinctam a corpore, quæ spiritus vocatur, huic substantiæ convenire intellectum & rationem &c. Stabilis his præmissis facile erat Philosophis has deducere conclusiones: ergo *Vis cogitandi* materiæ convenire non potest: ergo *Vis cogitandi* est attributum alterius substantiæ, ergo nec per *Dei* omnipotentiam *Vis cogitandi* materiæ tribui potest, ergo datur substantia a materia prorsus distincta, cui *Vis cogitandi* convenit: ergo datur spiritus. Verum questio hic est, an quis sola ratione & experientia ductus ad cognitionem harum veritatum pervenisset. Et hoc est, quod negamus; non enim hæc propositiones sunt objecta experientiæ, ut cognosci possint. Quis enim sola experientia, vel ratione certo cognoscere potuisset, duas dari substantias a se invicem prorsus distinctas materiam nempe & spiritum? Quis clare & distincte contradictionem perspexisset, quam Philosophi materiam inter & *Vim cogitandi* intercedere asserunt? profecto nullus. Cum ergo per experientiam & rationem nec in cognitionem spiritus nec impossibilitatis, ut materia cogitet, venire possimus, concludere legitime possumus, nos has veritates ex *Revelatione* certo didicisse. Nullo enim alio modo pervenire potest ad ideam spiritus. Considerent hanc veritatem bene præcipue ii, qui omnes veritates naturali suo lumine sese assequi posse confidunt.

„Α'φ' ἧ δὲ δὲν ἡμπορῶμεν νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι τὸ Νοεῖν δὲν εἶναι ιδιότης τῆς ὕλης, τότε ἐπεται, ὅτι οὐτε νὰ εἰπῶμεν ἡμπορῶμεν, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ξεχωριστόν τι τῆς ὕλης, ἢ ὅταν αὐτὸ δὲν ἡμπορῶμεν νὰ εἰπῶμεν, δηλαδή ὅτι εἶναι κεχωρισμένη τῷ σώματος, ἔτε ἂν ἀπλῆ εἶναι, τῷτεσίῳ αὐλὸς ἡμπορῶμεν νὰ ἐπισηρῶμεν, ἔτε ἂν μὲν μετὰ θάνατον, ἔτε ἂν δέλη ἐνεργῇ ἢ μετὰ θάνατον ἔττι, καθὼς ἢ τῶρα ἐνεργεῖ. ἔτε ἂν δέλη μείνη μνήμων τῆς παρωχημένης καταστάσεως. ἐπειδὴ ἂν ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι τῷ σώματος κεχωρισμένη, ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ σύνθεσις τῷ σώματος, αὐτὸς ὁ ὀργανισμός, ἢ αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν αἰδήσεων, ὅθεν ἔτε ἀπλῆ, ἢ ἂν δὲν εἶναι ἀπλῆ, τότε διαλυθέντος τῷ σώματος, δηλαδή παυσαμένῳ τῶν ἐνεργειῶν τῷ σώματος, πάυει καὶ ἡ ψυχὴ αὐτὴ, τῷτεσίῳ οἷχεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς συνθέσεως τῷ ὀργανικῷ τῷ διαλυθέντος σώματος. ὅθεν οὔτε ἀθάνατος, ἢ τὰ τοιαῦτα. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ὅλη ἡ δύναμις τῆς Α' θανασίας γέκεται εἰς τῷτο, ἂν δηλαδή τὸ Νοεῖν εἶναι ιδιότης τῆς ὕλης; ἐν ὅσῳ ἂν δὲν ἡδελαν ἀποδείξῃ διὰ τῷ λόγου, ὅτι ἡ ὕλη δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ τοιαύτην ιδιότητα, ἐν τοσούτῳ δὲν ἡμπορῶν νὰ ἀποδείξῃ τὴν Α' θανασίαν τῆς ψυχῆς, ἢ τῷτο μάλισα πρέπει διὰ τῆς πείρας. ἀλλὰ μὴν διὰ τῆς πείρας εἶναι ἀδύνατον, μετὰ τὸ νὰ μὴν ἡμπορῶμεν νὰ μάθωμεν ὅλας τὰς ιδιότητας τῆς ὕλης, ἢ ὅλα τὰ ἀποτελέσματα, ὅπως προκύπτειν ἀπὸ κάθε σύνθεσις τῆς ὕλης, ἄρα οὔτε δυνατὴ εἶναι διὰ τῷ λόγου ἢ ἀπόδειξις αὐτῆς. ἐπειδὴ ὁ λόγος, ὡς εἴρηται γέκεται ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς συνείχεας τῶν διὰ τῶν αἰδήσεων προσληρθέντων ιδεῶν.

§. 164.

Quod si vero lumine naturali nec existentia Spiritus, nec omnes proprietates materiae certo cognoscamus, dubium semper manebit, an *Animus* noster sit *immortalis*. Semper enim recurrent hae quaestiones: quis certo scire potest, an detur substantia quaedam a materia distincta? an cogitatio sit quid simplex? nullus enim philosophorum adhuc simplicitatem cogitationis demonstravit. An cogitatio non sit effectus organisationis corporis, quem nondum noscimus. Vel etiam si daretur, cogitationem esse effectum substantiae a corpore distinctae, dubium adhuc oritur, an separata a corpore existat; cessante enim fine, cessat quoque ratio existentiae; sed finis animae esse videtur informatio corporis, qui cessat post separationem a corpore, nisi quis animum in aliud iterum corpus migraturum fingere velit. Porro an animus separatus a corpore in suo vigore sit mansurus? Posset enim in sopore quodam jacere, sicut corpus in deliquio jacet aliquando. An memoriam Status praeteriti sit retenturus subtracta eidem tabula idearum? Denique, cur animus in perpetuum & non potius aliquo tantum tempore finito existat, ut justam recipiat suorum operum aut poenam, aut praemium. Quae cuncta cum ratione certo demonstrari non possunt, quis asserat *Immortalitatem animi* certo demonstrari posse, cum ipsum fundamentum adeo sit ambiguum?

§. 165.

„ Α'πό' ἐδῶ λοιπὸν ἀκολουθεῖ, ὅτι διὰ τῆς λόγου
 δὲν ἡμπορῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδέαν αὐτήν, ὅτι
 δηλαδή μίσα εἰς τὸ σῶμά μας ἔχομεν μίαν τέτοιαν ἔ-
 σίαν, ὅτ' ἡ νοετὴ θέλει, κεχωρισμένην τῇ σώματος δηλα-
 δὴ αὐτῇ, ἢ ὅμως κινῆσαι τὸ σῶμα· ἐπειδὴ φυσικᾶ
 εἰς τὸν λόγον εἶναι νὰ εὕρῃ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εὐ-
 ρεθέντα νὰ τὰ καταλάβῃ· ἢ ἂν δὲν ἡμπορῇ νὰ
 τὰ καταλάβῃ· ὅτε νὰ τὰ εὕρῃ ἡμπορεῖ. Διότ'
 ποτε ἡμπορεῖ νὰ καταλάβῃ εἶσαν ἀπλῆς, δηλαδή πνεῦ-
 μα, ὃν τινεῖς ἐκ μερῶν μὴ συνισάμενοι, ἢ ὅμως ἄλλο
 ὃν ἐκ μερῶν συνισάμενοι, δυνάμενον κινῆναι; τί εἶναι ἐκεῖνο,
 ὅτ' ἡ κίνησις μέρος δὲν ἔχει; ἢ ἂν ἰδεασθῇναι τι τοιοῦτον
 δύναται; βέβαια εἰδέποτε· ἂν λοιπὸν ἰδεασθῇναι ἢ δύνα-
 ται, πῶς δὲ αἱ ιδιότητες αὐτῆς εὐρεθῇναι δύναται; ὅ-
 θεν ταῦτα εἶναι ὑπὲρ λόγον ἢ τῇ Ἀποκαλύψει ο-
 φείλονται· διότι κίνησις διὰ τῆς πείρας δὲν ἡμπορεῖ νὰ
 ἀποδείξῃ τὴν ψυχὴν κεχωρισμένην τῇ σώματος, ἢ ἀ-
 θάνατον· ἐπειδὴ διὰ τῶν αἰσθήσεων δὲν ἡμπορεῖ νὰ φθά-
 σῃ εἰς ἰδέαν πνεύματος, ἢ ἄλλῃ ὁδῷ πλὴν ταύτης δὲν
 διδοται, ὡς εἴρηται· ὅθεν ἔτε ἰδέα τῆς Πνεύματος εἰς
 ἡμᾶς δυνατὴ εἶναι. „

„ Ὅλα λοιπὸν τὰ φιλοσοφικὰ ἐπιχειρήματα περὶ
 τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διὰ τῶν εἰρημίων ἀνη-
 γέθησαν· ἐπειδὴ εἰδένός ἔτε ἀμείσως, ἔτε ἐμμέσως εἰς
 τὴν πείραν αἱ προτάσεις ἀποβλέπουν· εἶναι ἀκόμη ἓνα ἐ-
 πιχειρήμα, τὸ ὅποτον λαμβάνεται ἐκ τῆς Πύθης, ὅπου ἔ-
 χομεν εἰς τὸ νὰ ὑπάρχωμεν πάντοτε· τῆτο ἀγχαλὰ ἢ
 ἀπὸ πολλῶν ὑπερασπίζεται ὡς ἰσχυρόν, ὅμως εἶναι κα-

§. 165.

Quis enim sine demonstratione concedat, in nostro corpore existeret substantiam ab eodem prorsus distinctam, cujus cogitare est & velle? cum talis substantia semetipsam penitus nec cognoscit, nec cognoscere quit. Quis sibi formare potest ideam substantiæ omnibus prorsus partibus carentis. Quid enim illud est, quod omnibus prorsus partibus careat? quomodo hæc substantia prorsus immaterialis potest movere corpus? Hæc profecto cui mortalium datum est intelligere, atque invenire? Cum ergo benigni superi nos plerumque si non semper permittant invenire, quæ inventa possumus intelligere, & quæ non possumus intelligere, nec invenire finant, an non inde concludere licet simplicitatem animæ ratione nec inventam esse, nec inveniri posse, cum ratione intelligi nullo modo possit. Restat ergo, ut hanc ideam *Revelationi* in acceptis referamus. Alia enim via non superest.

§. 166.

Ex illis, quæ diximus, quivis rerum peritus, ut opinor, abunde colligere potest; argumenta, quæ philosophi protulerunt de *Immortalitate* animæ humanæ omnia enervata fuisse. Profecto qui paulo acuratus illorum propositiones perlustrat, fateri cogitur, easdem nec immediate, nec mediate ab experientia profluere. Restat adhuc argumentum unum, quod ab innato quodam perpetuo existendi & fruendi desiderio derivari volunt, vi cujus de sempiterna animæ vita omne plane dubium sese sustulisse arbitrantur. Verum enim vero tota illius opinabilis vis corrui, si mente attentata pauxillum modo inspicatur; nihilo obstante, id a

ταπολλὰ ἀδύνατον, ἂν ἤθελαν ἀκριβῶς τὸ θεωρήσει· ἐπειδὴ δὲ νὰ δείξῃ αὐτὸ τίποτες κατ' αὐτὲς, πρέπει ὁ Πόθος αὐτὸς νὰ φανερώῃ τὴν αὐλότητα τῆς ψυχῆς, ἢ πρέπει τὸ Νοεῖν ἐκ τῆς Πόθου νὰ ἀποδεικνύται ὅτι δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν ὕλην· ἀλλ' ἐδὲν τῶν διατ' τοῦ Πόθου δεικνύεται· ἀλλὰ μόνον δεικνύεται μία ὑπαρξίς μετὰ σώματος, ὡς νῦν ἐσμὲν, ἢ ἐχὶ ἄνευ σώματος· ἢ τῷτο σπεύδει εἰς τὴν Ἀποκαλύψιν πάλιν εἰς τὴν Ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν· πρὸς τούτοις αἰώνιον ὑπαρξιν δὲν ἡμπορεῖ νὰ δεικνύῃ· ἐπειδὴ ἡ αἰώνις ζωὴς ἰδεῖν διατ' τῆς λόγος ἐδεμίαν ἔχομεν· αὐτὸς δὲ ὁ Πόθος ἴσως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐνέσκαται πρὸς φύλαξιν αὐτῆς τῆς ὀλιγοχρονίης ζωῆς, τὸ ὅποτον τὸ βλέπομεν ἢ εἰς τὰ λοιπὰ ζῶα· ὑπερον δὲ ἡυξῆται ἢ ἐκτάνθη διατ' τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀφ' ἧς δηλαδὴ ἐμάθομεν τὴν αἰώνιον ζωὴν· ἢ τῷτο ὅτι ἔτι εἶναι τὸ ἀποδεικνύει ἀκόμι ἢ τὸ παράδειγμα τῶν Ἐθνῶν ἐκείνων, τὰ ὅποια πάντῃ ἰδεῖν Ἀποκαλύψεως ὑπερῶνται, ἔχον μὲν Πόθον εἰς τὸ νὰ ὑπάρχον, ἐχὶ δὲ αἰώνως· ἀκόμι, τὸ ὅποτον εἶναι ἢ πιδατώτερον, αὐτὸς ὁ Πόθος προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν ἢ φιλοτιμίαν τῶ ἀνθρώπου, ὅπῃ διατ' νὰ διαφέρει τῶν λοιπῶν ζώων φαντάζεται ἢ ὀνειροπολεῖται ἐκεῖνα, ὅπῃ αὐτῷ ἐπρόσκειν· ὅθεν ὁρᾷς, ὅτι τὸ ἐπιχειρήμα, ὅσῳ ἐκ τοῦ Πόθου λαμβάνεται ἐδὲν ἀποδεικνύει, ,,

§. 167.

,, Ἐως ἐδῶ λοιπὸν ἐθεωρήσαμεν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Φιλοσόφων, μὲ τὰ ὅποια ἀγωνίζονται νὰ ἀποδείξον διατ' τῆς λόγος τὴν Ψυχὴν ἀθάνατον, ὅτι δὲν ἴσχυον· τῶρα πρέπει νὰ θεωρήσωμεν πόθεν αὐτὴ ἡ ἰδέα ἐλήφθη, ἢ πῶς μεταβέβληται, ἢ διατ' τί; ,,

§. 168.

viris haud inter ultimos numerandis acriter defendi. Uti enim quispiam hoc invictè dare valeret, eo ipsi foret collimandum; certos ut nos redderet; ex ipso hoc desiderio, animæ immaterialitatem indubiam reddi, cogitationemque, ejusque vim cum materia esse impossibilem. Ast quis hoc præstitit? Quis hoc unquam præstabit? Omni eo, quod de desiderio profuerunt, nihil aliud intelligi potest, nisi cupiditas existendi veluti nunc anima, atque corpore harmonice conjunctis constamus; minime vero hæc extra dubitationem ponitur perdurandi tempus in omne sine corpore mortali. Quid igitur hoc loco dici convenit, & debet? Id unicum scilicet, ad *Revelationem*, vi cuius de resurrectione mortuorum haud quaquam ambiendum, esse Recurrendum. Tutius affirmandum id fors desiderium natura bona inditum; quo hæc vita temporanea hoc sollicitius custodiatur, id quod in animantibus reliquis brutis quam manifestissime indicatur. Ne prolata ex proprio solum cerebello deprompta esse præcipitanter judicetur, aciem nostram ad nationes barbaras omni revelationis idea destitutas convertamus: existere illæ quidem, animalis cujusque adinstita cupiunt, at non in omne ævum; omni sine periculo erroris nobis differi posse videtur. Proposita itaque jactitati argumenti a desiderio desumpti infirmitatem mea quidem sententia affatim manifestant.

§. 167.

Hucusque argumenta philosophorum, quibus *Animi immortalitatem* rationis solius adminiculo invictam reddere nituntur, pro virili discussimus; nunc nobis adhuc expendendum est; quo ex fonte conceptus propullulet, quæ cum ipso acciderint mutationes, quoque harum sint genuinæ rationes.

„ Όταν ἐν διὰ τῆ λόγῃ αὕτη ἡ ἰδέα δὲν ἡμπορεῖ
να ἐνρεθῇ καὶ να' ἀποδειχθῇ, ἀκολουθεῖ ἀναγκαιῶς ἐκ
τῆς Ἀποκαλύψεως, καθὼς καὶ ἡ Θεία Ὑπαρξις*
ἐπειδὴ, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ Τμήματι περὶ τὸ τέλος εἰρη-
ται, ἡ Ἀθανασία τῇ ψυχῇ κρέμαται ἀπὸ τὴν Ὑ-
παρξιν τῆ Θεῶ κατὰ πάντα, ὥς ὅπως ἐν τῇ Θεί-
κῃ Ὑπαρξιν διὰ τοῦ λόγῃ δὲν ἡμπορῶμεν νὰ ἀποδείξω-
μεν, ἀκόμι ὀλιγώτερον τὴν Ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς*
εἰς τὴν θείαν δὲ Ἀποκαλύψιν παλαιᾶς αὕτη ἡ ἰδέα
ἐπαναλαμβάνεται, ὡς εἰς τὴν Γένεσιν Κεφ. β'. σιχ. 11.
17. καὶ Κεφ. γ'. σιχ. 3. καὶ ὁ Γ'ὼβ πανταχῶς Ὡσαύτως
καὶ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς πλεῖστα μέρη. „

„ Πρέπει λοιπὸν νὰ ἰδῶμεν πῶς μεταβέβληται πρῶ-
τον Ἱστορικῶς αὕτη ἡ ἰδέα τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυ-
χῆς ἢ διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῖς ἀνθρώποις γε-
γεννημένη ἀπ' ἀρχῆς ὅμως μὲ τὴν ἰδέαν τῆς Θείας Ὑπαρ-
ξεως, καὶ τῆτο δεικνύεται ἀπὸ τὰ παλαιότατα Εἴδη, κα-
θὼς εἶναι οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, εἰς τὴς ὁποῖας
ἦτον διεσπαρμένη αὕτη ἡ ἰδέα, ἀσφαλῶς καὶ τῷ χρόνῳ
ὁμοῦ καὶ περιορισμένῳ ὁρίσματος ὑπερον μεταβέβληται. Λέ-
γει λοιπὸν ὁ Στράβων περὶ τῶν Βραχμάνων οὕτω (α).
„ πλείους δ' αὐτοῖς εἶναι λόγῃ περὶ θανάτου νομίζειν
„ μὲν γὰρ δὲ τὸν μὲν ἐνθάδε βίον, ὡς ἂν ἀκμὴν κυομέ-
„ των εἶναι* τὸν δὲ θάνατον γένεσιν εἰς τὸν ὄντως βίον
„ καὶ τὸν εὐδαίμονα τοῖς φιλοσοφῆσαι (δηλαδὴ τοῖς ἐ-
„ ναρέτως ζήσαι). Ὅθεν ὁρᾶς εἰς τὰ παλαιότατα Εἴ-
δη

§. 168.

„ Quum igitur solide ostensum fuerit, conceptum hunc rationi humanæ plane esse impervium, in eoque demonstrando omnes ejusdem vires languescere; tum hunc *Immortalitatis mentis*, tum eum *Existentiæ Deitatis Revelationis* solius beneficio haberi. Etenim juxta in sectione prima circa finem relata duratio vitæ animæ humanæ sempiterna sublata *Entis* summi actualitate quoquo in respectu & inconceptibilis est & contradictoria. Inde pleno fluit alveo, quod, si ratio in inquirenda *Numinis* maximi repræsentatione incallum laboret, eadem opera in perscrutanda *Mentis immortalitate* perdatur. *Revelatio* e contra divina in locis pluribus ideam hancce suggerit. vid. Gen. cap. II. §. 17. cap. 3. §. III. & Job. passim item Evangelium in plurimis.

§. 169.

Nunc historiæ, ipsiusque regulis fideles expendemus sincere eas, quas pællâ vera *Immortalitatis Spiritus humani* idea, communicata una cum illa divinitatis terrigenis simul a primordio temporum immutationes. Dictis conciliatur agentibus vetustate remotissimis robur, & veritas; quos inter Assyrii, atque Aegyptii primum sibi vindicant locum, qui cognitione *Immortalitatis mentis* celebres, quantumvis tractu temporis, veluti ex vacillante spiritus nostri impotentia haud parum post obscuraretur. „ Audiamus inter alios Strabonem de Brachmanis sic pronunciantem: (a) „ plurimas eorum de morte disputationes esse. Nam hanc vi-

7, tam

(a) Strab. Geogr. lib. XV.

ση ἥτοι ἀκόμι ἡ ἰδέα τῆς Ἀποκαλύψεως περὶ τῆς
 Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς γνησία καὶ καθαρά, καθὼς
 φαίνεται ἀκόμι καὶ περὶ τῶν Αἰγυπτίων παρὰ Διοδώρου,
 (α) ὡς ἐν τῷ πρώτῳ Τμήματι ἀρκετὰ εἴρηται. .

§. 170.

„ Ἡ μεταβολὴ οὖν τῆς γνησίας ἰδέας τῆς Ἀ-
 θανασίας τῆς ψυχῆς διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως γεγε-
 νημένης εἶναι διτλή· ἡ δηλαδή πάντῃ ἡράνγεται τῆς ἐν
 ἑδαμῶς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐφροντίζον περὶ ἄλλης ζωῆς, ἔξω ἀ-
 πό αὐτὴν, ἡ ἐφροντίζον μὲν, ἔχον δὲ τοιαύτην ἐνόμιζον,
 ὡς ἡ Ἀποκάλυψις διηγείται, καὶ οἱ Βραχμάναι τὸ
 βεβαιῶνεν, ὡς εἴρηται· ἀλλὰ τοιαύτην, ὅπῃ ἀφ' ἧς ἡδε-
 λεν ἀναχωρήσει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματος εἰς ἄλ-
 λο σῶμα ζῶν, καὶ ἔτι καθεξῆς καὶ διαπερὰ ἀπὸ ἐν ζῶον
 εἰς ἄλλο, ἡ ὁποία διαπέρασιν Μετεμψύχωσις ἀκείη,
 ὡς ὕστερον δευχθήσεται· καὶ τὸτο παράγεται ἀπὸ τὴν δό-
 ξαν ἐκείνην τῶν Αἰγυπτίων τὴν κοινὴν, ὅπῃ ἐν τῷ πρώ-
 τῳ Τμήματι εἶπαμεν, μετὰ τὸ καὶ ἐνόμιζον δηλαδή τὸ
 Πατὴρ ἀνδρῶν τε Θεῶν τε τὸ Πνεῦμα τὸ παγκόσ-
 μιον ὅτι εἶναι πάση τῇ ὕλῃ ἐγκεχυμένον· ὅθεν ἀφ' οὗ
 κίνησι ἀπὸ τοῦ καὶ ἐνεργῇ εἰς τὸτο τὸ σῶμα δέλει ἀρ-
 χίσαι εἰς ἄλλο σῶμα καὶ δεικνύη τὰς ἐνεργείας τας, καὶ
 ἔτι καθεξῆς, διὰ καὶ ἀπολαμβάνει τὰς τελειότης· αἱ ἄλ-
 λαι δὲ μεταβολαί, ὅπῃ ὑπὸ τῶν νεωτέρων γεγενῆσιν,
 δὲν πρέπει καὶ ἐπαρῃσθῆναι, ὡσάν ὅπῃ εἶναι φιλοσοφί-
 καί, καὶ πρὸς τέτοις, ἔτε ἄλλαι μνήμης· μετὰ τὸ καὶ μὴν
 ἐρεϊδωνται εἰς καμμία πείραν δηλαδή λόγον φυσικόν·
 αὐταὶ δὲ αἱ δύο γυνῆται τῆς μεταβολῆς τῆς Ἀποκα-
 λύψεως ἦσαν τὸ πάλαι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ ἄλ-

λοις

(α) Διόδ. βιβλ. α.

„ tam habendam esse quasi recens conceptorum homi-
 „ num statum, mortem vero partum in veram, &
 „ felicem vitam iis, qui recte philosophari sunt;
 „ propterea eos multa exercitatione se ad mortem
 „ præparare. Hæc Strabo. Ex quibus tibi quam ma-
 „ nifestissime procul dubio apparet; quam purum sine omni
 „ nævo, incorruptumque gentium antiquissimarum *Revela-*
 „ tionis de nunquam interitura animæ existentia, ener-
 „ giaque iudicium fuerit. Id, quod præter hæc de *Ægy-*
 „ ptiis irrefragabiliter ob oculos ponit Diodorus, (a)
 „ cuius sat superque in Sect. I. meminimus.

§. 170.

Ea vero modo asseruimus, de continuatione fa-
 cultatum vitæ animæ sine fine sententia modis suffere-
 bat, cense: aut mortales quamquam vitæ alterius reji-
 ciebant curam; oblivione ejusdem deplorabili ingruen-
 te haud fecus, acsi letheum poculum bibissent: aut
 sollicitudine ejus quidem tangebantur, alit alterius ac
Revelatio spondet; atque quam propositis congruenter
 dicta Brachmanica adstruebat; vitam mentis perpetuam
 certe, miram vero admittebant; nimirum collapsa ut ea
 machina hac non sine ratione corporea aliud in animan-
 tis corpus; & sic in infinitum e diverso in diversum trans-
 migret; quam animarum transmigrationem vulgo *μετε-*
μύχων appellitant, de qua in sequentibus. Variatio-
 nes alias a Recentioribus introductas utpote philoso-
 phicas, quum rem historice hic conficiamus, ac re-
 latu nostra quidem opinione indignas, silentio præteri-
 mus

(a) Diod. Libr. I.

λοις ἔθνεσι, ἃ σώζονται ἢ τῶρα παρὰ Κινέζοις ἢ παρὰ τοῖς ἀγγέλοις ἀνθρώποις τῆς Ἰνδίας ἢ Ἀμερικῆς. δηλαδή ἡ Μετεμψύχωσις ἢ ἡ Φθορά τῆς Ψυχῆς μετὰ τῆτον τὸν θάνατον· ἡ αἰτία δὲ τῆς οἰχήσεως τῆς ψυχῆς εἶναι· μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδόξαζον ἄλλο τίποτες εἰς τὴν τῶν ὄντων φύσιν ὑπάρχειν, εἰμὴ ὕλην ποικίλαις δυνάμεσι ἢ ἐνεργεταῖς δεδορημένην ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδίας φύσεως· ἐντεῦθεν ἢ ἡ ψυχὴ ὕλική, δηλαδή ἀποτέλεσμα τῆς ὕλης. Ὅθεν παυσάντων τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος, πᾶναι ἢ αὐτὴ ἡ ψυχὴ τετέστιν οἰχεται. »

§. 171.

» Ὅτι μὲν ἦν οἱ Αἰγύπτιοι ἐδόξαζον κοινῶς τὴν Μετεμψύχωσιν τετέστι τὴν διαπίρασιν τῆς ψυχῆς ἐκ τῆς ἐνὸς σώματος εἰς τὸ ἄλλο, δῆλον γίνεται ἐκ τῶν ῥηθησομένων τῷ Διογένης περὶ αὐτῶν, ὁ ὅποιος τοιστοτρόπως λέγει· (α) » τὴν ψυχὴν ἢ ἐπιδιαμένειν, ἢ μεταβαίνειν· ἐκ τῶν ὁποίων ἠμπορῶμεν ἀμέσως νὰ παραβῶμεν τὸτο, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ὑπέθετον δηλαδή τὴν ψυχὴν ξεχωριστὴν εἶσιν τῷ σώματος, ἔχι δὲ ἀποτέλεσμα τῆς συνθέσεως τῆς σώματος, τοῦ ὁποῖον εἶναι ἀρκετὸν νὰ καταλάβωμεν, ὅτι εἶναι ἰδέα τῆς Ἀποκαλύψεως κακῶς ἡρμηνευμένη· ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, εἶναι ἀδύνατον νὰ φθάσωμεν διὰ τῆς λόγου νὰ καταλάβωμεν, ὅτι ἡμεῖς ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν δύο εἰσίας, ἢ μάλισα ἄκρως ἐναντίας· τὴν οἰχῆσιν δὲ τῆς ψυχῆς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἔθνη ἐδόξαζον. τὰ ὅποια ἦτον ἐξηρημένα θείας Ἀποκαλύψεως· ἢ δὲν ἔσφαλον βέβαια εἰς αὐτό· ἐπειδὴ κάμμιαν ἀφορμὴν εἰς τὴν τῶν ὄντων φύσιν δὲν εἶχον, ὅπου
νὰ

mus; accedit namque experientiæ defectus, qui totum evertit. Hæc adeo mutata *Revelationis* judicia jam pridem fovebant *Ægypti*, aliarumque regionum inquilini; quæ & adhuc dum apud *Sinenfes*, ferosque silvestres *Indiæ*, *Americæ*que populos vigent, & sunt ea de animarum dicta transmigratione, μεταμψυχώσεις, interituque, mentis totali a corporis hujus, quod incolit, morte.

§. 171.

Ut dictis sua constet veritas, vulgatissimam hanc *Nili* fœcundantis accolis de μεταμψυχώσεις, seu transi-
tione ad corpus e corpore animæ opinionem; juvat in testimonium, quod ait *Diogenes*, perscribere videlicet: (a) „ animam & permanere ad tempus, & in „ aliud corpus transire. Quæ quidem nec per ambages ratiocinandi occasionem nobis offerunt, *Ægyptios* distinctionem a corporeo mentis nequaquam latuisse videri, atque adeo eam ipsam organizationis compositæ, organorumque tenforum resultati instar non intue-
dam. Id quod vel recentiorum philosophorum non pauci, iique inter primos magna animi uervorumque contentione propugnant. Quod ad prius; nos, *Revelationis* constitutiva perperam data, levi negotio comprehendere facit. Rationis namque solius impotentiam hominem ens esse quoddam ex substantiis duabus, liceat ita loqui, atque ita heterogeneis, disparatisque coadunatum inspiciendi pluribus jam monstravimus. Num a veritate deflecto: sin adstruo; gentes ad unam omnes perditionem animæ integram statuisse, inspirationis quæ altioris, i. e. *Revelationis* lumine haud illu-

stratæ

(a) *Diog.* in proœmio.

νά τῆς ἐγείρῃ παρομοίαν ἰδέαν ἢ δόξαν, ἂν ἢ ἤθελαν
 ἀπὸ τὰ πλέον μικρότερα σώματα ἀρχίσαι σοχαζό-
 μενοι καὶ ἂν ἤθελαν προσέξῃ εἰς αὐτὸν τὸν νόμον
 τῆς φύσεως· Ἐπειδὴ ἐν τῇ τῶν ὄντων φύσει δὲν εἶναι
 κἀνένα ἀντικείμενον, τὸ ὅποιον ἤθελεν ἡμπορέσει νά τῆς
 ἐγείρῃ ἰδέαν πνεύματος, οἷά ἐστιν ἡ ψυχὴ· διὰ τῆτο
 καὶ ὁ Στράβων μύθους ἢ φαντασίας ταῦτα καλεῖ, δηλα-
 δὴ τὴν Ἀϋλότητα καὶ Ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς,
 λέγων ἑτασί· (α) „ ἢ περὶ σπέρματος δὲ καὶ ψυχῆς
 „ ὅμοια λέγεται (τοῖς Βραχμάνοις, δηλαδὴ τοῖς Φιλο-
 σόφοις τῶν Ἰνδῶν) καὶ ἄλλα πλεον· παραπλέκουσι
 „ δὲ καὶ μύθους, ὡς περ καὶ Πλάτων περίτε Ἀφθα-
 „ σίας ψυχῆς, καὶ τῶν κατ' ἄδου κρίσεων, καὶ ἄλλα
 „ τοιαῦτα. „

§. 172.

„ Ἰδόμεν λοιπὸν συντόμως πῶς μεταβέβληται ἡ
 ἰδέα τῆς Ἀποκαλύψεως περὶ τῆς Ἀθανασίας
 τῆς ψυχῆς Ἱερεϊκῶς δηλαδὴ κοινῶς· τῶρα δὲ ἀνάγ-
 κη εἶναι νά εἰσχωρέσωμεν καὶ Φιλοσοφικῶς εἰς τὴν αὐ-
 τὴν ὑπόθεσιν, νά ἰδῶμεν δηλονότι τί ἕκαστος τῶν παλαιῶν
 καὶ νέων Φιλοσόφων περὶ ψυχῆς ἐφρένει; τὴν ὁποίαν
 βίβαια εὐκόλως καὶ συντόμως πραγματευσόμεθα· μετὰ
 νά ἔχωμεν θεμέλιον τὸ πρῶτον Τμήμα. „

§. 173.

„ Ὅσοι λοιπὸν τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων εἶναι
 Ῥεβελатиονίζουσι τῆς κατ' Ἀποκάλυψιν δογ-
 ματί-

(α) Στράβων βιβλ. ιε.

strata in tenebris palpitabant. Et sane, qui paulo solidius cogitat, aberrationes lubenter excusabit earum. Quid, rogo enim; quod ejusmodi de incorruptibilitate mentis perceptionis foret ratio, tam late patens rerum natura in suo sinu foveat; vel subtilissimas, licet nihiloque majores corporum moleculas perscrutationis collocarent exordium, & dein ad ipsam naturæ legem progredierentur expiscandam. Teneo bene, Strabonem immaterialitatem, immortalitatemque fabellis anilibus, fictionibusque absurdis æquiparare agentem: (a) „de se-
 „ mine, de anima aliisque compluribus similia eos di-
 „ cere (Græcis scilicet; de Brachmanis enim Indoe-
 „ rum philosophis fermocinatur) texere etiam fabulas
 „ quasdam; quemadmodum Plato de *Immortalitate ani-*
 „ *mæ*, & de judiciis quæ apud inferos fiunt, & alia
 „ hujusmodi non pauca.

§. 172.

Historica, eaque communi de permutato revelatione mentis immortalitatis conceptu haud multis pertratione absoluta, non abs re fore existimamus, acutiori ut oculo philosophico lustrantes in eadem via incedamus, quo philosophorum veterum de mente cogitata patefient; & id quidem minime difficulter, & breviuscule efficiemus; eo quod in sectione prima principia non convellenda fundaverimus.

§. 173.

Philosophorum veterum *Revelationem* amplexorum quilibet de anima illi convenienter commentatur,
 con-

(a) Strab. Libr. XV.

ματίζεν περί ψυχῆς συνάδοντα τῇ Ἀποκαλύψει, ὅτι δηλαδή εἶναι ἡ ψυχὴ ἡσία κτιστὴ ἀσώματος, αὐλός, κεχωρισμένη τῷ σώματος, νοῦσα καὶ θέλousa, ἀθάνατος καὶ τὰ τοιαῦτα· τοῖστοι δὲ εἶναι οἱ Σωκράτης, οἱ Πλάτων (α), οἱ Ἀριστοτέλης, (β) καὶ ἄλλοι πολλοί, ὡς κατωτέρω διειρηθήσεται· ὅσοι δὲ εἶναι Πανθεΐσαι τῷ πρώτῳ εἶδους, δοξάζουσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι μέρος τῷ κοινῷ Πνεύματος τῷ παγκοσμῷ, ἢ καὶ μέρος κεχωρισμένον, ἀλλὰ συνημμένον, καθ' ὃ δηλαδή ἐκεῖνο τὸ παγκόσμιον Πνεῦμα εἰς τὸτο τὸ ὑλικὸν σῶμα, ἢ ἐκεῖνο ἐνεργεῖ νοῦν καὶ θέλον· καθὼς εἶναι οἱ Σπινόζας (γ) καὶ οἱ Πυθαγόρας· ὅσοι δὲ εἶναι τοῦ δευτέρου εἶδους τῆς Πανθεΐας δοξάζουσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀποτελεσματὸς τῆς κινήσεως τῆς ὕλης, ὡς ὁ Ἐμπεδοκλῆς (δ) καὶ ὁ Πρωταγόρας· ὅσοι δὲ εἶναι τῷ τρίτῳ εἶδους τῆς Πανθεΐας δηλαδή Τλοζωΐται δοξάζουσιν περί ψυχῆς, ὅτι μόνον ζῶν εἶναι τῷ σώματι συνημμένη, καὶ ἀποτελεσματὸς τῆς κοινῆς ζωῆς τῆς ὕλης, καθὼς οἱ Στωϊκοί. Ὅσοι δὲ εἶναι Ἀθεοὶ δηλαδή τῆς τρίτης γνώμης, αὐτοὶ δοξάζουσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι συνδρομὴ τῶν ἀτόμων, καὶ αἱ ιδέαι αὐτῆς ὡσαύτως ἀτομικαί· περί δὲ τῶν Πολυθέων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπῶμεν τίποτε· ἐπειδὴ καὶ εἶναι οἱ αὐτοὶ Φιλόσοφοι· καθὼς λοιπὸν ὁ αὐτὸς Φιλόσοφος, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ Τμήματι τιθεώρηται, περί Θεῶν διαφόρως ἐφρέτει, τοιοῦτοτρόπως καὶ περί ψυχῆς· Ὅθεν μὴ θαυμάζεται τις ἂν τὸν αὐτὸν Φιλόσοφον εὖρη φρονῶντα περί ψυχῆς ποτὲ μὲν, ὅτι ἐστὶν ὑλικὴ καὶ θνητὴ, ποτὲ δὲ ὅτι εἶναι ἀθάνατος, καὶ αὐλός.

§. 174,

- (α) Πλάτ. ἐν Φαίδων. (β) Ἀριστοτέλ. περί ψυχ. (γ) Σπινόζ., Ἡθικ. Μέρ. β'. παρ. τῆς ια. Προτ. καὶ Κικέρ. περί Φύσ. Θεῶν βιβλ. 2. (δ) Διογ. Λαέρ. ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν.

connubium acsi *Revelationis* foret & rationis; animæ
 nimirum substantiæ procreatæ incorporeita-
 tis, immaterialitatis, a corpore distinctitatis;
 concipiendi, appetendique vis; atque im-
 mortalitatis; &c. attributa largiuntur. Jure hic
 Socratem, Platonem (a) Aristotelem (b) alios inter plu-
 rimos nominamus. Quibus deinceps *Pantheismi* de-
 fensores ordinis primi animam *Spiritus* universalis par-
 ticulam minime avulsam, sed intimius cum eo consistentem
 balbutiunt; quadantenus hic dictus *Spiritus*, nescio
 quo modo modificationem perpetuens operationes suas,
 quibus & cognoscit & vult, exserit. Quod Spinoza (c)
 libet, & Pythagoræ *Pantheismi* affecclæ ordinis secundi.
 Commotæ materiæ causatum mentem statuunt, quo Em-
 pedocles spectat, (d) & Protagoras. Hylozoistæ vero
 opinantur de anima esse tantummodo vitam corpore con-
 nexam, & effectum communis vitæ materiæ, ut Stoi-
 ci. *Athei* demum tertii mentem fortuito corporum pro-
 pter soliditatem individuorum i. e. & Atomorum
 confluxu, illigationemque non perceptibili inepte con-
 jiciunt subsistere; atque modo eodem idearum evade-
 re productionem. De *Polytheismo* amplexantibus si-
 lemus, utpote qui classium exaratarum faciunt partem.
 Philosophi ejusdem unius de *Numine* meditata uti non
 manebant invariata; similiter nec de mente persistebant.
 Ea propter mirari desine, opposita fin philosophum,
 quem de mente, puta corporeum & mortem, & incor-
 poreum absentiamque mortis omnis foventem reperi-
 ris.

§, 174.

- (a) Plato in Phæd. (b) Aristot. de anima. (c) Spin.
 Ethic. par. II. coroll propr. XI. Cic. de natura
 Deor. libr. I. Diog. in vita eorum. (d) Diog. in vita
 eorum.

„ Ἀς θεωρήσωμεν δὲ ἢ αὐτὰ τὰ λόγια τῶν πα-
 λαιῶν ἢ νέων Φιλοσόφων περὶ τῆς ὑλικότητος ἢ οἰχή-
 σεως τῆς ψυχῆς μὲ ἄκραν συντομίαν· διὰ περισσοτέρων
 ὁμῶς ἐνάργειαν, κρέπει προτύτερα καὶ προϋποθίσωμεν
 τὰς τὰς ἐρωτήσεις, εἰς τὰς ὑποίας ἐκ τῶν ὀρι-
 μῶν τῶν Φιλοσόφων τῆς ψυχῆς ἢ δοξῶν καὶ γίνηται
 ἢ ἡ ἀπόκρισις. Πρώτη λοιπὸν ἐρώτησις εἶναι, ἂν ἡ ψυ-
 χὴ εἶναι αὐλὸς ἔσται κτιστὴ καὶ ἀκολούτως τῷ σώ-
 ματος κεχωρισμένη; ἂν ἀφθαρτος εἶναι καὶ ἀθάνατος;
 ἂν εἶναι ἀεικίνητος καὶ αὐτοκίνητος; εἰς ταύτας τὰς
 ἐρωτήσεις ἀποκρίνονται οἱ Φιλοσοφοὶ ὀριζόμενοι αὐτὴν
 οὕτω (α). „ Θαλῆς πρῶτος ἀπεφώνησε τὴν ψυχὴν
 „ φύσιν ἀεικίνητον, καὶ αὐτοκίνητον· ὁ Πυθαγόρας
 „ δὲ ἀριθμὸν ἑαυτὸν κινουντα· τὸν δὲ ἀριθμὸν
 „ ἀντὶ τῷ νῦν παραλαμβάνει. Πλάτων, ἔστιν νοη-
 „ τὴν, ἐξ ἑαυτῆς κινήτην, κατ' ἀριθμὸν ἐναρμόμιον
 „ κινεμένην. Ἀριστοτέλης δὲ ἐντελέχειαν πρώτην σώ-
 „ ματος φυσικῆς ὁργανικῆς, δυνάμει ζωὴν ἔχοντος· τὴν
 „ δὲ ἐντελέχειαν ἀκυσίον ἀντὶ τῆς ἐνεργείας· ἔτσι
 „ πάντες οἱ προτεταγμένοι ἀσώματον τὴν ψυχὴν ὑποτί-
 „ θενται, φύσει λέγοντες αὐτοκίνητον, καὶ ἔστιν νοη-
 „ τὴν, καὶ τῷ φυσικῇ ὁργανικῇ ζωὴν ἔχοντος ἐντελέχειαν.
 Ἀν δὲ ὑλικὴ εἶναι, ἢ ἀρμονία τῷ σώματι, καὶ
 ἄλλα παρόμοια; οἱ ἐπόμενοι οὕτως ἀποφαίνονται· ἀ-
 „ πό τῆς ὑποίας, ὁ μὲν Ἀναξαγόρας (β). „ ἀερεοειδὴ ἔ-
 „ λεγε καὶ σῶμα· οἱ Στωϊκοὶ δὲ πνεῦμα θερμόν· ὁ Δη-
 „ μόκριτος δὲ πυρῶδες σύγκριμα ἐκ τῶν λόγων θεωρη-
 „ τῶν, σφαιρικός μὲν ἐχόντων τὰς ιδίας, πυρίνην δὲ
 „ τὴν

(α) Πλάτ. περὶ τῶν ἀρεσκ. βιβλ. δ'.
 αὐτοῦ.

(β) Πλάτ. φ.

§. 174.

Placet jam & veterum, & recentiorum philosophorum de mentis immaterialitate, ac immortalitate, compositione, atque excidio ejus perniciosa præcisa brevitate cogitata perpendere. Majoris at claritatis causa nobis subsequæ præmittendæ sunt quæstiones, ad quas ex ipsis philosophorum de anima descriptionibus, sensusque responsa peti debent. Quæritur primo: num mens concretionis corporeæ expers, ad actum perducta, aliusque ad corpus naturæ sit substantia? Num a corruptione exempta, & vita non unquam extinguenda fructura? Num naturaliter semper, & quidem a semetipsa moveatur? Respondent ad illa præ aliis nominati: (a) „Primus Thales animam appellavit, quæ semper, aut a se ipsa, moveatur, vim. Pythagoras eam opinatus fuit esse numerum, qui se ipsum moveat; numerum autem summit pro mente. Plato substantiam mente præditam a se ipsa mobilem, & quæ moveatur secundum numerum harmonicum. Aristoteles actum (*ἐντελέχεια*) primum corporis naturalis & instrumentis apti vivendi facultatem habentis. Omnes hi, quos nominavi, corporis expertem animam statuunt, naturam ei tribuentes, quæ moveatur a se ipsa, & mente sit instructa, & actus naturalis corporis ad vivendum apti, ac instrumentis adornati. Animam ex materia concretam, harmoniæque organorum sensoriorum auctoramentum alii ponunt: scilicet: (b) „Anaxagorei corpus esse censuerunt, idque aëreæ naturæ; Stoici spiritum calidum; Democritus „igne-

(a) Plutar. de plac. Phil. lib. I. (b) Plut. ibidem.

„ τὴν δύναμιν, ὅπερ σῶμα εἶναι * ὁ δὲ Ἐπίκουρος, κρᾶ-
 „ μα ἐκ τεσσάρων, ἐκ ποιῶ πυρώδους, ἐκ ποιῶ ἀερώ-
 „ δους, ἐκ ποιῶ πνευματικῶ * ἐκ τετάρτῃ τινὸς ἀκατοιο-
 „ μάστῃ, ὃ ἦν αὐτῷ αἰσθητικόν. Οἱ Ἡράκλειτος δὲ,
 „ τὴν μὲν τῷ Κόσμῳ ψυχὴν ἀναδυμίᾳσιν ἐκ τῶν ἐν αὐ-
 „ τῷ ὑγρῶν, τὴν δὲ ἐν τοῖς ζώοις, ἀπὸ τῆς ἐκτὸς καὶ
 „ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀναδυμιάσεως ὁμογενῆ * ὁ Δικαίαρ-
 „ χος δὲ ἀρμονίαν τῶν τεσσάρων στοιχείων * ὁ δὲ Ἀ-
 „ σκληπιάδης οἰατὸς συγγυμνασίαν τῶν αἰσθητικῶν. Αὐ-
 „ τοὶ λοιπὸν οἱ ῥηθέντες νομίζον πρὸς τέτοις τὴν ψυχὴν
 „ φθαρτὴν δηλαδὴ οἰχθέντος τῷ σώματος οἵχεται σὺν
 „ αὐτῷ ἢ ἡ ψυχὴ, ὡς ὁ Πλάταρχος περὶ αὐτῶν λέγει *
 „ (α) οἱ μὲν Στωϊκοί, ἐξέστησαν τῶν σωμάτων ὑποφέ-
 „ ρεσθαι, τὴν μὲν ἀδυνεστέραν ἅμα τοῖς συγχρίμασι γε-
 „ νέσθαι * (ταύτην δὲ εἶναι τῶν ἀπαιδευτῶν) τὴν δὲ ἰσ-
 „ χυρωτέραν * οἷα ἐστὶ περὶ τῆς σοφῆς, ἢ μέλει τῆς ἐκ-
 „ πυρώσεως, ὁ Δημόκριτος δὲ, ὁ Ἐπίκουρος φθαρτὴν,
 „ τῷ σώματι συνδιαφθειρομένην * ὁ δὲ Πυθαγόρας ἄφ-
 „ θαρτον εἶναι τὴν ψυχὴν * ἐξέστησαν γὰρ εἰς τὴν τοῦ
 „ παντὸς ψυχὴν ἀναχωρεῖν πρὸς τὸ ὁμογενές. Ἀπὸ ἐδῶ
 „ βλέπεις, ὅτι ἀληθῶς ὁ Πυθαγόρας ἐδόξαζε τὴν ψυ-
 „ χὴν εἶναι μέρος τῆς τῷ Κόσμῳ ἐυχῆς συνημμένον * καὶ
 „ καθὼς ἡ τῷ παντὸς ψυχὴ εἶναι ἄφθαρτος ὡς ὅλον, τοιο-
 „ τοτρόπως ἢ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς μέρος εἰ φθείρεται * „ ὁ
 „ Πλάτων (β) δὲ, τὸ μὲν λογικόν, ἄφθαρτον, (καὶ
 „ γὰρ τὴν ψυχὴν, εἰ Θεόν, ἀλλ' ἔργον τῷ αἰδίου
 „ Θεῷ ὑπάρχειν) τὸ δὲ ἄλογον (δηλαδὴ τὸ αἰσθητὸν)
 „ φθαρτόν. Ὅτι δὲ ὁ Πυθαγόρας ἐδογματίζετο περὶ τῆς
 „ ψυχῆς ὅτις, ἐκ τῶν ἐπομένων ἔτι λογίῳ τῷ Κικέρωνος
 „ δηλον γίνεται * (γ) „ ἢ γὰρ ὁ Πυθαγόρας, ὅς ἐφρόνεε

„ τὴν
 (α) Ἀυτόθι. (β) Πλάταρ, αὐτόθι. (γ) Κικέρ, περὶ
 φύσ. Θεῶν βιβλ. α'.

„ igneum compagem partium mente fixa perceptarum;
 „ quæ formis sint globosis, ignea vi denique corpus.
 „ Epicurus temperatum quippiam ex quatuor qualita-
 „ tatibus ignea, aërea, aquea, & quarta, cui nomen
 „ non sit positum, quod ei erat vis sentiendi. He-
 „ raclitus animam mundi exhalationem esse humida-
 „ rum, ejus partium animalium autem ab extrema,
 „ & exhalatione interna cognatam. Dicæarchus har-
 „ moniam quatuor elementorum, Asclepiades Medi-
 „ cus coexercitationem sensuum. Hoc modo de ani-
 „ ma putantes non poterant non ejus corruptibilitatem,
 „ interitumque cum corpore admittere, ut Plutarchus; (a)
 „ Stoici exeantem e corpore simul cum concreto interi-
 „ re, eam scilicet, quæ sit imbecillior, quales sunt
 „ ineruditorum animæ, validiores, quales sunt sapien-
 „ tum durare usque ad conflagrationem. Democritus,
 „ & Epicurus caduam esse, & simul cum corpore in-
 „ terire; Pythagoras vero interitus expertem animam,
 „ cum enim exit, pervenire in cognatam sibi animam
 „ mundi. Ex hisce facile tibi erit eruere, a Pytha-
 „ gora animam pro mundana maxima parte fuisse habi-
 „ tam, at non ab ea semotam, verum in ea consi-
 „ stentem, & veluti instar totius illa mundi anima cun-
 „ ctam plane respuit corruptionem; pari ratione ani-
 „ mam nostram tanquam partem eidem haud substatere in-
 „ telliges. Ait vero Plato partem ratione præditam non
 „ interire: (b) „ esse animam quippe non *Deum*, sed
 „ opificium æterni *Dei*, brutam esse obnoxiam interi-
 „ tui. Pythagoram vero ejusmodi de spiritu humano
 „ voluisse cogitationes aperiunt tibi Ciceronis dicta: (c)

Y 2

„ nam

(a) Loc. cit. (b) Plut. Ibidem (c) De nat.
 Deor. Lib. I.

τὴν κοινὴν ψυχὴν εἶναι πάσῃ τῇ φύσει ἐντεταμένην,
 ἢ διοδεύσαν, ἢ αἱ ἡμέτεραί ψυχαὶ δρέπονται, ἢ
 οἶδεν, ὅτι ἔτις ὁ Θεὸς διακρίνεται ἢ διασχιζεται.
 φαίνεται ὁμοίως ἐδῶ ὁ Κικέρων, ὅτι διὰ ἐβάδισεν τόσον
 πολλὰ εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ τὸν νῦν τῷ Πυθαγόρῃ. διό-
 τι ὁ Πυθαγόρας, ὅταν λέγῃ τὰς ψυχὰς μας εἶναι μέ-
 ρη Θεῶ, τότε ἐννοεῖ κατὰ τὴν κοινὴν δόξαν πᾶν Αἰ-
 γυπτίων, ἢ μάλιστα τῶν Φιλοσόφων αὐτῶν, ὅτι τὸ κοι-
 νὸν ἐκείνο Πνεῦμα εἰς τῆτον τὸν τρόπον τῆς ὕλης ἐνερ-
 γεῖ, καθὼς ἢ ὁ Σπινόζας ἐρμηνεύει· ὅθεν ὅταν λέγω-
 μεν τὰς ψυχὰς μας μέρη Θεῶ, δὲν ἀκλεθεῖνὰ εἶναι
 ἐσχισμένα ἢ διακεκριμένα ἐκ τῆ κοινῆς Πνεύματος,
 ἀλλ' ἡνωμένα· ἐπειδὴ λέγει, ὅτι τὸ κοινὸν Πνεῦμα εἶναι
 πανταχῇ τῇ ὕλῃ ἐντεταμένον, ὅθεν πανταχῇ ἐνεργεῖ.
 ἢ ἐνέργεια δὲ, διὰ νὰ γένῃ τελειότης, πρέπει νὰ εἶναι
 διάφορος, ὅθεν διαφόρως ἐνεργεῖ· ἐνταῦθεν φυσικώτατα
 ἐξηγεῖται ἢ ὁ θάνατος· ἀφ' ὃ δηλαδὴ ἀρχίσῃ νὰ ἐνερ-
 γῇ εἰς τῆτο τὸ σῶμα διαφόρως δηλαδὴ ἀλλέως, παρὰ
 ὅπῃ ἐνεργεῖσεν, ἦτοι νὰ παύσῃ· ἐπειδὴ ἢ τὸ νὰ θελήσῃ
 τινὰς νὰ παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ ἐνεργῇ, ἢ τότε ἐνέργειαν
 χρειάζεται· ὅθεν ὅταν πάνυν αἱ τῆ σώματος ἐνέργειαι,
 ὅπῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ κοινὸν Πνεῦμα προέρχονται, τότε
 λέγεται, ὅτι τὸ σῶμα ἀπίθανον, αἱ ἐνέργειαι δὲ ἐκείναι
 τῆ κοινῆς Πνεύματος δὲν πάνυν δηλαδὴ οἴχονται, ἀλλ'
 ἀφαιρεῖνται· διὰ τῆτο λέγει ὁ Πυθαγόρας, ὡς ἀνωτέ-
 ρω εἴρηται, ὅτι ὅταν ἡ ψυχὴ ἐνγαίνῃ ἀπὸ τὸ κορμὶ,
 παγαίνει τότε εἰς τὸ ὁμογενὲς τῆς παγκόσμιον Πνευ-
 μα. Αὕτη λοιπὸν ἡ ἀφαιρέσις τῶν δυνάμεων τῆ παγ-
 κοσμίας ἐκείνης Πνεύματος ἀπὸ τῆτο τὸ σῶμα ἢ ἡ ἐ-
 νέργεια αὐτῶν εἰς ἄλλο, εἶναι ἐκείνη ἡ περιβόητος Με-
 τεμψύχωσις τῷ Πυθαγόρῃ, τὴν ὅποιαν ἔλαβε καὶ ὁ
 Πλάτων ἢ ἄλλοι, ὡς δειχθήσεται, ἢ τὴν μετέβαλεν
 ἐρμη-

nam Pythagoras, qui censuit animum esse per naturam rerum omnem intentum, & commeantem, ex quo nostri animi carperentur, non vidit distractione, humanorum animorum discerpi, & lacerari Deum. Verum, ut mea quidem opinione dicam id, quod res est, quin Viro tanto immortalitate dignissimo vel minimum detraham, sensa animi Pythagoræ mihi non penetrasse videtur. Dum enim divinitatis particulas animas nostras ille existimat, receptæ Ægyptiorum, eorumque philosophorum opinioni sese accommodat, nimirum universalem illum spiritum certo dictoque modo modificatum operari, non secus, ac Spinozæ proposuisse scimus. Quamobrem si animas nostras Deitatis particulas statuimus, ab ea quoque quasi avulsas, totoque cœlo esse diversas, minime inde inferre licet, potius: in eum ipsa intima conjunctione esse queunt, cujus rei testem ex Cicerone jam Pythagoram stitimus, animam esse per naturam rerum omnem intentum & commeantem; hinc, quid quæ indique ageret, obstar? Numquid aliquam qualemque actionis perfectio secundum communem philosophorum postulat varietatem? Igitur multis modis multis faciat, oportet. Ex dictis proinde etiam mortis explicatio naturalis fuit rationabilis; inevitabilis quippe illa est, quum animus tam late diffusus tam variæ, tam stupendæque suæ modificationi convenienter ratione quoque milleformi causetur; quod sibi vult, si universaliter agens ex aliqua parte actum hunc suum interrumpat. Ut dicto enim modo agere cesset, superadditam quamdam actionem desiderari constat. Igitur cessantibus corporis vitalis functionibus in perpetuum communi a Spiritu effectis, mori dicitur corpus, hanc vero ob rem entitatis illius esse.

ἐρμηνεύοντάς την κατ' ἄλλον τρόπον, ὅπερ συμφω-
 νεῖ τρόπον τινὰ καὶ μὲ τῆς θείας Ἀποκάλυψιν·
 ταύτην δὲ ὁ Πυθαγόρας ἔλαβε κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ἀ-
 πό τῆς ὁποίης ἔλαβε καὶ τὴν ἰδίαν τῇ κοινῇ Πνεύματος
 καὶ ἄλλα, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ Τμήματι δέδεικται. Οἱ Πλά-
 των δὲ εἰς τὸν Φαίδωνα τριῶν δοξῶν ὑπερασπιστὴς περὶ
 τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς φαίνεται· μίαν μὲν τῇ
 θείᾳ Ἀποκαλύψει ὁμοιάζουσαν, ὡς ἐξ αὐτῆς ληφ-
 θεῖσαν, ἄλλην δὲ περὶ τῆς προϋπάρχουσας ψυχῆς, ὅ-
 τι δηλαδὴ ἐν τῷ ἁδῇ ἦσαν, καὶ ἐκ τῆς αἰῶνος ἔρχονται εἰς
 τὸ νὰ κατοικῶσιν εἰς τὰ σώματα ταῦτα ὡς εἰς φυλακὰς· καὶ
 τρίτη ἡ Μετεμψύχωσις, ταύτην δὲ ἔλαβεν ὑπὲρ τῆς Δι-
 δασκάλου Πυθαγόρου, ἣν καὶ μετέπλασεν ἕτως, ὅτι δη-
 λαδὴ αἱ ψυχαὶ τῶν ὑλικῶν καὶ σαρκικῶν, δηλαδὴ τῶν προ-
 σκολωμένων αὐτῷ μόνον τῷ σώματι, τῶν μηδὲν ἄλλο
 φρονούντων, εἰμὴ τὰ τῆς γαστρὸς καὶ τὰ ὑπ' αὐτήν, ἀφ' ἧς
 εὐγενὲς ἀπὸ τὰ σώματα αὐτὰ, φέρονται πέραξ τῆς μνήμα-
 τος αὐτῶν καὶ εἰσχωρεῖσι πάλιν εἰς ἄλλα σώματα, ἕως ἃς
 νὰ καθαρῶσιν, καθὼς αἱ τῶν Φιλοσόφων, καὶ καθαρ-
 εῖσθαι, νὰ ἐνωθῶν μετὰ ταῦτα μὲ τὸ Ὁμογενὲς
 αὐτῶν, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ Πλάτων λέγει (α)· „ νὰ ὑπά-
 ρχῃ εἰς τὸ καθαρὸν τε, καὶ αἰεὶ ὄν, καὶ ἀθάνατον, καὶ
 ὡσαύτως ἔχον· καὶ ὡς συγγενὲς ἔσται αὐτῇ, αἰεὶ μετ'
 ἐκείνης τε γίγνεται, ὅταν περὶ αὐτὴ κατ' αὐτὴν γένηται,
 καὶ ἐξῆ ἑαυτῇ· καὶ πέπαυται τε τῆς πλάνης, καὶ περὶ ἐκείνην
 αἰεὶ κατὰ ταῦτα ὡσαύτως ἔχει, ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη·
 διὰ περισσοτέραν δὲ ἐνάργησαν αὐτῶν τῶν δοξῶν, ὡς
 φέρωμεν τὰ ἰδιά τε λόγια, ἐν οἷς ἕτως ἀποφαίνεται (β)·
 „ εἰ ἔν δοκεῖ, καὶ χρὴ διασκοπεῖσθαι σκεψάμεθα αὐτῇ

,, τῇ

(α) Πλάτων ἐν Φαίδωνι.

(β) Πλάτων ἐν Φαίδ.

effectrici vi nec tantillum detrahitur, puta: manet in-
 variata una, eademque in se, minime tamen illius,
 quod certo interiit sensuentis respectu, abstrahitur, si
 vis, aliquando ab eo modo. Inde laudatus Pythago-
 ras adstruit animam ab hujus, quod ipsius organum,
 corporis morte, cognato sibi illi *Spiritui* conjungi; &
 quando hæc maxima mundi vivificatio, sic & nomi-
 nari quit; se restringit respective, vel ampliat, id est,
 vim suam hujus, vel illius intuitu aliter exferit; famo-
 sa ea Pythagoræ μετεμψύχωσις audit, quam quidem
 cum aliis bene multis amplexatus est Plato, immuta-
 vitque in quibus aliter exponendo eam, id quod re-
 feremus. Pythagoras hanc una cum conceptu *Spiritus*
 universalis, cæterisque nec paucis, quibus de Sectio
 prima revidenda, ad tale genus pertinentibus debet
 Ægypti habitatoribus. Platonis de animæ perpetuitate
 in Phædone opinio est triplex: prima a *Revelatione*
 haud abludens, exinde videtur promanasse; secunda
 ipsius animarum concernit præexistentiam; nimirum ex
 squallidis inferorum regnis eas prorumpentes in cor-
 pora hæc, quæ informant, non secus ac in ergastula
 fuisse detrusas. Tertiam denique μετεμψύχωσιν con-
 stituit; authorem cujus præceptorem suum agnoscit Py-
 thagoram; at ei ex integro non fidus quamdam induxit
 reformationem, quam audi: docuit Plato mentes ho-
 minum sensuum noxiis deliciis deditorum, volupta-
 tumque propudia depereuntium; hoc est eorum, qui
 corpori uni affixi, gulæ amatores abdomini, luxu-
 riæque inserviunt, a desertis corporibus hisce mortali-
 bus, eorundem circum sepulchra circumvolitare, rur-
 susque ingredi alia, dum demum aliquando purificatæ
 philosophorum velut animæ puræ, affini earum fato fe-

τῇδέκῃ, εἴτε ἄρα ἐν αὐτῷ εἰσὶν αἱ ψυχαὶ τελευτησάν-
 των τῶν ἀνθρώπων, εἴτε ἢ ἔ. Παλαιὸς μὲν ἔν ἐστὶ
 τις ὁ λόγος ἕτος, ἢ μεμνήμεθα, ὡς εἰσιν, ἐνθένδε
 ἀφικόμεναι ἐκεῖ, ἢ ἀλὶν γε δεῦρο ἀφικνῶνται, ἢ γί-
 γνονται ἐκ τῶν τεθνεώτων· ἢ εἰ τῷδ' ἕτως ἔχει,
 πάλιν γίγνεσθαι ἐκ τῶν ἀποθανόντων τῆς ζῶντας,
 ἄλλό τι ἢ εἶεν αὖ ἡμῶν αἱ ψυχαὶ ἐκεῖ; ἢ γὰρ αὖ πε-
 πάλιν ἐγίγνοντο, μὴ ἔσαι· ἢ τῷτο ἱκανὸν τεκμήριον
 τῷ ταῦτ' εἶναι, εἰ τῷ ὄντι φανερόν γίγνεται, ὅτι οὐ-
 δαμόθεν ἄλλοθεν γίγνονται οἱ ζῶντες, ἢ ἐκ τῶν τε-
 θνεώτων· — — μὴ μόνον κατ' ἀνθρώπων σκόπει μό-
 νον τῷτο, εἰ βέλει βράδιον μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ζῶων
 πάντων καὶ φυτῶν, καὶ ξυλλήβδων, ὅσα περ ἔχει γίνε-
 σιν, περὶ πάντων εἰδῶμεν, αὖ ἕτως γίγνεται ἀπαν-
 τα, ἢ ἄλλοθεν, ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία, ὅ-
 σοις τυγχάνει ἐν τοιούτοις; — — κατωτέρω· ἐκ
 ἐναντίων μὲν φῆς τῷ ζῆν τὸ τεθῆναι εἶναι; ἔγωγος·
 γίγνεσθαι δὲ ἐξ ἀλλήλων; Ναί· ἐξ ἔν τῷ ζῶντος τι
 τὸ γιγνόμενον; τὸ τεθνηὸς, ἔφη· τί δὲ ἐκ τῷ τε-
 θνεώτος; ἀναγκαῖον, ἔφη, ὁμολογεῖν, ὅτι τὸ ζῶν·
 ἐκ τῶν τεθνεώτων ἄρα, ὡς Κέβης, τὰ ζῶντά τε, καὶ
 οἱ ζῶντες γίγνονται; φαίνεται ἔφη· εἰσὶν ἄρα, ἔφη,
 αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἐν αὐτῷ — — κατωτέρω· ὅτι ἡ-
 μῖν ἢ μάθησις ἢ ἄλλό τι, ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει ἐκ-
 σα, καὶ κατὰ τῷτο ἀνάγκη περ, ἡμᾶς ἐν προτέρῳ τιθε-
 χροῖς μαμαθηκῆναι, ἢ νῦν ἀναμνηστικόμεθα· τῷτο
 δὲ ἀδύνατον, εἰμὶ ἢν περ ἡμῶν ἡ ψυχὴ, πρὶν ἐν τῷδε
 τῷ ἀνθρώπῳ εἶδαι γενέσθαι· ὥς καὶ ταύτῃ ἀδύνατόν τι
 ἢ ψυχὴ ἔοικεν εἶναι. Μετὰ ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύει τῇ
 προὔπαρξιν τῆς ψυχῆ· ὅλα ὅμως τὰ ἐπιχειρήματα εἴ-
 χαι ἀεράδῃ καὶ δὲν δεικνύειν αὐτὸ ὅπῃ ὁ Πλάτων θίλει,
 ὅτι δηλαδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι διακεκριμένη τῷ σώματι, ὅτι

lici conjungantur; seu ut ait Plato: (a) „ire ad purum,
 „ sempiternum, immortale, semper eodem modo
 „ se habens, cui tanquam ipsius cognatus semper in-
 „ hæret, quoties ipse redierit in se ipsum, eique li-
 „ cens cessetque ab errore: & circa illa semper secun-
 „ dum eadem eodem modo se habet; utpote qui talia
 „ jam attigerit. — Ut allatis hypothesis plus accedat
 claritatis, ad ipsa Platonis dicta animum advertere non
 pigebit; dum ait: (b) „ Si ergo placet, oportetque
 „ considerare, id hoc pacto consideremus, utrum vi-
 „ delicet apud inferos sint mortuorum animæ, nec ne;
 „ vetus quidem hic exstat sermo, cujus memores su-
 „ mus, superasse animas, quæ hinc illuc abierunt,
 „ rursusque huc reverti, fierique ex mortuis iterum
 „ viventes. — Essent animæ illic nostræ, neque enim
 „ rursus fierent, si non essent: atque hæc sufficiens
 „ conjectura est ita esse, si revera constet haud aliun-
 „ de viventes fieri, quam ex mortuis. — — Neque
 „ vero in hominibus solum pergit, si planius intelli-
 „ gere vis, consideres; sed in animalibus, & plantis,
 „ atque ut summatim dicam, in omnibus, quæ gignun-
 „ tur, utrum omnia sic fiant, neque aliunde, quam
 „ ex contrariis contraria, quibuscumque tale quid
 „ contigit — — magis infra sic: An non contrarium
 „ vivere dicis esse, atque mori? Equidem. Et ex
 „ se invicem fieri? Ita. Ergo ex vivente quidnam
 „ fit? Mortuum. Quid autem ex mortuo? Necessè
 „ est confiteri: vivens. Igitur ex mortuis ô Cebes!
 „ viventia fiunt, atque viventes? Apparet. Sunt igi-
 „ tur apud inferos animæ nostræ? Videtur — — —
 „ porro si modo verum est, disciplinam nostram nihil
 „ esse

(a) Plat. in Phæd.

(b) Plat. loc. cit.

ἀρχὴν ἔλαβε, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ ἄλλο τι βαθύτερον
 ἀποδεικνύει, δηλονότι, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀρχὴν ἐκ εἴληφει, καὶ
 ὅτι πάντοτε τῇ ὕλῃ ἐνεῖν, ὥς καὶ τοῖς φυτοῖς, ἐξ ὧν
 ἀνάλογον λαμβάνει, καὶ ὅτι εἶναι μία Μετεμψύχωσις
 αἰωνία, καὶ ἀμετάβλητος, δηλαδή ἡ ψυχὴ τῆς τῆς εἶδος
 καὶ διαπερᾶ εἰς ἄλλο εἶδος, ἀλλ' αἰεὶ εἰς τὸ αὐτὸ μένει, κα-
 θὼς ἐπὶ τῶν φυτῶν φαίνεται· ἐχὶ δὲ ὥς αὐτὸς λέγει,
 ὅτι ἡ ψυχὴ τῆς ἀνθρώπου διαπερᾶ εἰς τὸ εἶδος τῆς οὐ-
 κείνης· ἐπειδὴ τότε ἡδελον μεταβάλλονται αἱ ἐστίαι τῶν ὄντων,
 τὸ ὅποσον ἀντίφασιν περικλείει· τὰ ἐπόμενα δὲ αὐτοῦ
 λόγια εἶναι ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως· ἐπειδὴ καὶ λέγει
 τὴν ψυχὴν ἀόρατον καὶ ἀκαθῆ διακεκρυμμένην τῆς ὕλης, καὶ
 ἄλλα παρόμοια, ὥς τῷ νεκρῷ ἀναγνώσῃ δῆλον γίνον-
 ται, φωνᾷσι δὲ ὅτως (α). — ἡ δὲ ψυχὴ ἄρα τὸ αἰ-
 33 δὲς, τὸ εἰς τοῖστον τόπον ἕτερον οἰχόμενον, γενναῖον,
 34 καὶ καθαρὸν, καὶ αἰετὶς, εἰς ἄδην, ὥς ἀληθῶς, παρὰ
 35 τὸν ἀγαθὸν καὶ φρόνιμον Θεὸν οἱ, ἂν Θεὸς ἐθέλῃ,
 36 αὐτίκα καὶ τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἰτέον. — — εἰάν μὲν καθα-
 37 ρὰ ἀπαλλαχθῇ, μηδὲν τῆς σῶματος συνεφέλκεται,
 38 αἴτε ἐδὲν κοινωνῶσα αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ ἐκῆσαι εἶναι, ἀλ-
 39 λὰ φεύγουσα αὐτὸ, καὶ συνηθροισμένη αὐτῇ εἰς αὐτήν,
 40 αἴτε μελετῶσα αἰεὶ τῷτο· τῷτο δὲ ἐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ
 41 ἀρετῶς φιλοσοφῶσα, καὶ τῷ ὄντι τεθνήσκει μελετῶσα
 42 ῥαδίως· ἢ ἢ τῷτο ἂν εἴη μελέτη θανάτου; — —
 43 εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῇ, τὸ θείον, ἀπέρχεται, τὸ θείον
 44 τε, καὶ ἀθάνατον, καὶ φρόνιμον· οἱ ἀφικόμεναι ὑπάρχει
 45 αὐτῇ ἐνδύμενοι εἶναι, πλάνης, καὶ ἀγνοίας, καὶ φόβου,
 46 καὶ ἀγρίων ἐρώτων, καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν ἀνθρώ-
 47 πειν ἀπηλλαγμένη· ὥσπερ δὲ λέγεται κατὰ τῶν με-
 48 μυημένων, ὅς ἀληθῶς τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ
 49 Θεῶν διάγουσα; εἰάν δέγε, οἶμαι, μεμιασμένη καὶ

33 ἀνά-

„ esse aliud, quam reminiscenciam, & secundum hoc,
 „ inquam necesse, ut nos in superiori quodam tem-
 „ pore ea, quorum nunc reminiscimur, didicisse; id
 „ vero fieri non posset, nisi prius anima nostra fuis-
 „ set alicubi, quam in hanc humanam speciem deve-
 „ niret. Quam ob rem ex hac ratione immortale quid-
 „ dam anima videtur esse. Allegatis animarum præ-
 „ existentiam nititur ostendere. Verum cunctas hæc ar-
 „ gumentationes solido destitui fundamento, atque om-
 „ nino alium, ac Plato intendit, animam nimirum a cor-
 „ pore esse separatam, existendi initium nactam, & ejus-
 „ modi, ex illis prone sequi, perspicacioris oculum non
 „ effugiet, videlicet carere initio animam, materia velut e
 „ plantis, a quibus suam desumit analogiam, usque in-
 „ sistere; ac μετεμψύχωσιν retro continuam immutabi-
 „ lemque, animam nempe formam suam non excedere;
 „ sed retinere; adeoque minime, ut præpostere vult, ani-
 „ mum humanum in eam bruti v. c. asini degenerare,
 „ omni procul ex iis dubio eruet. Id genus enim for-
 „ marum successione locum habente ipsis rerum essentiis
 „ induceretur mutatio, quod absurdum. In subsequis,
 „ dum animam invisibilem, pati nesciam, a materia aliam,
 „ id, quod secundum prolata mentis, sine assistentia su-
 „ periori oculos haud pervadit, vocitat; *Revelationem*
 „ explicat. En ejus verba: (a) „ anima vero, quæ in-
 „ visibile quoddam est, in similem quemdam, alium-
 „ que locum migrans excellentem, purum, invisibi-
 „ lem, nobis occultum, revera ad bonum, sapientemque
 „ Deum, quo, si Deus voluerit, paulo post meo quoque
 „ animo est migrandum. — Si pura quidem di-
 „ scesserit, corporeum nil secum trahens, utpote quæ
 „ „ nihil

(a) Plat. ibidem.

ἀκάθαρτος τῷ σώματος ἀπαλλάττηται, ἅτε τῷ σώ-
 ματι αἰεὶ ξυνῆσα, καὶ τὸτο θεραπεύσασα καὶ ἐρώσα, καὶ
 γεγραυτευμένη ὑπ' αὐτῆς, ὑπό τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδο-
 νῶν, ὥς μὴδὲν ἄλλο δοκεῖν εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἢ τὸ
 σωματοειδές, ὅστις ἂν ἄψαιτο, καὶ ἴδοι, καὶ πίοι, καὶ
 φάγοι, καὶ πρὸς τὰ ἀφροδίσια χεῖσταιτο. Ὅρως λοι-
 πὸν πόσον συνάδοντα τῇ Ἀποκαλύψει ὁμιλεῖ τὰ κα-
 τωτέρω δὲ λόγια δεικνύει τὴν μετεμψύχωσιν αὐτοῦ.
 ἐμβριδὲς δέ γε, ἡφίλει, τὸτο οἶσθαι χεῖρ εἶναι, καὶ
 βαρὺ, καὶ γεῶδες, καὶ ὁρατόν· ὃ δὴ καὶ ἔχουσα ἡ τοιαύ-
 τη ψυχὴ, βαρύνεται τε, καὶ ἔλκεται πάλιν εἰς τὸν ὅρα-
 τὸν τόπον φόβῳ τῷ αἰειδῶς τε, καὶ ἄδῃ, ὥς περ λέγε-
 ται, περὶ τὰ μνήματά τε καὶ τὰς τάφους καλινδυσμένη·
 περὶ αὐτὴ δὲ καὶ ὥσθι ἄττα ψυχῶν σκιοειδῆ φαντάσμα-
 τα, οἷα παρέχονται αἱ τοιαύται ψυχαὶ εἰδωλα, αἱ
 μὴ καθαρῶς ἀπολυθεῖται· διὸ καὶ ὁράνται· — — καὶ
 οὕτε γε τὰς τῶν ἀγαθῶν ταύτας εἶναι, ἀλλὰ τὰς
 τῶν φαύλων, αἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀναγκάζονται πλα-
 νᾶσθαι, δίκην τίνεσαι τῆς προτέρας τροφῆς, κακῆς
 ἔσσης· καὶ μέχρι γε τέττα πλανῶνται, ἕως ἂν τῇ τοῦ
 ξυμπακολεθθέντος τῷ σωματοειδῶς ἐπιθυμίᾳ πάλιν ἐν-
 δεῶσιν εἰς σῶμα· ἐνδύνται δὲ, ὥσπερ εἰκὸς, εἰς τὰ
 τοιαῦτα ἥδη, ὅποτα ἄττ' ἂν καὶ μεμελετηκῇαι τίχω-
 σιν εἰ τι βίῃ· — — οἷον, τὰς μὲν γαστριμαργίας
 τε, καὶ ὕβρεις, καὶ φιλοτησίας μεμελετηκότας, καὶ μὴ
 διευλαβημένους, εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη, καὶ τῶν τοιού-
 των θηρίων, εἰκὸς ἐνδύνεσθαι· ἢ ἐκ οἰκί; — — τοὺς
 δέ γε ἀδικίας τε, καὶ τυραννίδας, καὶ ἀρπαγὰς προτετι-
 μήκότας, εἰς τὰ τῶν λύκων τε, καὶ ἱερᾶκων, καὶ ἰκτινῶν
 γένη· — — εἰς δέ γε Θεῶν γένος, μὴ φιλοσοφή-
 σαιτι, καὶ παντελῶς καθαρῶ ἀπίνοντι, ἐξ ἑμῆς ἀφι-
 κνέσθαι ἄλλω, ἢ τῷ φιλομαθεῖ, ἀλλὰ τέτων ἑνεκα,

„ nihil cum illo in vita habens communicaverit, sed
 „ fugerit illud, seque in se collegerit, tanquam sem-
 „ per id meditata: quod quidem nihil est aliud, quam
 „ recte philosophari, mortemque revera facilem me-
 „ ditari. An non hæc est meditatio mortis? — —
 „ Anima igitur sic affecta nonne ad sibi simile divinum
 „ abit? divinum, & immortale, & sapiens? quo cum
 „ pervenerit, evadit felix, ab errore ignorantia, ti-
 „ moribus, ferisque amoribus, cæterisque humanis li-
 „ berata malis: & quemadmodum de initiatis dici so-
 „ let, revera reliquum tempus vitam cum diis agit.
 „ si autem polluta, impuraque a corpore discedat, ut-
 „ pote quæ corpus semper amplexa ipsum duntaxat
 „ coluerit, & amaverit ejusque voluptatibus & cupi-
 „ ditatibus quasi beneficiis quibusdam delinita fuerit,
 „ & usque adeo capta, ut nihil aliud putet esse verum,
 „ nisi quod corporeum sit, quod tangi, quod videri
 „ possit, quod bibat, & quod edat, & quo in venereis
 „ utatur. Numquid cum *Revelatione* illa concordant?
 „ Sequentia pro migratione animarum depromit: pon-
 „ derosum ô amice! id putandum est & grave ter-
 „ renumque & visibile, ideo ab eo gravatur, & rur-
 „ sus ad visibilem trahitur locum, metu invisibilis,
 „ atque occulti: & quemadmodum fertur, circa mo-
 „ numenta sepulchraque versatur, circa quæ jam non-
 „ nulla apparuerunt animarum umbrosa phantasmata,
 „ qualia præferunt simulacia tales animæ, quæ videli-
 „ cet non puræ discesserunt a corpore; sed visibile
 „ aliquid trahens: quo fit, ut videri possint. Itaque
 „ tam diu circumvagantur, quod cupiditatem naturæ
 „ corporeæ comitante rursus induant corpus; induunt
 „ antem, ut decens est, ejusmodi mores, quales in
 „ „ vita

„ ὃ ἐταίρει Σιμμίατε ἢ Κέβης, οἱ ὀρθῶς Φιλόσοφοι αὐ-
 „ πύχονται τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν ἀπάσῶν, ἢ
 „ καρτερεῖσι, ἢ ἐπαρτιδιδόασιν αὐταῖς αὐτοῖς, ἔτε οἱ-
 „ κορδορίαν τε, ἢ πενίαν φοβούμενοι, ὥσπερ οἱ πολλοὶ ἢ
 „ φιλοχερήματοι. — — Ἀπὸ αὐτὰ βεβαιότατα
 φαίνονται ἢ αἱ τρεῖς αὐτῷ δόξαι περὶ τῆς Ἀθανασίας
 τῆς Ψυχῆς σαφέστατα. „

§. 175.

„ Οἱ Πλάτων λοιπὸν ἐδόξαζε περὶ ψυχῆς ὅτι ἐστὶν
 αἴθερος ἢ ἀσώματος, καθὼς ὑπὸ τῆς Ἀποκαλύψεως
 ἐδιδάχθη, τὸ δὲ σῶμα σύνδετον· ἐξέκλινε δὲ τῆς
 Ἀποκαλύψεως· ἐπειδὴ ἰδέσθαζε τὴν Μετεμψύχω-
 σιν, καθὼς περὶ αὐτῆς λέγει ἢ ὁ Διογένης (α). „ ἀθά-
 „ νατον ἔλεγε τὴν ψυχὴν, ἢ πολλὰ μεταμρηνυμένην
 „ σώματα, ἀρχήν τε ἔχειν ἀριθμητικὴν· (δηλαδὴ ἀ-
 „ πλήν) τὸ δὲ σῶμα γεωμετρικὴν· ἢ ἀπαχῶς· (β)
 „ δοκεῖ δ' αὐτῷ τὸν Θεόν, ὡς ἢ τὴν Ψυχὴν, ἀσώ-
 „ ματον εἶναι· ἔτω γὰρ μάλιστα φθορᾶς ἢ πάθους ἀ-
 „ νηπίδικοις ὑπάρχειν. Ὡς αὐτῶς δὲ ἢ ὁ Ἀριστοτέλης
 τὴν ψυχὴν ἀσώματον ἢ αἴθερον ἔλεγε, (γ) καθὼς ὁ δι-
 δάσκαλος αὐτῷ Πλάτων. Οἱ Ξενοφάνης δὲ ἀποφαίνε-
 ται (δ) τὴν ψυχὴν Πνεῦμα εἶναι· ὁ δὲ Ζήνων τέναντιον
 λέγει, (ε) εἶναι δηλαδὴ τὴν ψυχὴν κρᾶμα ἐκ τῶν στοιχεί-
 ων, ὅπῃ αὐτὸς προὑποδέτει, ἢ ἀκολούθως ὑλικὴν. Τῆς
 αὐτῆς γνώμης εἶναι ἢ ὁ Δημόκριτος, ἀποφανόμενος ἔ-
 τω (ς). „ τότε ἦλιν ἢ τὴν σελήνην ἐκ τοιούτων δι-
 „ νῶν

- (α) Διογ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. (β) Αὐτόθι. (γ) Διογ.
 ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. (δ) Διογ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ.
 (ε) Διογ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ. (ς) Διογ. ἐν τῷ βίῳ
 αὐτοῦ.

„ vita exercuerunt. — Ejusmodi eos quidem, quæ
 „ ventris petulantia, gula dediti vitam egerunt, neque
 „ quidquam pensi, pudorisque habuerunt decens est
 „ asinorum formas. — — In *Dæorum* vero genus
 „ nulli fas est pervenire, præterquam iis, qui discen-
 „ di cupiditate flagrant, & philosophi sunt, & puri
 „ penitus decesserunt. — — Ex citatis igitur dictas
 tres opiniones concipis.

§. 175.

Platonis simul de immaterialitate, incorporeitateque animæ, atque corporis compositione, quam ex *Revelationis* hauserat præceptis, intelligis dijudicationem. Sed in hoc, quod *μετεμψυχώσεως* proferret deliria, doctrinæ sacræ nec institit. Memorat Diogenes Laertius, eum adseverasse: (a) „ immortalem esse animam, & de corporibus ad corpora perpetuis vicibus migrare, ejusque initium constare numeris; „ (id est, entibus simplicibus) corporis principium „ geometriæ item constare ratione. At alibi: (b) opimatur & *Deum* sicuti & animam incorporealem esse, „ sic enim corruptione, & perturbatione nulla omnino addici. Eidem suo Magistro assentitur Aristoteles. (c) Xenophanes vero dicit, (d) animam esse Spiritum. Diversum omnino sentit Zeno; (e) dum animam ex elementorum, quæ conjectura tantum assequitur, congerie temperamentum, hinc & extensionis corporeæ tradit. Quod quoque arridet Democrito, qui sic se exprimit:

- (a) Diog. in vita ipsius. (b) Ibidem. (c) Diog. in vita ips. (d) Diog. in vita ips. (e) Idem in vita ejus.

„ νῶν ἢ περιφερεῶν ὀγκῶν συγκεκριῖσθαι, ἢ τὴν ψυχὴν
 „ ὁμοίως, ἣν ἢ νῦν ταυτὸν εἶναι· ὁρᾷ δ' ἡμᾶς κατ'
 „ εἰδῶλῶν ἐμπτώσεις. Οἱ δὲ Πρωταγόρας αὐτὸ τὸ ἀ-
 „ ποτέλεσμα τῆς αἰδήσεως, ἥτοι αὐτὴν τὴν αἰδήσιν ὡ-
 „ νόμαζε ψυχὴν (α). „ ἔφασκε τε μηδὲν εἶναι τὴν
 „ ψυχὴν παρὰ τὰς αἰδήσεις· ὅθεν ὕλικήν, ἢ ἀκολέ-
 „ θως φθαρτὴν. Οἱ λοιποὶ Φιλόσοφοι ἀποφαίνονται τὴν
 „ ψυχὴν ὕλικήν, πρέπει βεβαιότατα ἢ φθαρτὴν νὰ τὴν
 „ ὑποδέσθην, ἀγκυλὰ ἢ ἥθελεν εἶναι λεπτοτάτη ὕλη· ἐ-
 „ πειδὴ ἡ ὕλη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς φύσεώς της περφο-
 „ ρηται μεταβολῇ, ἢ ἂν ἔτως ἔχη, τότε ἀκολουθεῖ
 „ καὶ κάθε ἀποτέλεσμα τῆς ὕλης νὰ εἶναι μεταβλη-
 „ τόν, καὶ ἂν εἶναι μεταβλητόν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ φυ-
 „ λάττῃ ἑαυτὸ αἰωνίως εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν·
 „ ὅθεν λαμβάνει ἄλλο σχῆμα, ἄλλην μορφήν, ἢ ἀ-
 „ κολέθως εἶναι φθαρτόν, ἐχὶ δὲ εἰς τὸ μηδὲν, ἢ εἰς
 „ ἄλλην μορφήν ἢ σχῆμα. Ἐντεῦθεν λοιπὸν φαίνεται, ὅτι
 „ ἐπλανώοντο ἄλλοι ἐκείνοι τῶν παλαιῶν Φιλοσόφων ἢ Πα-
 „ τέρων, ὅσοι ἀπεφαίνοντο τὴν ψυχὴν εἶναι μὲν ὕλικήν, ἀ-
 „ θάνατον ὁμῶς· ἐπειδὴ ἔλεγον, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἐστὶς
 „ κεχωρισμένη τῷ σώματος, ἥτις συνίσταται ἀπὸ λεπτοτά-
 „ τιν ὕλην αἰδέρεται ἀκατανόμαστον, ὡς ὁ Λακέρτιος
 „ λήγει (β).

- „ Ἡ δὴ τριπλὴ ἡ τῆς ψυχῆς φύσις εὐρηται·
 „ Δὲν εἶναι ὁμῶς αὐτὰ ἱκανὰ εἰς τὸ νὰ κάμῃ αἰσθῆσιν·
 „ Ἐπειδὴ κἀνίνα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔμπορεῖ νὰ προσλάβῃ ἡ
 „ ψυχὴ, ὅπῃ νὰ κάμῃ
 „ Αἰσθητικὰς κινήσεις, μὲ τὰς ὁποίας ὅλα κινῶνται
 „ Τετάρτη δέ τις φύσις τέτοις ἀνάγκῃ ἣτον

„ Νὰ

(α) Διογ. ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ.

(β) Λακέρτ. βιβλ. γ'

mit. (a) „Solem item & Lunam ex ejusmodi vertigi-
 „ nibus, tumorumque circumferentiis esse compositam,
 „ animamque itidem, quam idem esse, quod mentem
 „ dicit: intueri nos incidentibus in nos rerum imagi-
 „ nibus. Protagoras animam sensuum productum, sen-
 sumve ipsum esse docet; cum sequens adsciscit: (b)
 „ Nihil esse animam præter sensus; adeoque crassum
 quid & iners, corruptionique subjacens. Quotquot
 idcirco dantur, qui materialitatem de anima prædicant
 philosophi, eam quoque corruptibilitate determinari
 ultro largiantur, inevitabile est, utut stamina consti-
 tuentia prima cedant exiguitate nihilo. Neque enim
 compositum reale, ac qualemcumque ejusdem consecu-
 tionis inditæ causa ab incessanti determinationum suc-
 cessione eximes, & si hoc, impossibilitatem in eodem
 perpetuo statu perseverantiæ, sui que a pernicia pro-
 tectionis talis nunquam es ei abnegaturus; unde discre-
 pans ab habitis resultat figura, ac forma, id quod di-
 spersionem ejus funditus trahit secum; propterea ta-
 men non labitur in nihilum. Recensita nobis ergo in-
 simul caliginosa monstrant devia, in quibus veteres
 philosophi, ecclesiæque patres, animam quidem ex ma-
 teria compactam, & corpus, nihiloque tamen minus
 eam corruptione liberam, immortalemque fatentes ce-
 spitabant, moleculas videlicet animam absolventes læ-
 vigatissimas, exilissimasque qualitatis ætheræ nomen-
 clatione non insigniendas sibi figurabant: hanc in rem
 modulatur ita Lucretius: (c)

„ Jam

(a) Diog. in vita ipsius. (b) Diog. ibid. (c) Lucr.
 Lib. III. vers. 238.

- „ Νὰ δοθῇ, αὐτὴ δὲ εἶναι πάντως ονόματος ἁμοιρος
 „ Ἡς ὅτε κινητότερόν τι, ὅτε λεπτότερον ὑπάρχει·
 „ Οὔτε ἐκ μᾶλλον μικρῶν, ὅτε ἐξ ἀλαφρῶν σοικείων,
 „ Τὰς αἰδητικὰς κινήσεις ἣτις δίδωκε πρῶτον διὰ τῶν
 ἄρθρων.

Ὡς φαίνεται ἡγρόν, ὅτι ἡ ὕλη ἅπασα λεπτοτάτη εἶ-
 ναι ἢ τῷ νῷ ἡ λεπτότης αὐτῆς θεωρεῖται· ἢ ὅτι ἡ ὕλη
 πανταχῶς ἡ αὐτὴ εἶναι, ἢ ὅτι ἢ ταῦτα τὰ σώματά μας
 ἀπὸ λεπτοτάτην ὕλην εἶναι συντεθειμένα· ἂν ὅμως αὐτὰς
 τὰς ιδέας ἠθέλων ἔχη περὶ τῆς ὕλης, βέβαια δὲν ἠθε-
 λαν ἀποφαίνονται τὴν ψυχὴν εἶναι μὲν ἑστὴν ὕλικὴν κε-
 χωρισμένην τῷ σώματος, ἀθάνατον δὲ ἢ ἀτελεύτητον.

§. 175.

- „ Εἰς ταύτην δὲ τὴν γνώμην, ἂν δηλαδὴ ἡ ψυχὴ
 αὔλος εἶναι, ἢ ὄχι, τετέστιν ἂν τὸ νοεῖν δὲν ἡμπορεῖ νὰ
 προσαρμασθῇ δεῖξαι ἢ τῇ ὕλει, ἢ πολλοὶ τῶν νεωτέρων
 Φιλοσόφων διὰ τῶ λόγου ἐρευνῶντες ἀμφίβαλον· ἀπὸ
 τῆς ὁποῖας πρῶτος εἶναι ὁ Ἀγγλος Λώκκιος, ὁ ὁποῖος
 ἔτιω ἀποφαίνεται· (α) „ ἀλλ' ἴσως ποτὲ δὲν θέλομεν
 „ εὖρη ἂν κανένα ὄν ἐκ μόνης ὕλης συνιστάμενον (δηλα-
 „ δὴ ἂν ἡ ὕλη καθ' ὃ ὕλη) ἐννοῇ, ἢ ὄχι. Ἐπειδὴ εἴ-
 „ ναι ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ καταλάβωμεν, ἀνίσως μόνον
 „ τὰς ἐδικὰς μας ιδέας ἠθέλωμεν θεωρήσει χωρὶς τῆς
 „ τῆς Ἀποκαλύψεως βοηθείας, ἂν ὁ Θεὸς ὡς
 „ παντοδύναμος δὲν ἠθέλει ἡμπορέσει εἰς μερικὰ μερί-
 „ δια τῆς ὕλης ἀεμοδίως διατεθειμένα δύναμι τῷ προσ-
 „ λαμβάνειν ἢ ἐννοεῖν νὰ δώσῃ· ἢ τῇ ὕλει ἔτιω διατε-
 „ θεῖται

(α)] Λώκκ, περὶ τοῦ ἀνθρώπου, νοεῖ· βιβλ. γ', κεφ. γ'
 §. 6.

- „ Jam triplex animi 'st igitur natura reperta:
 „ Nil horum quoniam recipit mens, posse creare,
 „ Sensiferos motus, queis omnia mobilitantur.
 „ Quarta quoque his igitur quædam natura necesse est
 „ Attribuat: ea est omnino nominis expers:
 „ Qua neque mobilius quidquam nec tenuius exstat,
 „ Nec magis e parvis, aut lævibus ex elementis,
 „ Sensiferos motus quæ didit prima per artus.

Verum enim vero vates hæc notam materiali cui-
 libet propriam, stupendam puta, soloque intellectu re-
 præsentabilem parvitatem, ejusdem in cunctis identita-
 tem primogeniam, hæcque, quæ circumgestamus cor-
 pora nostra ex elementis mole sic exiguis concrevisse
 nullatenus mente videtur voluisse. Representationibus
 simili ratione de materia institutis; profecto animam
 substantiam materiæ participem a corpore diversam,
 atque tamen mortalitatis, corruptionisque legibus haud
 obnoxiam nunquam concessissent.

§. 176.

Recentiorum Philosophorum perplures; utrum na-
 tura incorporea vivat anima, aut minus, quod sibi vult,
 utrum cogitandi vis potestate divina cum materia queat
 conjungi, dubii existunt. Inter hos primus sistitur Loc-
 kius Anglicus, ex quo scribimus hæc: (a) „ Ideis
 „ afficimur materiæ, & cognitionis, at fortasse haud
 „ manifesto comperiemus unquam, utrum *Eas* aliquod
 „ pure materiale cogitet nec ne; nobis etenim impos-
 „ sibile est, nostras tantum ideas intuentibus, sine
 „ *Revelationis* adminiculo, dispicere, annon *Deus*
 „ omnipotens quibusdam materiæ portionibus dispositis,

Z 2

„ per-

(a) Lockius de intel. hum. lib. III, cap. III. §. 6.

33 Δείξῃ νοερὰν ἔσιν αὐλον ἤθελε συζεύξῃ. Ἐπειδὴ κα-
 34 τὰ τὰς ἡμετέρας ιδέας, τὸ αὐτὸ εἶναι νὰ δώσῃ ὁ
 35 Θεός, ἂν δελήσῃ, πρὸς τέτοις εἰς τὴν ὕλην ἢ δύ-
 36 ναμιν τῆ νοεῖν, καθὼς ἢ ἄλλην ἔσιν αὐτῇ νὰ συζεύ-
 37 ξῃ πεπρoικισμένην νῶ· διότι ἡμεῖς παντελῶς δὲν ἰξεύ-
 38 ρομεν εἰς τί γίνεται ἡ τῆ νοεῖν δύναμις, ἢ εἰς ποῖον
 39 γένος τῶν ἔσιων ἔδοξε τῷ Θεῷ ταύτην τὴν δύναμιν
 40 νὰ κοινωνήσῃ, μὲ τὴν ὁποῖαν, εἰμὴ ἐκ τῆς τῆ ἄκρου
 41 Κτίσε ἀγαθότητος, κανένα ὃν ἐκτισμένον δὲν ἔθελε
 42 προικισθῇ. Ἐπειδὴ δὲν μάχεται νομίζω, ὅπῃ τὸ
 43 πρῶτον αἰώνιον ἢ νοερὸν Οὐ, τισί το παντοδύνα-
 44 μον Πνεῦμα, ἂν μόνον αὐτῷ τῷτο δόξειεν, εἰς τὴν
 45 ἐκτισμένην ὕλην τὴν ἁμοιβὴν πάσης αἰδήσεως κατὰ
 46 τὸ αὐτῷ δοκεῖν συγκεκριασμένην, βαθμὴς τινος αἰσ-
 47 θήσεως, προσλήψεως ἢ νοήσεως νὰ κοινωνήσῃ· — —
 48 δὲν λέγω αὐτὰ ὡσὰν νὰ ἤθελα ἀφαιρέσει τὴν πίσιν
 49 τῆς αὐλότητος τῆς ψυχῆς· ἰδὼ δὲν ὁμιλῶ περὶ τῆς
 50 πιθανότητος, ἀλλὰ περὶ τῆς βεβαίης γνώσεως· ὅθεν
 51 νομίζω ὅχι μένον συνάδον τῇ σεμνότητι ἐκείνῃ ἐν τοῖς
 52 τῶν Φιλοσόφων συγγραμμασιν, ἥτις πρέπει νὰ λάμ-
 53 πῃ, τοῖς μὴδὲν δογματικῶς προφέρειν, ἔνθα ἡ ἐνάρ-
 54 γεια λείπει, ἥτις τὴν γνώσιν γεννᾷ· ἀλλ' ἀκόμι ἢ
 55 χρεῖα εἶναι νὰ ἰξεύρωμεν ἕως πῶ ἡ ἡμετέρα γνώσις
 56 ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ· — — διὸ δὲν πρέπει νὰ φαίνεται
 57 παράδοξον, ἀνίσως εἰς ταύτην τὴν ἐρώτησιν περὶ τῆς
 58 τῆς ψυχῆς αὐλότητος, τῇ τῆ νοῦς δυνάμει δὲν φθά-
 59 νομεν ἀποδεικτικὴν βεβαιότητα. — — Ταύτην δὲ τὴν
 60 γνώμην τῇ Λωκίῳ ἔλαβε ἢ ὁ Βολταίριος ἢ ἄλλοι πολ-
 61 λοι, ὁ ὅποτος ἐν πολλοῖς τόποις τὴν ὑπερασπίζεται ἔτω
 62 λέγωντας· (α) 33 Ὁ Λώκιος εἶναι ἐκεῖνος μόνον, ὅς

33 ποῦ

„ percipiendi & cogitandi facultatem tribuerit; aut
 „ materiæ ita dispositæ cogitantem substantiam imma-
 „ terialem adjunxerit: nostris etenim notionibus haud
 „ multo magis alienum est concipere, *Deum*, si mo-
 „ do voluerit, ideæ nostræ materiæ cogitandi faculta-
 „ tem superaddere posse, quam ut aliam isti substan-
 „ tiam adunaret, una cum potentia cogitandi, cum
 „ nos prorsus lateat, in quonam cogitatio consistat, &
 „ cui substantiarum generi visum est *Deo* potentiam
 „ istam impetrire, qua nisi ex summi Creatoris be-
 „ nignitate nullum *Eus* creatum præditum esset. Haud
 „ repugnare etenim puto, ut primum æternum *Eus*
 „ cogitans, sive *Spiritus* omnipotens, si modo id visum
 „ ipsi fuisset, materiæ creatæ sensus prorsus experti,
 „ ad libitum ejus temperatæ, quosdam sensus perce-
 „ ptionis & cogitationis gradus impertiret. — Non
 „ hæc loquor, quasi animæ immaterialitati fidem quo-
 „ vis modo demturus essem: non hic deprobabilitate,
 „ verum certa cognitione loquor; atque puto non so-
 „ lum consentaneum esse modestiæ isti, in philosopho-
 „ rum scriptis, quæ debet elucere, nihil dogmatice pro-
 „ nunciare, ubi deest evidentia, quæ cognitionem
 „ parit, verum insuper usui nobis esse, scire quousque
 „ cognitio nostra pertingere possit. — Atque haud
 „ mirum videri debet, si in hac quæstione de animæ
 „ immortalitate, facultate animi haud demonstrativam
 „ certitudinem assequantur. — Cum aliis multis pro di-
 „ cta Lockii opinione pugnat quoque Voltairius, eique
 „ hic ibi patrocinator, inquiens: (a) „Lockius est ille
 „ solus, qui contradictionem cogitationem inter, & ma-
 „ teriam tollit; cum uno volatu ad omnium cogitatio-
 „ num

(a) Metaph. p. I. cap. 6.

„ πῶς τὴν ἀντίφασιν μεταξὺ τῆς νοήσεως ἢ τῆς ὕλης
 „ ἀναιρετῶς μετὰ μίαν πτῆσιν ἵπταται εἰς τὸν Ποιητὴν κα-
 „ σῶν τῶν νοήσεων, ἢ πάσης τῆς ὕλης, σεμνιώτατα λέ-
 „ γων· ὅ τὰ πάντα δυνάμενος, ἢ ἂν δυνηθεῖ ποιῆσαι
 „ σῶμα, ὕλην τε ἢ ἄτομον νοῦν; ἢ κατωτέρω ἔσως·
 „ ἀληθές ἐστι, λέγει, φαίνεται, ὅτι τὸ νοεῖν καμμία
 „ πάντῃ μὲ ἐκείνας τὰς ιδιότητας ἐκεῖν τῇ ὄντος, ὅ-
 „ πῃ ἐκτεταμένον γινώσκουμεν, ἢ σῶμα ἐνομάζομεν,
 „ δὴν ἔχει κοινωνίαν· ἀλλὰ γινώσκουμεν τάχατες ἡμεῖς
 „ ὅλας τὰς τῇ σῶματος ιδιότητας; φαίνεται, ὅτι λίαν
 „ τολμηρὰ πρόληψις εἶναι νὰ εἴπῃ τίνας εἰς τὸν Θεόν·
 „ ἐσὺ ἐδυνήθης νὰ δώσης κίνησιν, βαρύτητα, φυτικὴν
 „ δύναμιν, ἢ ζωὴν τῷ σώματι, νόησιν ὅμως νὰ τῇ δώ-
 „ κῃς δὴν ἡμπορεῖς. Εἰς τὴν δεκάτην τρίτην δὲ ἐπιστολήν-
 „ τε ὁ Βολταίριος, ἂν δὲν ἤθελε νομίζῃ τὴν Θρησκείαν
 „ δηλαδὴ τὴν Ἀποκαλύψιν ἐπιπόνημα ἢ ἐφεύρεμα τῶν
 „ Ἰερῶν τῶν Αἰγυπτίων, βέβαια ἔδειλαν εἶναι τὰ λό-
 „ γία του ἄριστα· ἐπειδὴ λέγει· (α) „ ὁ ἀνθρώπινος λό-
 „ γος τὸσον ὀλίγον! ἀρκεῖ ἑαυτῷ πρὸς τὴν Ἀθα-
 „ νασίαν τῆς ψυχῆς, ὥστε ἐποῦ ἡ Θρησκεία ἦτον
 „ ὑπόχρεως νὰ τὴν ἀποκαλύψῃ· τὸ κοινὸν ἀγαθὸν πάν-
 „ των τῶν ἀνθρώπων ἀπαιτεῖ, ἵνα πιστεύηται ἡ τῆς
 „ ψυχῆς ἀθανασία; ἡ Πίσις μᾶς προσάξει νὰ πι-
 „ στεύωμεν, πλεον δὲν ἀπαιτεῖται, ἡ αἰτία διακεχώρισται.
 „ Περὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἢ ἄλλοι πολλοὶ τῶν νεωτέρων
 „ φιλοσόφων ἀμφίβαλον, τὲς ὁποῖας διὰ βραχυλογίας τὲς
 „ ἀρῶμεν· ἂν ὅμως ἠθέλαμεν σοχαδῆ τὴν αἰτίαν ὅπῃ
 „ τὲς ἔκαμε νὰ ἀμφιβάλλῃ θεωρῶντες τὰς ἀρχὰς των,
 „ βέβαια καμμία δὲν εἶναι, ἢτε ἐκ τῶν Ὑσέρων, ἢτε ἐκ
 „ τῶν Προτέρων· ἐκ τῶν Προτέρων μὲν εἶναι φανερόν·

ἰπερ

num, materiæque conditorem convolat modestissime
 „ inquit: ille, qui potest omnia, non possit creare
 „ corpus, materiam, & atomum cogitantem? Depres-
 „ sius hac ratione: (a) „ verum est, inquit, videtur
 „ cogitatio nullam prorsus cum attributis illius *Entis*,
 „ quod extensum novimus, & corpus appellamus,
 „ habere communionem; ast noscimusne nos omnes
 „ corporis proprietates? videtur multum audax esse
 „ præsumptio dicere Deo: tu potuisti dare motum, gra-
 „ vitationem, vegetationem, & vitam corpori; sed cogi-
 „ tationem dare non potes. At secus sonant tertiæ deci-
 „ mæ ipsius epistolarum verba, quæ vis omnino inesset &
 „ robur non leve, ni sacra *Religionis revelata* myste-
 „ ria fingentis flaminum *Ægypti* phantasiæ partum ir-
 „ rideret. Audiamus eum: (b) „ ratio humana tam
 „ parum sufficit se ipsa ad *Immortalitatem animæ*, ut
 „ *Religio* obligata fuerit, eam nobis *revelare*. Bonum
 „ commune hominum omnium exigit, ut credatur *Ani-*
 „ „ *mæ immortalitas*. Fides nos credere jubet, plus non
 „ requiritur, causa decisa est. Quum Homeri *Iliadem*
 „ conscribere mentis non simus, alios dictæ sententiæ pa-
 „ tronos discursu nostro omittimus. Quod, si nihilomi-
 „ nus intensioribus mentis viribus eorum dubitandi ra-
 „ tiones, cogitationi sistendo principia percurramus,
 „ nulla profecto non ex a priori & a posteriori abest cau-
 „ sa, & quidem quod ad prius: textus memori omnem
 „ dubitandi adparentem modo, minime vero esse invi-
 „ ctam certum habet, atque exploratum, quod posterius:
 „ facem iis lucidissimam præfert *Revelatio*, a qua hanc
 „ præter materialem alterius cogitandi vi, ejusdem quæ
 „ constituit essentiam, substantiæ insignis existentiam no-
 „ vere;

(a) Metaph. Ibid.

(b) Lettre XIII.

ἐπειδὴ καμμία ἀπόδειξις καὶ ἀκολούθως αἰτία ἐκ τῶν
 Προτέρων δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος, ὅπῃ νὰ προξε-
 νήσῃ ἀμφιβολίαν, ὡσάν ὅπῃ εἶναι φαινομένη· ἐκ τῶν
 Τετέρων δέ, ὡσάν ὅπῃ ἤδη εὐρίσκονται εἰς τὸ φῶς τῆς
 Ἀποκαλύψεως, ἡ ἔμαθον ὑπ' αὐτῆς, ὅτι δηλαδὴ
 εἶναι ἡ ἄλλη εἴσα πλὴν ταύτης τῆς ὕλικῆς, εἰς τὴν ὅποιαν
 ἀρμόζει τὸ νοεῖν, τοῦτ' ἔστι τὸ νοεῖν εἶναι ἡ εἴσα αὐ-
 τῆς· ἡ αἱ εἴσαι τῶν ὄντων, ἐκ τῶν Τετέρων ἡμῶν
 συλλογιζομένων, εἶναι ἀμετάβλητοι ἀπολυτως, δηλαδὴ
 ἔτι ὑπὸ τῆς τῆ Θεῷ παντοδυναμίας μεταβληθῆναι δύ-
 νανται, διὰ τὴν ἀντίφασιν· ἔτι γὰρ ἔχει ἡ φύσις τῆ
 νοεῖν ἡ συλλογίζεσθαι τῆ ἡμετέρας λόγῃ· ἂν δὲ ἦσαν ἐ-
 σερημένοι Ἀποκαλύψεως, βέβαια τότε ἠμποροῦσαν
 νὰ εἰπῶν αὐτὰ, ὅπῃ εἶπον· εἶναι δὲ εἰς τὴν Ἀποκά-
 λυψιν, μετὸ νὰ δέχονται καὶ τὴν ιδέαν τοῦ Θεοῦ
 ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως λέγοντας, ὅτι εἶναι Πνεῦ-
 μα ἐντελέστατον ἢ νοητικώτατον· ἂν λοιπὸν ταύτην τὴν
 ιδέαν δέχονται τῆς Ἀποκαλύψεως, διατὶ δὲν δέ-
 χονται ἢ τὴν ἄλλην περὶ τῆς ψυχῆς; εἰδὲ ἢ περὶ ψυ-
 χῆς ἀμφιβάλλειν, διατὶ ἢ περὶ Θεῷ δὲν ἀμφιβάλλειν;
 ἐπειδὴ ἂν τὸ νοεῖν τῇ ὕλῃ προσαρμοσθῆναι δύναται, τότε
 καὶ ὁ Θεὸς ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὕλη· ἐπειδὴ ἢ ὕλῃ ὡς ἠμπορεῖ νὰ
 νοῇ· ἀρα κατ' αὐτῆς ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἐντελέστατον καὶ
 νοητικώτατον ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὕλη, τὸ ὅποσον ἀρνεῖται·
 Ἀλλ' αὐτὰ εἶναι λόγια ἄνευ λόγῃ· ἐπειδὴ ἢ τὸ ἐν δέχον-
 ται ἢ τὸ ἄλλο ἔ· ἢ δὲν πρέπει παρόμοια νὰ ἀναιρῶν-
 ται μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι λόγια νενεχῶν, ἀλλὰ — —
 ἢ τοιούτων, ὅπῃ ἑαυτοῖς ἐκ εἰσὶ συνειδότες.

§. 177.

„Ὁμοίως μὲ τὸν Πρωταγόραν ἀποφαίνεται ἢ ὁ
 Ἐλπίτιος λέγωντας τὴν ψυχὴν συνίστασθαι ἐκ τῆς αἰδή-
 σεις,

vere; & essentias rerum, a posteriori siquidem calculum instituimus, omni respectu, hinc & nec a Deo ipso immutandas ob repugnantiam admittere cogimur; quoniam in ipsa vis cogitandi, ratiocinandique natura, immotisque ejus ex æternis legibus est situm. Quivis-
sent sane præstantes hi viri hujusmodi, quæ defendunt, proferre in medium, si *Revelatio* illis prorsus foret ignota. Contra ex hac ideam *Dei Spiritus* quippe perfectissimi, atque intelligentissimi, feliciter hauriunt, eamque haud abnegant, summopere idcirco mirandum, quid sit; ecurr parem de anima pertinacius rejiciant. Admissio enim cogitandi vim materiamque esse in uno, eodemque subjecto compossibilem; quisnam me arguet erroris, sin *Anthropomorphismi* sectator *Deum*, nescio quem, ex elementis conflatum; hinc materialem colam; etenim par pro cogitando in tali cum antedicto ratio militat. Contradictione igitur se se implicant; spiritui realitatibus omnibus compossibilibus, intelligentiaque summa instructo, prout ex eorum manat doctrina, materiale minime contrarietur, id, quod tamen negant, & pernegant. Quapropter ad quisquillas & aniles fabulas ea, quæ effutiant, sunt releganda, eo, quod libimet ipsi non consent; adeoque in refellendis id genus dictariis operam nos existimamus perdere. In uno enim stabiliendo *Revelatio* ab iis dignoscitur, ac quoad aliud nulla freti ratione perfricta fronte eandem respuunt.

§. 177.

Helveticus, Protagoræ fors non immemor animæ sedem ipsa creat sensuum organa; unum idemque esse, ut-

σεις, ὅτι δηλαδή ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, πα-
ρὰ μόνοι αὐτὴ ἡ αἰσθησις· ὅθεν ὕλική ἢ ἀκολούθως
φθαρτὴ ἢ θνητὴ· διὰ τῆτο ἔλεγεν, ὅτι ἡ ψυχὴ τῷ ἀν-
θρώπῳ δὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν ἀλόγων ζώων
ἐξισωδῶς, ἀλλὰ κατὰ βαθμὸν· ἐπειδὴ ἂν συνίσταται ἡ ψυ-
χὴ εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν αἰσθήσεων, ὅπῃ εἶναι ὕλικαι,
βέβαια δὲν διαφέρει παντελῶς, αἱ λογικαὶ ψυχαὶ ἀπὸ
τὰς ἀλόγους, εἰμὴ μόνον εἰς τὸν ὀργανισμὸν, ὅτι ἐδῶ
μὲν ὁ ὀργανισμὸς εἶναι λεπτότερος, ἐκεῖ δὲ χονδρότερος·
διότι ἢ ἐδῶ ὕλη, ἢ ἐκεῖ ὕλη, ἢ ἐδῶ αἰσθησις, ἢ ἐκεῖ
αἰσθησις· εἰς ἀπόδειξιν δὲ, ὅτι ἔτω φρονεῖ, ἃς φέρω-
μεν τὰ ἰδιά τε λόγια· (α) „λέγεις εἰς τῷ λόγῳ μας
„ ἔχομεν δυνάμεις, ἢ εἴπερ ἔτω θέμις ἐστὶν εἰπεῖν, δύω
„ δυνάμεις παθητάς, ὧν ἡ ὑπαρξὶς κοινῶς γνωσὴ εἶναι·
„ ἡμὲν ἐστὶ δυνάμεις τῷ προσλαμβάνειν τὰς διαφορούς
„ ἐντυπώσεις, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς τὰ ἐξωτερικὰ ἀποτελεῖσιν
„ ἀντικείμενα, λέγεται δὲ αἰσθησις φυσικὴ· ἡ δὲ ἐστὶ
„ δυνάμεις τῷ διαφυλάττειν τὰς ἐντυπώσεις, ὅπῃ τα
„ ἀντικείμενα εἰς ἡμᾶς παρήγαγον, ἢ λέγεται μνήμη·
„ ἐστὶ δὲ μνήμη ἐδὲν ἄλλο, εἰμὴ συνεχὴς αἰσθησις, καί-
„ περ ἀδιενεγέρει. Ἀπὸ ἐδῶ βλέπεις, ὅτι ὅλας τὰς ду-
νάμεις τῷ ἀνθρώπῳ τὰς ἀνάγει εἰς τὴν αἰσθησιν ἢ ἐπο-
μένως ἢ αὐτὴν τὴν ψυχὴν· αἱ αἰσθήσεις δὲ εἰς τὴν ὕλην
ὡς ἀποτέλεσμα αὐτῆς· ὅθεν ὁρᾷς ὅτι τὴν ψυχὴν ὕλική
ἢ ἀκολούθως φθαρτὴν ἀποφαίνεται. Τὰ ἐπόμενα δὲ αὐ-
τῷ λόγια δεικνύου τὴν κατὰ βαθμὸν διαφορὰν τῇ μετα-
ξὺ τῷ λογικῷ ἢ ἀλόγῳ ζῴῳ, ἀποφαίνεται δὲ ἔτω (β)·
„ πᾶσα κρίσις ἐδὲν ἄλλο ἐστὶν, εἰμὴ αἰσθησις· ἢ κατω-
τέρῳ σαφέστερον λέγει· (γ) „ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀνάστα-
„ ται

(α) Διάλ., Ι. ΚεΦ. Ι.

(β) Ἀυτόδι.

(γ) Ἀυτόδι.

utrumque perperam statuens. Quocirca materialitas, corruptibilitas, moriendique necessitas ab anima hominis sunt inseparabiles, & inde animas brutorum inter, atque hominum differentiam specificam inficiatur, easque gradu tantummodo a se invicem vult distingui. Posito enim animæ energiam totam quantam cum organorum sensoriorum, quæ profecto corpora sunt, conformatione esse consolidatam, animas inter ratione dotatas, easque pecudum diversitatem non aliam, ni organizationis magis, minusque subtilis intercedere, extra omnem plane dubitationis aleam est positum: materiam etenim & sensum utrinque reperiēs. In confirmationem horum opportunum erit attendere ad dicentem: (a)

„ Dices: in nobis habemus facultates, aut si ita dicere fas est, duas potentias passivas, quarum existentia communiter nota est. Una est potentia recipiendi diversas impressiones, quas in nobis exteriora efficiunt objecta, vocatur autem *Sensibilitas physica*.

„ Altera est potentia conservandi impressiones, quas in nobis objecta produxerunt, & appellatur *Memoria*.

„ Est autem *Memoria* nil aliud, nisi continuata sensatio, licet debilior. Homines vero, atque bruta quoad magis tantum & minus, id est gradu a se invicem sibi distingui, ex hisce ipsius verbis colligimus: (b)

„ infero ego, inquit, quod omne iudicium nil aliud sit, quam sensatio. — — In homine reducuntur omnia ad sensationem. Quibus luculentissime cuncta propemodum utraque inter excluditur diversitas, retenta unice ea, quam varia sensationum extrinseca-

(a) Discurs. I. Cap. I.

(b) Ibid.

„ται ἅπαντα πρὸς τὴν αἰδοῦσιν* ὁθεν ἐδεῖτο διαφο-
 ρὰ μεταξὺ τῆ ἀνδρώπης καὶ τῆ κτήνης, εἰμὴ ἡ ἐξωτερικὴ
 αἰδοῦσις* ἃς ἀκίσσωμεν δὲ καὶ τὴν ἀπόδειξιν* „ἀνίσως ἡ
 „φύσις ἀντὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν λυγρωδῶν δακτύλων τῆς
 „βραχιονίας μας εἰς πόδας ἵππων ἥδελε σχηματίζει, τίς
 „ἀμφιβάλλει, ἔτι οἱ ἄνθρωποι ἄνευ ἄρδρων, ἄνευ οἰ-
 „κων, ἄνευ ὀπλων κατὰ τῶν κτηνῶν, μόνον ἥδελαν
 „ἐπιμελῆνται εἰς τὴν τροφὴν τῶν ληπτήων ζώων, καὶ εἰς
 „τὴν φυγὴν τῶν θηρίων, καὶ ἥδελαν περιπλανῶνται εἰς
 „τὰς ἐρήμους, καὶ εἰς τὰ δάση, ὡς ἂν τὰ ζῶα ὅπως φεύ-
 „γουν; καὶ κατωτέρω λέγει (α) „αὐτὴ εἶναι ἡ δια-
 „φορὰ τῶν ὁργανισμῶν μεταξὺ τῶν χειρῶν μας, καὶ τῶν
 „ποδῶν τῶν ζώων* — — Ἐπειδὴ τὰ ὅργανα τῶν ζώων
 „σερῶνται ἐκείνης τῆς ἐπιληδεϊότητος, εἰς τὸ νὰ ἐπιχει-
 „ριῶν ἄλλα ὅργανα, διὰ νὰ εὕρουν τέχνας, αἱ ὁποῖαι
 „χειρὲς ὑποδέχονται ἐντεῦθεν ἐπιφέρει* „ἡ ζωὴ τῶν
 „ἀλόγων ζώων κοινῶς εἶναι βραχυτέρα ἀπὸ τὴν ἐνδοκί-
 „μας* ἐπειδὴ καὶ τόσας παρατηρήσεις νὰ κάμουν δὲν
 „ἔμπορουν, ὁθεν δὲν ἔχουν τόσας ιδέας, καθὼς ὁ ἄν-
 „θρωπος* Ἀρὰ ἂν ὁ Λύκος ἥδελε ζήσει ἑκατὸν πε-
 „νήντα χρόνους ἥδελε εἶναι μεγαλύτερος Ποιητὴς ἀπὸ
 „τὸν Ὀμηρον, καὶ μεγαλύτερος Φιλόσοφος ἀπὸ τοῦ
 „Ἀριστοτέλη* ἐπιφέρει καὶ ἄλλην διαφορὰν* „τὰ κτήνη
 „ὑπὸ τῆς φύσεως ὠπλίσθησαν καὶ ἐνεδύθησαν κάλλιον
 „ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, διὸ ὀλιγωτέρας πάσχουν ἐνδοίας, καὶ
 „δυσκολίας, ἐντεῦθεν ὀλιγωτέρας εὐρέσεις ἔχουσιν. Ὁ-
 „θεν τὸ σκληρὸν δέρμα, καὶ τὰ ὀνύχια τῶν εἶναι αἰτία τῆς
 „ἐκφυγῆς τῶν* συζεύγει καὶ ἄλλην διαφορὰν λέγων* „τὰ
 „κτῆνη μόνον φυγαδευτικὴν σχηματίζουσι κοινωνίαν, ὡς
 „πρὸς τὴν τῆ ἀνδρώπης, ὅστις εἶναι ζῶον ἐπὶ τῆς γῆς

„ πολ-

(α) Ἀντίδοξοι.

fœcarum discrimina inducunt. Audiamus demonstra-
 tionem: „Si natura, ait, loco manuum & digitorum
 „flexibilium brachia nostra in pedes equorum formas-
 „set, quis dubitat, homines sine artibus, sine do-
 „mibus sine armis contra bruta, solum in nutrimen-
 „torum capiendorum, & fugiendarum ferocium be-
 „stiarum curam intentos inter sylvas, & deserta fu-
 „gitivorum animantium instar circumerrare? & in-
 „ferius, „hæc omnis differentia organizationum inter
 „manus nostras, & pedes brutorum; — — organa enim
 „brutorum privant ea dexteritate necessaria ad instru-
 „menta tractanda, & ad inveniendas artes, quæ sup-
 „ponunt manus. Hinc adstruit: „vita brutorum com-
 „muniter brevior est nostra, quia tantæ observatio-
 „nes facere nequeunt, consequenter non tot habent
 „ideas, quot homo. Belle! perbelle! Igitur secun-
 „dum harum propositionum tenorem, dicere fas est;
 „brutum quodpiam v. c. lupum annum ætatis centesi-
 „mum, & ultra attingentem Mæonidem ipsum rari in-
 „genii laude; Stagyritamque intellectus acumine & per-
 „spicacia multis parafanguis antecedere, oportere. Ec-
 „ce aliam differentiam! „Bruta a natura melius ar-
 „mata & vestita, quam homines, pauciores patiuntur
 „indigentias, & molestias, hinc pauciores inventiones
 „habent. Ecce aliam! Bruta nonnisi fugitivam for-
 „mant societatem, respectu hominis, qui est multi-
 „plicatum animal super terram. . . . „Quo plus au-
 „tem species animalis, quod observationis est capax,
 „multiplicata, eo pluribus abundat ideis, & Spiritu.
 „ . . . „Quod si igitur has differentias omnes in priu-
 „cipio

„πολλαπλασιασμένον. — — Ο'σον δὲ μάλλον τὸ εἶδος
 „τῆ ζωῆς, ὅπερ εἶναι δεκτικὸν παρατηρήσεων, πολλα-
 „πλασιασμένον εἶναι, τόσον περισσοτέρων ἰδεῶν ἔυπο-
 „ρεῖ, ἢ πνεύματος. — — Ἄν λοιπὸν πάσας ταύτας
 „τὰς διαφορὰς ἐν τῇ φυσικῇ ἀρχῇ τῷ ἀνθρώπῳ ἢ τῷ
 „κτῆνι συζεύξωμεν, ἡδέλαμεν βέβαια ἡμπορέσει νὰ
 „ἐρμηνεύσωμεν, διὰ τί ἡ αἰσθησις ἢ ἡ μνήμη, ὅπως εἶ-
 „ναι κοινὰ δυνάμεις ἢ εἰς τὰ κτῆνη, ἢ εἰς τοὺς ἀνθρώ-
 „πους, εἰς τὰ κτῆνη εἶναι ὡσὰν γίνονται δυνάμεις. Καί
 „αὗται ἐν αἱ διαφοραὶ μεταξύ τῷ ἀνθρώπου, ἢ τῷ κτῆνι
 „κατὰ τὸν Ἐλβετίον. „

§. 178.

„Α'λ' ἡδελέτις εἶπῃ τῷ Ἐλβετίῳ ἔως, εἰμὲν ἢ
 ὑποδέτεις τὴν ψυχὴν ὕλικήν, δηλαδὴ ἀποτελέσμα τῆς ὕ-
 λης, διὰ τί τόσον ἀγωνίζεσαι νὰ ἀποδείξης, ὅτι ἐσιω-
 δῶς δὲν διαφέρει, ἀλλὰ κατὰ βαθμὸν ἀπὸ τὴν ψυχὴν
 τῶν κτηνῶν; εἰδὲ ἢ ὑποδέτεις τὴν ψυχὴν ξιχωριστὴν ἐ-
 σίαν τῷ σώματι ἢ αὐτῷ, διὰ τί ματαίως κοπιᾷς
 νὰ ἀποδείξης, ὅτι κατὰ βαθμὸν διαφέρει, ἢ ἐχὶ ἐσιω-
 δῶς; ἐπειδὴ ἐκεῖ ὅπως εἶναι περισσότεραι δυνάμεις, πρέ-
 πει νὰ εἶναι ἢ ἡ διαφορὰ ἐσιώδης, ἢ ὅτι λογῆς εἶναι
 τὰ ὄργανα, τοιαῦτα πρέπει νὰ εἶναι ἢ αἱ δυνάμεις, καὶ
 ἀνάπαλιν, διὰ νὰ εἶναι συμφωνία ἢ ἁρμονία· ἀλλ' εἰδὼ
 δὲν ἔχομεν σκοπὸν νὰ τὸν ἀναιρέσωμεν, ἀλλὰ μόνον νὰ
 τὸν φανερώσωμεν, οἷας γνώμης εἶναι· διὸ τὰ ἔως εἰδὼ
 ῥηθέντα ἀρκεῖν πρὸς σαφήνειαν καὶ ἀπόδειξιν τούτου,
 εἴ, δηλαδὴ εἶναι Ὑλικὸς δηλαδὴ Ματερια-
 λίστας. „

„cipio physico hominis & bruti combinamus, expli-
 „care poterimus, quare sensibilitas & memoria, quæ
 „sunt facultates hominibus, & bestiis communes, in
 „his postremis quasi steriles sint potentia. Hasce qui-
 dem hominem inter & brutum Helvetius excogitavit
 differentias.

§. 178.

Jure, meritoque optimo exprobrare auit Hel-
 vetio: sin ex suppositione tua anima sit materialis,
 conspirantiumque materiae elementorum productum;
 occur in demonstrando, essentialem quemdam homi-
 nem inter & brutum characterem distinctivum nequic-
 quam quæri, omnem moves lapidem? sin vero animam
 aliam a corpore, materieque substantiam conjicis; quid
 est, quod frustraneum in modum te torques; cum eam
 gradualem differentiam solum invictam sistere conni-
 tare? Indubie radicale potentiarum inter duo discri-
 men ejusmodi quoque principiorum secum trahit; &
 qualis organorum structura, talis quoque facultatum
 exstat habitus, & contra, quæ ordinata operationum
 harmonia prætendit. Verum errata viri revelare hoc
 loco nequaquam nobis est propositum, exhibere mo-
 do mentis ipsius sententiam mentis sumus; & hætenus
 dicta ad intelligendum, famosæ eum materialistarum
 sectæ adnumerandum, nobis videntur sufficere.

§. 179.

§. 179.

„ Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι ἢ ἄλλοι πολλοὶ νεώτεροι Φιλόσοφοι, τὲς ὁποῖες ἀφίνομεν διὰ δύο αἷτια· πρῶτον, διὰ τὸ μὴν ἐκτείνωμεν καταπολλὰ τὴν ὑπόθεσιν, ἢ δεύτερον, ἐπειδὴ ἢ δὲν ἔχον τόσην ἰσότησιν τὰ συγγράμματα τῶν εἰς τὲς νυνεχεῖς ἢ πεκαυδευμένους· μετὸ τὸ νὰ ὑπερασπίζονται τὰς παλαιὰς δόξας τῶν Φιλοσόφων τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ Τμήματι δέδεικται, αἱ ὁποῖαι τοσάκις ἐπανεληφθῆσαν, ἢ ἂν πάλιν ἐπαναληφθῶν, βέβαια ἀγρίαν προξενῶν. „

§. 180.

„ Ἐως ἐδῶ λοιπὸν εἴπαμεν περὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς κατ' Ἀποκάλυψιν, Ἱστορικῶς περὶ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς, ἢ Φιλοσοφικῶς· τῶρα δὲ ἂς εἰπῶμεν διὰ βραχείων ἢ διὰ τὰ μέρη αὐτῆς τῆς Ψυχῆς Φιλοσοφικῶς, δηλαδὴ τὰς δυνάμεις αὐτῆς. „

§. 181.

„ Ὅσοι λοιπὸν Φιλόσοφοι ὑποδέχον τὴν Ψυχὴν πεχωρισμένην τῇ σάματι, εἶναι τῆς ἐπομένης γνώμης περὶ τῶν μερῶν τῆς Ψυχῆς ἥτοι δυνάμεων, καθὼς ὁ Πλάταρχος λέγει (α). „ Πυθαγόρας, Πλάτων, κατὰ μὲν τὸν ἀποστάζον λόγον, διμερῆ τὴν Ψυχὴν· (τὸ μὲν γὰρ ἔχει „ λογικόν, τὸ δὲ ἄλογον) κατὰ δὲ τὸ προσεχές καὶ „ ἀκριβές, τριμερῆ· τὸ γὰρ ἄλογον διαιρεῖσιν εἰς τὸ „ τὸ θυμικόν, ἢ ἐπιθυμητικόν· οἱ Στωϊκοὶ ἐξ ὀκτώ με- „ ρῶν

(α) Πλάτ. περὶ τῶν Ἀρεσκόντων· τοῖς Φιλοσόφ. βιβλ. δ.

§. 179.

Possimus hic perlongum recenciorum eadem opinantes inire numerum, ast quos nobis fiximus limites id vetant, tum, ut ne inceptum nostrum excreseat in opus admodum voluminosum, tum quod illorum scripta hoc tempore jam in gloria Eruditorum manus nec contrectant. Namque obsoletas philosophorum Græcorum tam crebro recoctas hypotheses ad nauseam usque in medium adferunt.

§. 180.

In eorum, quæ hactenus de anima proposuimus, perquisitione, hac incessimus permanenter via, ut oculo irretorto *Revelationem* fidelissime Ducem sequeremur, & multiplices, quas tulit, mutationum vicissitudines historice, atque philosophice percurramus. Paucula nunc adhuc lectoribus exhibere lubet, quæ quidem eo valent; ut & philosophorum de partibus animæ intellectualibus, ut ajunt, id est ipsius facultatibus recte, perperamve dijudicata innotescant.

§. 181.

Qui animam nihil corporei, materiæque habentem affirmant, ejus de partibus, ceu viribus sequentem in modum arbitrantur; velut memorat Plutarchus: (a)
 „ Pythagoras, Plato secundum supremam rationem duas
 „ partes ei assignant, quarum una ratione sit prædita,
 „ altera ejus experts, sive bruta. Secundum propin-
 „ quam autem, & subtiliorem rationem tres: dividunt
 „ enim

(a) De placit. philos. lib. IV.

„ εἰς φασὶν συνεστάναι; πέντε μὲν τῶν αἰσθητῶν, ὅρα-
 „ τικῆ, ἀκουσικῆ, ὀσφρητικῆ, γευστικῆ, ἀπτικῆ· ἔκτε
 „ δὲ φωνητικῆ, ἐβδόμῃ σπερματικῆ, ὁγδόῃ αὐτῆ
 „ τῇ ἡγεμονικῆ, ἀφ' ἧς ταῦτα πάντα ἐπιτέτακται διὰ
 „ τῶν οἰκείων ὀργάνων προσφερώς ταῖς τῇ πολυπόδοις
 „ πλικτάναις. Ὅσοι δὲ ὑποθέτει ὑλικὴν τὴν Ψυχὴν,
 „ εἶναι ταύτης τῆς γνώμης, ὡς ὁ αὐτὸς Πλάτωνος λέ-
 „ γει (α)* „ ὁ Ἐπίκροτος διμερῆ τὴν Ψυχὴν, τὸ
 „ μὲν λογικὸν ἔχουσαν ἐν τῷ θώρακι καθιδρυμένον,
 „ τὸ δὲ ἄλογον κατ' ὅλην τὴν σύγκρισιν τῷ σώματι
 „ διεσπαρμένον· ὁ δὲ Δημόκριτος ἀνίσταται μετέχειν
 „ Ψυχῆς ποιᾶς, ἢ τὰ νεκρὰ τῶν σωμάτων, διότι αἰε-
 „ διαφανῶς τινὸς θερμῆς ἢ αἰσθητικῆς μετέχει τῇ πλείο-
 „ ρος διαπνεομένης· ὁ δὲ Ἐλβέτιος διμερῆ εἰς τὴν Αἴ-
 „ σθησιν, ἢ Μνήμην, ὡς εἴρηται· οἱ λοιποὶ δὲ νεώ-
 „ τεροι Φιλόσοφοι, ὅπερ ὑποθέτει τὴν Ψυχὴν αὔλου,
 „ διμερῆ ταύτην ἀποφαίνονται, δηλαδὴ δύο δυνάμεις ἔ-
 „ χουσαν, παραστατικὴν, ἢ βουλευτικὴν, καθὼς εἶναι ὁ
 „ Λαϊβνίτιος, ὁ Οὐόλφιος, (β) ἢ ἄλλοι· ἡ βουλευτικὴ
 „ ὅμως, ἂν ὀρεθῶς θεωρηθῇ, δὲν εἶναι δύναμις, ἀλλὰ ἀ-
 „ ποτέλεσμα τῆς παραστατικῆς δυνάμεως· ἢ ταῦτα περὶ
 „ τῶν μερῶν ἦτοι δυνάμεων τῆς Ψυχῆς.

§. 182.

„ Καθὼς ἔν περὶ Ψυχῆς ἢ τῶν μερῶν αὐτῆς
 „ διάφοροι δόξαι εἶναι, ἔτι, ἢ περὶ τῆς ἔδρης τῆς Ψυ-
 „ χῆς ἢ μονῆς. Ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν λέγουσιν τὴν Ψυχὴν
 „ εἶναι ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἄλλοι δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ
 „ ἄλλοι εἰς ὅλον τὸ σῶμα ἐγκεχυμένην, ἢ ἄλλοι ἄλλως,
 „ ὥς

*) ἢ ὑπέρι. (β) Οὐόλ. Ψυχολ. ἱμπερι.

„ enim brutam in iræ, & in cupiditatibus deditam.
 „ Stoici ex octo partibus componunt animam: quinque
 „ sensibus, visu, auditu, olfactu, gustatu, tactu;
 „ sexta vocali, septima feminea, octava ea, quæ
 „ principatum obtinet, & a qua reliquæ omnes dispo-
 „ sitæ sunt suis quæque instrumentis, convenienter fla-
 „ gellis polypi. Qui e contrario animam ex materia
 „ coaluisse profiteri non erubescunt, de animæ partibus
 „ secundum eundem Authorem ita opinantur: (a) „ De-
 „ mocritus Epicurus bimembrem faciunt animam, ca-
 „ jus pars rationis compos in pectore sita sit, bruta
 „ per totam corporis concretionem diffusa. Democri-
 „ tus porro omnia ait quamdam habere animam, etiam
 „ cadavera, quod hæc semper perspicue aliquid ob-
 „ tineant caloris & sensus majori parte expirata. Ab
 „ Helvetio binæ ipsi partes adscribuntur sensus nempe &
 „ memoria. Recentiores animam spiritualement probare co-
 „ nantes, vi repræsentativa universi secundum situm cor-
 „ poris, appetitivaque eandem præditam adseverare non
 „ dubitant, quo de genere Leibniti, Wolffius, (b)
 „ atque plerique sunt alii. Quum tamen dabilis illa in-
 „ clinandi vis, re maturius expensa, repræsentativæ co-
 „ rollarium potiori jure sit indigitanda. Hæc de animæ
 „ partibus.

§. 182.

Quemadmodum de animæ natura, ejusque parti-
 bus judicata longissime a se se invicem recedunt, haud
 fecus res se habet; si de animæ in corpore vera sede
 instituitur quæstio. Nonnulli quoddam cerebri pun-
 ctum ejus habitaculum pronunciant; dum alii in pe-

A a 2

ctore

(a) Loc. cit.

(b) Wolf. psych. empir.

ὡς ὁ Πλάταρχος μαρτυροῖ. (α) Οἱ δὲ εἰς τὸν ἐγκέφαλον λίγαν ἔχον αἰτίαν τὴν τῶν αἰσθητικῶν νευρῶν εἰς αὐτὸν ἔνωσιν ὅσοι δὲ εἰς τὴν καρδίαν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως τῆς αἵματος ὅσοι δὲ εἰς ὅλον τὸ σῶμα, εἶναι ἡ αἰσθησις αὐτὴ αἰτία ἕπειδὴ καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα εὐθὺς αἰσθανόμεθα.

§. 183.

„ Ἄν λοιπὸν ἠθέλωμεν θεωρήσει μετὰ προσοχῆς ταύτας τὰς διαφορὰς γνώμας περὶ τῆς λογικῆς Ψυχῆς, βέβαια θέλομεν εἶναι τὸ αἶτιον τὴν παράβασιν τῆς Πόσε ἐκεῖνης, ὅπως ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι γέθεται ὁ λαβόντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι ταύτην τὴν ἰδέαν ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως δὲν ἠθέλησαν νὰ τὴν πιστεύουν καθαράν καὶ ἡσυχασίαν, ἀλλὰ συμμίσξαντες καὶ ἰδὼν τὸν ἀλαζόνα νῦν των, εἰς καιρὸν ὅπως αὐτὴ ἡ ἰδέα εἶναι ὑπὲρ αὐτὸν, ἔκαμαν ἓνα κυκεῶνα, καὶ ἀντὶ νὰ εὐχοντο εἰς τὸ φῶς, ἔπεσον εἰς τὸ σκότος, ὡς ἤδη τεθεώρηται καὶ ἀντὶ νὰ φθάσιν νὰ μείνουν ἡσυχαιοί, ἐταράχθησαν, καὶ ἐσυγχίσθησαν, καὶ ἀντὶ νὰ νικήσιν ἐνίκησαν ὅθεν μακάριοι οἱ τῇ θείᾳ Ἀποκαλύψει ἐμμένοντες, καὶ τῇ πίστει ὡς φωτὶ ὑπερλάμπειν φωτιζόμενοι, ἀπολαμβάνοντες διὰ τέτων τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀταραξίαν τῷ Πνεύματι, ἐν ᾗ συνίσταται ἡ Ἀληθείᾳ Εὐδαιμονία τῷ ἀνθρώπῳ. „

§. 184.

(α) Ἀντίθεσις

etore eam esse opinantur sitam, & iterum alii per totam corporis massam dispersam volunt, atque alii, Plutarcho testante aliter. (a) Primi hypotheseos rationem secundum ipsos haud refellendam in fibrillarum nervearum sensuum organa conformantium arctissima in cerebro unitione se reperire gloriantur; secundi initium in corde sanguinis motus; & tertii demum in qualibet corporis parte continua causam statuti adferunt sensibilitatem.

§. 183.

Harum tantopere adversus se pugnantium opinionum de rationis compote anima, eas siquidem accuratiori mentis trutina præponderare juvat, transgressionem illius alio indicat: loco *quantitatis*; facilius dignoscemus fontem; genuinum enim hunc, & illibatum a *Revelatione* derivatum conceptum vana mentis arrogantia, elati mortales haud erubere adulterari; eo quod illius viribus vel maxime intentis, nullo penitus pacto queat obtineri. Hinc ideis cum adventiis magno numero fecere confusam, & a luce splendescenti recedentes in spississimarum tenebrarum illapsi misere sunt horrores; quiete itaque tranquillitateque frui cupientes mentis plexi sunt caligine, atque vincere tentantes turpiter succubere. Quam ob rem in divina *Revelatione* acquiescentes, in eaque inconcussa persistentes, fideque lumine tanquam supernaturali illustrati, dicendi sunt beati; quippe fructus ejusdem optatissimus gignitur inde tranquillus animus, in quo uno perdurabilis hominis felicitas agnoscitur.

„Εἰς ἰδὼ λοιπὸν πεπραγμέναι περὶ Ἀΐ-
 θασίας τῆς λογικῆς Ψυχῆς, τῶρα δὲ ἀνάγκη εἶ-
 ναι νὰ εἰσχωρέσωμεν ἢ εἰς τὸ τρίτον ἢ τέταρτον μέρος, περὶ
 Ἀντιδόσεως ἢ Ἐλευθερίας τῷ ἀνθρώπῳ, τὰ ὅποια
 ἐκ τῶν εἰρημένων δύο κρέμονται κατὰ πάντα, ὥς τε τέ-
 των πεσόντων, ἀνάγκη εἶναι ἢ αὐτὰ νὰ πέσῃ, ἢ ἢ με-
 ταβληθέντων νὰ μεταβληθῇ. „

Posteaquam de *Animæ* rationalis vita perpetua copiosius sane disseruimus; pede inoffenso ad ulteriora *Remunerationem* nempe pergimus, hominisque *Libertatem*, quæ cum superioribus tam arcto connexa sunt vinculo, ut corruentibus illis & hæc corruant, sit necesse, vel his mutatis, & illa mutantur.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ & ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Π Ε Ρ Γ

ΤΙΜΩΡΙΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΜΕ-
ΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ, ΔΗΛΑΔΗ ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΔΟ-
ΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

§. 185.

Αρ' ἔτι λοιπὸν εἰς τὸ πρῶτον τμήμα καὶ δεύτερον
περιωρέσεται περὶ ὑπάρξεως Θεῶ, καὶ Ἀθανασίας τῆς
λογικῆς Ψυχῆς, ὅτι ἀδύνατον εἶναι αὐτῶν ἡ ἰδέα
διὰ τῆς λόγου νὰ εὐρεθῇ καὶ νὰ ἀποδειχθῇ· εὐκολα τῶρα
θέλει θεωρηθῇ, καὶ εὐκολώτερα θέλει ἀναιρεθῇ καὶ ἡ ἰδέα
τῆς μετὰ θάνατον Ἀντιδόσεως, καὶ τῆς Ἐλευθερίας
τῶ ἀνθρώπου, τὰ ὅποια κρέμονται ἀπὸ τὰ πρῶτα· ἐ-
πειδὴ ὅμως ἡ Ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου συνέζευκται
τῇ Ἀντιδόσει ἕως, ὥστε τῇ ἐνὸς πεσόντος, καὶ τὸ
ἄλλο ἐνάγκη εἶναι νὰ πέσῃ, διὰ τῆτο ἀμφω ἰδῶ θεω-
ρεῖνται· καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἐλευθερία εἶναι θεμέλιον τῆς Ἀν-
τιδόσεως, διὰ τῆτο πρέπει νὰ προτεθῇ, ὥστε ὅπως ταύ-
της καλῶς θεωρηθείσης, καὶ ἀναιρεθείσης, εὐκολον θέλει
ἀναιρεθῇ ὕψερρον καὶ ἡ μετὰ θάνατον Ἀντιδόσις, ὅτι
δηλα·

SECTIO TERTIA ET QUARTA.

DE

POENIS ET PRÆMIIS POST MOR- TEM FUTURIS, SCILICET DE REMUNE- RATIONE ET LIBERTATE HOMINIS.

§. 185.

Postquam in prima, & secunda Sectione argumenta pro *Existentia Entis* extramundani, & *Immortalitate Animæ* humanæ sola ratione fundata satis, ut opinor, in examen vocavimus, nec ullum eorum debitam periclitationem sustinere vidimus; facillimum nunc est refutare *Remunerationem vitæ futuræ*, & *Libertatem Animæ humanæ*, quæ ab antecedentibus dependent. Cum autem *Libertas Animæ humanæ* tam arcto nexu conjuncta sit cum *Remuneratione*, ut una labente alteram quoque labi sit necesse; propterea in hac Sectione utramque simul considerabimus. Et quidem primo loco

δηλαδή τῆς Ἀντιδόσεως ἡ ἰδέα διὰ τῆ λόγου δὲν ἔμπορεῖ νὰ εὐρεθῇ, εἰδὲ νὰ ἀποδειχθῇ. »

§. 186.

„ Πρὸ τῆ δὲ νὰ ὁρίσωμεν τὴν Ἐλευθερίαν, ἢ ὕψος νὰ ἀναιρέσωμεν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Φιλοσόφων, πρέπει νὰ προθέσωμεν αὐτὰς τὰς τρεῖς προτάσεις ὡς αξιώματα ἢ λήμματα. Πρώτη λοιπὸν εἶναι, ὅτι καὶ μὴ μίᾳ πράξει δὲν γίνεται χωρὶς ἀποχωρῶντα λόγον, τῷτέσι χωρὶς τὸ ποιητικὸν αἴτιον· δευτέρα δὲ εἶναι, ὅτι ἡ ψυχὴ πάντοτε ἐνεργεῖ κατὰ τὰς ἰδέας, δηλαδή παρὰ τὰς αἰτίας, τῷτέσι διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὶ πρέπει πρότερον νὰ παρὰ τὴν αἰτίαν· καὶ τρίτη εἶναι αὕτη, ὅτι ὅλαι αἱ παρὰ τὰς αἰτίας εἶναι προσελημμέναι ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων· ταῦτα ἢ ἀλλῶς εἶναι ἀποδειγμένα, ἢ αὕτη ἡ περὶ ταῦτα μαρτυρεῖ, ἢ ὅποιος ἤθελε τὰ ἀρεθῇ πρέπει νὰ εἶναι ἡ Ἐνδεσσιασμός, ἢ ἔξω φρενῶν, μὲ τὸν ὅποιον ἔτε ὁμολῶμεν. »

§. 187.

„ Διὰ τῆς Ἐλευθερίας (ἂν ὀρθῶς θεωρηθῇ) ἐννοῶμεν ἐκείνην τὴν δύναμιν τῆς λογικῆς Ὑποστάσεως, δι' ἧς ἔμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ ἄνευ ποιητικῆς ἐξωτερικῆς αἰτίας, δηλαδή ἔτζι, ὅπῃ αὕτη νὰ εἶναι ποιητικὸν αἴτιον τῆς πράξεως ἢ τοῦ τῆ ἀποτελέσματος. »

§. 188.

„ Τῷτος ὁ ὁρίσμός βέβαια θάλει φαῖν εἰς τοὺς περισσοτέρους, ὅπῃ συνηθίζην τὰς ὁρίσσεις νὰ κρίνῃ κατὰ τὰς προλήψεις τῶν ἄλλων, ἢ ὅχι κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς

loco *Libertatem*, secundo *Remunerationem* refutabimus, quia illa est fundamentum hujus.

§. 186.

Antequam *Libertatem* definiamus, & argumenta philosophorum refutemus, hæ tres propositiones ut totidem axiomata & lemmata, præmittendæ sunt, ut facilius judicare possimus, ex qua parte stet veritas pro vel contra libertatem. Sunt vero sequentes. Prima. Nulla actio fit sine ratione sufficienti scilicet sine causa efficiente. Secunda. Anima semper agit secundum ideas: id est, repræsentationes, hoc est, ut quidquam agat, debet illud prius sibi repræsentare. Tertia denique propositio est hæc. Omnes nostræ repræsentationes dependent ab externis objectis. Hæc & alibi sunt demonstrata, & ipsa experientia testatur, & ille, qui unam alteramve in dubium vocare, vel plane negare vellet, *Enthusiasta* fit oportet, vel mente motus, quibuscum nullus nobis est sermo.

§. 187.

Per *Libertatem* intelligo illam vim animi, qua is agere posset sine externa efficiente causa, scilicet ut ipse sit efficiens causa actionis.

§. 188.

Hæc definitio certe plerisque, qui præjudiciis acti sine omni prorsus discussione aliorum definitiones amplecti consueverunt, non arridebit. Verum si naturam

αὐτῇ τῇ πράγματι, σφαιερὸς* ἂν ὅμως ἤθελαν ἀνα-
λύσει ἅπαξ τὰς ιδέας, ὅπῃ ἔχει, βέβαια θέλουν τὸν ἑυ-
ρη σύμφωνον μὲ αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς Ἐλευθερίας,
ἢ συναδόντα μὲ ὅλας τὰς κανόνας τῆς Λογικῆς. „

§. 189.

„ Αἵ προσαρμόσωμεν λοιπὸν αὐτὸν τὸν ὀ-
ρισμὸν εἰς αὐτὰς τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, διὰ
να ἰδῶμεν, ἂν ἐλευθέρια πεπρόικηται, ἀναλύοντας μόνον
μίαν πράξιν τῇ ἀνθρώπῳ. Βλέπομεν λοιπὸν, ὅτι ὅταν θέ-
λῃ τις νὰ γράψῃ, πρέπει νὰ παραστήσῃ τι, διὰ νὰ δε-
λήσῃ* ἐπειδὴ ἢ ἡ θέλησις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς παρα-
στάσεως* ἢ παράστασις δὲ ἐκείνη εἶναι ἰδέα, ἡ ἰδέα πρέ-
πει νὰ εἴναι ὁμοίωσις ἐκ τῶν ἔξω ἀντικειμένων λεφθεῖτα,
κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀξιώματα* ὅθεν τὰ ἔξω ἀντικείμενα
εἶναι ποιητικὸν αἶτιον, ὅπῃ ἐποίησαν διὰ νὰ γράψῃ*
ἂν δὲ ἐξεναντίας δὲν θέλει νὰ γράψῃ, πρέπει πάλιν νὰ
ἔχῃ παράστασιν* ἐπειδὴ ἢ ἡ θέλησις ἢ ἡ μὴ θέλησις
εἶναι ἀποτελέσματα τῆς παραστάσεως, ἢ παράστασις δὲ
εἶναι ἰδέα, ἡ ἰδέα δὲ εἶναι ὁμοίωσις, ὅπῃ ἀπὸ τὰ ἔξω
ἡμῶν ἀντικείμενα διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐλήφθη, ἅμα καὶ
διὰ νὰ μὴ γράψῃ πάλιν χρειάζονται τὰ ἐξωτερικὰ ἀν-
τικείμενα* ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ὅτε νὰ πράξῃ τι, ἔτε
νὰ μὴ πράξῃ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ποιητικὸν αἶτιον, ἢ ὅ-
ταν αὐτὸς δὲν εἴναι ποιητικὸν αἶτιον, ἔτε ἐλεύθερος ἡμ-
πορεῖ νὰ λέγηται, ἢ ἐπομένως ἔτε Ἐλευθερίαν ἡμ-
πορεῖ νὰ ἔχῃ, κατὰ τὸν ὀρισμὸν τῆς Ἐλευθερίας. „

§. 190.

„ Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ῥηθὲν ἐπιχείρημα εἶναι ἱκανὸν εἰς
τὸ νὰ ἀναιρέσῃ ὅλα τὰ τῶν Φιλοσόφων ἐπιχειρήματα, ὅ-
που

turam rerum potius sequi, quam auctoritatem consue-
vissent; invenirent profecto, meam definitionem & na-
tura *Libertatis* convenientem, & cum omnibus regulis
Logicæ conspirantem.

§. 189.

Applicemus hanc definitionem, ipsis actionibus
humanis, ut adpareat, an homo *Libertate* sit præditus,
nec ne. Resolvamus ergo actionem quandam huma-
nam v. g. Scriptionem, ut videamus, quomodo &
oriatur & perficiatur. Experientia teste cognoscimus,
repræsentationem semper præcedere oportere volitioni:
impossibile est enim aliquid velle sine præcedente re-
præsentatione. Volitio enim effectus est repræsentatio-
nis. Cum vero effectus existere non possit sine sua
causa; quare nec scriptio existere potest sine repræsen-
tatione ejusdem. Repræsentatio vero utpote idea cum
nil aliud sit, quam similitudo ab externis objectis ac-
cepta; ideo recte dici potest, substituendo unum in
locum alterius, scriptionis causam efficientem remotam
esse ipsa objecta externa. Idem dicendum de contra-
rio, sive ut aliquis scribere nolit. Anima ergo nec
scriptionis, nec omissionis causa per se efficiens est.
Quod si ita est, nec libertate gaudet. Non enim illam
vim habet sese determinandi sine externa causa, quæ
ad essentiam *Libertatis* pertinet, ut superius diximus.

§. 190.

Hoc argumentum sufficit ad refutandas omnes obje-
ctiones adversariorum, quæ præcipue huc reducuntur;
ostendere enim conantur hominem etiam positis omnibus

ποῦ τῆς Ἐλευθερίας υπερασπίζονται· δηλαδή τὸ ἀπὸ
τῆς μετανοίας λαμβανόμενον, καὶ ἀπὸ τὸ ἐναντίον δύνα-
σθαι πράξαι τεθέντων πάντων πρὸς τὸ ποιεῖν, ἢ μή· ἐ-
πειδὴ διὰ τὴν πράξιν τὸ ἐναντίον, πρέπει νὰ παραστήσῃ τι,
διὰ νὰ παραστήσῃ, πρέπει νὰ ἔχῃ ἰδέαν, διὰ νὰ ἔχῃ ἰ-
δέαν, πρέπει νὰ προσλάβῃ τι, διὰ νὰ προσλάβῃ τι,
πρέπει νὰ εἶναι ἔξω ἡμῶν ἀντικείμενα, ἄρα· — — — ὡ-
σαύτως καὶ τῆς μελαγχολίας ἀναιρεῖται· ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι,
ὅπως μετανοῶν διὰ τὴν κακὴν πράξιν, σοχάζονται, ὅτι ἡμ-
πορέσων τὸ ἐναντίον νὰ κάμω, τῆτος ὁ σοχασμὸς δὲν ἡμ-
πορέσῃ νὰ γένη χωρὶς ἰδέαν, ἢ ἰδέα ἐκ τῶν ἔξω, ἄρα
— — — λοιπὸν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα ὅπως φαίνονται νὰ
ὑπερασπίζονται τῆς Ἐλευθερίας, αὐτὰ τὰ ἴδια τῆς
ἀναιρέσιν. »

§. 191.

» Ἀν δὲ ἐρωτήσωμεν τὴν φυσικὴν Θεολόγον,
(ὅπως ἀπὸ τὰ λόγια τῆς νὰ τῆς ἀναιρέσωμεν) πότερον αἱ
θεταὶ κρίσεις δηλαδή ψῆφοι αἰώνιοι εἰσὶ καὶ ἀμετάβλητοι,
ἢ χρονικοὶ καὶ μεταβληταί; μᾶς ἀποκρίνονται καὶ μᾶς λέ-
γουν τὸ πρῶτον· λοιπὸν ἂν εἶναι αἰώνιοι καὶ ἀμετάβλητοι,
πρέπει ὅλα τὰ δεύτερα αἰτία ἔστι νὰ εἶναι ἡνωμένα, ὅπως
τὸ ἐναντίον νὰ μὴν ἠδυνάμην ἡμπορέσει νὰ γένη, ὅταν τὸ
ἐναντίον δὲν ἡμπορῇ νὰ γένη, πῶς λοιπὸν ἡμπορεῖ ἡ
Ἐλευθερία σας νὰ σαθῇ, ὅπως μὲ τὴν πράξιν τὸ ἐναντίον
ταύτην ὀρίζετε; ὅθεν ὁρᾷς καὶ κατ' αὐτὴν ἡ Ἐλευθερία
ἀναιρεῖται. »

§. 192.

» Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡνωμένην συνέχειαν τῶν αἰτιῶν
καὶ ἀποτελεσμάτων, ἀπομαθήσαν οἱ παλαιοὶ καὶ νέοι
Παν.

ad agendum requisitis posse contrarium agere. Si enim hanc vim non haberet, nec veram agere posset pœnitentiam; quomodo enim pœnitentiam peracti criminis agam, recogitans me ab externis causis ad hoc crimen committendum determinatum fuisse. Verum enim vero & ad contrarium agendum requiruntur motiva, quæ si abfuerint, nunquam contrarium agemus; alias enim sequeretur actio sine ratione sufficiente, quod est impossibile. Sed propterea nobis aggerant adversarii, in nostro systemate veram pœnitentiam agi non posse. Nam pœnitentiæ naturam, si quis profundius rimari voluerit, inveniet, eandem nil aliud esse, quam aversationem a malo. Quis vero hanc aversationem in hoc systemate impossibilem esse dicat. An non perpensis malis confectariis actionis perpetrata aversatio per se sequatur est necesse? Vides ergo omnia adversariorum argumenta, tantum abesse, ut probent libertatem, ut eandem potius convellant. Tela enim, quæ in nos conjiciunt in illos ipsos retorquentur.

§. 191.

Docent doctores Theologiæ naturalis, decreta Dei esse æterna & immutabilia. Quod si ita est, talis esse debet ordinatio sive connexio causarum & effectuum; ut contrarium evenire non possit decretis his immutabilibus. Quo modo ergo posita connexione causarum & effectuum defendere possunt *Libertatem*, quam definiunt per potentiam agendi vel non agendi? An non hoc modo scientia & decretum Dei eludi & falli posset?

§. 192.

Viderat hoc præprimis Cicero, qui ut *Libertatem* humanam defenderet, præscientiam Dei negavit. Im-

Πανθεΐσαι, Φαταλίσαι ἢ Δετερμινίσαι, ἀλλ' ἀ-
κρίμι ἢ οἱ ἐξτραμυντανίσαι· ἐπεὶ οἱ μὲν Πανθεΐσαι
λέγοντες τὸτο τὸ πᾶν Θεόν, ὡς τεθεώρηται ἐν 7ῳ πρώ-
τῳ Τμήματι, ἔπρεπε νὰ εἰπῶν πρὸς τούτοις, ὅτι εἶναι
ἀμετάβλητον, δηλαδή ὅσα γίνονται, γίνονται ὡς διωρι-
σμένα, ἢ αὐτὴν τὴν διώρισιν τὴν ὠνόμαζον Εἰμαρμέ-
νην, ὡς ὕστερον δειχθήσεται περὶ τούτου· οἱ δὲ ἐξτρα-
μυντανίσαι φυσικοὶ, ὅπῃ δοξάζουσιν ἐν Ὁν ἔξω τήτου
τῷ Κόσμῳ εἰς τὰς κρίσεις τῶν αἰώνων ἢ ἀμετάβλητον
πρέπει ἢ αὐτοὶ νὰ εἶναι Δετερμινίσαι, δηλαδή κατὰ τὰς
ψήφους ἐκείνης τῇ Ὁντος, ἔτι νὰ εἶναι ἢ διωρισμένα
ὅλα νὰ γένων ἐκεῖνα ὅπῃ γίνονται· ὅθεν κατὰ τέτους
καμμία Ἐλευθερία εἰς τὸν ἀνθρώπου δὲν μένει· ἔτε
κατ' ἐκείνης ἢ μπορεῖ ἢ Ἐλευθερία νὰ γαδῇ, οἱ ὅποιοι δο-
ξάζουσιν τὰ πάντα ταυτομάτως, δηλαδή ἀνευ αἰτίας γίνε-
σθαι· ἐπεὶ δὲ, ἂν χωρὶς αἰτίαν γίνονται ὅλα ὅσα γίνονται,
τότε ἢ τῶν ἡμετέρων πράξεων καμμία αἰτία δὲν εἶναι,
ἢ ἀκολούθως ἔτε ἢ ἡμέτερα Ψυχὴ αἴτιον ποιητικὸν τῶν
πράξεων της νὰ εἶναι ἢ μπορεῖ, τὸ ὅποτον ἀπαιτεῖται εἰς
τὴν Ἐλευθερίαν, ὡς εἴρηται. „

§. 193.

„ Πρὸς τέτοις πολλὰ ἄτοπον εἶναι νὰ φανάζουσιν οἱ
Φιλόσοφοι, ὅτι διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αἰδησίως αἰδανό-
μεθα, πῶς εἴμεσθαι Ἐλεύθεροι· ἐπεὶ δὲ ἰξεύρουν καλὰ, ὅ-
τι διὰ νὰ λέγηται ὁ ἀνθρώπος Ἐλεύθερος, πρέπει νὰ
εἶναι αἴτιος ἢ Ψυχὴ τῶν ἰδίων πράξεων, ἢ διὰ νὰ λέ-
γηται αἴτιος τῶν ἰδίων αὐτῆς πράξεων, πρέπει νὰ αἰδάνη-
ται πρὸς τέτοις διὰ τῆς ἐσωτερικῆς συνειδήσεως, ὅτι εἶ-
ναι ἐστὶ ἀπλή ἢ ξεχωριστὴ ἀπὸ τὸ σῶμα· διότι, ἂν
εἶναι ὕλική ἢ τοι τῆς ὕλης ἀποτέλεσμα, δὲν ἢ μπορεῖ νὰ
λέγη-

69396.

H-5843

continued

3246
 0724
 241345
 1602432
 900206
 3209241
 9898

41014
37246
20927

(Faint handwritten numbers, possibly bleed-through from the reverse side)

11/10/1911

624509354003

Михайловъ
Михайловъ

4	3	2	1
7	6	5	4
1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12

НБ ОНУ імені І.І.Мечникова

НБ ОНУ имени И. Мечникова